



**Lietuvos Respublikos elektros energijos ir  
gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita  
Europos Komisijai**

**Parengė:**

**Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija**

---

**Vilnius, 2013**

## TURINYS

<b>1. PRATARMĖ .....</b>	<b>7</b>
<b>2. PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE .....</b>	<b>9</b>
2.1. ELEKTROS SEKTORIUS .....	9
2.1.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS .....	9
2.1.2. TIEKIMO SAUGUMAS .....	9
2.1.3. KONKURENCIJA ELEKTROS ENERGIJOS TIEKIMO RINKOJE IR RINKOS PRIEŽIŪRA .....	11
2.1.4. ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMŲ ĮGYVENDINANČIŲ TEISĖS AKTŲ RENGIMAS .....	14
2.1.5. REGULIUOJAMOSIOS VEIKLOS KAINODARA, TRANSPORTAVIMO KAINŲ IR PRIJUNGIMO ĮKAINIŲ NUSTATYMAS .....	16
2.1.6. TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS .....	20
2.2. DUJŲ SEKTORIUS .....	20
2.2.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS .....	20
2.2.2. SUSKYSTINTŲ GAMTINIŲ DUJŲ TERMINALO STATYBA .....	22
2.2.3. KONKURENCIJOS GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO RINKOJE FORMAVIMAS, PAGRINDINIAI 2012 METŲ DUJŲ RINKOS STEBĖSENOS POKYČIAI .....	24
2.2.4. GAMTINIŲ DUJŲ ĮSTATYMŲ ĮGYVENDINANČIŲ TEISĖS AKTŲ RENGIMAS .....	27
2.2.5. REGULIUOJAMOSIOS VEIKLOS KAINODARA, TRANSPORTAVIMO KAINŲ IR PRIJUNGIMO ĮKAINIŲ NUSTATYMAS .....	28
<b>3. ELEKTROS RINKA .....</b>	<b>30</b>
3.1. TINKLO REGULIAVIMAS .....	30
3.1.1. ATSKYRIMAS .....	30
3.1.2. TECHNINIS FUNKCIONAVIMAS .....	35
3.1.3. TINKLŲ TARIFAI PRIJUNGIMUI IR PRIEIGAI .....	47
3.1.4. TARPSTEMINĖS PREKYBOS PROBLEMOS .....	53
3.1.5. TEISĖS AKTŲ LAIKYMASIS .....	58
3.2. KONKURENCIJOS SKATINIMAS .....	59
3.2.1. DIDMENINĖ RINKA .....	59
3.2.1.1. KAINŲ LYGIO, SKAIDRUMO LYGIO, RINKOS ATVĖRIMO EFEKTYVUMO IR KONKURENCIJOS PRIEŽIŪRA 37(1)(i), (j), (k), (L), (U) IR 40 (3) STRAIPSNIAI .....	60
3.2.2. MAŽMENINĖ RINKA .....	63
3.2.2.1. KAINŲ LYGIO, SKAIDRUMO LYGIO, RINKOS ATVĖRIMO EFEKTYVUMO IR KONKURENCIJOS PRIEŽIŪRA 37(1)(i), (j), (k), (L), (U) IR 40 (3) STRAIPSNIAI .....	63
3.2.2.2. TIEKIMO KAINŲ REKOMENDACIJOS, RINKŲ TYRIMAI IR PRIEMONIŲ, SKATINANT EFEKTYVIĄ KONKURENCIJĄ, TAIKYMAS .....	66
3.3. TIEKIMO SAUGUMAS (JEI IR TIEK, KIEK REGULIUOTOJAS YRA KOMPETENTINGA INSTITUCIJA) .....	68
3.3.1. TIEKIMO IR PAKLAUSOS BALANSO PRIEŽIŪRA .....	69
3.3.2. INVESTICIJŲ Į GAMYBOS PAJĖGUMUS, SUSIJUSIUS SU TIEKIMO SAUGUMU, PRIEŽIŪRA .....	69
3.3.3. PRIEMONĖS PIKINIO POREIKIO AR TIEKĖJŲ TRŪKUMO PADENGIMUI .....	75
<b>4. DUJŲ RINKA .....</b>	<b>77</b>
4.1. TINKLO REGULIAVIMAS .....	77
4.1.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS .....	77
4.1.2. TECHNINIS FUNKCIONAVIMAS .....	79
4.1.3. TINKLO IR SGD TARIFAI PRIEIGAI IR PRISIJUNGIMUI .....	85
4.1.4. TARPVALSTYBINIAI KLAUSIMAI .....	89
4.1.5. TEISĖS AKTŲ LAIKYMASIS .....	93
4.2. KONKURENCIJOS SKATINIMAS .....	96
4.2.1. DIDMENINĖ RINKA .....	96
4.2.1.1. GAMTINIŲ DUJŲ KAINŲ LYGIO, SKAIDRUMO, ATVIROS RINKOS IR KONKURENCIJOS EFEKTYVUMO STEBĖSENA DIDMENINĖJE RINKOJE .....	99



4.2.2. MAŽMENINĖ GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO RINKA .....	100
4.2.2.1. GAMTINIŲ DUJŲ KAINŲ LYGIO, SKAIDRUMO, ATVIROS RINKOS IR KONKURENCIJOS EFEKTYVUMO STEBĖSENA MAŽMENINĖJE RINKOJE .....	101
4.3. TIEKIMO SAUGUMAS .....	103
4.3.1. PASIŪLOS IR PAKLAUSOS PRIEŽIŪRA .....	103
4.3.2. NUMATOMA PAKLAUSA, REIKALINGI PAJĖGUMAI IR TIEKIMAS .....	103
4.3.3. PRIEMONĖS PIKINIO POREIKIO AR TIEKĖJŲ TRŪKUMO PADENGIMUI .....	104
<b>5. VARTOTOJŲ APSAUGA IR GINČŲ NAGRINĖJIMAS ELEKTROS IR DUJŲ SEKTORIUOSE.....</b>	<b>105</b>
5.1. VARTOTOJŲ APSAUGA .....	105
5.2. GINČŲ NAGRINĖJIMAS .....	115

## LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2013 metams bei perskaičiuotos paslaugų kainų viršutinės ribos 2013 metams (ct/kWh) .....	17
2 lentelė. Elektros energijos sektoriaus rodikliai .....	19
3 lentelė. Galutinės gamtinių dujų kainos bei transportavimo kainos vartotojams.....	29
4 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2013 metams bei perskaičiuotos paslaugų kainų viršutinės ribos 2013 metams (ct/kWh) .....	48
5 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos elektros energetikos sistemos rodikliai .....	57
6 lentelė. Rinkos atvėrimo etapai .....	63
7 lentelė. Elektros energetikos sistemos galios balansas sistemos maksimalių poreikių metu 2012 metais, MW .....	70
8 lentelė. 2012 m. Tinklo apkrautumo trukmė nuo 8784 val., % .....	71
9 lentelė. 2012 m. Lietuvos EES tarp sisteminių pjūvių apkrautumo trukmė nuo 8784 val., % .....	71
10 lentelė. Perdavimo sistemos operatoriaus investicijos 2012–2014 metais .....	74
11 lentelė. Elektros energijos poreikio prognozė ateinantiems 10 metų.....	75
12 lentelė. Transportavimo kainų viršutinės ribos 2012 ir 2013 metais .....	86
13 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2010–2013 metais .....	87
14 lentelė. Lėšos, skirtos SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti ir padengti, 2013 metams.....	88
15 lentelė. Į Lietuvą importuoti gamtinių dujų kiekiai 2011 – 2012 m., tūkst. m <sup>3</sup> .....	97
16 lentelė. Licencijuotos gamtinių dujų tiekimo įmonės 2012 m.....	98
17 lentelė. Dabartinis ir laukiamas gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje 2012 – 2016 m.....	103
18 lentelė. 2012 metais gauti vartotojų skundai, prašymai ir paklausimai .....	116

## ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 pav. Elektros energijos balansas 1999–2012 metais, TWh.....	10
2 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2010–2012 metais, mln. Lt.....	11
3 pav. Rinkos struktūra pagal investicijas į infrastruktūrą 2011–2012 metais, proc.....	11
4 pav. Biržos dalyvių skaičius 2011-2012 metais, vnt. ....	12
5 pav. Kainą formuojantys prekybos kiekiai elektros biržoje 2011-2012 metais, proc. ....	12
6 pav. Vidutinė elektros energijos mėnesinė kaina Lietuvos, Estijos (Latvijos), Suomijos ir Norvegijos biržose, EUR/MWh, 2011 m. liepos mėn. –2013 m. birželio mėn. ....	13
7 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra, proc., 2011–2012 metai .....	13
8 pav. Elektros energijos rinkos kainos kitimas 2012 metais, LTLct/kWh be PVM.....	14
9 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2010–2013 metais, ct/kWh be PVM .....	18
10 pav. Prijungimo įkainiai už 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą 2012–2013 metais .....	19
11 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą schema.....	25
12 pav. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių rinkos dalys, proc. ....	26
13 pav. Vertikaliai integruotos įmonės struktūra iki 2012 m. rugsėjo 27 d.....	31
14 pav. Įmonių kontrolė po LITGRID AB atskyrimo nuo vertikalčiai integruotos įmonės nuo 2012 m. rugsėjo 27 d. (įvertinus 2013 m. sausio 11-15 d. įvykius UAB „TETAS“ ir UAB „Elektros tinklo paslaugos“ akcijų mainus tarp LITGRID AB ir AB LESTO).....	32
15 pav. Elektros gamyba, eksportas ir importas Lietuvoje, TWh, 2008–2012 metai .....	37
16 pav. Instaliuota galia, proc. 2011–2012 metai.....	37
17 pav. Elektros energijos gamybos struktūra Lietuvoje pagal gamybai naudojamo kuro rūšį, proc., 2012 m... 38	38
18 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2010–2012 metais, mln. Lt.....	38
19 pav. Rinkos struktūra pagal investicijas į infrastruktūrą 2011–2012 metais .....	39
20 pav. Dėl elektros energijos tiekimo nutraukimų perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis (END) ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh/vartotojui ir Vidutinė perdavimo tinkle elektros energijos trukmė (AIT) ir šio rodiklio minimalus lygis, min./vartotojui.....	40
21 pav. Vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo skirstomuoju tinklu nutraukimų trukmė (SAIDI) ir šio rodiklio minimalus lygis, min./vartotojui ir Vidutinis elektros energijos skirstomajame tinkle nutraukimų skaičius vartotojui (SAIFI) ir šio rodiklio minimalus lygis, skaičius/vartotojui .....	41
22 pav. Išduotų AEI gamybos leidimų ir AEI gamintojų skaičius, 2010–2012 metai .....	45
23 pav. Rinkos struktūra pagal įrengtąją galią, proc. ir MW, 2012 metai .....	46
24 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2010–2013 metais, ct/kWh be PVM .....	48
25 pav. Elektros energijos poreikių prognozė iki 2022 metų, TWh ir Maksimalios galios poreikių prognozė iki 2022 metų, MW.....	56
26 pav. Biržos dalyvių skaičius, vnt., 2011-2012 metai .....	60
27 pav. Vidutinė elektros energijos mėnesinė kaina Lietuvos, Estijos (Latvijos), Suomijos ir Norvegijos biržose, EUR/MWh, 2011 m. liepos mėn. –2013 m. birželio mėn. ....	61
28 pav. Kainą formuojantys prekybos kiekiai elektros biržoje, proc., 2011–2012 metai.....	61
29 pav. Pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje, proc., 2011–2012 metai .....	62
30 pav. Elektros energijos rinkos kainos kitimas 2012 metais, LTLct/kWh be PVM.....	62
31 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra, proc., 2011–2012 metai .....	64
32 pav. VIAP lėšų biudžeto struktūra, proc., 2007–2013 metai .....	64
33 pav. VIAP kaina, ct/kWh, 2007-2012 metai .....	65
34 pav. Elektros energijos kainos buitiniams vartotojams Europos Sąjungoje 2012 metais Lt/kWh (be PVM)... 65	65
35 pav. Elektros energijos kaina komerciniams vartotojams Europos Sąjungoje 2012 metais Lt/kWh (be PVM)66	66
36 pav. Elektros energijos balansas 1999–2012 metais, TWh.....	69
37 pav. Tarpsisteminės linijos Lietuva-Švedija planas-schema .....	72
38 pav. Tarpsisteminės linijos Lietuva-Lenkija planas-schema.....	73
39 pav. AB „Lietuvos dujos“ veiklų atskyrimo schema .....	78
40 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė vienam vartotojui 2009 – 2012 metais 81	81



41 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui 2009–2012m.....	81
42 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą segmento dalyviai .....	96
43 pav. Gamtinių dujų importuotojų 2012 ir 2011 metais užimamos rinkos dalys.....	97
44 pav. Gamtinių dujų didmeninės rinkos dalyviai ir didmeninėje rinkoje parduoti dujų kiekiai, tūkst. m <sup>3</sup> .....	99
45 pav. Gamtinių dujų vidutinės importo kainos 2011-2012 metais palyginimas, Lt/ tūkst. m <sup>3</sup> .....	99
46 pav. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių rinkos dalys 2012 m.....	100

## 1. PRATARMĖ

2012 metais Lietuvoje netrūko pokyčių, susijusių su vidaus ir regioninės elektros rinkos kūrimu.

Nuo 2012 m. birželio 18 d. elektros biržos operatoriumi tapus Nord Pool Spot AS, panaikinta elektros energijos rinkos operatoriaus licencija BALTPPOOL UAB.

Nors 2012 metais, palyginti su 2011-aisiais nepriklausomo elektros energijos tiekimo licencijas turinčių rinkos dalyvių skaičius nepakito, elektros biržoje BALTPPOOL UAB registruotų dalyvių skaičius išaugo nuo 28 iki 33. Aktyvių biržos dalyvių skaičius augo nuo 21 iki 25. Elektros biržoje suprekiautas elektros energijos kiekis mažėjo 7 proc., nuo 7963,9 GWh iki 7445,4 GWh.

2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, Lietuvoje elektros energijos importas augo apie 2 proc., eksportas – 16 proc., gamybos apimtys padidėjo apie 1 proc., nuo 4,8 TWh iki 4,83 TWh.

Elektros energijos suvartojimas mažėjo apie 1 proc., nuo 11,4 TWh iki 11,3 TWh, tačiau technologinius nuostolius elektros tinkluose sumažinti pavyko 9 proc., nuo 0,97 TWh iki 0,88 TWh. Elektros energijos savoms reikmėms poreikis didėjo 22 proc.

Praėjusiais metais, palyginti su 2011-aisiais, 2,4 proc. didėjo įrengtoji galia (nuo 4021 MW iki 4119 MW), investicijos į tinklų infrastruktūrą išaugo 2,5 proc. (nuo 455,25 mln. Lt iki 466,5 mln. Lt).

2012 m. vasario 7 d. įsigaliojus naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymui, Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (toliau – VKEKK) 2012 m. kovo mėnesį konstatavo, kad skirstomųjų tinklų operatorius AB LESTO ir perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB neatitinka Elektros energetikos įstatyme nurodytų reikalavimų dėl skirstymo ir perdavimo veiklų atskyrimo, bei įpareigojo skirstomųjų ir perdavimo tinklų operatorius iki 2012 m. kovo 30 d. pateikti Komisijai išsamų pasirinkto veiklų ir kontrolės atskyrimo nuo vertikalčiai integruotos įmonės veiklos rūšių, nesusijusių su skirstymu, būdo aprašymą kartu su numatomų atlikti veiksmų detaliu planu. Skirstomųjų ir perdavimo tinklų operatorių rengiami planai turėjo skaidriai atskleisti konkrečių veiksmų, kuriais bus užtikrintas reikalavimų įgyvendinimas, eiliškumą bei terminus. Operatoriams pateikus planus, VKEKK 2012 m. balandį konstatavo, kad skirstomųjų ir perdavimo tinklų operatorių numatyti reikalavimų įgyvendinimo terminai yra nepagrįstai ir akivaizdžiai per ilgi bei įpareigojo operatorius per nustatytą laikotarpį atlikti visus veiksmus, reikalingus reikalavimų įgyvendinimo užtikrinimui.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2012 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. 826 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės steigimo ir valstybės turto investavimo“ patvirtinus elektros energetikos įstatymo reikalavimus atitinkančių elektros energijos įmonių veiklų ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą iki 2012 m. spalio 1 d. ir AB LESTO pateikus informaciją dėl atskyrimo nuo vertikalčiai integruotos įmonės veiklos rūšių, nesusijusių su skirstymu, VKEKK liepos mėnesį konstatavo, kad AB LESTO skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas.

LITGRID AB 2012 m. spalio 1 d. pranešė atlikusi visus veiksmus, reikalingus užtikrinti Elektros energetikos įstatymo reikalavimų dėl perdavimo veiklos atskyrimo įgyvendinimą. Gavusi tinkamai pateiktus bendrovės dokumentus ir papildomą informaciją VKEKK 2013 m. balandžio 29 d. priėmė preliminarų sprendimą dėl tinkamo LITGRID AB perdavimo veiklos atskyrimo ir gegužės mėnesio pradžioje informavo apie tai Europos Komisiją. 2013 m. liepos 4 d. Europos Komisija pateikė išvadą ir VKEKK, atsižvelgusi į pastebėjimus, priims galutinį sprendimą dėl perdavimo sistemos operatoriaus tinkamo atskyrimo ir paskyrimo.

2012 metais VKEKK pradėjo ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (LRAIC) apskaitos modelio, skatinančio tinklų efektyvumą bei ilgalaikę konkurenciją ir tokiu būdu teikiančio naudą vartotojams ir kitiems elektros energetikos sektoriaus dalyviams, formavimo, Lietuvos elektros energetikos sistemos patikimumo įvertinimo studijas. Elektros energijos perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumo Lietuvos elektros energetikos sektoriuje metinė ataskaita turėtų būti parengta iki 2013 m. rugpjūčio mėnesio, LRAIC studiją numatoma baigti 2014 metų antroje pusėje. 2012 m. buvo

baigta rengti Elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius išteklius, ir biodujų supirkimo tarifų nustatymui reikalingos informacijos surinkimo, efektyviausios technologijos nustatymo ir tarifų apskaičiavimo studiją.

2012 metais gamtinių dujų importo rinkoje veikė tie patys dalyviai, kaip ir 2011 metais. Gamtines dujas importavo AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, AB „Achema“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė ir UAB „Haupas“. Gamtinės dujos į Lietuvą 2012 metais buvo importuojamos iš vienintelio išorinio tiekėjo – Rusijos AB „Gazprom“. UAB „Dujotekana“ dujas pirko iš tarpininko „LT Gas Stream AG“, o ne tiesiogiai iš Rusijos AB „Gazprom“.

Gamtinių dujų importo rinkoje veikiantys dalyviai 2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, importavo 2,5 proc. mažiau gamtinių dujų, importo sąnaudos didėjo 7,5 proc. Alternatyvių kuro rūšių (1 proc. sieringumo mazuto ir gazolio 0,1 proc.) kainų augimas bei dolerio stiprėjimas lito atžvilgiu lėmė 21,3 proc. didesnę svertinę gamtinių dujų importo kainą, palyginti su 2011 metais.

2012 metais gamtinių dujų tranzito apimtys, palyginti su 2011 metais, didėjo 6,1 proc., perdavimas Lietuvos vartotojams mažėjo 2,8 proc. Šie veiksniai nulėmė 0,6 proc. bendrų perdavimo apimčių didėjimą.

2012 metais paskirstyta 7,5 proc. mažiau gamtinių dujų nei 2011 metais. Didžiausią skirstymo rinkos dalį – 97,3 proc. užima AB „Lietuvos dujos“.

Didmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka ir toliau išlieka nedidelė: 2012 metais parduota 8,3 mln. m<sup>3</sup> gamtinių dujų, t. y. 12,4 proc. daugiau nei 2011 metais.

Nuo 2012 m. kovo 1 d. Lietuvoje veikia gamtinių dujų birža, kurios operatorius – BALTPOOL UAB. VKEKK 2012 m. lapkričio 9 d. gamtinių dujų rinkos operatoriaus licenciją išdavė dar vienam ūkio subjektui – UAB GET Baltic.

Mažmeninėje gamtinių dujų rinkoje 2012 metais patiekta 1614,0 mln. m<sup>3</sup> gamtinių dujų, t. y. 12,3 proc. mažiau nei 2011 metais. Tiekimas nebuitiniams vartotojams 2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, mažėjo 12,9 proc., buitiniams vartotojams – 6,6 proc.

Perdavimo rinkoje 2012 metais investuota 109,1 mln. Lt, t. y. 3,3 karto daugiau nei 2011 metais. Skirstymo rinkos investicijos 2012 metais siekė 46,8 mln. Lt, t. y. 44,5 proc. daugiau nei 2011-aisiais. Tiekimo rinkoje 2012 metais investuota 0,31 mln. Lt – 2 kartus mažiau nei 2011-aisias. Iš viso sektoriaus investicijos 2012 metais sudarė 156,2 mln. Lt ir, palyginti su 2011 metais, buvo 2,4 karto didesnės.

2012 metais VKEKK pradėjo ir vykdė AB „Lietuvos dujos“ veiklų atskyrimo vykdymo priežiūrą. VKEKK, išnagrinėjusi AB „Lietuvos dujos“ 2012 m. gegužės 31 d. pateiktus veiklų ir kontrolės atskyrimo būdų aprašymus bei numatomų atlikti veiksmų planus, 2012 m. birželio 15 d. priėmė nutarimą Nr. O3-145 „Dėl AB „Lietuvos dujos“ perdavimo ir skirstymo veiklų ir kontrolės atskyrimo veiksmų planų“.

Rengdama šią ataskaitą VKEKK rėmėsi elektros ir dujų sektoriuose veikiančių įmonių teikiamomis VKEKK periodinėmis ataskaitomis ir kita medžiaga, taip pat kitų institucijų pateiktais duomenimis. Ataskaitoje apžvelgiami pagrindiniai vystymosi elektros ir dujų rinkose etapai, įvardijamos esminės šių sektorių problemos.

Komisijos pirmininkė



Diana Korsakaitė



## 2. PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE

### 2.1 Elektros sektorius

#### 2.1.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS

2012 m. sausio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtame naujos redakcijos Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatyme numatyta atskirti elektros energijos perdavimo veiklą nuo elektros energijos gamybos ir tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos operatoriaus nuosavybę nuo gamybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių elektros energijos įmonių.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo nuostatomis, 2012 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. 826 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės steigimo ir valstybės turto investavimo“ patvirtino Elektros energetikos įstatymo reikalavimus atitinkančių elektros energijos įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą iki 2012 m. spalio 1 d. Vadovaujantis šiuo planu, Ūkio ministerijai perduodamos valstybei nuosavybės teise priklausančios ir šiuo metu Energetikos ministerijos patikėjimo teise valdomos uždarnosios akcinės bendrovės „Visagino atominė elektrinė“, kaip gamybos ir tiekimo veiklos funkcijas vykdančios įmonės, akcijos, o elektros perdavimo sistemos operatoriaus – įmonė LITGRID AB – išlieka valdoma Energetikos ministerijos. Vėliau uždarnosios akcinės bendrovės „Visagino atominė elektrinė“ akcijos buvo perduotos Finansų ministerijai.

VKEKK pareikalavus elektros tinklų įmones paspartinti Elektros energetikos įstatymo nuostatų vykdymą, AB LESTO 2012 m. birželio 30 d. ir LITGRID AB 2012 m. spalio 1 d. atliko visus veiksmus, reikalingus užtikrinti Elektros energetikos įstatymo reikalavimus dėl skirstymo ir perdavimo veiklų atskyrimo įgyvendinimo, ir informavo VKEKK, pateikdamos visą susijusią medžiagą.

Išanalizavusi gautą informaciją 2012 m. liepos mėnesį VKEKK konstatavo, kad AB LESTO skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas. 2013 m. balandžio 29 d. VKEKK preliminariu sprendimu konstatavo, kad LITGRID AB perdavimo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 8 dalies ir 53 straipsnio 2, 3 ir 6 dalių nuostatas ir gali būti paskirtas perdavimo sistemos operatoriumi.

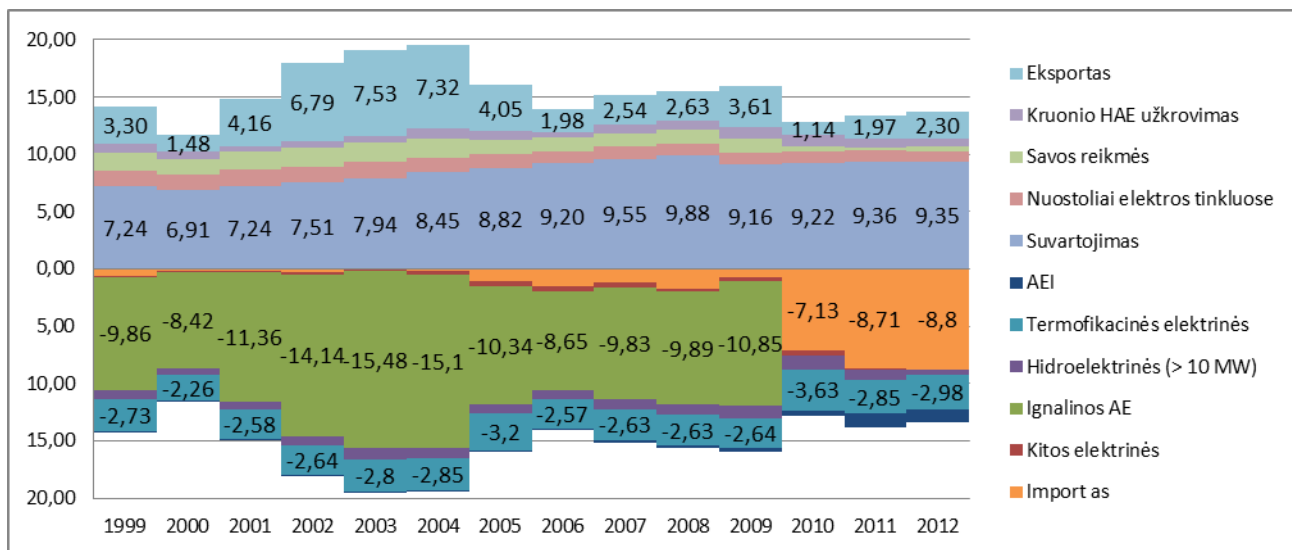
2013 m. gegužės mėnesio pradžioje VKEKK informavo Europos Komisiją apie priimtą sprendimą ir pateikė šį sprendimą pagrindžiančius dokumentus. 2013 m. liepos 4 d. Europos Komisija pateikė išvadą su pastabomis. VKEKK galutinis sprendimas dėl perdavimo sistemos operatoriaus tinkamo atskyrimo ir paskyrimo turėtų būti priimtas ne vėliau kaip 2013 m. rugsėjo 8 d. Elektros energetikos įstatymo 25 straipsnio 6 ir 7 dalyse nustatyta tvarka, atsižvelgus į Europos Komisijos pastabas.

VKEKK ir toliau kontroliuos, kad veiksmingai būtų atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių interesų, o gavus atitinkamus dokumentus – informuos Europos Komisiją pagal nustatytus reikalavimus.

#### 2.1.2. TIEKIMO SAUGUMAS

Nuo 2010 metų Lietuvos elektros energetikos sistema iš eksportuojančios tapo importuojančia ir priklausoma nuo vieno elektros energijos tiekėjo iš trečiosios šalies (Rusijos Federacijos). 2012 metais elektros energijos importas sudarė 77,1 proc. bendro elektros energijos suvartojimo šalyje (1 pav.).

1 pav. Elektros energijos balansas 1999–2012 metais, TWh



Šaltinis: VKEKK.

Per metus bendra instaliuota galia elektrinėse didėjo 2 proc. – iki 4119 MW, šiluminėse elektrinėse – 1 proc., iki 2788 MW, atsinaujinančius energijos išteklius (toliau – AEI) naudojančiose elektrinėse – 19 proc., iki 431,4 MW. AEI elektrinėse įrengtosios galios rinkos dalis 2012 metais sudarė 11 proc.

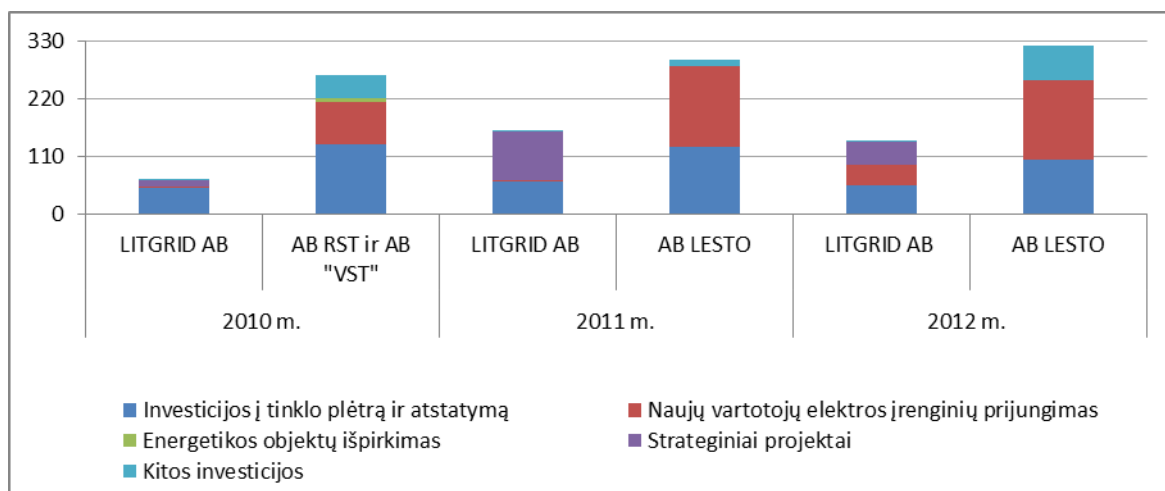
Elektros energetikos sektoriuje Lietuva yra užsibrėžusi tikslą turėti elektros jungtis su Švedija ir Lenkija ir sukurti bendrą Baltijos šalių elektros rinką. 2013 m. gegužės 24 d. gauti visi elektros jungties į Švediją statybos leidimai. Užbaigtas ilgiausias „NordBalt“ projekto etapas – teritorijų planavimas, techninių sprendinių projektavimas ir leidimų gavimas. 2011 m. pabaigoje baigus kabelio bandymus, Švedijoje pradėta kabelio gamyba. Kabelio tiesimo Baltijos jūroje pradžia numatoma 2014 m. kovą. Planuojama jungties eksploatacijos pradžia – 2015 m. gruodžio mėnesį. LitPol Link jungties su Lenkija nuolatinės srovės intarpas – svarbiausias jungties elementas – bus pastatytas šalia Alytaus transformatorių pastotės. Intarpo statybos darbai bus pradėti 2014 m., juos planuojama baigti iki 2015 m. gruodžio mėnesio. Darbus vykdo pasaulinė inžinerijos ir technologijų įmonė ABB. Tuo pačiu metu bus statoma 400 kV įtampos elektros perdavimo oro linija nuo Alytaus pastotės iki Lietuvos – Lenkijos sienos ir plečiama Alytaus pastotėje esanti 330 kV skirstykla.

Įgyvendinus minėtus projektus, iki šiol izoliuota Lietuvos elektros sistema būtų integruota į vieningą Europos elektros rinką, tai prisidėtų prie patikimesnio elektros energijos tiekimo ir didesnės konkurencijos Baltijos regioninėje rinkoje.

LITGRID AB 2012 metų investicijos į strateginius projektus sudarė 43,9 mln. Lt, arba apie 30 proc. bendros metinės investicijų sumos. Iš viso tinklo plėtros ir atstatymo sričiai buvo skirta 95,3 mln. Lt. AB LESTO 2012 metais 161,5 mln. Lt, arba apie 50 proc. investicijų skyrė naujiems vartotojams prijungti – panašiai kaip ir 2011 metais. Į tinklų ir pastočių rekonstrukciją bei modernizavimą investuota 148,1 mln. Lt, arba 23 proc. mažiau, palyginti su praėjusiais metais, tačiau 5 kartus didėjo kitoms investicijoms skiriama suma (2 pav.).



2 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2010–2012 metais, mln. Lt



Šaltinis: VKEKK pagal AB LESTO ir LITGRID AB pateiktą informaciją.

2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, investicijos į tinklų infrastruktūrą didėjo 3 proc., nuo 455,25 mln. Lt iki 466,5 mln. Lt. Perdavimo tinklų investicijų rinkos dalis 2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, mažėjo 5 procentiniais punktais, atitinkamai didėjant skirstymo tinklų investicijų rinkos daliai (3 pav.).

3 pav. Rinkos struktūra pagal investicijas į infrastruktūrą 2011–2012 metais, proc.



Šaltinis: VKEKK.

Pagal Elektros energetikos įstatymą VKEKK privalo stebėti ir vertinti perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumą. Patikimumo stebėsenos rezultatai bus apibendrinami VKEKK interneto svetainėje skelbiamose metinėse ataskaitose. VKEKK kiekvienais metais, ne vėliau kaip liepos 31 dieną, perduos metines ataskaitas Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai ir Europos Komisijai.

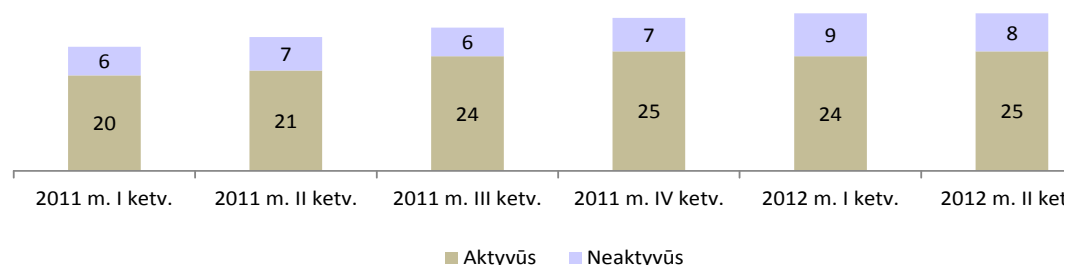
### 2.1.3. KONKURENCIJA ELEKTROS ENERGIJOS TIEKIMO RINKOJE IR RINKOS PRIEŽIŪRA

2012 m. birželio 18 d. Lietuvoje pradėjusi veikti „Nord Pool Spot“ elektros birža yra vienas svarbiausių elektros rinkos integracijos žingsnių. Elektros birža užtikrina vienodas taisykles ir konkurencines sąlygas rinkos dalyviams, formuoja skaidrią elektros kainą. Šiuo metu prekyba elektra biržoje vyksta „diena prieš“ principu. Toliau integruojant elektros rinką, iki 2013 m. pabaigos planuojama įgyvendinti „dienos eigos“ prekybos elektra projektą.

2012 metai buvo paskutiniai, kai smulkiems komerciniams vartotojams galėjo būti taikomos reguliuojamos visuomeninės elektros energijos kainos. Šis ir kiti etapai yra numatyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 740 patvirtintame Lietuvos elektros rinkos plėtros plane ir naujos redakcijos Elektros energetikos įstatyme. Nuo 2013 metų visuomeninis tiekėjas privalo sudaryti sutartis dėl elektros energijos tiekimo pagal reguliuojamas visuomenines kainas tik su buitinais vartotojais, kurie nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo. Pagal minėtą planą nuo 2015 metų, visi buitiniai vartotojai, išskyrus socialiai remtinus vartotojus, privalės pirkti elektros energiją rinkoje pagal NORD POOL SPOT AS biržos kainas ar dvišaliuose kontraktuose sutartas kainas.

2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, elektros biržoje registruotų dalyvių skaičius išaugo nuo 28 iki 33, aktyvių biržos dalyvių skaičius augo nuo 21 iki 25.

4 pav. Biržos dalyvių skaičius 2011-2012 metais, vnt.

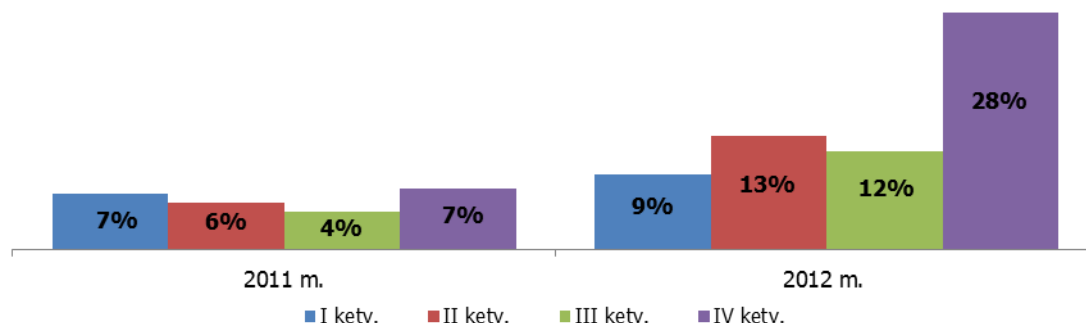


Šaltinis: VKEKK.

2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, elektros biržoje suprekiautas elektros energijos kiekis sumažėjo 7 proc., nuo 7963,9 GWh iki 7445,4 GWh.

Kainą formuojančiais pavedimais suprekiautas elektros energijos kiekis 2012 metais, palyginti su praėjusiais metais, buvo daugiau negu dvigubai didesnis ir sudarė 16 proc. bendro suprekiauto biržoje elektros energijos kiekio (2011 metais – 6 proc.).

5 pav. Kainą formuojantys prekybos kiekiai elektros biržoje 2011-2012 metais, proc.



Šaltinis: VKEKK.

2011 m. liepos mėn. – 2013 m. birželio mėn. elektros energijos kainos dinamika biržoje parodyta 6 paveiksle.

6 pav. Vidutinė elektros energijos mėnesinė kaina Lietuvos, Estijos (Latvijos), Suomijos ir Norvegijos biržose, EUR/MWh, 2011 m. liepos mėn. –2013 m. birželio mėn.

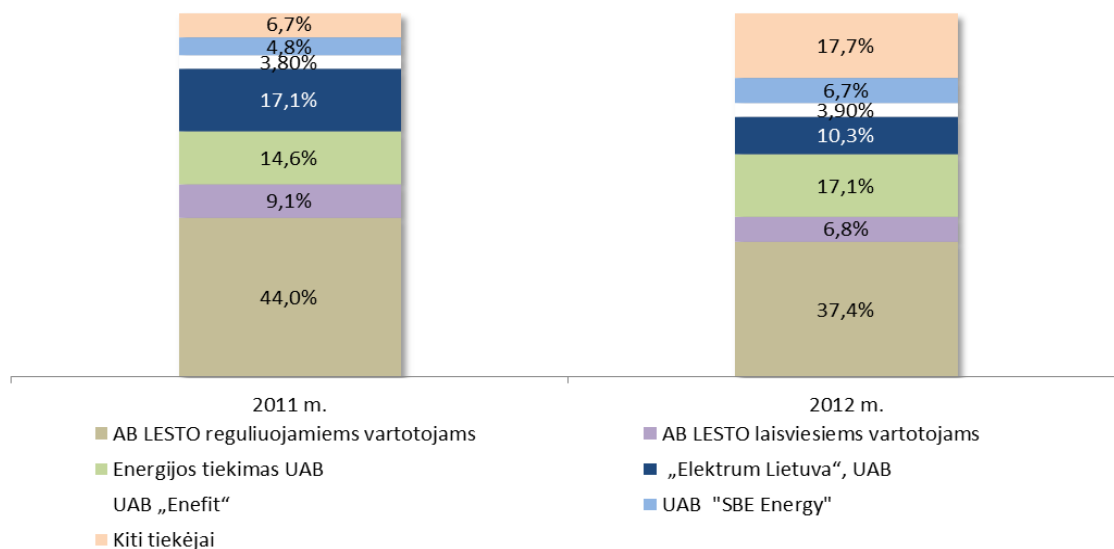


Šaltinis: www.nordpoolspot.com

Pagrindiniai dalyviai biržos pirkimų ir pardavimų rinkoje 2012 m. kaip ir 2011 m. buvo AB „INTER RAO Lietuva“, Lietuvos energija, AB „Electrum Lietuva“, UAB.

Nepriklausomi tiekėjai elektros energijos vartotojams 2012 metais patiekė 3592,6 GWh elektros energijos, visuomeninis tiekėjas AB LESTO reguliuojamiems elektros energijos vartotojams patiekė 3046,4 GWh elektros energijos, nereguliuojamiems elektros energijos vartotojams – 54,3 GWh elektros energijos.

7 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra, proc., 2011–2012 metai



Šaltinis: VKEKK.

Mažmeninės tiekimo rinkos struktūroje AB LESTO rinkos dalis 2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, mažėjo 9 procentiniais punktais, nuo 53,1 proc. iki 44,2 proc. Tarp nepriklausomų

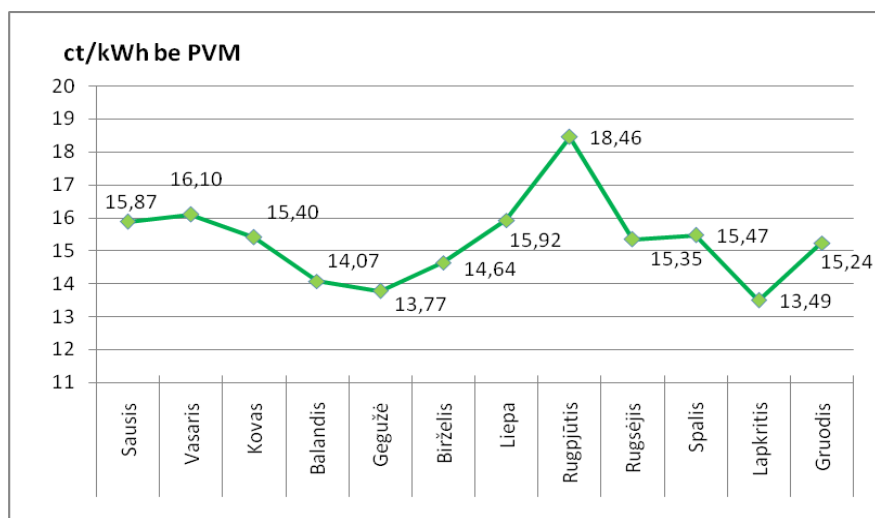
elektros energijos tiekėjų 2012 metais, palyginti su praėjusiais metais, augo Energijos tiekimas, UAB ir UAB „SBE Energy“ užimamos rinkos dalys, atitinkamai 3 ir 2 procentiniais punktais.

2012 metais nebuvo išduota licencijų elektros energetikos sektoriuje. Nuo 2012 m. birželio 18 d. elektros biržos operatoriumi tapus *Nord Pool Spot AS*, licencijuotam Norvegijoje, panaikinta elektros energijos rinkos operatoriaus licencija BALTPPOOL UAB.

2012 metų pabaigoje elektros rinkoje veikė 435 rinkos dalyviai. Didžiąją dalį jų sudarė elektros energijos gamybos leidimus turintys asmenys.

Paminėtina, kad įsigaliojus Atsinaujančių išteklių įstatymui, VKEKK priskirta nauja funkcija – nustatyti praėjusio mėnesio elektros energijos rinkos kainą, kuri apskaičiuojama kaip svertinis vidurkis kiekių ir kainų, suprekiatų elektros biržoje Lietuvos kainų zonoje. Praėjusio mėnesio rinkos kaina taikoma tik elektros energijos gamintojams, naudojantiems atsinaujančius energijos išteklius, kurie dalyvavo ir laimėjo kvotas bei fiksuotus tarifus VKEKK organizuojuose aukcionuose Atsinaujančių išteklių energetikos įstatymo nustatyta tvarka. Tokiam gamintojui iš VIAP fondo VIAP lėšų suma nustatoma, kaip faktiškai per mėnesį pagaminto ir į tinklą patiekto elektros energijos kiekio ir skirtumo tarp VKEKK organizuotame aukcione laimėto fiksuoto tarifo ir ne žemesnės nei praėjusio mėnesio vidutinės elektros energijos rinkos kainos sandauga.

8 pav. Elektros energijos rinkos kainos kitimas 2012 metais, LTLct/kWh be PVM




Šaltinis: VKEKK.

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Juose apsikeičiama aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

#### 2.1.4. ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMŲ ĮGYVENDINANČIŲ TEISĖS AKTŲ RENGIMAS

2012 m. sausio 17 d. priimtas naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymas žymiai išplėtė VKEKK funkcijas ir pareigas bei pavedė parengti Elektros energetikos įstatymą įgyvendinančius teisės aktus.

Be jau praėjusiais metais pateiktoje ataskaitoje išvardintų dokumentų, jog VKEKK patvirtino **Elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo dokumentų, duomenų ir**



informacijos pateikimo tvarkos ir sąlygų aprašą, rengė **Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo taisykles**, peržiūrėjo **Elektros energijos rinkos kainos nustatymo metodiką** bei **Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos priežiūros tvarkos aprašą**, rengė **Valstybės reguliuojamų kainų elektros energetikos sektoriuje nustatymo principų aprašą**, kurį suderinusi su suinteresuotais asmenimis, pateikė Vyriausybei, patobulino **Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus**, patvirtino **Rinkų tyrimo taisykles**.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo, Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimus bei į tai, kad Lietuvoje pradėjo veikti elektros energijos prekybos sistema Nord Pool Spot AS, VKEKK parengė ir kelioms viešosioms konsultacijoms teikė **Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašo pakeitimo projektą**. Šiuo projektu siekiama užtikrinti tinkamą prekybos elektros energijos rinkoje priežiūrą ir stebėseną, sukurti prielaidas sąžiningai ir veiksmingai konkurencijai elektros energijos rinkoje. Šiuo metu projektas derinamas su Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1227/2011, rinkos operatoriaus Nord Pool Spot Rinkos elgesio taisyklių (angl. Market Conduct Rules) bei kitų teisės aktų nuostatomis.

2012 m. vasario 7 d. įsigaliojus naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymui, elektros energijos vartotojai pradėti skirstyti į buitinius ir nebuitinius. Atsižvelgiant į tai, atitinkamai keitėsi ir prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymas (anksčiau visi vartotojai turėjo apmokėti 20 proc. skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų pagal apskaičiuotą ir VKEKK patvirtintą prijungimo įkainį). Atitinkamai VKEKK patikslino **Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką** (patvirtinta 2012 m. rugsėjo 14 d., Nr. O3-248).

VKEKK, siekdama nustatyti skaidrius, aiškius ir objektyvius elektros energijos sisteminių paslaugų kainos nustatymo principus, parengė ir patvirtino **Elektros energijos sisteminių paslaugų kainos nustatymo metodiką** (patvirtinta 2012 m. liepos 27 d., Nr. O3-200).


VKEKK parengė ir patvirtino **Elektros energijos kainos ir rezervinės galios užtikrinimo paslaugų kainų nustatymo metodiką** (patvirtinta 2012 m. rugsėjo 14 d., Nr. O3-229), kuria siekiama nustatyti skaidrius, objektyvius ir nediskriminuojančius elektros energijos ir rezervinės galios užtikrinimo paslaugų kainodaros principus. Teisės akte numatyti apskaitos atskyrimo tikslai, principai bei reikalavimai gamintojams arba nepriklausomiems tiekėjams, motyvuotu VKEKK sprendimu pripažintiems turinčiais didelę įtaką elektros energijos rinkoje ir (ar) rezervinės galios paslaugų rinkoje.

Siekiant, kad visuomeninės elektros energijos kainos, elektros energijos visuomeninio tiekimo paslaugų kainos ir jų viršutinės ribos būtų nustatomos pagal skaidrius, aiškius ir objektyvius principus, VKEKK patikslino **Visuomeninių elektros energijos kainų, visuomeninio tiekimo paslaugos kainos ir jų viršutinių ribų nustatymo metodiką** (patvirtinta 2012 m. rugsėjo 28 d., O3-280).

Atsižvelgdama į naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo nuostatas, VKEKK pakoregavo **Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodiką** (patvirtinta 2012 m. rugsėjo 21 d., Nr. O3-255).

VKEKK taip pat parengė ir patvirtino **Elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo tvarkos aprašą** (patvirtinta 2012 m. rugsėjo 19 d., Nr. O3-252). Atsižvelgiant į naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo nuostatas, numatančias, kad paslaugų teikėjai nustato kainų diferencijavimo tvarką, kurios aprašą tvirtina VKEKK, parengtas atskiras dokumentas, reglamentuojantis elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo sąlygas ir tvarką.

2012 metais 3 kartus keitėsi Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (VIAP) teikimą ir apmokėjimą reglamentuojantys teisės aktai. 2012 m. liepos 18 d. Vyriausybė nauja redakcija išdėstė Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašą bei,



atsižvelgdama į elektros energetikos įstatymo 6 straipsnio 6 dalį, 2012 m. rugsėjo 19 d. patvirtino Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje administravimo tvarkos aprašą, kuris pakeitė VKEKK 2010 metais patvirtintą **Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje administravimo tvarkos aprašą**. Atsižvelgdama į Elektros energetikos įstatymo bei anksčiau minėtų teisės aktų pakeitimus, VKEKK pakeitė **VIAP kainos nustatymo metodiką** (patvirtinta 2012 m. rugsėjo 28 d., Nr. O3-279).

Vyriausybei 2012 m. gruodžio 19 d. patvirtinus VIAP teikimo ir VIAP lėšų administravimo pakeitimus, susijusius su naujai įsigaliojusio Elektros energetikos įstatymo nuostatomis VIAP srityje, VKEKK 2012 m. gruodžio 21 d. pakeitė **VIAP kainos nustatymo metodiką** (patvirtinta 2012 m. gruodžio 21 d., Nr. O3-418). Metodikoje nustatyti VIAP kainos skaičiavimo principai.

Siekiant užtikrinti energetikos sektoriaus skaidrumą ir sudaryti prielaidas sąžiningai konkurencijai, taip įgyvendinant vartotojų teisę pasirinkti tiekėją ar gamintoją, VKEKK parengė ir patvirtino **Reikalavimus rekomencijoms, susijusioms su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems reikalavimams** (patvirtinta 2012 m. rugsėjo 19 d., Nr. O3-251). Pagal Energetikos įstatymą VKEKK ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomencijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

#### 2.1.5. REGULIUOJAMOSIOS VEIKLOS KAINODARA, TRANSPORTAVIMO KAINŲ IR PRIJUNGIMO ĮKAINIŲ NUSTATYMAS

VKEKK rengia ir tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato (koreguoja) ir tvirtina reguliuojamų veiklų kainų viršutines ribas, skelbia elektros energijos tarifus.

Kaip minėta, VKEKK, atsižvelgdama į naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo nuostatas, 2012 m. rugsėjo mėnesį pakoregavo Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodiką, Visuomeninių elektros energijos kainų, visuomeninio tiekimo paslaugos kainos ir jos viršutinės ribos nustatymo metodiką ir Elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo tvarkos aprašą.

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK nustato perdavimo ir skirstymo kainų viršutines ribas nebe trejų, o penkerių metų laikotarpiui. VKEKK taip pat tikrina, ar elektros energetikos įmonių nustatytos konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos yra nustatytos 2011–2013 metų reguliavimo periodui. Kasmet persiuntimo paslaugų viršutinės ribos yra koreguojamos, įvertinant kiekio poveikio, nenumatytų pasikeitimų, indeksavimo ir koregavimo koeficientus. Taip pat įvertinama tinklų paslaugų teikimo kokybės rodiklių įtaka bei pelno, viršijančio vidutinio pelno normą (excess sharing) skaičiavimo principai.

Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2013 metų reguliavimo periodui bei perskaičiuotos paslaugų kainos 2013 metams pateiktos 1 lentelėje.



1 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2013 metams bei perskaičiuotos paslaugų kainų viršutinės ribos 2013 metams (ct/kWh)

Rodikliai	LITGRID AB	AB LESTO	
		vidutinės įtampos tinkluose	žemos įtampos tinkluose
2011–2013 metų nustatytos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	2,32	4,89	6,39
2013 metams perskaičiuotos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	2,415	4,747	6,219

Šaltinis: VKEKK.

Elektros energijos perdavimo paslaugos kainos viršutinė riba 2013 metams didėja dėl:

- sumažėjus BVP augimo prognozei, atitinkamai mažėja perduodamos elektros energijos kiekis – 0,4 proc.;
- išaugusios infliacijos – 0,8 proc.;
- pasikeitusio investicijų grąžos skaičiavimo mechanizmo (WACC) – 3,7 proc.;
- išaugusių nusidėvėjimo sąnaudų, įvertinus įgyvendintus investicijų projektus – 0,4 proc.

Gautos papildomos pajamos už elektros energijos balansavimo paslaugą perdavimo kainos viršutinę ribą sumažino 1,2 proc.

Perskaičiuojant AB LESTO skirstymo paslaugų kainų viršutines ribas 2013 metams, buvo atsižvelgta, kad pasikeitė Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašas, patvirtintas Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 916. Todėl, vadovaujantis minėto aprašo nuostatomis, AB LESTO už perkamą elektros energiją technologinėms sąnaudoms ir savosioms reikmėms padengti 2013 metais nemokės sisteminių paslaugų ir VIAP kainos. Taip pat skaičiuojant investicijų grąžą, iš sąnaudų eliminuojamos palūkanų sąnaudos.

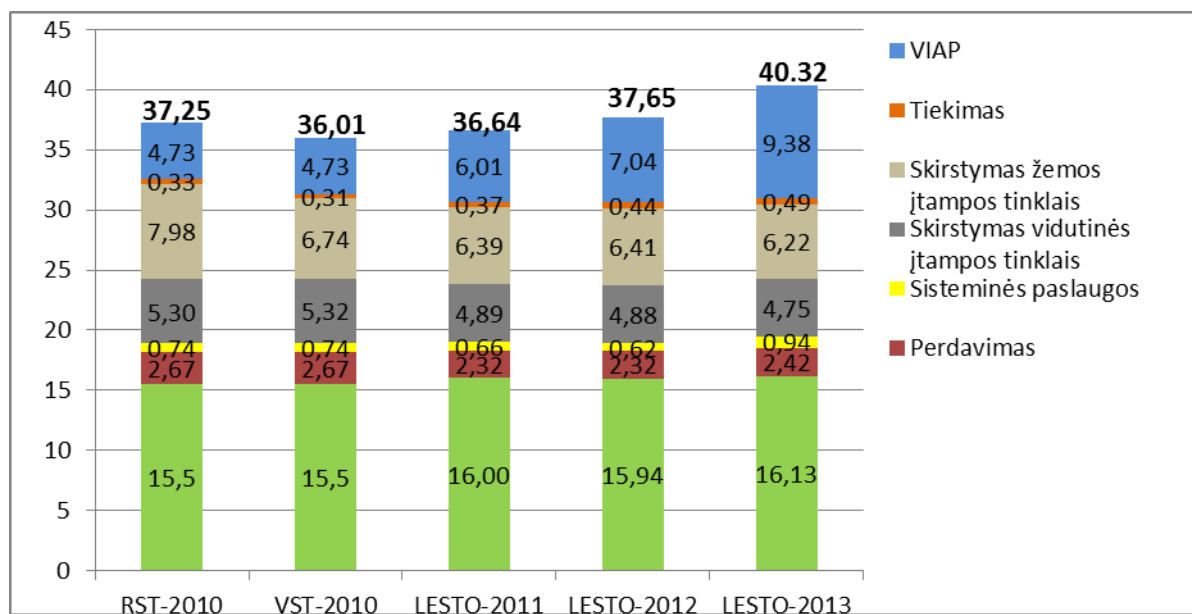
AB LESTO skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos didėja dėl šių priežasčių:

- sumažėjus BVP augimo prognozei, atitinkamai mažėja persiunčiamos elektros energijos kiekis – 3 proc.;
- išaugusios infliacijos – 3,02 proc.;
- pasikeitusio investicijų grąžos skaičiavimo mechanizmo (WACC) – 2,7 proc.;
- išaugusių nusidėvėjimo sąnaudų, įvertinus įgyvendintus investicijų projektus – 0,9 proc.

AB LESTO skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos mažėja, eliminavus palūkanų sąnaudas (2,6 proc.) ir netaikant elektros energijai, perkamai technologinėms reikmėms, VIAP ir sisteminių paslaugų kainos (4,9 proc.).

Infrastruktūrinės elektros energijos dedamosioms iš esmės nesikeičia ir įvertinus VIAP kainos augimą, vidutinė elektros energijos kaina 2013 metams yra 2,67 ct/kWh (be PVM) aukštesnė, palyginti su 2012 metais, ir sudaro 40,32 ct/kWh (be PVM). 2012 metais ji buvo 37,65 ct/kWh (be PVM).

9 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2010–2013 metais, ct/kWh be PVM



Šaltinis: VKEKK.

Pastaraisiais metais elektros energetikos sektoriuje elektros energijos kainas buitiniams vartotojams nemažai lėmė VIAP kainos pokytis, kuris nuo 2010 metų iki 2013-ųjų padidėjo beveik dvigubai, t. y. nuo 4,73 ct/kWh iki 9,38 ct/kWh. Beveik 70 proc. VIAP kainos sudaro Lietuvos elektrinės ir termofikacinių elektrinių remiamos elektros energijos sąnaudos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytas kvotas bei teisės aktus, reglamentuojančius VIAP sąrašą, teikimo ir administravimo tvarką. Pagrindinis veiksnys, turintis daugiausia įtakos šios VIAP dalies augimui, yra gamtinių dujų kaina, kuri per praėjusius 3 metus išaugo 62 proc. – nuo 849 iki 1379 Lt/1000m<sup>3</sup>. Taip pat paminėtina, kad 2013 metais subsidijos AEI sudaro 21,4 proc. visame VIAP lėšų biudžete.

Energetikos įstatyme ir Elektros energetikos įstatyme VKEKK nustatyta funkcija tvirtinti energetikos objektų (tinklų, sistemų, įrenginių) prijungimo įkainius.

2012 m. vasario 7 d. įsigaliojus naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymui, elektros energijos vartotojai pradėti skirstyti į buitinius ir nebutinius. Atsižvelgiant į tai, atitinkamai keitėsi ir prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymas (anksčiau visi vartotojai turėjo apmokėti 20 proc. skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų pagal apskaičiuotą ir VKEKK patvirtintą prijungimo įkainį). Atitinkamai 2012 m. rugsėjo 13 d. VKEKK patikslino Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką.

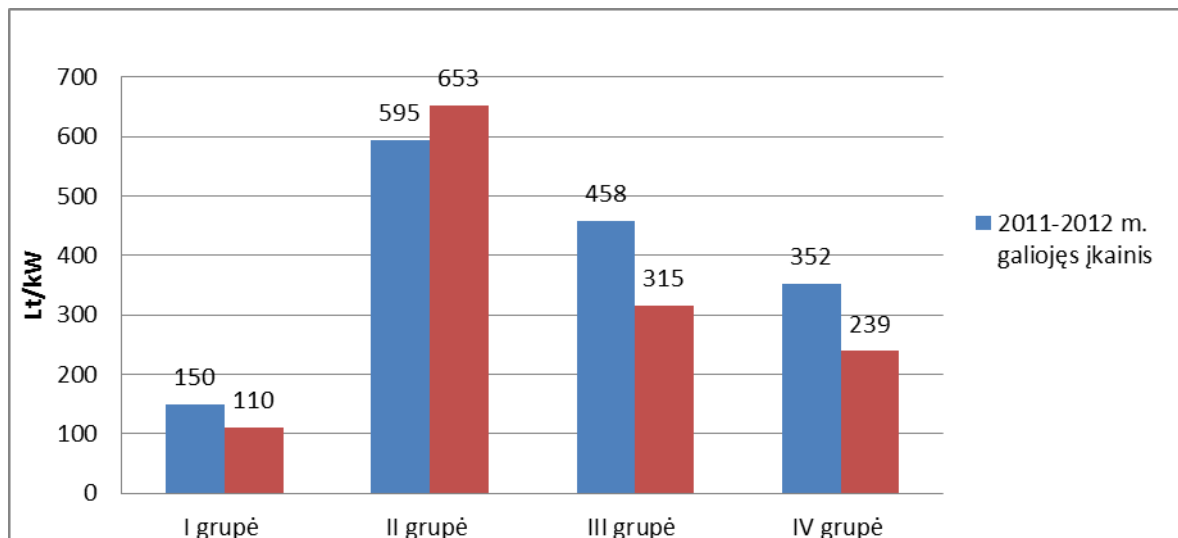
VKEKK, atsižvelgdama į 2013 m. vasario 1 d. įsigaliojusius Atsinaujinančių energetikos išteklių įstatymo pakeitimus, 2013 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. O3-139 patikslino Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką. Esminiai pakeitimai:

1. numatyta prijungimo prie elektros tinklų sąnaudų paskirstymo tarp gamintojo ir operatoriaus tvarka, atsisakant nemokamo gamintojų, kurių elektrinių įrengtoji galia yra ne didesnė kaip 30 kW, prijungimo prie tinklų – jie padengs 20 proc. prijungimo išlaidų;
2. pakeista prijungimo įmokos skaičiavimo tvarka, atsisakant 25 m atstumo neapmokestinimo;
3. numatyta nustatant įkainį 1 m elektros linijai nutiesti, I ir II grupės vartotojus laikyti viena grupe;

4. iki 2 metų pailgintas terminas, per kurį vartotojas, mažinantis elektros įrenginių leistiną naudoti galią, privalo apmokėti už šios galios sumažinimą operatoriui likusią faktiškai patirtų sąnaudų dalį, proporcingai mažinamai galiai.

2012 metais VKEKK nekeitė nuo 2011 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusių VKEKK nustatytų prijungimo prie elektros tinklų įkainių vartotojams. VKEKK 2013 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. O3-140 patvirtino naujus vartotojų prijungimo prie elektros tinklų įkainius, kurie įsigaliojo nuo 2013 m. birželio 1 d.

10 pav. Prijungimo įkainiai už 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą 2012–2013 metais



Šaltinis: VKEKK.

VKEKK sprendimai 2012 metais sąnaudų apskaitos ir kainodaros priežiūros srityje įgalino elektros energijos vartotojus sutaupyti ne mažiau kaip 183 mln. Lt. VKEKK elektros energetikos sektoriuje reguliavimą taiko daugiau kaip 200 ūkio subjektų atžvilgiu (2 lentelė). 2012 metais buvo atliekami kainų metiniai perskaičiavimai 22 ūkio subjektams.

2 lentelė. Elektros energijos sektoriaus rodikliai

Rodiklis	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	Pokytis
Sektoriaus dalyvių skaičius*	201	202	237	429	192
Elektros energijos sektoriaus pajamos už metus, mln. Lt	2.520	2.783	2.839	2,946	107
Elektros sektoriaus pardavimai natūriniais TWh	9,16	9,22	9,38	9,58	0,2
Elektros sektoriaus investicijos iš viso, mln. Lt	374,1	332,7	328,9	392**	63,1

\* dalyvių skaičius su nepriklausomais tiekėjais ir gamintojais

\*\* planinės investicijos

Šaltinis: VKEKK.

### 2.1.6. TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

VKEKK yra Energetikos reguliuotojų bendradarbiavimo agentūros (ACER), Europos energetikos reguliuotojų tarybos (CEER) bei Regioninei energetikos reguliuotojų asociacijos (ERRA) narė.

2012 metais VKEKK, kartu kitomis Europos Sąjungos šalių nacionalinėmis reguliavimo institucijomis bendradarbiaudama ACER, dalyvavo tinklų kodeksų bendrame rengime bei derinime su Europos perdavimo sistemų operatoriais (ENTSO), rekomendacijų Europos Komisijai dėl tinklų kodeksų priėmimo, elektros balansavimo taisyklių bendrųjų rekomendacijų, trečiosios šalies prieigos bendrųjų rekomendacijų rengime, perdavimo sistemų operatorių tarpusavio atsiskaitymų fondo steigimo ir kitų klausimų svarstyme.

Dar vienas glaudaus VKEKK bendradarbiavimo su kaimyninių šalių reguliuotojais pavyzdys – kasmet organizuojamas Baltijos bendros elektros rinkos miniforumas, kuriame tradiciškai dalyvauja Baltijos ir Skandinavijos šalių energetikos reguliuotojų, ministerijų bei kitų šio sektoriaus dalyvių atstovai. 2012 metais Estijoje ir Latvijoje organizuoti miniforumai sudarė galimybes dalyviams lanksčiai reaguoti į besikeičiančią regioninę reguliavimo aplinką ir greičiau pritaikyti kitų šalių patirtį savo darbe.

2013 m. gegužės mėnesį 15-asis miniforumas buvo surengtas Vilniuje. Su Lietuvos ir kaimyninių šalių elektros energetikos politikos formuotojais, perdavimo tinklų operatoriais, elektros energijos gamintojais, tiekėjais, įmones vienijančių asociacijų atstovais aptarta elektros energijos rinkos plėtros pažanga, platesnės integravimo galimybės ir infrastruktūros plėtra, vartotojams kylantys iššūkiai bei tiekimo saugumo klausimai.

VKEKK atstovai dalyvavo rengiant ir derinant su kaimyninių šalių reguliuotojais, iki 2013 metų spalio mėn. planuojamą patvirtinti Bendrų Europos infrastruktūros projektų sąrašą. VKEKK palaikė šių projektų įtraukimą į Bendrų Europos infrastruktūros projektų sąrašą:

- Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės išplėtimo projektą;
- Aukštos įtampos liniją Kruonis – Ignalina;
- Tarpsistemines jungtis aukštos įtampos jungtį LitPol Link1;
- Tarpsistemines jungtis aukštos įtampos jungtį LitPol Link2.


2012 m. birželio mėnesį elektros biržos Nord Pool Spot atėjimas į Lietuvos elektros energijos rinką, paspartino regioninės rinkos integraciją. Baltijos perdavimo sistemos operatoriai 2013 m. kovo mėnesį pasirašė trišalę sutartį dėl elektros energijos tarpsisteminių jungčių galios skaičiavimo ir paskirstymo taisyklių, atsižvelgiančių į prekybą su trečiosiomis šalimis. Tai sudarė prielaidas 2013 m. birželio mėnesį įgyvendinti elektros energijos dienos-prieš prekybą Nord Pool Spot biržos pagrindu visose Baltijos šalyse. 2013 metų pabaigoje planuojama įgyvendinti dienos-eigos elektros energijos prekybą, o nuo 2014-ųjų – finansinę rinką.

## **2.2. Dujų sektorius**

### 2.2.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS

2011 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naujos redakcijos Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymą (toliau – Gamtinių dujų įstatymas), įsigaliojusį 2011 m. rugpjūčio 1 d.

Gamtinių dujų įstatymas parengtas įgyvendinant 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančią Direktyvą 2003/55/EB (OL 2009 L 211, p. 94) ir 2010 m. spalio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos



reglamentą (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Direktyva 2004/67/EB.


Gamtinių dujų įstatyme numatyta atskirti gamtinių dujų perdavimo veiklą nuo gamtinių dujų gavybos ir tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos ir operatoriaus nuosavybę nuo gavybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių gamtinių dujų įmonių. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo nuostatomis, 2011 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1239 patvirtino Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių gamtinių dujų įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą. Vadovaujantis šiuo planu, Gamtinių dujų įstatymo nuostatų neatitinkančios gamtinių dujų įmonės turėjo pasirinkti gamtinių dujų perdavimo veiklos ir kontrolės atskyrimo būdą: pertvarkant gamtinių dujų įmonių kontrolę arba reorganizuojant (atskiriant) gamtinių dujų įmones. VKEKK pavesta kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių interesų.

Lietuvoje yra viena Gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkanti gamtinių dujų įmonė – AB „Lietuvos dujos“, vykdanči gamtinių dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklą. Bendrovė 2012 m. gegužės 31 d. VKEEK pateikė AB „Lietuvos dujos“ 2012 m. gegužės 28 d. valdybos protokolu patvirtintą Bendrovės veiklą atskyrimo veiksmų planą ir Bendrovės veiklos pertvarkymo veiksmų planą, kuriuose numatyta, kad ne vėliau kaip iki 2013 m. liepos 31 d. AB „Lietuvos dujos“ teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu būtų atskyrusi savo gamtinių dujų veiklas, o ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d. būti įvykdytas veiklą ir kontrolės atskyrimas.

VKEKK, išnagrinėjusi AB „Lietuvos dujos“ pateiktus veiklą ir kontrolės atskyrimo būdų aprašymus bei numatomų atlikti veiksmų planus, 2012 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. O3-145 nurodė, kad AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo veiklas ir kontrolę turi atskirti laikydamasi planuose nurodytų būdų ir terminų, numatomus pateikti dokumentus - teikti planuose nurodytu laiku ir nedelsiant pranešti VKEKK apie planuose nurodytų veiksmų atlikimo terminų praleidimo ar neįvykdymo atvejus, taip pat apie kitas planų vykdymui svarbias aplinkybes.

2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/55/EB numato, kad perdavimo sistemos operatorius nesidalija IT sistemomis ar įranga, fizinėmis patalpomis ir prieigos apsaugos sistemomis nei su vienu vertikalios integracijos įmonės padaliniu, taip pat nesinaudoja tų pačių konsultantų ar išorės rangovų paslaugomis, susijusiomis su IT sistemomis ar įranga, ir prieigos apsaugos sistemomis. Vykdydama šias nuostatas AB „Lietuvos dujos“ atskiria magistralinių dujų vamzdynų (perdavimo sistemos) valdymą nuo tiekimo veiklos, įkurdama naują įmonę, turinčią atskiras gamybines ir administracines patalpas. AB „Lietuvos dujos“ 2012 m. rugpjūčio 7 d. kreipėsi į VKEKK dėl investicijų projekto „Investicijos, skirtos perdavimo sistemos operatoriaus atskyrimui ir naujos įmonės įkūrimui“ suderinimo. Minėtame projekte buvo nurodytos investicijos, būtinos operatyvaus valdymo ir kitų informacinių sistemų perkėlimui į naują aplinką, sukuriant naują duomenų centrą bei naują dispečerinį centrą, pertvarkant ryšių sistemą bei kitas šiuo metu bendrai veikiančias sistemas bei tarnybas. Minėtą investicijų projektą VKEKK suderino 2012 m. spalio 9 d., įpareigodama AB „Lietuvos dujos“ per 30 dienų po suderinto investicijų projekto įgyvendinimo, kurio vertė yra ne didesnė kaip 8475,0 tūkst. Lt, pateikti VKEKK dokumentus, pagrindžiančius faktiškai patirtas sąnaudas, susijusias su projekto įgyvendinimu.

Vadovaudamasi 2012 m. birželio 15 d. VKEKK nutarimu Bendrovė 2013 m. sausio 30 d. pateikė VKEKK AB „Lietuvos dujos“ atskyrimo sąlygas, kurias išnagrinėjusi VKEKK 2013 m. vasario 28 d. nutarimu konstatavo, kad AB „Lietuvos dujos“ perdavimo veiklos atskyrimas vyksta Bendrovės atskyrimo veiksmų plane numatytais terminais, atskyrimo sąlygos leidžia tinkamai įgyvendinti gamtinių dujų perdavimo veiklos atskyrimą, t. y. kad AB „Lietuvos dujos“ turi būti teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskyrusi perdavimo veiklą nuo tiekimo ir gavybos veiklą iki 2013 m.



liepos 31 d. ir perdavimo veiklą vykdysiančiai bendrovei perduodamo turto sudėtis atitinka AB „Lietuvos dujos“ veiklų apskaitos tvarkos aprašo turto paskirstymo principus bei su VKEKK suderintas investicijas.

Igyvendinant Europos Sąjungos trečiojo energetikos paketo reikalavimus ir vadovaujantis Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 40 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių 2 gamtinių dujų įmonių veiklų ir kontrolės atskyrimo vykdymo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1239, V skyriumi nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. nuo AB „Lietuvos dujos“ bus atskirtas gamtinių dujų perdavimo veiklą vykdantis perdavimo sistemos operatorius – AB „Amber Grid“.

Vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo, Energetikos įstatymo nuostatomis ir atsižvelgdama į tai, kad VKEKK, nustatydamą AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinę ribą, įvertino visas būtinas sąnaudas ir turto vertę šiai veiklai vykdyti, o AB „Amber Grid“ po reorganizavimo perims visą AB „Lietuvos dujos“ vykdomą licencijuojamą gamtinių dujų perdavimo veiklą bei visas teises ir pareigas, susijusias su šia veikla, VKEKK nustatė, kad AB „Amber Grid“ nuo terminuotos gamtinių dujų perdavimo licencijos išdavimo dienos (VKEKK priėmė nutarimą išduoti perdavimo sistemos operatoriaus licenciją 2013 m. liepos 18 d.) iki 2013 m. gruodžio 31 d. bus taikomos VKEKK nutarimais „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų koregavimo bei papildomos ir neatsiejamoms dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos (SGDT priedo) nustatymo 2013 metams“, „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo, skirstymo kainų ir gamtinių dujų tarifų buitiniams vartotojams“ nustatytos kainos.


Pagal galiojančius teisės aktus AB „Lietuvos dujos“ pertvarkos galutinis terminas – 2014 m. spalio 31 d.

### 2.2.2. SUSKYSTINTŲ GAMTINIŲ DUJŲ TERMINALO STATYBA

2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama tarybos direktyva 2004/67/EB (OL 2010 L 295, p. 1) 6 straipsnio 1 dalimi valstybės narės yra įpareigojamos ne vėliau kaip iki 2014 m. gruodžio 3 d. užtikrinti gamtinių dujų infrastruktūros standartą (N-1), tai yra užtikrinti tokį gamtinių dujų infrastruktūros techninį pajėgumą, kuris patenkintų bendrą gamtinių dujų poreikį valstybės teritorijoje, kai sutrinka vienos didžiausios gamtinių dujų infrastruktūros veikimas išskirtinai didelio gamtinių dujų poreikio dieną.

2012 m. birželio mėnesį buvo priimtas Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymas, nustatantis suskystintų gamtinių dujų terminalo įrengimo Lietuvos Respublikos teritorijoje, jo veiklos ir eksploatavimo bendruosius principus bei reikalavimus, sudarantis teises, finansines ir organizacines sąlygas suskystintų gamtinių dujų (toliau – SGD) terminalo projektui įgyvendinti. SGD terminalas sudarys sąlygas tiekimo šaltinių diversifikacijai, didinančiai gamtinių dujų tiekimo saugumą ir patikimumą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimu Nr. 199 „Dėl Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo įgyvendinimo“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 11 d. nutarimo Nr. 864 redakcija), akcinei bendrovei „Klaipėdos nafta“ buvo suteikti įgaliojimai įgyvendinti SGD terminalo projektą. Bendrovė turi finansuoti SGD terminalo statybą nuosavomis ir skolintomis lėšomis, tačiau esant minėtų lėšų trūkumui, bendrovė gali pasinaudoti Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies nuostata, numatančia, kad SGD terminalo ar jo dalies įrengimo bei eksploatavimo sąnaudos VKEKK nustatyta tvarka ir sąlygomis gali būti įtraukiamos į gamtinių dujų perdavimo paslaugos kainą, vadovaujantis Energetikos



įstatyme, gamtinių dujų įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytais energijos kainų reguliavimo reikalavimais. Vadovaudamasi minėta nuostata AB „Klaipėdos nafta“ 2012 m. rugsėjo mėn. kreipėsi į VKEKK dėl lėšų, skirtų SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudoms finansuoti, nustatymo.

VKEKK, išnagrinėjusi AB „Klaipėdos nafta“ pateiktą SGD terminalo projektą, jo finansavimo poreikį ir galimybes, Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos informaciją apie finansavimo galimybes, 2012 m. spalio 19 d. nutarimu konstatavo, kad AB „Klaipėdos nafta“ pateikė SGD terminalo projekto sąmatą ir nurodė preliminarų šio projekto infrastruktūrinės dalies lėšų poreikį – 453 mln. Lt. Taip pat nutarimu konstatuota, kad dalį šio projekto vertės (200 mln. Lt per dvejus metus) AB „Klaipėdos nafta“ planuoja finansuoti SGD terminalo lėšų mokėtojų lėšomis per papildomą ir neatsiejamą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos. VKEKK 2012 m. spalio 26 d. nutarimu nutarė nustatyti papildomą ir neatsiejamą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos (suskystintų gamtinių dujų terminalo priedą), skirtą SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudoms kompensuoti 2013 metais – 37,53 Lt už tūkst. m<sup>3</sup> (be PVM), iš viso 114,1 mln. Lt per metus.

2013 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5, 10 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymą. Minėtu įstatymu priimti keletas pakeitimų:

1. naujosios įstatymo redakcijos 5 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudos, kurių nėra galimybės finansuoti iš kitų bendrovei prieinamų šaltinių, taip pat suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploatavimo sąnaudos, reikalingos suskystintų gamtinių dujų terminalo veiklai užtikrinti, VKEKK nustatyta tvarka ir sąlygomis įtraukiamos į gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos;

2. 10 straipsnio 3 dalis, užtikrinusi pasinaudojimo suskystintų gamtinių dujų terminalu pirmenybę Lietuvos vartotojams Baltijos regiono šalių atžvilgiu, pripažinta netekusia galios;

3. 11 straipsnio pakeitimu nustatyti kiti suskystintų gamtinių dujų terminalo būtinąją veiklą turėsiantys užtikrinanti įpareigojimai, pakeičiant „25 procentų privalomo dujų pirkimo“<sup>1</sup> taisyklę į gamtinių dujų tiekimo per SGD terminalą pirmumo tvarkos užtikrinimą valstybės reguliuojamai elektros energijos ir (ar) šilumos energijos gamybai, kuri įpareigojo įsigyti dujas per SGD terminalą bei jungiamaisiais ir kitais perdavimo sistemos vamzdynais.

Naujojoje Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo redakcijoje numatyta, kad terminalo eksploatavimas būtų pradėtas ne vėliau kaip iki 2014 m. gruodžio 3 d.

Šiuo metu dujos Klaipėdos vartotojams yra transportuojamos vienintele dujotiekio Šiauliai – Klaipėda atšaka, kurioje, AB „Lietuvos dujos“ 2009–2010 metais atlikus šio dujotiekio atkarpos būklės tyrimus, nustatyti defektai, mažinantys dujų tiekimo patikimumą ir saugumą. SGD terminalo veikimui užtikrinti būtina naujo magistralinio dujotiekio Jurbarkas - Klaipėda statyba. Šis investicinis projektas yra numatytas Nacionalinės energetikos strategijoje ir buvo suderintas VKEKK 2011 m. kovo mėnesį. Suderinto investicijų projekto vertė sudaro 168 mln. Lt. Šiuo metu projektas yra baigiamojoje stadijoje, planuojama, jog dujotiekis Jurbarkas – Klaipėda bus baigtas 2013 m. IV ketvirtį.

---

<sup>1</sup> Siekiant užtikrinti SGD terminalo būtinąją veiklą bei garantuoti SGD terminalo veiklos technologinį ir ekonominį pagrįstumą, Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo pirmojoje redakcijoje buvo įtvirtinta, kad per SGD terminalą importuojamų ir Lietuvos Respublikos gamtinių dujų vidaus rinkoje suvartojamų gamtinių dujų kiekis turi sudaryti ne mažiau kaip 25 procentus viso Lietuvos Respublikoje suvartojamo gamtinių dujų kiekio per metus. Be to, Gamtinių dujų įmonės, jungiamaisiais ir kitais perdavimo sistemos gamtinių dujų vamzdynais importuojančios gamtines dujas į Lietuvos Respubliką, per SGD terminalą ir jungiamaisiais bei kitais perdavimo sistemos gamtinių dujų vamzdynais (kiekvienų iš šių būdų atskirai) privalo įsigyti ne mažiau kaip 25 procentus įsigyjamų dujų.

### 2.2.3. KONKURENCIJOS GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO RINKOJE FORMAVIMAS, PAGRINDINIAI 2012 METŲ DUJŲ RINKOS STEBĖSENOS POKYČIAI

Vadovaujantis Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnio nuostatomis, gamtinių dujų tiekimo kainos VKEKK nereguliuoja, išskyrus atvejus, kai atlikto rinkos tyrimo metu yra nustatoma, kad dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo asmuo taiko pernelyg dideles kainas, t.y. palyginamosios analizės metodu įvertintas vidutines kainas, arba naudoja kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams. VKEKK 2013 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. O3-81 pradėjo tiekimo rinkos tyrimą, siekiant užtikrinti veiksmingą konkurenciją gamtinių dujų sektoriuje. Tyrimą tikimasi užbaigti 2013 m. lapkritį.

Gamtinių dujų įstatyme numatyta, kad gamtinių dujų įmonės buitiniams vartotojams gamtinių dujų tarifus nustato kartą per pusę metų. Gamtinių dujų įmonės konkrečius tarifus pateikia tvirtinti VKEKK, kuri šiuos tarifus tikrina ir priima sprendimus. Vartotojai turi teisę pakeisti gamtinių dujų tiekimo įmonę. 2012 m. tiekėjų pakeitusių vartotojų nebuvo.

Šiuo metu Lietuvoje veikia du rinkos operatoriai: BALTPPOOL UAB, kuris valdo ir prižiūri nuo 2012 m. kovo 1 d. Lietuvoje pradėjusios veikti pirmosios gamtinių dujų biržos veiklą, o 2012 m. lapkričio 9 d. antroji gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencija išduota UAB „GET Baltic“. Gamtinių dujų rinkos operatoriaus pagrindinė funkcija – organizuoti prekybą gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje, kurioje visi gamtinių dujų vartotojai, turintys metines sutartis su tiekėjais – importuotojais (AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“), ir kiti gamtinių dujų sektoriuje veikiantys subjektai galės savo metinius perteklinius arba trūkstamus gamtinių dujų kiekius pirkti/parduoti antrinėje rinkoje – gamtinių dujų biržoje, t. y. subalansuoti savo gamtinių dujų srautus.

Be to, įgyvendindama reikalavimus, numatytus Europos Parlamento ir Tarybos reglamente Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo, ir vykdydama gamtinių dujų įstatymu pavestas funkcijas, 2012 m. kovo mėnesį VKEKK patvirtino Prekybos gamtinėmis dujomis priežiūros taisykles, kurių tikslas sukurti prielaidas sąžiningai ir veiksmingai konkurencijai gamtinių dujų rinkoje, užtikrinti skaidrumą, patikimumą, atsiskaitymą tarp gamtinių dujų biržos dalyvių, gamtinių dujų rinkos dalyvių lygiateisiškumą ir informacijos skaidrumą, išvengti kainų ir tiekimo sąlygų iškraipymo.

VKEKK 2012 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. O3-46 suderino BALTPPOOL UAB parengtą Prekybos gamtinių dujų biržoje reglamentą, kuris nustato Biržos dalyvių ir rinkos operatoriaus teises ir pareigas vykdant prekybą gamtinėmis dujomis ir gamtinių dujų įsigijimo perleidimo teise bei atsiskaitymų už gamtinių dujų biržoje sudarytus sandorius tvarką.

VKEKK 2012 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. O3-425 suderino UAB GET Baltic prekybos gamtinių dujų biržoje reglamentą. Jame nustatomi pagrindiniai prekybos biržoje principai, esminiai reikalavimai gamtinių dujų biržos dalyviams, pageidaujantiems vykdyti prekybą gamtinėmis dujomis. Nustatyta pavidimų teikimo, koregavimo, atšaukimo tvarka, sandorių sudarymo bei prekybos rezultatų pateikimo gamtinių dujų biržos dalyviams ir gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriui tvarka, priemonės, skirtos užtikrinti sklandų atsiskaitymą tarp biržos dalyvių. Įtvirtintos šalių teisės, pareigos ir atsakomybė.

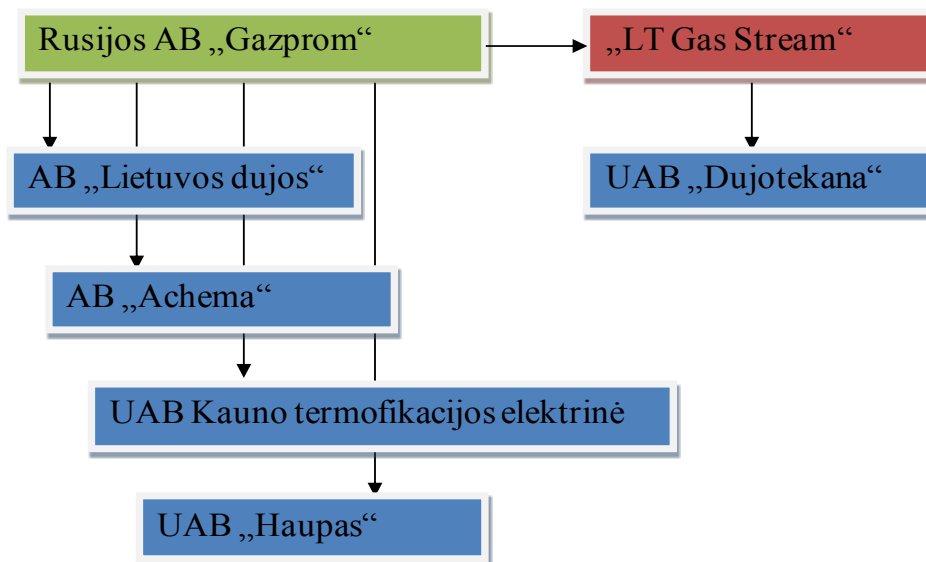
Teoriškai šie sprendimai atvėrė kelią veikti gamtinių dujų rinkai ir formuotis konkurencijos gamtinių dujų sektoriuje užuomazgoms. 2013 m. liepos mėn. UAB BALTPPOOL gamtinių dujų biržoje buvo registruoti 4 dalyviai, biržoje buvo sudarytas 1 sandoris (1 tūkst. m<sup>3</sup>). UAB GET Baltic biržoje, 2013 m. liepos mėn. duomenimis, registruoti 9 dalyviai, kurie nuo prekybos biržoje pradžios sudarė 38 sandorius (448 tūkst. m<sup>3</sup>).

Gamtinių dujų importo rinkoje 2012 metais veikė tie patys dalyviai, kaip ir 2011-aisiais, t. y., AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, AB „Achema“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė,



UAB „Haupas“. Dujos į Lietuvą buvo importuojamos pagal kiekvienam importuotojui nustatytas kvotas iš vienintelio išorinio dujų tiekėjo – Rusijos AB „Gazprom“. UAB „Dujotekana“ importuojamas dujas pirkto ne tiesiogiai iš Rusijos AB „Gazprom“, o per tarpininką – „LT Gas Stream“ (11 pav.)

11 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą schema



Šaltinis: VKEKK.

2012 metais į Lietuvą buvo importuota 3320,6 mln. m<sup>3</sup> gamtinių dujų, tai 2,5 proc. mažiau nei 2011 metais, kai buvo importuota 3407,4 mln. m<sup>3</sup> gamtinių dujų. AB „Achema“ ir UAB „Haupas“ 2012 metais gamtinių dujų importavo daugiau nei 2011 metais, augimas atitinkamai siekė 7,1 proc. ir 1,9 proc. Kiti gamtinių dujų importo rinkos dalyviai importavo mažiau: AB „Lietuvos dujos“ importo apimčių mažėjimas siekė 13,7 proc., UAB Kauno termofikacijos elektrinės – 8,9 proc., o UAB „Dujotekana“ – 6,7 proc. 2012 metais importuojamų gamtinių dujų kaina buvo vidutiniškai 21 proc. didesnė nei 2011 metais ir siekė 1312,8 Lt už tūkstantį m<sup>3</sup> (2011 metais vidutinė importuojamų dujų kaina buvo 1085 Lt už tūkstantį m<sup>3</sup>).

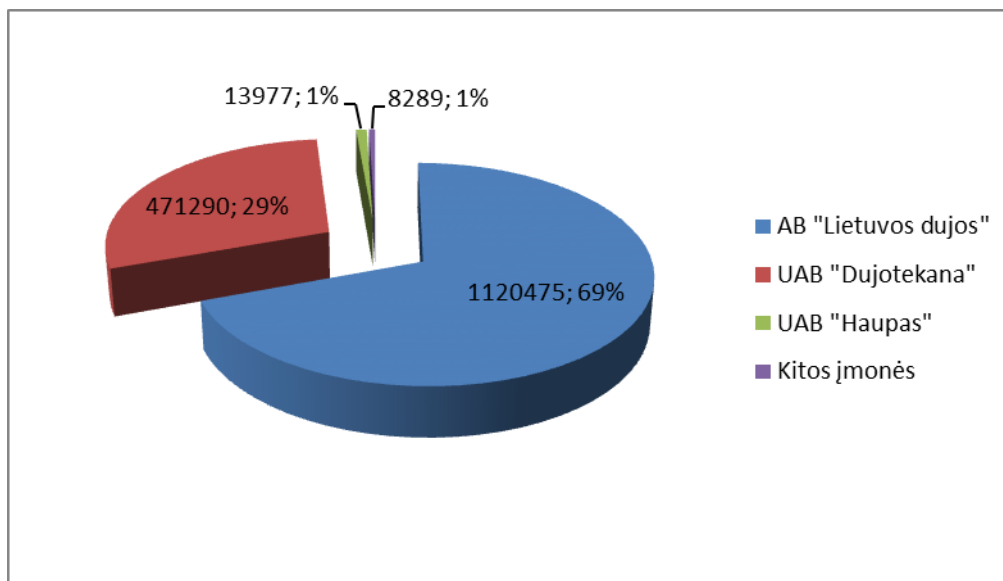
Iš dujas importuojančių įmonių tiekimo rinkoje (didmeninėje ir mažmeninėje) dalyvauja AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“ ir UAB „Haupas“. AB „Achema“ ir UAB Kauno termofikacijos elektrinė dujas pirkto savo reikmėms ir dujų tiekimo rinkoje komerciniais pagrindais nedalyvavo.

Didmeninei prekybai priskiriamas tik tas dujų kiekis, kurį iš importuotojų perka kitos dujų įmonės, vykdančios skirstymo ir tiekimo veiklas konkrečiuose Lietuvos regionuose. Prekybos tarp didmeninių gamtinių dujų vartotojų nebuvo. Lietuvos 2012 metų didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota 8,3 mln. m<sup>3</sup> gamtinių dujų. Palyginus su 2011 metais, 2012-aisiais parduota 0,95 mln. m<sup>3</sup> daugiau gamtinių dujų.

Mažmeninėje prekyboje 2012 metais, kaip ir prieš metus, dalyvavo 7 tiekimo įmonės. Bendras gamtinių dujų vartotojų skaičius 2012 metais Lietuvoje sudarė 559 tūkst., iš jų 553 tūkst. buitinių ir 6,2 tūkst. nebutinių vartotojų.

Mažmeninėje gamtinių dujų rinkoje vartotojams buvo parduota 1614,0 mln. m<sup>3</sup> dujų. Palyginti su 2011 metais, 2012 metais pardavimai sumažėjo 12,3 proc. Pardavimai nebutiniams vartotojams mažėjo 12,9 proc., buitiniams – 6,6 proc. 2012 metais apie 98,6 proc. mažmeninės tiekimo rinkos užėmė AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“ (2011 metais – 98,8 proc.), 1,4 proc. – kiti rinkos dalyviai. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių parduodamų dujų kiekiai (rinkos dalys) pateiktos 12 paveiksle.

12 pav. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių rinkos dalys, proc.



Šaltinis: VKEKK.

Iki šiol gamtines dujas buitiniams vartotojams tiekė tik integruotos skirstymo ir tiekimo įmonės, tiekiančios gamtines dujas savo skirstymo veiklos teritorijoje. Didžiausia iš jų – AB „Lietuvos dujos“, užimanti 99 procentus buitinių vartotojų rinkos. Pažymėtina, kad VKEKK 2012 m. rugsėjo 14 d. išdavė gamtinių dujų tiekimo licenciją Sky Energy Group, UAB. Bendrovė planuoja tiekti dujas buitiniams vartotojams, todėl kreipėsi į VKEKK, kuri 2013 m. gegužės 30 d. patvirtino Sky Energy Group, UAB gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams, įsigaliojusius nuo liepos 1 d. Bendrovė ketina pirkti gamtines dujas biržoje ir konkuruoti dėl buitinių vartotojų su didžiausią dalį buitinių vartotojų rinkoje užimančia AB „Lietuvos dujos“.

Patvirtinti tarifai (skirtingai nuo kitų integruotų tiekėjų taikomų tarifų buitiniams vartotojams) – vienanariai, todėl tikimasi, kad minėta tarifų struktūra leis sudaryti galimybę buitiniams vartotojams pasirinkti palankesnę tiekėją ir sudarys sąlygas vystytis konkurencijai buitinių vartotojų tiekimo rinkoje.

Pagrindiniai 2012 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai, palyginus su 2011 metų duomenimis:

1. 2012 metais gamtinių dujų tranzito apimtys, palyginti su 2011 metais, didėjo 6,1 proc., perdavimas Lietuvos vartotojams mažėjo 2,8 proc. Šie veiksniai nulėmė 0,6 proc. bendrų perdavimo apimčių didėjimą.
2. Pajamos iš gamtinių dujų perdavimo Lietuvos vartotojams veiklos 2012 metais siekė 128,3 mln. Lt ir, palyginti su 2011 metais, mažėjo 6,5 proc.
3. 2012 metais paskirstyta 7,5 proc. Mažiau gamtinių dujų nei 2011 metais. Didžiausią skirstymo rinkos dalį – 97,3 proc. – užima AB „Lietuvos dujos“.
4. Skirstymo veiklos pajamos 2012 metais siekė 180,7 mln. Lt, t. y. 1,5 proc. daugiau nei 2011 metais.
5. Didmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka ir toliau išlieka nedidelė: 2012 metais parduota 8,3 mln. m<sup>3</sup> gamtinių dujų, t. y. 12,4 proc. daugiau nei 2011 metais.
6. Mažmeninėje gamtinių dujų rinkoje 2012 metais patiekta 1614,0 mln. m<sup>3</sup> gamtinių dujų, t. y. 12,3 proc. mažiau nei 2011 metais. Tiekimas nebuitiniams vartotojams 2012 metais, palyginti su 2011 metais, mažėjo 12,9 proc., buitiniams vartotojams – 6,6 proc.

#### 2.2.4. GAMTINIŲ DUJŲ ĮSTATYMŲ ĮGYVENDINANČIŲ TEISĖS AKTŲ RENGIMAS

Naujas Gamtinių dujų įstatymas žymiai išplėtė VKEKK funkcijas ir pareigas bei įpareigojo parengti Gamtinių dujų įstatymą įgyvendinančius teisės aktus. VKEKK nuosekliai vykdo šį įpareigojimą, rengdama teisės aktų projektus, teikdama juos viešosioms konsultacijoms ir tvirtindama.

2012 m. kovo mėnesį VKEKK patvirtino **Reikalavimus gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklėms**, pagal kuriuos gamtinių dujų perdavimo tinklo operatorius – AB „Lietuvos dujos“ parengė ir pateikė derinti AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisykles. 2012 m. rugsėjo 14 d. VKEKK suderino AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisykles, kurios nustato gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo principus, tvarką ir sąlygas AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemoje.

2012 m. gruodžio 21 d. VKEKK priėmė tris nutarimus, kuriais patvirtino:

1. **Naudojimosi gamtinių dujų gavybos tinklais tvarkos aprašą**. Juo siekiama užtikrinti, kad gamtinių dujų įmonėms ir vartotojams naudojimosi gavybos tinklais teisė būtų suteikta sąžiningai ir viešai, skatinant konkurencingą gamtinių dujų rinką ir išvengiant piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, atsižvelgiant į tiekimo saugumą ir reguliarumą, turimus arba pagrįstai prieinamus pajėgumus bei aplinkos apsaugos reikalavimus.

2. **Reikalavimus naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisyklėms**, kuriais vadovaujantis AB „Klaipėdos nafta“ turi parengti Naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisykles. Šios taisyklės turi numatyti aiškias bei nediskriminuojančias suskystintų gamtinių dujų terminalo naudotojų teises bei pareigas, skystinimo pajėgumų paskirstymo mechanizmus, perkrovos valdymo tvarką ir kt. svarbias sritis.

3. **Naudojimosi gamtinių dujų laikymo saugyklose ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis kriterijų aprašą**. Juo siekiama užtikrinti, kad gamtinių dujų vartotojai turėtų galimybę pasinaudoti gamtinių dujų laikymo saugyklose ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis skaidriu, nediskriminaciniu būdu. Apraše nustatyta, jog vartotojai dėl gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugų tiesiogiai derasi su įmonėmis, teikiančiomis šią paslaugą, o gamtinių dujų laikymo saugykloje paslauga yra laikoma valstybės reguliuojama veikla.

2013 m. gegužės 13 d. VKEKK priėmė nutarimus **dėl naujų buitinių bei nebutinių vartotojų sistemų prijungimo prie AB „Lietuvos dujos“ dujų sistemos procedūrų ir įkainių**. Šiomis procedūromis nustatoma naujų buitinių bei nebutinių vartotojų prijungimo prie AB „Lietuvos dujos“ dujų sistemos eiga ir prijungimo įkainiai.

2013 m. gegužės – liepos mėnesiais VKEKK suderino **naudojimosi UAB „Intergas“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“, AB „Achema“, UAB „Fortum Heat Lietuva“ skirstymo sistema taisykles**. Šiomis taisyklėmis siekiama užtikrinti, kad skirstymo sistemos operatorių teikiamos paslaugos būtų skaidrios, nediskriminuotų esamų bei potencialių gamtinių dujų skirstymo sistemų naudotojų bei suteiktų jiems lygias, sąžiningas, objektyvias ir skaidrias sąlygas naudotis sistemomis ir būtų sudarytos visos įmanomos galimybės kuo efektyviau išnaudoti gamtinių dujų skirstymo sistemų pajėgumus.

2013 m. liepos 18 d. VKEKK priėmė keletą svarbių nutarimų:

1. patvirtintas **Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašas**. Aprašo esminės nuostatos:

- Įvedama speciali reguliavimo veiklos apskaita, numatant tam tikrus apskaitos standartus reguliuojamos veiklos apskaitai. Reguluojamos gamtinių dujų įmonės privalės vesti apskaitą pagal VKEKK patvirtintus reikalavimus, atskiriant pajamas, sąnaudas, turtą ir įsipareigojimus gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, skystinimo, laikymo, tiekimo, kitoms reguliuojamoms ir nereguluojamoms veikloms. Tai sudarys sąlygas aiškiai atskirti reguliuojamą ir nereguluojamą veiklas.

- Aiški ir visiems vienoda sąnaudų sisteminė klasifikacija: išskiriamos trys sąnaudų kategorijos (tiesioginių, netiesioginių ir bendrųjų), taip pat sudarytas sąnaudų grupių sąrašas. Tai užtikrins reguliavimo apskaitos objektyvumą ir palyginamumą.

- Numatytas ribojančių veiksnių sąrašas, nurodant, kokios sąnaudos ir kokia apimtimi yra įtraukiamos į reguliuojamų paslaugų savikainą.

- Skaidrumo užtikrinimas, numatant, kad visa informacija apie kiekvieną verslo vienetą ir investicijų grąžą (išskyrus konfidencialią) bus viešai skelbiama tiek gamtinių dujų įmonių, tiek VKEKK interneto svetainėse.

2. Nustatyta gamtinių dujų sistemos balansavimo kaina. Nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. įsigalioja **AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklės**, suderintos VKEKK 2012 m. rugsėjo 14 d. nutarimu, kuriomis yra numatyta, kad už disbalanso dujų kiekį, didesnį nei tolerancijos riba, skaičiuojamas disbalanso užmokestis. Šio užmokesčio dydis nustatomas disbalanso dujų kiekį dauginant iš VKEKK nustatytos balansavimo kainos. Taigi, atsižvelgiant į VKEKK atliktą Europos Sąjungoje veikiančių perdavimo sistemų operatorių taikomų balansavimo dujų kainų analizę buvo priimtas sprendimas patvirtinti balansavimo paslaugos kainą, kurią sudaro 10 procentų perkamų arba parduodamų balansavimo dujų ribinės kainos.

3. Patvirtintos **UAB „Intergas“ gamtinių dujų skirstymo sistemos balansavimo taisyklės**. Šiomis taisyklėmis reglamentuojami skirstymo sistemos operatoriaus, skirstymo sistemos naudotojų bei kitų rinkos dalyvių, prekiaujančių gamtinėmis dujomis pagal dvišales pirkimo-pardavimo sutartis tarpusavio santykiai, teisės ir pareigos dalyvaujant gamtinių dujų paskirstymo sistemos balansavime.

4. Patvirtintas **Gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų ilgalaiškės trukmės išlaidų ir naudos rinkai ekonominio vertinimo tvarkos aprašas**, kuris apibrėžia aiškius ekonominio vertinimo kriterijus, reikalingus nustatyti gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų ilgalaiškės trukmės išlaidų ir naudos rinkai santykį, padėsiantį priimti sprendimus dėl pažangiųjų matavimo sistemų, kuriomis būtų padedama vartotojams aktyviai dalyvauti gamtinių dujų tiekimo rinkoje, įdiegimo darbotvarkės.

#### 2.2.5. REGULIUOJAMOSIOS VEIKLOS KAINODARA, TRANSPORTAVIMO KAINŲ IR PRIJUNGIMO ĮKAINIŲ NUSTATYMAS

VKEKK rengia ir tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato (koreguoja) ir tvirtina perdavimo ir skirstymo kainų viršutines ribas, nustato gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams.

Įgyvendindama Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies nuostatas, galiosiančias iki 2014 m. sausio 1 d., kurios numatė, kad suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudos ar jų dalis VKEKK nustatyta tvarka ir sąlygomis galėjo būti įtraukiamos į gamtinių dujų perdavimo paslaugos kainą, VKEKK priėmė Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodikos pakeitimą (*patvirtinta 2012 m. rugsėjo 28 d., Nr. O3-275*). Metodikos pakeitimu buvo reglamentuoti lėšų, skirtų SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti, įtraukimo į gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinę ribą tvarka ir principai. Metodika papildyta nauju skyriumi, kuriame numatyta tvarka, kaip SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti skirtos lėšos VKEKK sprendimu galėjo būti įskaičiuojamos į gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinę ribą, nustatant papildomą atskirą perdavimo kainos viršutinės ribos dedamąją – SGDT priedą.

VKEKK nustato perdavimo ir skirstymo kainų viršutines ribas penkerių metų laikotarpiui, o kartą per metus koreguoja kainų viršutines ribas penkiems ūkio subjektams gamtinių dujų sektoriuje. VKEKK taip pat tikrina, ar dujų įmonių nustatytos konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių, kas pusę metų tvirtinta gamtinių dujų tarifus buitiniams

virtotojams. VKEKK kasmet gamtinių dujų sektoriuje nustato, koreguoja ar patikrina apie 100 kainų, taikomų ūkio subjektams arba gyventojams.

Galutinės gamtinių dujų kainos bei transportavimo kainos virtotojams pagal Europos Sąjungos statistikos tarnybos - „Eurostat“ diferencijavimą nuo 2012 m. liepos 1 d. ir nuo 2013 m. liepos 1 d. pateikiamos 3 lentelėje.

3 lentelė. Galutinės gamtinių dujų kainos bei transportavimo kainos virtotojams

Vartotojų Grupė	D3		I1		I4-1	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Kaina, EUR/MWh						
Perdavimas	1,64	1,89	1,55	1,85	1,55	1,85
Skirstymas	7,43	7,56	7,43	7,56	4,08	3,78
Galutinė dujų kaina (su 21 proc. PVM)	69,96	66,68	64,44	61,02	60,40	56,43

Šaltinis: VKEKK.

Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo, Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo nuostatos nurodo, kad VKEKK tvirtina energetikos objektų (tinklų, sistemų, įrenginių) prijungimo įkainius.

VKEKK 2013 m. gegužės 13 d. nutarimu Nr. O3-156 patvirtino Naujų buitinių virtotojų sistemų prijungimo prie AB „Lietuvos dujos“ dujų sistemos procedūrą ir įkainius. Šiame nutarime nustatyta procedūra nuo virtotojo prašymo, prijungimo sąlygų aprašo suderinimo su virtotoju iki galutinio sistemų sujungimo ir dujų paleidimo į virtotojo sistemą. Taip pat numatyta, kad prijungimo įkainiai skaičiuojami pagal VKEKK patvirtintą Metodiką.

VKEKK 2012 m. lapkričio 27 d. nutarimu Nr. O3-391 patvirtino AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų naujų buitinių virtotojų prijungimo paslaugų kainas, galiojančias nuo 2013 m. sausio 1 d.

## 3. ELEKTROS RINKA

### 3.1. Tinklo reguliavimas

#### 3.1.1. ATSKYRIMAS

##### ***Direktyvos 2009/72/EB 10 straipsnis ir Reglamento (EK) 714/2009 3 straipsnis***

Vadovaujantis 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių 9 straipsniu, valstybė narė, pasirinkusi visišką nuosavybės atskyrimo modelį, privalo užtikrinti perdavimo veiklos atskyrimą nuo tiekimo ir gamybos veiklos bei šių veiklų komercinių interesų, įskaitant perdavimo veiklos, nuosavybės atskyrimą.

Pagal Elektros energetikos įstatymą, įsigaliojusį 2012 m. vasario 7 d., kuriuo perkeliama Tarybos Direktyvos 2009/72/EB nuostatos, įtvirtinti šie esminiai perdavimo veiklos atskyrimo reikalavimai:

1. Perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumas. Perdavimo sistemos operatorius, atlikdamas jam pavestas funkcijas, privalo veikti nepriklausomai nuo elektros energijos gamybos, skirstymo ir tiekimo veiklos bei jų komercinių interesų.

2. Perdavimo veiklos atskyrimas. Kai perdavimo sistemos operatorius yra vertikalčiai integruotos įmonės dalis, jis savo teisine forma, organizacine struktūra ir priimdamas sprendimus turi būti nepriklausomas nuo kitų vertikalčiai integruotos įmonės veiklos rūšių, nesusijusių su perdavimu. Siekiant užtikrinti perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumą, turi būti laikomasi Elektros energetikos įstatyme numatytų detalių reikalavimų (perdavimo sistemos operatorius nuosavybės teise turi valdyti perdavimo tinklus, jų technologinius priklausinius ir kitą turtą, reikalingą tinkamai vykdyti elektros energijos perdavimo veiklą; tas pats asmuo ar asmenys neturi teisės tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoti asmenį, vykdančį gamybos ir (ar) tiekimo veiklą, ir tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoti perdavimo sistemos operatorių arba turėti kokių nors teisinių perdavimo sistemos operatoriaus atžvilgiu).

3. Ne vėliau kaip nuo 2012 m. kovo 3 d. vertikalčiai integruota įmonė ir perdavimo sistemos operatorius privalo užtikrinti visišką perdavimo sistemos operatoriaus atskyrimą nuo vertikalčiai integruotos įmonės, tarp jų, bet neapsiribojant, perdavimo sistemos operatoriaus kontrolės ir elektros energijos perdavimo veiklos atskyrimą, įskaitant elektros energijos perdavimo veiklai naudojamo turto nuosavybės teisės perleidimą perdavimo sistemos operatoriumi.

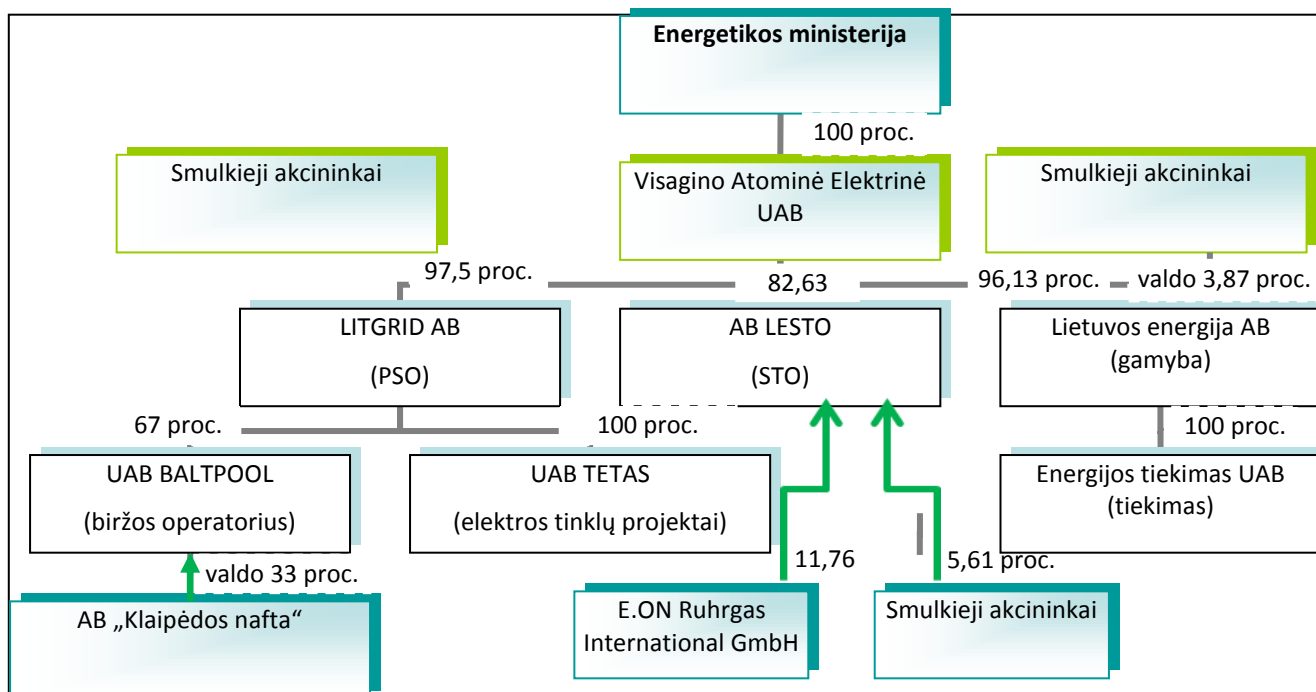
4. Kai perdavimo sistemos operatorius yra valstybės institucija, įstaiga, organizacija ar kitas viešasis asmuo, laikoma, kad perdavimo veiklos atskyrimas yra tinkamai įgyvendintas, jeigu perdavimo sistemos operatorių ir asmenis, vykdančius elektros energijos gamybos ar tiekimo veiklą, tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoja atskiros valstybės institucijos, įstaigos, organizacijos ar kiti viešieji asmenys. Valstybės institucijos, įstaigos, organizacijos ar kiti viešieji asmenys nėra atskiri, jeigu jie yra tiesiogiai pavaldūs tam pačiam viešajam asmeniui, pažeidžiant perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumo reikalavimus.

5. Jeigu perdavimo sistemos operatorius neatitinka Elektros energetikos įstatyme nustatytų veiklos atskyrimo sąlygų ir reikalavimų, vertikalčiai integruota įmonė ir perdavimo sistemos operatorius ar juos kontroliuojantys asmenys privalo imtis visų būtinų priemonių jiems įgyvendinti, įskaitant įmonės reorganizavimą, atskyrimą, atlygintinį ar neatlygintinį perdavimo sistemos operatoriaus ar jį kontroliuojančio asmens bendrovės akcijų perleidimą valstybei, taip pat kitas teisėtas priemones.

VKEKK 2012 m. kovo 15 d. posėdyje konstatavo, kad LITGRID AB pažeidė Elektros energetikos įstatymo, perkeliančio III ES energetikos direktyvų paketo nuostatas į nacionalinę teisę, įpareigojamą iki 2012 m. kovo 3 d. atskirti perdavimo veiklą nuo kitų vertikaliai integruotos įmonės veiklą bei komercinių interesų, susijusių su elektros energijos gamyba ir tiekimu.

Vertikaliai integruotai įmonei UAB „Visagino atominė elektrinė“ priklausė LITGRID AB kontrolinis akcijų paketas bei su tuo susijusios teisės ir pareigos dėl bendrovės valdymo ir kontrolės. Tiek Elektros energetikos įstatymas, tiek III ES energetikos paketas griežtai reikalauja atskirti perdavimo veiklą nuo tiekimo ir gamybos veiklos bei šių veiklų komercinių interesų, įskaitant perdavimo veiklos nuosavybės atskyrimą.

13 pav. Vertikaliai integruotos įmonės struktūra iki 2012 m. rugsėjo 27 d.



Šaltinis: VKEKK.

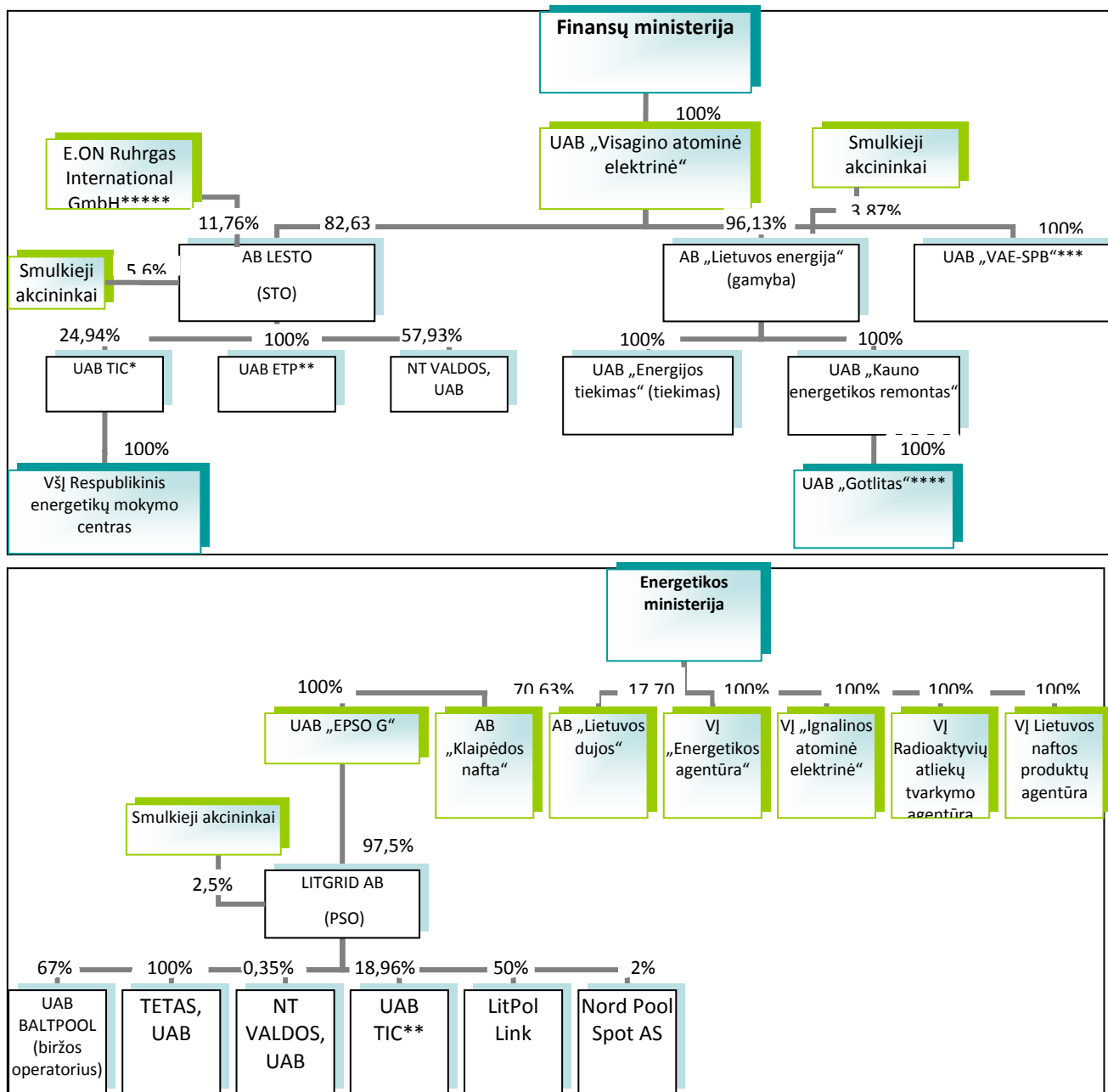
VKEKK, siekdama užtikrinti, kad visi rinkoje veikiantys ūkio subjektai, nepriklausomai nuo jų nuosavybės formos, įgyvendintų įstatymų leidėjo nustatytus reikalavimus, įpareigojo LITGRID AB iki 2012 m. kovo 30 d. pateikti:

- išsamų pasirinkto veiklų ir kontrolės atskyrimo nuo vertikaliai integruotos įmonės veiklos rūšių, nesusijusių su perdavimu, būdo aprašymą kartu su numatomų atlikti veiksmų detaliu planu;
- visą informaciją, kuri skaidriai atskleistų konkrečius veiksmus, kuriais bus užtikrintas veiklų atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, eiliškumas bei terminai.

VKEKK, atsižvelgdama į Tarybos Direktyvoje 2009/72/EB ir atitinkamai Elektros energetikos įstatyme numatytą terminą, iki kurio veiklos, nesusijusios su perdavimu, privalėjo būti atskirtos, padarė išvadą, kad visi veiksmai turi būti atliekami ypatingos skubos tvarka, o LITGRID AB pateiktame plane nepasinaudojama visomis įstatymuose numatytomis sąlygomis trumpinti terminus, todėl VKEKK 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-89 „Dėl LITGRID AB perdavimo veiklos atskyrimo plano“ įpareigojo LITGRID AB iki 2012 m. spalio 1 d. atlikti visus veiksmus, reikalingus užtikrinti Elektros energetikos įstatymo reikalavimų įgyvendinimą, ir informuoti VKEKK.

LITGRID AB, vykdydama VKEKK nutarimą, 2012 m. spalio 1 d. pateikė dokumentus, kuriais grindžiamas Elektros energetikos įstatymo 53 straipsnio 2, 3 ir 6 dalyse nurodytų reikalavimų dėl perdavimo veiklos atskyrimo įgyvendinimo.

14 pav. Įmonių kontrolė po LITGRID AB atskyrimo nuo vertikaliai integruotos įmonės nuo 2012 m. rugsėjo 27 d. (įvertinus 2013 m. sausio 11-15 d. įvykusius UAB „TETAS“ ir UAB „Elektros tinklo paslaugas“ akcijų mainus tarp LITGRID AB ir AB LESTO)<sup>2</sup>.



Šaltinis: VKEKK.

\*Technologijų ir inovacijų centras.


\*\*Elektros tinklo paslaugas.

\*\*\*Įmonės pagrindinė veikla yra nacionalinio investuotojo funkcijų ir įsipareigojimų įgyvendinimas naujos atominės elektrinės Lietuvos Respublikos projekte (JAR duomenys).

\*\*\*\*Bendrovės pagrindinė veikla yra viešbučių, nuomos, paslaugų aptarnavimo ir kita įstatymų nedraudžiama su šiomis veiklomis tiesiogiai susijusi veikla.

\*\*\*\*\*Elektros, dujų, komunalinių paslaugų bei atsinaujinančios energijos gamybos bendrovė.





Atitinkamai Komisija vertino, ar LITGRID AB atskyrimas atitinka Elektros energijos įstatymo reikalavimus dėl perdavimo veiklos atskyrimo, taip pat, ar LITGRID AB atitinka licencijuojamos veiklos reikalavimus.

Atliekant perdavimo sistemos operatoriaus sertifikavimo (paskyrimo) procedūrą, buvo sprendžiami šie esminiai klausimai:

- Energetikos ministerija netiesiogiai per UAB „EPSO-G“ kontroliuoja perdavimo sistemos operatorių LITGRID AB ir kartu turi tiesioginę kontrolę Lietuvos naftos produktų agentūros atžvilgiu, kuri paskirta vykdyti suskystintų gamtinių dujų paskirtojo tiekimo veiklą, taip pat tiesiogiai valdo AB „Klaipėdos nafta“, įgyvendinančią suskystintų gamtinių dujų terminalo projektą, kuri įsteigė dukterinę dujų tiekimo įmonę UAB „LitGas“, ar ši situacija suderinama su Tarybos Direktyvos 2009/72/EB 9 straipsnio ir Elektros energetikos įstatymo 53 straipsnio nuostatomis;

LITGRID AB paskyrimas galimas esant sąlygai, jog Lietuvoje pradėjus eksploatuoti SGD terminalą, Energetikos ministerija neturės teisės tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoti įmonių, užsiimančių gamtinių dujų tiekimo veikla, bei atsižvelgiant į tai, jog Komisija neturi teisės išduoti tiekimo veiklos licenciją įmonei ar įmonėms, kurios neatitinka Elektros energetikos įstatyme, Gamtinių dujų įstatyme, Tarybos Direktyvoje 2009/73/EB ir Tarybos Direktyvoje 2009/72/EB nurodytų reikalavimų dėl perdavimo veiklos atskyrimo nuo gamybos ir tiekimo veiklų;

- ar suderintina su Tarybos Direktyvos 2009/72/EB 9 straipsnio ir Elektros energetikos įstatymo 53 straipsnio nuostatomis, jei dalis asmenų vienu metu dalyvauja perdavimo sistemos operatoriaus, gamybos ir tiekimo įmonių valdybose;

Preliminarus sprendimo priėmimo metu nustatyta, jog UAB „EPSO-G“, LITGRID AB nėra fizinių asmenų, kurie būtų UAB „Visagino atominė elektrinė“ ar AB „Lietuvos energija“, UAB „Energijos tiekimas“ valdybose ar padalinių vadovai;


- ar pasirinkta atlygintinė perdavimo sistemos operatoriaus nuosavybės atskyrimo forma leis užtikrinti pakankamus perdavimo sistemos operatoriaus finansinius pajėgumus vykdant jam įstatymais priskirtas funkcijas.

VKEKK 2013 m. kovo 8 d. papildomai kreipėsi į Energetikos ministeriją, LITGRID AB, UAB „EPSO-G“ ir paprašė pateikti informaciją apie tai, kokia forma (lėšos, kurias išmokės LITGRID AB, biudžeto asignavimai ar kt.) numatoma įvykdyti UAB „EPSO-G“ sutartinius įsipareigojimus bei pateikti LITGRID AB 2013–2022 metų prognozinis finansinės atskaitomybės balanso, pelno (nuostolių) bei pinigų srautų ataskaitos duomenis.

Energetikos ministerija ir UAB „EPSO-G“ informavo, kad tolesni sprendimai dėl sutarties tarp UAB „Visagino atominė elektrinė“ ir UAB „EPSO-G“ vykdymo bus priimti tik po to, kai Energetikos ministerija ir Finansų ministerija pateiks savo pasiūlymus, vykdydamos Lietuvos Respublikos Vyriausybės pavedimą, o šiuo metu jokie mokėjimai nėra vykdomi. Atsižvelgiant į atsakingų institucijų ir įmonių paaiškinimus bei pateiktus faktinius duomenis, kad jokie mokėjimai nėra pradėti vykdyti, ir LITGRID AB finansines projekcijas 2013–2022 metams, konstatuota, kad sutarties vykdymas nedaro įtakos LITGRID AB finansiniam pajėgumui.

Tačiau pažymėtina, jog VKEKK, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 14 dalimi, atlieka licencijuojamos veiklos priežiūrą, vadovaudamasi Ūkio subjektų technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumo įvertinimo tvarkos aprašo 4.6 punktu – kasmet atlieka perdavimo sistemos operatoriaus finansinio pajėgumo vertinimą. Bet kuriuo metu paaiškėjus aplinkybėms, kurios tiesiogiai gali turėti įtakos LITGRID AB finansinei veiklai, bus atliktas finansinio pajėgumo vertinimas ir nustatytos LITGRID AB galimybės vykdyti perdavimo sistemos operatoriaus licencijuojamą veiklą.

Be to, LITGRID AB paskyrimas galimas esant sąlygai, jog Lietuvoje pradėjus eksploatuoti SGD terminalą, Energetikos ministerija neturės teisės tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoti įmonių,



užsiimančių gamtinių dujų tiekimo veikla, bei atsižvelgiant į tai, jog Komisija neturi teisės išduoti tiekimo veiklos licenciją įmonei ar įmonėms, kurios neatitinka Elektros energetikos įstatyme, Gamtinių dujų įstatyme, Tarybos Direktyvoje 2009/73/EB ir Tarybos Direktyvoje 2009/72/EB nurodytų reikalavimų dėl perdavimo veiklos atskyrimo nuo gamybos ir tiekimo veiklų.

Atlikus minėtus veiksmus ir išanalizavusi gautą informaciją, VKEKK 2013 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr.O3-138 priėmė preliminarų sprendimą dėl elektros energijos perdavimo veiklos atskyrimo ir perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo, konstatuodama, kad LITGRID AB perdavimo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 8 dalies ir 53 straipsnio 2, 3 ir 6 dalių nuostatas, ir gegužės 8 d. apie tai informavo Europos Komisiją, pateikdama šį sprendimą pagrindžiančius dokumentus. 2013 m. liepos 4 d. Europos Komisija pateikė išvadą su pastabomis. VKEKK galutinis sprendimas dėl perdavimo sistemos operatoriaus tinkamo atskyrimo ir paskyrimo turėtų būti priimtas ne vėliau kaip 2013 m. rugsėjo 8 d. Elektros energetikos įstatymo 25 straipsnio 6 ir 7 dalyse nustatyta tvarka, atsižvelgus į Europos Komisijos pastabas.

VKEKK, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo reikalavimais, ir toliau kontroliuos, kad veiksmingai būtų atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių interesų, o gavus atitinkamus dokumentus – informuos Europos Komisiją pagal nustatytus reikalavimus.

#### ***Direktyvos 2009/72/EB 26 straipsnis***


Vadovaujantis 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių 26 straipsniu, valstybė narė privalo užtikrinti, jog kai skirstymo sistemos operatorius yra vertikalios integracijos įmonės padalinys, bent teisinės formos, organizacinės struktūros ir sprendimų priėmimo tvarkos požiūriu jis turi būti nepriklausomas nuo kitų veiklos rūšių, nesusijusių su skirstymu. Šis reikalavimas nenustato įpareigojimo skirstymo sistemos operatoriaus turto nuosavybę atskirti nuo vertikalios integracijos įmonės.

Pagal Elektros energetikos įstatymą, įsigaliojusį 2012 m. vasario 7 d., kuriuo perkeliamos Direktyvos nuostatos, įtvirtinti šie esminiai skirstymo veiklos atskyrimo reikalavimai:

1. Skirstomųjų tinklų operatoriaus nepriklausomumas. Skirstomųjų tinklų operatorius, atlikdamas jam pavestas funkcijas, elektros energijos skirstymo veiklą vykdo nepriklausomai nuo elektros energijos gamybos, perdavimo ir tiekimo veiklos bei jų komercinių interesų.
2. Skirstymo veiklos atskyrimas. Kai skirstomųjų tinklų operatorius yra vertikaliai integruotos įmonės dalis, skirstomųjų tinklų operatorius savo teisine forma, organizacine struktūra ir priimdamas sprendimus turi būti nepriklausomas nuo kitų elektros energetikos veiklos rūšių, nesusijusių su skirstymu. Siekiant užtikrinti skirstomųjų tinklų operatoriaus nepriklausomumą, turi būti laikomasi Elektros energetikos įstatyme numatytų detalių reikalavimų (skirstomųjų tinklų operatoriaus valdymo organų nariai ir įmonės padalinių vadovai nedalyvauja vertikaliai integruotos įmonės, tiesiogiai ar netiesiogiai atsakingos už kasdienę elektros energijos gamybos, perdavimo ir (ar) tiekimo veiklą, priežiūros ir valdymo organuose).

3. Skirstomųjų tinklų operatorius privalo užtikrinti, kad ne vėliau kaip nuo 2012 m. kovo 3 d. skirstomųjų tinklų operatoriaus, esančio vertikaliai integruotos įmonės dalimi, ir kitų su elektros energijos skirstymu nesusijusių veiklų komerciniai interesai bus atskirti, įgyvendinant Elektros energetikos įstatyme nustatytus reikalavimus.

4. Skirstomųjų tinklų operatoriumi neatitinkant Elektros energetikos įstatyme nustatytų veiklos atskyrimo sąlygų ir reikalavimų, vertikaliai integruota įmonė ir skirstomųjų tinklų operatorius privalo imtis visų būtinų priemonių jiems įgyvendinti, įskaitant įmonės reorganizavimą ar kitas teisėtas priemones.



5. Įgyvendinant elektros energijos skirstymo veiklos teisinės formos, organizacinės struktūros ir sprendimų priėmimo nepriklausomumą, vertikaliai integruota įmonė ir skirstomųjų tinklų operatorius užtikrina, kad skirstomųjų tinklų operatorius nevykdys elektros energijos gamybos ir (ar) nepriklausomo tiekimo veiklos ir veiks nepriklausomai nuo šių veiklos rūšių komercinių interesų. Šis reikalavimas neriboja skirstomųjų tinklų operatoriaus teisių ir pareigų, užtikrinant elektros energijos visuomeninį tiekimą Elektros energetikos įstatyme numatytais tikslais, jei įvykdyti skirstymo veiklos rūšių ir apskaitos atskyrimo reikalavimai, nesusiję su skirstymu.

VKEKK 2012 m. kovo 15 d. posėdyje konstatavo, kad AB LESTO pažeidė Elektros energetikos įstatymo, perkeliančio III ES energetikos direktyvų paketo nuostatas į nacionalinę teisę, įpareigojimą iki 2012 m. kovo 3 d. atskirti įmonės kontrolę nuo kitų vertikaliai integruotos įmonės veiklų bei komercinių interesų.

Vertikaliai integruotai įmonei UAB „Visagino atominė elektrinė“ priklausė AB LESTO kontrolinis akcijų paketas bei su tuo susijusios teisės ir pareigos dėl bendrovės valdymo ir kontrolės. Tiek Elektros energetikos įstatymas, tiek III ES energetikos paketas reikalauja, kad skirstymo veiklos atskyrimas turi užtikrinti skirstymo veiklos valdymo ir kontrolės nepriklausomumą nuo perdavimo, tiekimo ir gamybos veiklos bei šių veiklų komercinių interesų, tačiau nereikalaujama skirstymo veiklos nuosavybės atskyrimo.

VKEKK, siekdama užtikrinti, kad visi rinkoje veikiantys ūkio subjektai, nepriklausomai nuo jų nuosavybės formos, įgyvendintų įstatymų leidėjo nustatytus reikalavimus, įpareigojo AB LESTO iki 2012 m. kovo 30 d. pateikti:

- išsamų pasirinkto kontrolės atskyrimo nuo vertikaliai integruotos įmonės veiklos rūšių, nesusijusių su skirstymu, būdo aprašymą kartu su numatomų atlikti veiksmų detaliu planu;
- visą informaciją, kuri skaidriai atskleistų konkrečius veiksmus, kuriais bus užtikrintas veiklų atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, eiliškumas bei terminai.

AB LESTO pateikus šiuos duomenis, VKEKK 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-88 įpareigojo AB LESTO iki 2012 m. birželio 30 d. atlikti visus būtinus veiksmus, įgyvendinant Elektros energetikos įstatymą dėl skirstymo veiklos atskyrimo nuo vertikaliai integruotos įmonių grupės. Įmonei pateikus reikiamus dokumentus, VKEKK 2012 m. liepos 26 d. posėdyje konstatavo, kad AB LESTO skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas.


Pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių nebūtų užtikrinamas Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatytų veiklos rūšių ir apskaitos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo šių aplinkybių pasikeitimo AB LESTO įpareigota informuoti VKEKK.

### 3.1.2. TECHNINIS FUNKCIONAVIMAS

#### ***Balansavimo paslaugos (37(6)(b) straipsnis, 37(8) straipsnis***

Rengiantis elektros biržos operatoriaus BALTPPOOL UAB dienos-prieš prekybos administravimo funkcijas perduoti elektros biržos operatoriumi Nord Pool Spot AS nuo 2012 m. birželio 18 d. ir atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nuostatas, buvo keičiamos Prekybos balansavimo elektros energija taisyklės. Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašas, parengtas pagal nacionalinių ir Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus ir VKEKK patvirtintas 2009 m., nesikeitė. Balansavimo energijos kiekis kiekvieną valandą apskaičiuojamas Energetikos ministerijos patvirtintose Prekybos elektros energija taisyklėse nustatyta tvarka.

VKEKK atstovai dalyvauja Baltijos regiono iniciatyvos darbo grupėse ir stebi situaciją, kad balansavimo elektros energijos kainodara atitiktų šiame regione taikomus principus. Šiuo metu



taikomas pereinamojo laikotarpio metodas, o ateityje ketinama įgyvendinti ribinės balansavimo elektros energijos kainos nustatymo metodą. Tai būtų priemonė, esant ribotiems reguliavimo galios rezervo resursams šalyje (Baltijos regione) ir didėjant reguliavimo elektros energijos poreikiui (vėjo jėginių instaliuotų galių didėjimas), mažinti nebalansą sistemoje, skatinti gamintojus lanksčiau naudoti instaliuotus pajėgumus reguliavimui, o tai skatintų investicijas į reguliavimo galių instaliavimą ilgalaikėje perspektyvoje, užtikrinant nacionalinį gamybos ir vartojimo balansą ir taip plėtoti balansavimo elektros energijos tiekėjų rinką. Taip pat svarbu, kad balansavimo elektros energijos kainos nustatymo metodas būtų harmonizuotas su Baltijos jūros (Šiaurės) regiono šalyse taikomais metodais, ypač iki 2015 metų, kai turėtų pradėti veikti naujos elektros energijos tarpsteminės jungtys su Švedijos ir Lenkijos elektros energetikos sistema.

### ***Saugumo ir patikimumo standartai, paslaugos kokybė ir tiekimas (37(1)(h) straipsnis)***

Pagal naują Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašo redakciją, kuri įsigaliojo nuo 2013 metų, Energetikos ministerija atlieka su elektros energijos tiekimo saugumu ir patikimumu susijusių klausimų stebėseną (monitoringą) šalies elektros energetikos sektoriuje ir kasmet iki liepos 31 d. paskelbia Energetikos ministerijos interneto svetainėje ataskaitą su išvadamis ir pasiūlymais. Stebėseną turi apimti šiuos klausimus: elektros energijos gamybos šaltinių pajėgumo ir jų poreikio balansą, laukiamą elektros energijos galios poreikį ir planuojamus ar statomus elektros energijos gamybos šaltinių objektus, strateginių projektų, susijusių su energetinio saugumo didinimu, – tarpsteminė jungčių Lietuva–Švedija ir Lietuva–Lenkija tiesimu, Lietuvos elektros energetikos sistemos sujungimu su kontinentinės Europos tinklais, įgyvendinimo eigą.

Kaip buvo anksčiau minėta, pagal 2012 m. sausio mėnesį priimto Elektros energetikos įstatymo 19 straipsnį VKEKK stebi ir vertina perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumą. Patikimumo stebėsenos rezultatai apibendrinami VKEKK interneto svetainėje skelbiamose metinėse ataskaitose. Šiose ataskaitose pateikiami šie duomenys:

- 1) elektros energijos poreikio ir tiekimo (faktinio suvartojimo) balansas valstybės elektros energetikos sistemos mastu;
- 2) numatomo elektros energijos poreikio lygis ateityje ir tiekimo galimybės;
- 3) elektros energijos gamybos pajėgumų plėtra;
- 4) priemonės elektros energijos poreikiui piko metu tenkinti ir sistemos balansavimo ir reguliavimo priemonės;
- 5) elektros energetikos sistemos priežiūros lygis ir kokybė.

VKEKK kiekvienais metais, ne vėliau kaip liepos 31 dieną, perduoda metines ataskaitas Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai ir Europos Komisijai.

Šiuo metu ši ataskaita rengiama ir turėtų būti baigta iki 2013 m. rugpjūčio 1 d., tačiau ji bus tobulinama, sudarant modelį ir metodiką, kurie turi būti pristatyti 2014 m.

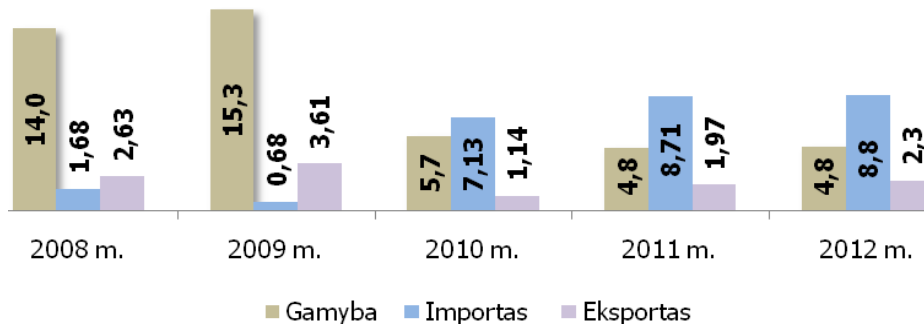
Paminėtina, kad su saugumo ir patikimumo standartais, paslaugos kokybe ir tiekimu susijusios nuostatos nustatytos Lietuvos Respublikos energetikos ministro patvirtintose Elektros tinklų naudojimo taisyklėse. Jos reglamentuoja sisteminių ir persiuntimo paslaugų teikimo tinklų naudotojams ir papildomų paslaugų teikimo operatoriams sąlygas, ilgalaikės plėtros planavimo klausimus, reikalavimus elektros tinklų naudotojams ir elektros tinklams eksploatuoti, reikalavimus elektros apskaitai ir informacijos mainams elektros energetikos sistemoje. Taisyklių nuostatos yra privalomos perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams, elektros energijos gamintojams bei vartotojams ir tiekėjams.

Nuo 2010 metų Lietuvos elektros energetikos sistemai iš eksportuojančios tapus importuojančia, ji tapo tiesiogiai priklausoma nuo vienintelio importuotojo iš Rusijos Federacijos.



2012 metais elektros energijos importas sudarė apie 77,1 proc. bendro elektros energijos suvartojimo šalyje. 2008–2012 metais importo apimtys augo 5,3 karto, eksportas mažėjo 13,1 proc. Gamyba 2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, augo 0,6 proc., nuo 4,8 TWh iki 4,83 TWh. 2008–2012 metais gamybos apimtys sumažėjo 65,4 proc.

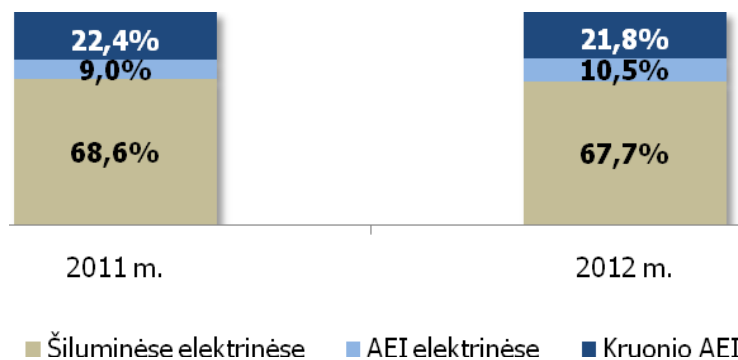
15 pav. Elektros gamyba, eksportas ir importas Lietuvoje, TWh, 2008–2012 metai



Šaltinis: VKEKK.

2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, įrengtoji galia didėjo 2,4 proc., nuo 4021,07 MW iki 4119 MW: šiluminėse elektrinėse – 1,1 proc., nuo 2757,6 MW iki 2788 MW, atsinaujinančius energijos išteklius (AEI) naudojančiose elektrinėse (įskaitant ir Kauno HE) – 18,7 proc., nuo 363,5 MW iki 431,4 MW. AEI elektrinėse įrengtosios galios rinkos dalis 2012 metais, palyginus su 2011-aisiais, išaugo 1,5 procentinio punkto ir sudarė 10,5 proc.

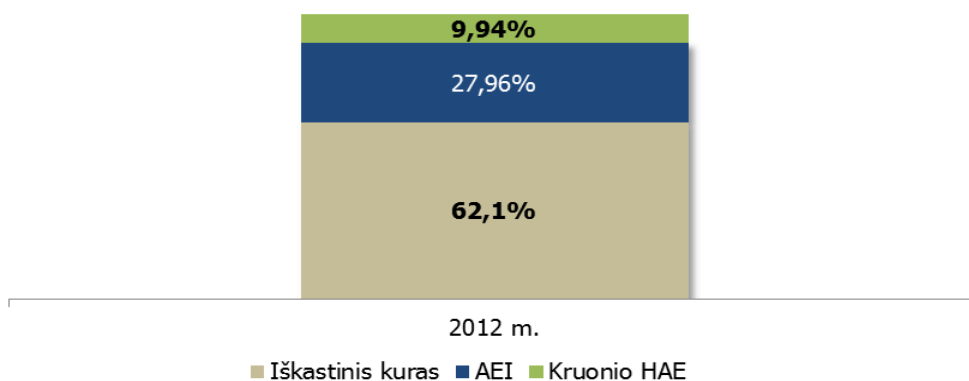
16 pav. Instaliuota galia, proc. 2011–2012 metai



Šaltinis: VKEKK.

2012 m. iš iškastinio kuro buvo pagaminta 62 proc. elektros energijos, o iš AEI gaminamos elektros energijos dalis sudarė beveik 28 proc.

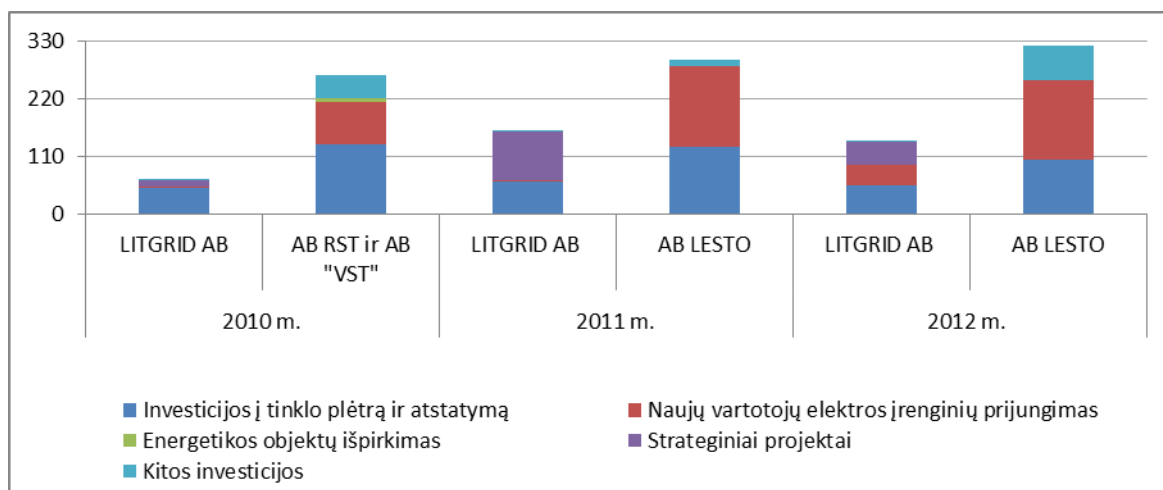
17 pav. Elektros energijos gamybos struktūra Lietuvoje pagal gamybai naudojamą kuro rūšį, proc., 2012 m.



Šaltinis: VKEKK.

LITGRID AB 2012 metų investicijų kryptyse didelė dalis skiriama investicijoms į strateginius projektus – šios investicijos sudarė apie 43,9 mln. Lt, arba 30 proc. bendros metinės sumos. Iš viso tinklo plėtros ir atstatymo sričiai buvo skirta 95,3 mln. Lt. kaip ir praėjusiais metais., AB LESTO 2012 metais apie 50 proc., arba 161,5 mln. Lt investicijų skyrė naujiems vartotojams prijungti – panašiai kaip ir 2011 metais. Į tinklų ir pastočių rekonstrukciją bei modernizavimą investuota 148,1 mln. Lt, arba 23 proc. mažiau, palyginus su praėjusiais metais, tačiau 5 kartais didėjo kitoms investicijoms skiriama suma.

18 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2010-2012 metais, mln. Lt



Šaltinis: VKEKK pagal AB LESTO ir LITGRID AB pateiktą informaciją.

2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, investicijos į tinklų infrastruktūrą didėjo 3 proc., nuo 455,25 mln. Lt iki 466,5 mln. Lt. Perdavimo tinklų investicijų rinkos dalis 2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, mažėjo 5 procentiniais punktais, atitinkamai didėjant skirstymo tinklų investicijų rinkos daliai.

## 19 pav. Rinkos struktūra pagal investicijas į infrastruktūrą 2011–2012 metais



Šaltinis: VKEKK.

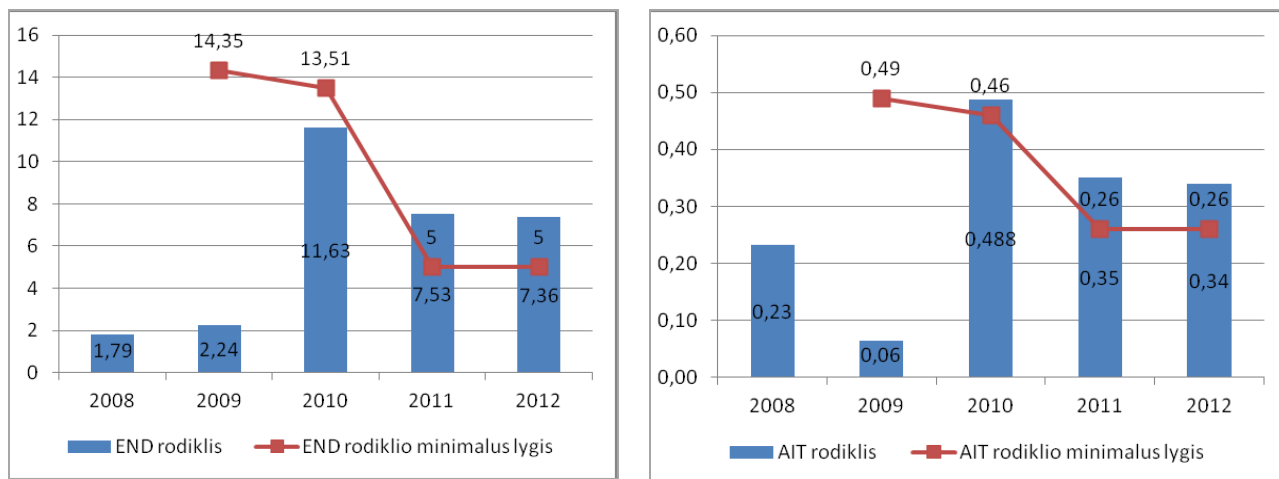
Elektros energetikos įstatyme nurodyta, kad VKEKK nustato elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus bei kontroliuoja, kaip jų laikomasi. 2012 metais buvo pakeisti Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimai, pagal kuriuos VKEKK, nustatydamas viršutines paslaugų kainų ribas naujam reguliavimo periodui, patvirtina minimalius elektros energijos persiuntimo patikimumo lygius, atsižvelgdama į praėjusio reguliavimo periodo faktinių persiuntimo patikimumo rodiklių vidurkį. Minimalūs persiuntimo patikimumo lygiai galioja iki reguliavimo periodo pabaigos ir negali būti blogesni už praėjusiam kainų reguliavimo periodui patvirtintus minimalius kokybės lygius. Tuo pačiu buvo pratęstas minimalių elektros energijos persiuntimo patikimumo lygių, nustatytų 2011 metais, galiojimas iki reguliavimo periodo pabaigos.

Elektros energijos persiuntimo paslaugų kokybės rodikliai ir jų minimalūs lygiai atskirai skaičiuojami elektros energijos perdavimo sistemai bei skirstymo tinklui. Kuo rodiklio reikšmė mažesnė, tuo elektros energijos persiuntimo patikimumo lygis yra geresnis. Skaičiavimuose vertinami tik tie atvejai, kai elektros energijos persiuntimo nutraukimas įvyko dėl sistemos operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių arba dėl nenustatytų priežasčių. Nutraukimai, kurie įvyko dėl „force majeure“ ar dėl išorinio poveikio priežasčių, kokybės rodikliams įtakos neturi.

Elektros energijos persiuntimo patikimumas perdavimo tinklais yra vertinamas dviem rodikliais:

- **END** – perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis dėl elektros tiekimo nutraukimų perdavimo sistemoje, MWh/vartotojui;
- **AIT** – vidutinis nutraukimo laikas, kuris parodo vidutinę nutraukimų trukmę perdavimo sistemoje, min./vartotojui.

20 pav. Dėl elektros energijos tiekimo nutraukimų perdavimo tinklu nepersiūstos elektros energijos kiekis (END) ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh/vartotojui ir Vidutinė perdavimo tinkle elektros energijos trukmė (AIT) ir šio rodiklio minimalus lygis, min./vartotojui



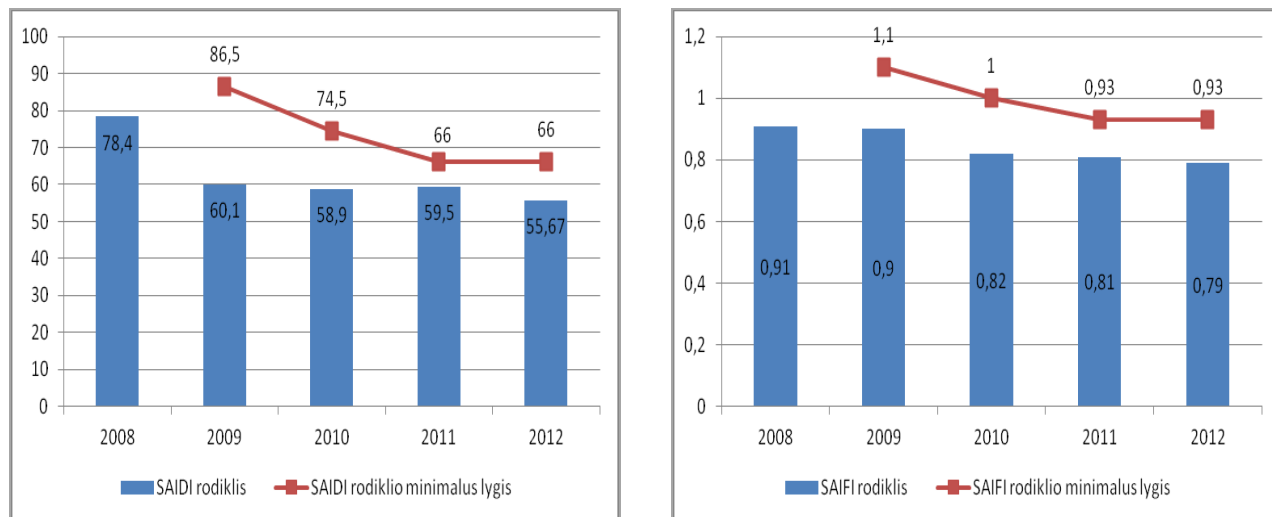
Šaltinis: VKEKK.

Nustatyti minimalūs persiuntimo patikimumo lygiai ir faktiniai persiuntimo patikimumo rodikliai perdavimo tinkluose pateikti 8 ir 9 paveiksle. VKEKK, perskaičiuodama perdavimo paslaugos aukštos įtampos tinklais kainos viršutinę ribą 2013 metams, įvertino faktinį persiuntimo patikimumo lygį. Palyginus su nustatytu minimaliu lygiu, 2011 metais persiuntimo patikimumas pagal END rodiklį pablogėjo 50 proc., pagal AIT rodiklį – 42,3 proc., todėl viršutinė kainų riba pagal šiuos rodiklius buvo mažinama po 0,1 proc. už kiekvieną rodiklį.

Elektros energijos persiuntimo patikimumas skirstomaisiais tinklais yra vertinamas SAIDI (Vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo skirstomuoju tinklu nutraukimų trukmė) ir SAIFI (Vidutinis elektros energijos skirstomajame tinkle nutraukimų skaičius vartotojui) rodikliais. Skirstomųjų tinklų operatoriams nustatyti minimalūs persiuntimo patikimumo lygiai ir faktiniai persiuntimo patikimumo rodikliai pateikti 10 ir 11 paveiksle. Palyginus persiuntimo patikimumo rodiklių įvykdymą 2011 metais su nustatytu minimaliu lygiu, SAIDI rodiklis viršytas 9,8 proc., SAIFI rodiklis viršytas 12,5 proc. Atsižvelgiant į tai, už SAIDI rodiklio faktinio lygio pagerinimą paslaugų kainų viršutinės ribos padidintos 0,05 proc., už SAIFI rodiklio pagerinimą – 0,1 proc. Iš viso kainų viršutinės ribos padidintos po 0,15 proc. kiekvienoje įtampoje.



21 pav. Vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo skirstomuoju tinklu nutraukimų trukmė (SAIDI) ir šio rodiklio minimalus lygis, min./vartotojui ir Vidutinis elektros energijos skirstomajame tinkle nutraukimų skaičius vartotojui (SAIFI) ir šio rodiklio minimalus lygis, skaičius/vartotojui



Šaltinis: VKEKK.

Kaip matyti iš paveikslų, AB LESTO persiuntimo patikimumo rodikliai nuosekliai mažėja. Tai reiškia, kad gerėja persiuntimo paslaugų kokybė, trumpėja nutrūkimų laikas vienam vartotojui per metus bei mažėja nutrūkimų skaičius 1 vartotojui.

2012 metais VKEKK priėmus naujos redakcijos Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus, kiekvienais metais VKEKK veiklos ataskaitoje bus vertinama persiuntimo paslaugas teikiančių operatorių ir tiekėjų teikiamų paslaugų kokybė.

Skirstymo paslaugos teikėjams yra nustatyti tokie rodikliai:

- laiku (per 20 d. nuo prijungimo įmokos sumokėjimo) prijungtų naujų vartotojų procentinė dalis;
- nutrauktos elektros energijos atstatymas pagal nustatytus terminus;
- laiku išnagrinėtų vartotojų ir tinklų naudotojų skundų procentinė dalis.


Perdavimo sistemos operatoriui ir nepriklausomiems elektros energijos tiekėjams ir visuomeniniam tiekėjui nustatomas tik vienas paslaugų kokybės rodiklis – tai laiku išnagrinėtų skundų procentinė dalis.

Maksimalus elektros energijos poreikis (netto) elektros energijos perdavimo sistemoje 2012 metais buvo 1859 MW, tai yra 0,6% daugiau nei 2011 metais (1847 MW). 2011 metais AB LESTO skirstomuosiuose tinkluose maksimalus elektros energijos valandinis poreikis sudarė 1470 MW, 2012 m. – 1618 MW.

Skirstomųjų tinklų operatorius AB LESTO skiria daug dėmesio elektros tinklo plėtrai ir modernizavimui. 2012 m. LESTO investicijos siekė 322,8 mln. litų. Per 2012 m. LESTO prijungė 18 130 naujų vartotojų objektų. Naujiems vartotojams suteikta leistinoji naudoti galia sudarė 236,8 MW.

2012 m. LESTO tęsė sodininkų bendrijų tinklų išpirkimą. Per 2012 m. Bendrovė išpirko 33-jų sodininkų bendrijų elektros tinklus. Nuo išpirkimo proceso pradžios (2003 m.) AB LESTO išpirko 915, arba 94,8% visų Lietuvoje esančių sodininkų bendrijų elektros tinklų.

Per 2012 metus AB LESTO persiuntė 8,8 mln. kWh elektros energijos (įskaitant technologinius nuostolius ir savąsias reikmes). 2013 – 2015 metais numatomas persiųsti elektros energijos kiekis yra prognozuojamas vadovaujantis VKEKK patvirtintos Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų



kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodikos nuostatomis, t.y. planuojama, kad elektros energijos vartojimas augs  $\frac{1}{2}$  BVP pokyčio dydžiu. Pagal LR Finansų ministerijos 2013 m. balandžio mėnesio Lietuvos ekonominių rodiklių projekcijas 2013 – 2015 m. prognozuojamas Lietuvos BVP augimas atitinkamai 3%, 3,4% ir 4,3% ( $\frac{1}{2}$  BVP sudaro atitinkamai 1,5%, 1,7% ir 2,15%).

2012 metais AB LESTO elektros energijos tiekimas sudarė 3,61 mln. kWh, iš jų 3,06 mln. kWh visuomeninis elektros energijos tiekimas ir 0,55 mln. kWh garantinis tiekimas. 2013 – 2015 metų periodu kasmet planuojama patiekti apie 3 mln. kWh.

### ***Laiko, skirto prijungimui ir remontui, priežiūra (37(1)(m) straipsnis)***

Pagal Energetikos ministro patvirtintas Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklės elektros energijos persiuntimo patikimumas ir aprūpinimo elektros energija atkūrimo trukmė (toliau vadinama – patikimumo kategorija) iki operatoriaus ir vartotojo elektros tinklų nuosavybės ribos nustatomas vartotojo ir operatoriaus ar tiekėjo susitarimu. Minėtose taisyklėse išskiriamos 3 patikimumo kategorijos:


- vartotojams, turintiems trečią (III) patikimumo kategoriją, aprūpinimas elektros energija turi būti atkurtas per laikotarpį **ne ilgesnį kaip 24 valandos**, išskyrus teisės aktuose ir sutartyse nustatytus atvejus;
- antrą (II) patikimumo kategoriją - aprūpinimas elektros energija ties operatoriaus ir vartotojo elektros tinklų nuosavybės riba turi būti atkurtas per laikotarpį **ne ilgesnį kaip 2,5 valandos**;
- pirmą (I) patikimumo kategoriją - aprūpinimas elektros energija **negali būti nutrauktas ilgesniam laikui, nei to reikia automatiniam perjungimui nuo vieno nepriklausomo elektros šaltinio prie kito**.

Pagal Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašo, patvirtinto Energetikos ministro įsakymu, nuostatas vartotojo elektros įrenginiai prie elektros tinklų prijungiami prijungimo paslaugos sutartyje nurodytu terminu, kuris, jei šalys nesusitaria kitaip, negali būti ilgesnis kaip **25 kalendorinės dienos** nuo prijungimo paslaugos įmokos sumokėjimo dienos, kai buitinio ir ne buitinio vartotojo įrenginiams prijungti reikia įrengti tik atvadą su apskaitos spinta ar skydu ir šiems darbams atlikti projektas nereikalingas. Kai vartotojo įrenginiams prijungti projektas reikalingas:

1. buitiniams vartotojams – **85 kalendorinės dienos** nuo prijungimo paslaugos įmokos ar atitinkamos jos dalies sumokėjimo dienos, kai reikia suprojektuoti ir įrengti tik įvadinį apskaitos skydą ir nutiesti iki 25 m elektros liniją;

2. ne buitiniams vartotojams - **60 kalendorinių dienų** nuo prijungimo įmokos sumokėjimo dienos, kai prijungimo paslaugos išlaidos (pagal projekte nurodytą sąmatinę vertę) neviršija 30 000 Lt be PVM ir yra parinktas metinis rangovas prijungimo darbams atlikti arba **90 kalendorinių dienų** nuo prijungimo darbų rangos sutarties pasirašymo su viešąjį pirkimą laimėjusiu rangovu, kai prijungimo paslaugos išlaidos (pagal projekte nurodytą sąmatinę vertę) viršija 30 000 Lt be PVM.

**12 mėn.** nuo prijungimo darbų rangos sutarties pasirašymo su viešąjį pirkimą laimėjusiu rangovu, kai prijungimo darbams atlikti operatorius organizuoja viešąjį darbų pirkimą ir kai prijungtų elektros įrenginių, skirstymo ir (ar) perdavimo tinklo techniniams parametrų užtikrinti ir (ar) pagerinti reikia įrengti ir (ar) rekonstruoti 330 kV, 110 kV, 35 kV oro ar kabelių linijas, 330/110/10 kV, 110/35/10(6), 110/10(6) kV, 35/10 kV transformatorių pastotes ir skirstomuosius punktus, išskyrus atvejus, kai sutarties pasirašymo momentu nėra parengto vartotojo elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų projekto ir nėra galimybės nurodyti tikslaus vartotojo elektros įrenginių prijungimo termino, taip pat ilgesnį darbų vykdymo terminą lemia darbų atlikimo sezoniškumas, vykdomo projekto specifiška ir mastas bei kitos nuo operatoriaus nepriklausančios objektyvios priežastys.



2012 m. priimti naujos redakcijos Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugos kokybės reikalavimai, pagal kuriuos VKEKK viešai skelbia visų rodiklių analizę, prižiūri ne tik atitikimą nustatytiems patikimumo rodiklių minimaliems lygiams, bet ir gali taikyti sankcijas pagal visus minėtuose reikalavimuose nustatytus rodiklius.

Taip pat paminėtina, kad pagal Elektros energetikos įstatymo 78 str. 4 d. VKEKK išankstine privaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka pagal kompetenciją nagrinėja skundus ir ginčus dėl elektros energetikos įmonių veiklos ar neveikimo skirstant, perduodant ir tiekiant elektros energiją, dėl teisės elektros energetikos įmonėms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, dėl prijungimo prie elektros tinklų, elektros energijos tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo, taip pat elektros energijos vartotojų ir fizinių asmenų skundus ir ginčus, susijusius su paslaugomis elektros energetikos sektoriuje ir (ar) elektros energijos pirkimu–pardavimu.

### ***Apsaugos priemonių priežiūra (37(1)(t) straipsnis)***


Už valstybės elektros energijos balanso užtikrinimą yra atsakingas perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB. Siekiant užtikrinti tiekimo patikimumą, nacionalinės nepaprastosios priemonės yra nustatytas perdavimo sistemos operatoriaus parengties ekstremaliai energetikos padėčiai planas, kurį sudaro operatoriaus parengtos instrukcijos, tvarkos bei kiti dokumentai. Plano sudedamosios dalys yra:

1. Informavimo apie įvykusius ypatingus ir ekstremalius įvykius bei šių ypatingų įvykių tyrimo ir apskaitos tvarkos aprašas.
2. Lietuvos energetikos sistemos atkūrimo po totalinės avarijos planas.
3. Avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija.
4. Rytų regiono tinklo valdymo grupės avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija.
5. Vakarų regiono tinklo valdymo grupės avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija.
6. Vartotojų išjungimo ir ribojimo tvarka.
7. Informavimo apie vartotojų atjungimą ar elektros energijos tiekimo ribojimą instrukcija.

Siekiant patenkinti pikinius elektros energijos vartojimo poreikius arba elektros energijos trūkumą arba elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui perdavimo sistemos operatorius užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje.

Vadovaujantis 2010 m. balandžio 19 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu Nr. 1-121 patvirtintu Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygos ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašu bei kitų teisės aktų nuostatomis, skirstomųjų tinklų operatoriaus AB LESTO generalinio direktoriaus 2011 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr.176 buvo patvirtinta Elektros energijos persiuntimo vartotojams nutraukimo ir galios ribojimo grafikų sudarymo ir vykdymo tvarka. Ribojimo grafikai (vienerių metų laikotarpiui) sudaromi apibendrinus bei išanalizavus sisteminius poreikius, tinklo parametrus ir turimą tinklų naudotojų informaciją, todėl ribojimo apimtys kiekvienais metais gali keistis. Į ribojimo grafiką įtraukti tinklų naudotojai yra raštu iš anksto informuojami apie numatytas ribojimo užduotis ir atsirandančias pareigas.

Lietuvos teisės aktuose elektros energijos pirkimo sutarčių galiojimo terminai nereglamentuoti. Paprastai elektros energijos pirkimo – pardavimo sutartys su gamintojais sudaromos vienerių kalendorinių metų laikotarpiui su automatiniu pratęsimo galimybe, tuo atveju, jei nesikeičia sutarties sąlygos ir šalys neišreiškia pageidavimo sutarties nutraukti. Su naujais gamintojais



elektros energijos pirkimo – pardavimo sutartys sudaromos iki kalendorinių metų pabaigos, su analogiška automatinio pratęsimo galimybe ateinantiems metams.

Taip pat paminėtina, kad elektros energetikos sistemos veikimo reikalavimai ir apsaugos priemonės apibrėžtos patvirtintose Lietuvos Respublikos energetikos ministro Elektros tinklų naudojimo taisyklėse, Elektrinių ir elektros tinklų eksploatavimo taisyklėse ir kituose susijusiuose teisės aktuose, siekiant išvengti elektros energetikos sistemos sutrikimų ir užtikrinant sistemos atnaujinimą po avarijų. Perdavimo sistemos operatorius atsakingas už avarijų sistemoje ir perdavimo tinkluose prevencijos priemonių diegimą, avarinio plano sistemos „užgesimo“ atveju sudarymą bei tinklų ir elektrinių avarinių planų koordinavimą. Perdavimo sistemos operatorius, užtikrindamas perdavimo tinklų darbo saugumą ir patikimumą, sudaro sutartis ar susitarimus su kitais perdavimo tinklų operatoriais dėl dvišalių (daugiašalių) priemonių, kurios leidžia užtikrinti sklandų visos sinchroniškai dirbančios elektros energetikos sistemos darbą.

2012 metais Energetikos ministerija atliko korekcijas Elektros tinklų naudojimo taisyklėse dėl numatomo Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energijos perdavimo sistemų sinchroniško darbo kontinentinės Europos tinkle bei besikeičiančios situacijos elektros rinkoje.

2012 m. pradžioje energetikos ministro įsakymu taip pat buvo patvirtintos Elektros įrenginių įrengimo bendrosios taisyklės. Šių taisyklių reikalavimai yra privalomi elektros energijos gamintojams, perdavimo ir skirstomųjų tinklų operatoriams, elektros energijos vartotojams, įrengiantiems naujus, rekonstruojantiems arba kapitališkai remontuojantiems kintamosios ir nuolatinės srovės iki 400 kV įtampos elektros įrenginius. Taisyklės taip pat privalomos ir kitiems asmenims, kurių veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos statybos įstatymas.

Duomenų ir informacijos apsaikėjimas bei jos suderinamumas regioniniu lygiu vyksta minėtuose ACER Baltijos elektros rinkos iniciatyvos darbo grupių susitikimuose bei keletą kartų per metus organizuojamuose Baltijos elektros rinkos mini-forumuose rinkos dalyviams ir susijusioms institucijoms bei organizacijoms. Visa informacija skelbiama Baltijos energijos reguliuotojų ir ACER interneto svetainėse: [www.regula.lt](http://www.regula.lt) ir [www.acer.europa.eu](http://www.acer.europa.eu) ([www.energy-regulators.eu](http://www.energy-regulators.eu)).

VKEKK prižiūri perdavimo sistemos operatoriaus interneto svetainėje [www.litgrid.eu](http://www.litgrid.eu) skelbiamos informacijos atitikimą nustatytiems ES reglamentų reikalavimams. Bendrijos teisės aktuose apibrėžtos sąvokos yra vienas iš duomenų apsaikėjimo suderinamumo veiksmių.

***Atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) reguliavimo struktūra: AEI prijungimo, pasinaudojimo ir dispečerinio valdymo ataskaita, ypač dėl prioritетinių problemų. Ataskaita taip pat dėl AEI balansavimo atsakomybės. (Reglamento (EK) 713/2009 11 straipsnis)***

Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, taip pat susiduriama su tiekimo saugumo (sistemos dažnio palaikymo) problemomis, sparčiai didėjant elektros energijos gamybai, naudojant AEI. 2011 metais priėmus Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymą, AEI gamintojams buvo nustatytos gana palankios plėtros sąlygos: nėra balansavimo atsakomybės, taikoma elektros įrenginių prijungimo įkainių nuolaida, suteikiama pirmenybė prijungimui bei pasinaudojimu elektros tinklais ir pan. Pastaruoju metu imamas priemonių subalansuoti elektros energijos gamybos, naudojant AEI, plėtrą, mažinant elektros energijos supirkimo tarifą, peržiūrint leidimų išdavimo tvarką ir pan.

VKEKK 2012 m., kaip ir praėjusiais metais, aktyviai prisidėjo prie teisės aktų, reglamentuojančių AEI reguliavimą, rengimo.

VKEKK viešai paskelbė ir suderino 3 pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašus. Esminis reikalavimas aprašui – elektros tinklų operatorius privalo aiškiai ir iš anksto atskleisti visą informaciją, kuri reikšminga priimant sprendimą elektros energijos gamintojui, norinčiam prisijungti prie operatoriaus tinklų ir jau vykdančiam prijungimo

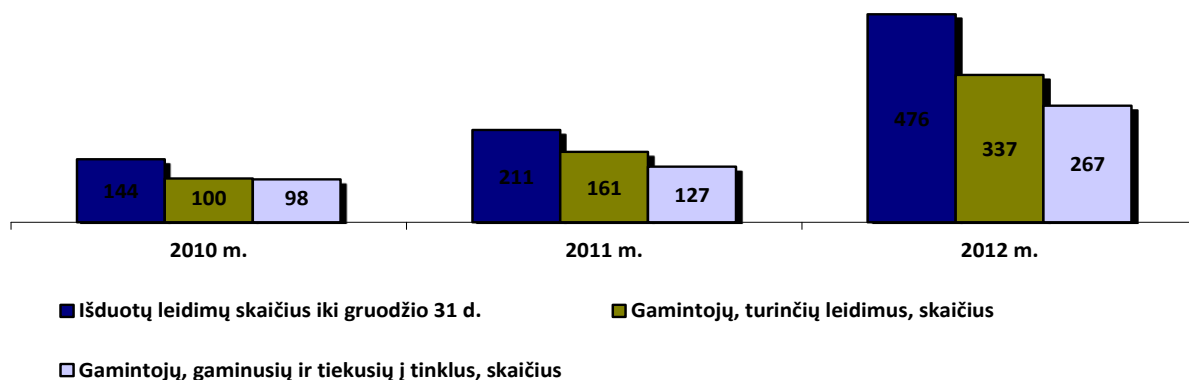
VKEKK taip pat atliko **Elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, tarifų nustatymo metodikos** pakeitimus (*patvirtinta 2012 m. birželio 25 d., Nr. O3-174*), įsigaliojusius 2012 m. birželio 26 d. Esminiai pakeitimai, susiję su biodujų jėgainės, gaminančios elektros energiją, pagal technologinius tipus išskirstymu į biodujų jėgaines, gaminančias elektros energiją iš sąvartynuose išgaunamų biodujų, ir biodujų jėgaines, gaminančias elektros energiją iš biodujų, išgaunamų anaerobiniu ar kitu būdu perdirbančias biodegraduojančias organinės kilmės atliekas ar substratą, taip pat su diferencijavimu pagal jėgainių įrengtąsias galias (pajėgumus), technologinio pajėgumo koeficientų nustatymu bei tikslesniu apibrėžimu integruotų į pastatus saulės jėgainių ir neintegruotų į pastatus saulės jėgainių sąvokos.

Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2013 m. vasario 1 d. įsigaliojo Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo pakeitimai, VKEKK patvirtino **Elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, tarifų nustatymo metodikos** pakeitimus (*patvirtinta 2013 m. vasario 22 d., Nr. O3-41*). Esminiai pakeitimai:

- tarifai bus perskaičiuojami 4 kartus per metus. Iki šių pakeitimų elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, tarifai buvo nustatomi visiems metams;
- keičiamas mažos elektrinės apibrėžimas: mažosios elektrinės įrengtoji galia ribojama iki 10 kW;
- mažosioms elektrinėms bus taikomi perteklinės elektros energijos tarifai, kurie taip pat bus tvirtinami ne dažniau kaip 4 kartus per metus. Iki pakeitimų buvo taikomi fiksuoti tarifai;
- pakeista prijungiamų objektų įrengtoji galia;
- atsižvelgiant į sparčiai tobulėjančias technologijas, jų efektyvumo didėjimą pakeisti technologinio pajėgumo koeficientai.

Iki 2012 metų pabaigos 337 elektros energijos gamintojams, gaminantiems elektros energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių (AEI), buvo išduoti 476 elektros energijos gamybos leidimai – 2,3 karto daugiau nei iki 2011 metų pabaigos. 2012 metus išduoti 265 leidimai. 2012 metų pabaigoje elektros energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių gamino ir į tinklus tiekė 267 fiziniai ir juridiniai asmenys (79 proc. turinčių leidimus asmenų) – 2,1 karto daugiau nei 2011 metų pabaigoje.

22 pav. Išduotų AEI gamybos leidimų ir AEI gamintojų skaičius, 2010–2012 metai

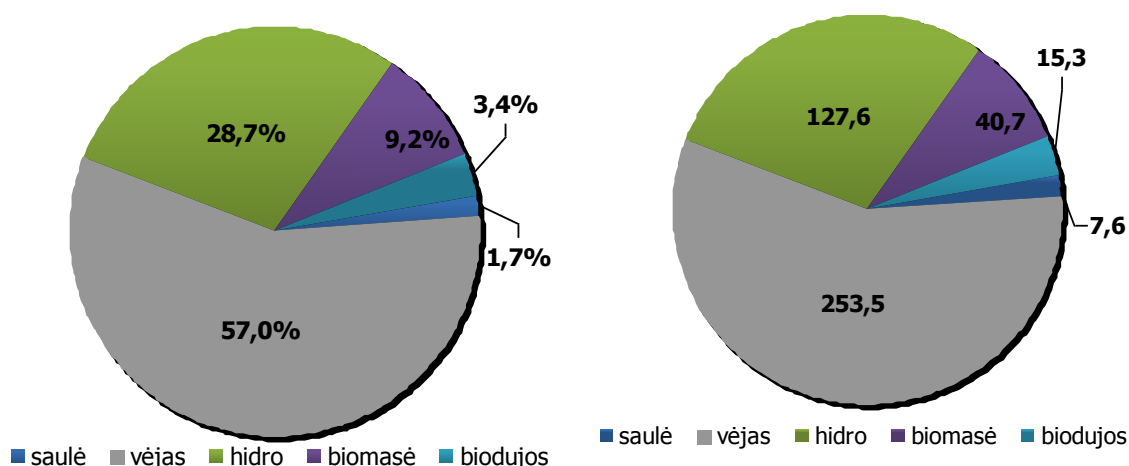


Šaltinis: VKEKK.

Didėja fiziniams asmenims<sup>3</sup>, gaminantiems elektros energiją iš AEI, išduotų gamybos leidimų dalis: 2012 metų pabaigoje rinkos struktūroje pagal išduotų leidimų skaičių elektros energijos gamybos leidimai, išduoti fiziniams asmenims, sudarė 28,2 proc. visų išduotų leidimų (134 iš 476), 2011 metų pabaigoje – 11,8 proc. (25 iš 211).

2012 metų pabaigoje elektros energijos gamintojų, gaminusių ir tiekusių į tinklus elektros energiją, pagamintą iš AEI, įrengtoji galia siekė 444,7 MW.

23 pav. Rinkos struktūra pagal įrengtąją galią, proc. ir MW, 2012 metai



Šaltinis: VKEKK.

VKEKK duomenimis, 2012 metais pagamintas elektros energijos kiekis, naudojant AEI, sudarė 1192 GWh: daugiausia buvo pagaminta vėjo jėgainėse – 46 proc. ir hidroenergijos jėgainėse – 37 proc. Biomasės jėgainėse pagamintos elektros energijos kiekis bendroje rinkos struktūroje sudarė 14 proc., biudujų – 3 proc., saulės – 0,2 proc.

2012 metais, VKEKK duomenimis, investicijos į AEI sektorių sudarė 531,7 mln. Lt. Daugiausia – 90 proc. buvo investuota į elektros energijos gamybos įrenginius. Analizuojant rinkos struktūrą pagal investicijų šaltinius, skolintos lėšos sudarė 35 proc., nuosavos lėšos – 64 proc., ES ir kitų fondų parama, valstybės, savivaldybių biudžetų dotacijos, subsidijos – 1 proc.

2012 metais vėjo jėgainėse pagamintos elektros energijos supirkimo tarifai siekė 28–37 ct/kWh (be PVM), hidroenergijos jėgainėse – 22-28 ct/kWh (be PVM), biomasės jėgainėse – 37-50 ct/kWh (be PVM), biudujų jėgainėse – 48-64 ct/kWh (be PVM), saulės jėgainėse – 104-180 ct/kWh (be PVM).

<sup>3</sup> Vadovaujantis Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymo (Žin., 1999, Nr.43-1358, 2002, Nr. 123-5537) 2 straipsnio nuostatomis, ūkininkai priskiriami prie fizinių asmenų.

**37(1)(a) straipsnis, 37(6)(a) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(10)straipsnis, 37(12) straipsnis, 37(3)(c) ir (d) straipsniai**

**37(1)(a) straipsnis**

Pagal 2011 m. pabaigoje priimto naujos redakcijos Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies punktus VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato valstybės reguliuojamas kainas ir kainų viršutines ribas, taip pat prireikus rengia ir teikia Vyriausybei valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus bei kontroliuoja, kaip taikomos valstybės reguliuojamos kainos ir tarifai. VKEKK tvirtina energetikos objektų (tinklų, sistemų, įrenginių) prijungimo įkainius, vadovaudamasi atskirų energetikos sektorių teisinius pagrindus reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytais įkainių nustatymo bendraisiais kriterijais. Minėtame įstatyme taip pat reglamentuota, kad VKEKK vienašališkai nustato valstybės reguliuojamas kainas, jeigu energetikos įmonės nesilaiko šių kainų nustatymo reikalavimų bei, kad nustatydamas valstybės reguliuojamas kainas, įvertina teikiamų paslaugų sąnaudas atsižvelgdama į protingumo kriterijus atitinkančią investicijų grąžą.

Pagal 2012 m. pradžioje priimto naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 67 straipsnio 2 dalį perdavimo ir skirstymo paslaugų kainos reguliuojamos VKEKK nustatant viršutines kainų ribas.

Atsižvelgdama į naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo nuostatas, VKEKK pakoregavo **Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodiką (patvirtinta 2012 m. rugsėjo 21 d., Nr. O3-255):**

- nustatytas įpareigojimas operatoriui su reguliuojama veikla nesusijusios veiklos apskaitą tvarkyti atskirai nuo reguliuojamos veiklos apskaitos. Šis pakeitimas leis užtikrinti, kad operatoriaus finansinė-investicinė veikla, nesusijusi su reguliuojama perdavimo/skirstymo veikla, nedarytų įtakos reguliuojamos veiklos rezultatams;
- numatytas investicijų grąžos skaičiavimo pagal WACC mechanizmas ir įvestas skatinamojo reguliavimo principas;
- įtvirtinta, kad reguliuojamos veiklos nusidėvėjimo lėšos turi būti naudojamos tik su reguliuojama veikla susijusiems poreikiams;
- reguliavimo laikotarpis prailgintas nuo 3 iki 5 metų.

VKEKK taip pat parengė ir patvirtino **Elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo tvarkos aprašą (patvirtinta 2012 m. rugsėjo 19 d., Nr. O3-252)**. Atsižvelgiant į naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo nuostatas, numatančias, kad paslaugų teikėjai nustato kainų diferencijavimo tvarką, kurios aprašą tvirtina VKEKK, parengtas atskiras dokumentas, reglamentuojantis elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo sąlygas ir tvarką.

Elektros energijos persiuntimo paslaugų pradinis pajamų lygis nustatytas 2010 metais ir kasmet persiuntimo paslaugų viršutinės ribos yra koreguojamos, įvertinant kiekio poveikio, nenumatytų pasikeitimų, indeksavimo ir koregavimo koeficientus. Taip pat įvertinama tinklų paslaugų teikimo kokybės rodiklių įtaka bei viršpelnio (excess profit) skaičiavimo principai. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2013 metų reguliavimo periodui bei perskaičiuotos paslaugų kainos 2013 metams pateiktos lentelėje.

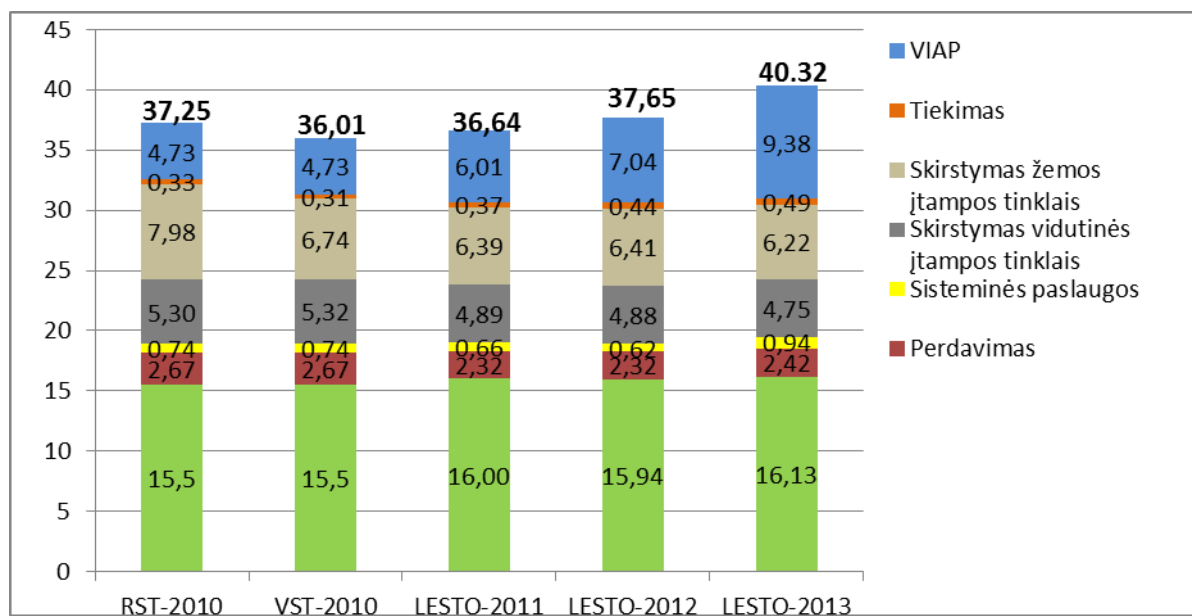
4 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2013 metams bei perskaičiuotos paslaugų kainų viršutinės ribos 2013 metams (ct/kWh)

Rodikliai	LITGRID AB	AB LESTO	
		vidutinės įtampos tinkluose	žemos įtampos tinkluose
2011–2013 metų nustatytos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	2,32	4,89	6,39
2013 metams perskaičiuotos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	2,415	4,747	6,219

Šaltinis: VKEKK.

Infrastruktūrinės elektros energijos dedamosioms iš esmės nesikeičiant ir įvertinus VIAP kainos augimą, vidutinė elektros energijos kaina 2013 metams yra 2,67 ct/kWh (be PVM) aukštesnė, palyginti su 2012 metais, ir sudaro 40,32 ct/kWh (be PVM). 2012 metais ji buvo 37,65 ct/kWh (be PVM).


24 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2010–2013 metais, ct/kWh be PVM



Šaltinis: VKEKK.

Pastaraisiais metais elektros energetikos sektoriuje elektros energijos kainas buitiniams vartotojams žymiai įtakojo VIAP kainos pokytis, kuris nuo 2010 m. iki 2013 m. padidėjo beveik dvigubai, t. y. nuo 4,73 ct/kWh iki 9,38 ct/kWh. Beveik 70 proc. VIAP kainos sudaro Lietuvos elektrinės ir termofikacinių elektrinių remiamos elektros energijos sąnaudos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytas kvotas bei teisės aktus, reglamentuojančius VIAP sąrašą, teikimo ir administravimo tvarką. Pagrindinis veiksnys žymiai įtakoiantis šios VIAP dalies augimą yra gamtinių dujų kaina, kuri per praėjusius 3 metus išaugo 62 proc., t. y. nuo 849 iki 1379 Lt/1000m<sup>3</sup>. Taip pat paminėtina, kad 2013 metais subsidijos AEI sudaro 21,4 proc. visame VIAP lėšų biudžete.





VKEKK sprendimai 2012 m. sąnaudų apskaitos ir kainodaros priežiūros srityje įgalino elektros energijos vartotojus sutaupyti ne mažiau kaip 183 mln. Lt. VKEKK elektros energetikos sektoriuje reguliavimą taiko daugiau kaip 200 ūkio subjektų atžvilgiu. 2012 metais buvo atliekami kainų metiniai perskaičiavimai 22 ūkio subjektams.

### **37(6)(a) straipsnis**

Naujos redakcijos Elektros energetikos įstatyme (taip pat AEI įstatyme) konkrečiai apibrėžtos naujų vartotojų (gamintojų) elektros energijos įrenginių prijungimo sąlygos ir reikalavimai. Pagal minėto įstatymo 67 straipsnio 4 dalį vartotojų ir gamintojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių apskaičiavimo metodiką tvirtina, įkainius nustato ir juos diferencijuoja VKEKK.

Minėtame įstatyme, taip pat reglamentuota prijungimo prie elektros tinklų įkainių dalis, kuri apmokama vartotojų, sąnaudų paskirstymas tarp perdavimo ir skirstymo tinklų bendrovių bendros plėtos atveju, gamintojo, gaminančio elektros energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių, elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarka ir sąlygos ir kitos nuostatos.

Įsigaliojus naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymui, elektros energijos vartotojai pradėti skirstyti į buitinius ir nebutinius. Atsižvelgiant į tai, atitinkamai keitėsi ir prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymas (anksčiau visi vartotojai turėjo apmokėti 20 proc. skirstomųjų tinklų operatoriaus sąnaudų pagal apskaičiuotą ir VKEKK patvirtintą prijungimo įkainį). Atitinkamai 2012 m. rugsėjo 13 d. VKEKK patikslino Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką ir 2013 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. O3-140 patvirtino naujus vartotojų prijungimo prie elektros tinklų įkainius, kurie įsigaliojo nuo 2013 m. birželio 1 d.


### **37(8) straipsnis**

Pagal 2012 m. vasario mėnesį įsigaliojusio Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 5 dalį VKEKK turi teisę nustatyti sąnaudų padengimo mechanizmą ir (ar) kainų nustatymo metodiką, skatinančią, efektyvumą ir, kiek įmanoma, ilgalaikę konkurenciją elektros energijos gamybos ir nepriklausomo tiekimo rinkose, strateginių valstybės elektros energetikos sektoriaus projektų, didinančių valstybės energetinę nepriklausomybę ir elektros energijos tiekimo saugumą bei patikimumą, įgyvendinimą, taip pat padidinančią naudą vartotojams. Siekdama šio tikslo, VKEKK turi teisę atsižvelgti į atitinkamų paslaugų teikėjų sąnaudas ir kainas, siūlomas palyginamose rinkose.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 4 dalį VKEKK užtikrina, kad perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams būtų suteiktos tinkamos paskatos trumpalaikiu ir ilgalaikiu laikotarpiu didinti elektros energijos vartojimo efektyvumą, skatinti elektros energijos rinkos integraciją ir tiekimo saugumą bei remti susijusius mokslinius tyrimus. Atitinkamos nuostatos buvo perkeltos į **Elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo tvarkos aprašą**, VKEKK patvirtintą 2012 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. O3-252.

Paminėtina, kad 2012 metais buvo priimti sprendimai išskirti sąnaudas, susijusias su elektros energijos tiekimo patikimumo kategorijomis, ir nuo 2013 metų nustatyti atskiras elektros energijos persiuntimo paslaugos tarifo dedamąsias, siekiant siųsti signalus vartotojams apie sąnaudų kilmę dėl aprūpinimo elektros energija atkūrimo trukmės.

Nauja teisinė bazė įgalino VKEKK rengti ir teikti Vyriausybei valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus, tvirtinti reguliuojamos veiklos apskaitos reikalavimus, elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo taisykles, nustatyti sąnaudų apskaitos sistemą, metodą ir (ar) modelį, privalomą asmeniui, turinčiam didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjui ir (ar) visuomeniniam tiekėjui. Tokią apskaitos sistemą, metodą ir (ar) modelį VKEKK privalo paskelbti savo interneto svetainėje. Paminėtina, kad 2012 m. pavasarį elektros sektoriuje pradėtas rengti ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų apskaitos modelis elektros tinklų



bendrovėms (Long-run Average Incremental Cost - LRAIC), kuris skatins tinklų efektyvumą bei ilgalaikę konkurenciją ir tokiu būdu teiks naudą vartotojams ir kitiems elektros energetikos sektoriaus dalyviams. Šio modelio, susijusio su LITGRID AB ir AB LESTO bendrovėmis, rengimo darbai turėtų būti baigti 2014 m. rudenį ir jo rezultatai turėtų atsispindėti 2015-2019 metams nustatomose elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinėse ribose.

VKEKK gali reikalauti, kad asmuo, turintis didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjas ir (ar) visuomeninis tiekėjas įrodytų nustatytų kainų pagrįstumą sąnaudomis. VKEKK turi teisę nustatyti privalomą protingumo kriterijų atitinkantį terminą įrodymams pateikti. Jeigu asmuo, turintis didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjas ir (ar) visuomeninis tiekėjas per šį terminą kainų pagrįstumo sąnaudomis neįrodo, laikoma, kad asmens nustatytos kainos yra nepagrįstos sąnaudomis.

Pažymėtina, kad VKEKK iniciatyva buvo pakeista naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo normatyvinio pelno skaičiavimo nuostata, nepaliekant ribojančios pelno normos, taip suteikiant daugiau paskatų būtinoms investicijoms į elektros tinklus užtikrinti. Atitinkamos nuostatos 2012 metais buvo perkeltos į VKEKK tvirtinamas metodikas bei atsispindėjo 2013 metams nustatytose elektros energijos persiuntimo paslaugos kainoje.


Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 12 punktą VKEKK įpareigoja energetikos įmones sudaryti sutartis dėl energijos perdavimo, skirstymo ar tiekimo, kai energetikos įmonės nepagrįstai atsisako suteikti paslaugas tretiesiems asmenims ar tiekti vartotojams energiją.

2012 metais keletą kartų VKEKK kartu su LITGRID AB ir AB LESTO patobulinti **Elektros energijos gamintojų pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašai** užtikrina skaidresnę prieigą prie elektros tinklų, o suderintos tarpsisteminės jungties NordBalt tarp Lietuvos ir Švedijos projekto investicijos bei finansavimo modelis iki 2016 metų skatina rinkos integraciją, tiekimo saugumą bei remia susijusius mokslinius tyrimus. Taip pat paminėtina, kad 2013 m. kovo mėnesį Baltijos šalių elektros energijos perdavimo sistemos operatoriai pasirašė sutartį pagal kurią patvirtino taisykles dėl tarpsisteminių jungčių pralaidumo nustatymo ir galios paskirstymo, taip pat ir trečiųjų šalių atžvilgiu. Tai taip pat turėtų prisidėti prie koordinuoto bei efektyvesnio pasinaudojimo elektros sistemomis regiono mastu.

### **37(10)straipsnis**

Pagal 2012 metų vasario mėnesį įsigaliojusio Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 6 dalį VKEKK nustačius viršutines kainų ribas, paslaugų teikėjai turi teisę diferencijuoti paslaugos kainas pagal objektyvius požymius. Paslaugų teikėjai, diferencijuodami kainas, privalo laikytis nediskriminavimo principo ir tinkamai atsižvelgti į energijos vartojimo efektyvumo didinimo principą. Perdavimo paslaugos kaina gali būti diferencijuojama į dedamąsias elektros energijos vartotojams, gamintojams ir importuotojams, importuojantiems elektros energiją iš valstybių, kurios nėra valstybės narės. Perdavimo paslaugos kaina, persiuntimo paslaugos kaina, skirstymo paslaugos kaina visais atvejais, išskyrus viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos dalį, gali būti diferencijuojamos į galios ir elektros energijos dedamąsias. Paslaugų teikėjai nustato kainų diferencijavimo tvarką, kurios aprašą tvirtina VKEKK.

Paslaugos teikėjo nustatytas kainas ir tarifus per 30 kalendorinių dienų nuo paslaugos teikėjo prašymo gavimo dienos skelbia VKEKK, prieš tai patikrinusi, ar nustatant kainas ir tarifus nebuvo pažeisti kainų ir tarifų nustatymo reikalavimai, ar nediskriminuojami vartotojai. Nustačius, kad paslaugos teikėjo pateiktos paslaugų kainos ir tarifai nustatyti nesilaikant kainų ir tarifų nustatymo reikalavimų arba diskriminuoja vartotojus, VKEKK nurodo paslaugų teikėjui klaidas, kurias reikia ištaisyti, ir ne vėliau kaip per 10 kalendorinių dienų nuo pastabų gavimo pateikti pataisytas paslaugų kainas ir tarifus VKEKK. Ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų nuo pataisytų paslaugų kainų ir tarifų



pateikimo VKEKK juos paskelbia arba, jeigu paslaugų teikėjas per nustatytą terminą neištaiso nurodytų klaidų, paslaugų kainas ir tarifus nustato vienašališkai ir juos paskelbia.

2012 m. rudenį atitinkamai pagal minėto įstatymo nuostatas buvo pakoreguotos elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų metodikos nuostatos, nors dalis reikalavimų dėl diskriminavimo ir klaidų taisymo jau buvo reglamentuota galiojusiame teisės akte.

### **37(12) straipsnis**

VKEKK nutarimai gali būti skundžiami Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

### **37(3)(c) ir (d) straipsniai**

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 33 straipsnį perdavimo sistemos operatorius ne vėliau kaip iki kiekvienų metų liepos 1 dienos VKEKK pateikia 10 metų perdavimo tinklų plėtros planą, grindžiamą esama ir numatoma elektros energijos pasiūla ir paklausa elektros energetikos sistemoje. Prieš teikiant tinklų plėtros planą VKEKK, perdavimo sistemos operatoriaus sprendimu vykdomos konsultacijos su kompetentingomis valstybės institucijomis ir suinteresuotais tinklų naudotojais. Tinklų plėtros plane nurodomos veiksmingos priemonės, skirtos sistemos pajėgumų pakankamumui ir tiekimo saugumui užtikrinti.

Tinklų plėtros plane visų pirma nurodoma:

- 1) perdavimo sistemos infrastruktūra, kurią reikia įrengti ar atnaujinti per planuojamą 10 metų laikotarpį;
- 2) visos investicijos, dėl kurių jau priimtas sprendimas, ir naujos investicijos, kurios bus reikalingos per planuojamą 10 metų laikotarpį;
- 3) visų investicinių projektų planuojami įgyvendinimo terminai.

Rengdamas tinklų plėtros planą, perdavimo sistemos operatorius daro pagrįstas prielaidas apie elektros energijos gamybos, tiekimo, vartojimo ir tarp sisteminių elektros energijos srautų tendencijas, atsižvelgdamas į regioniniams ir visos Europos Sąjungos tinklams skirtų investicijų planus.


VKEKK dėl perdavimo sistemos operatoriaus pateikto tinklų plėtros plano vykdo skaidrias ir viešas konsultacijas su visais suinteresuotais tinklų naudotojais. VKEKK savo interneto svetainėje skelbia konsultacijų rezultatus, visų pirma galimą investicijų į tinklų plėtrą poreikį.

VKEKK įvertina, ar perdavimo sistemos operatoriaus pateiktame tinklų plėtros plane atsižvelgta į visus investicijų poreikius, kurie buvo nustatyti konsultacijų metu, ir ar planas neprieštarauja neprivalomam Europos Sąjungos 10 metų tinklų plėtros planui, nurodytam 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, 8 straipsnio 3 dalies b punkte.

VKEKK vykdo tinklų plėtros plano įgyvendinimo stebėseną ir atlieka jo vertinimą. Perdavimo sistemos operatorius, nepateikęs plėtros plano nustatytais terminais arba pateikęs plėtros planą nesilaikydamas šiame straipsnyje nustatytų reikalavimų ir nepašalinęs nustatytų pažeidimų per VKEKK nurodytą terminą, laikomas pažeidusiu reguliuojamos elektros energijos perdavimo veiklos sąlygas.

Tuo atveju, kai perdavimo sistemos operatorius neatlieka investicijų, kurios pagal tinklų plėtros planą turėjo būti padarytos per ateinančius 3 metus, VKEKK imasi šių priemonių tam, kad atitinkamos investicijos būtų atliktos, jeigu jos yra reikalingos atsižvelgiant į naujausią tinklų plėtros planą:

- 1) įpareigoja perdavimo sistemos operatorių atlikti atitinkamas investicijas;



2) įpareigoja perdavimo sistemos operatorių organizuoti konkursą, kuriame galėtų dalyvauti visi suinteresuoti investuotojai, įvertinus šiame įstatyme nustatytus perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumo reikalavimus;

3) įpareigoja perdavimo sistemos operatorių padidinti bendrovės įstatinį kapitalą, siekdama finansuoti reikiamas investicijas ir sudaryti sąlygas nepriklausomiems investuotojams dalyvauti kapitale, įvertinusi šiame įstatyme nustatytus perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumo reikalavimus.

Tuo atveju, kai VKEKK pasinaudoja įstatyme nurodytais įgaliojimais, ji gali reikalauti iš perdavimo sistemos operatoriaus įgyvendinti vieną ar daugiau iš šių reikalavimų, kad:

- 1) konkursą laimėjęs investuotojas teiktų finansavimą;
- 2) konkursą laimėjęs investuotojas vykdytų tinklų plėtros plane numatytus perdavimo sistemos infrastruktūros plėtros ir (ar) atnaujinimo darbus;
- 3) perdavimo sistemos operatorius vykdytų tinklų plėtros plane numatytus perdavimo sistemos infrastruktūros plėtros ir (ar) atnaujinimo darbus;
- 4) perdavimo sistemos operatorius eksploatuotų atitinkamą perdavimo sistemos turtą.

Perdavimo sistemos operatorius suteikia investuotojams visą investicijoms atlikti reikalingą informaciją, prijungia naują perdavimo sistemos turtą prie perdavimo tinklų ir deda visas pastangas sudaryti palankias sąlygas investiciniams projektams įgyvendinti. Atitinkamas finansavimo priemonės patvirtina VKEKK.

Tuo atveju, kai VKEKK pasinaudoja nustatytais įgaliojimais, teisės aktų nustatyta tvarka elektros energijos perdavimo paslaugos ir susijusių paslaugų kainodaros tikslais įvertinamos atitinkamų investicijų sąnaudos.


Atitinkamai šiems nuostatomis elektros energijos perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB 2012 m. liepos mėnesį pateikė reguliuotojui 10 metų perdavimo tinklų plėtros planą. VKEKK 2013 m. vasario 22 d. nutarimu Nr. O3-52 konstatavo, kad LITGRID AB pateiktas 10 metų Lietuvos elektros energetikos sistemos 330-110 kV tinklų plėtros planas 2012–2021 metais (toliau – Planas) atitinka Elektros energetikos įstatymo 33 straipsnio 2, 3 ir 5 dalies reikalavimus.

### ***Kryžminio subsidijavimo prevencija (37(1)(f) straipsnis)***

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 13 punktą VKEKK kontroliuoja, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos energetikos sektoriuje, užtikrinant energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių energetikos veiklos interesų ir siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo. VKEKK tvirtina reguliuojamosios veiklos apskaitos reikalavimus ir ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 5 punktą VKEKK, siekdama užtikrinti konkurenciją tarp elektros energijos rinkos dalyvių, atskirų rinkos dalyvių ir vartotojų nediskriminavimą bei nustatytos kokybės paslaugų teikimą vartotojams, kontroliuoja, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos rūšys elektros energetikos sektoriuje, užtikrinant elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo gamybos ir tiekimo veiklos interesų bei siekiant išvengti šių veiklos rūšių kryžminio subsidijavimo.

Pagal minėto įstatymo 56 straipsnį perdavimo sistemos operatorius, skirstomųjų tinklų operatorius ir visuomeninis tiekėjas privalo atskirai tvarkyti su elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo veikla, VIAP teikimo veikla ir kita, su elektros energetika nesusijusia, veikla susijusių apskaitą. Gamintojai ir nepriklausomi tiekėjai privalo atskirai tvarkyti su elektros energetikos sektoriaus veikla nesusijusių apskaitą. Apskaitos atskyrimo taisyklės ir su apskaitos



atskyrimu susijusius reikalavimus, taip pat reikalavimus nepriklausomam auditui, kurį šiame įstatyme nurodyti asmenys privalo atlikti VKEKK nustatytu periodiškumu, nustato VKEKK.

Elektros tinklų įmonės VKEKK teikia atitikties programas, siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo prielaidų.

#### 3.1.4. TARPSISTEMINĖS PREKYBOS PROBLEMOS

***Prieiga prie tarpsisteminės infrastruktūros, įskaitant galios paskirstymo ir perkrovų valdymo procedūras (37(6)(c) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(9) straipsnis), pajamų panaudojimas tarpsisteminėms jungtims (37(3)(f) straipsnis)***


Pagal Elektros energetikos įstatymo 76 straipsnį VKEKK bendradarbiauja su užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis:

- užtikrinant, kad perdavimo sistemos operatorius turėtų vieną ar daugiau regionų lygmeniu integruotų pajėgumų paskirstymo ir elektros tinklo saugumo užtikrinimo sistemų, apimančių vieną ar daugiau valstybių narių;
- skatinant tarpvalstybinių pajėgumų paskirstymą ir elektros tinklo saugumo užtikrinimo sistemų sukūrimą;
- sudarant sąlygas tinkamam sujungimo pajėgumų, įskaitant naujas jungiamąsias linijas, lygiui užtikrinti, siekiant plėtoti veiksmingą konkurenciją ir gerinti tiekimo saugumą nediskriminuojant valstybių narių tiekėjų ir koordinuojant perkrovos valdymo taisyklių rengimą.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 31 straipsnio 18 punktą perdavimo sistemos operatorius privalo užtikrinti linijų perkrovų valdymą rinkos mechanizmais, gautų perkrovų pajamų paskirstymą ir dėl tarpsisteminių elektros energijos srautų atsiradusių sąnaudų kompensavimą pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, nustatytus principus. Rengdamas tinklų plėtros planą, perdavimo sistemos operatorius daro pagrįstas prielaidas apie elektros energijos gamybos, tiekimo, vartojimo ir tarpsisteminių elektros energijos srautų tendencijas, atsižvelgdamas į regioniniams ir visos Europos Sąjungos tinklams skirtų investicijų planus.

Atsižvelgiant į minėto reglamento skaidrumo reikalavimus, perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB viešai skelbia nustatytą informaciją savo interneto svetainėje [www.litgrid.eu](http://www.litgrid.eu), tarp jų ir Lietuvos elektros sistemos tarpsisteminio perdavimo tinklo pjūvio su Latvijos energetikos sistema skaičiavimo metodiką ir Stabilumo nustatymo BRELL elektros žiede metodinius nurodymus, kurie yra derinti su VKEKK.

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 41 straipsnio 2 dalį bei pagal Prekybos elektros energija taisyklių 20 punktą importuojama ir eksportuojama elektros energija prekiaujama tik biržoje. Perdavimo sistemos operatorius turi teisę riboti tiekiamos į Lietuvą arba iš Lietuvos elektros energijos prekybos biržoje kiekius, kai ribojama elektros energijos perdavimo linijų galia atitinkamomis tiekimo į Lietuvą ar iš jos kryptimis. Ne vėliau kaip vieną kalendorinę dieną prieš operatyvinę dieną iki 10 val. perdavimo sistemos operatorius privalo skelbti tarpsisteminių jungčių pralaidumus visomis tiekimo į Lietuvą ar iš jos kryptimis operatyvinei dienai kiekvienai valandai. Jei pasiūlymų parduoti biržoje tiekiamą į Lietuvą kitų užsienio valstybių arba iš Lietuvos elektros energiją suminė galia bet kurią valandą viena tiekimo į Lietuvą ar iš jos kryptimi viršija perdavimo sistemos operatoriaus paskelbtą galią, biržoje atmetama brangiausių pasiūlymų parduoti biržoje galios dalis ir (ar) pigiausių pasiūlymų pirkti biržoje galios dalis, viršijanti perdavimo sistemos operatoriaus paskelbtą pralaidumą atitinkama kryptimi.



Visa aktuali informacija, susijusi su perdavimo tinklo prieinamumu bei pasinaudojimu, iki 2012 m. birželio 18 d. buvo skelbiama svarbiose rinkos žinutėse BALTPPOOL UAB interneto svetainėje [www.baltpool.lt](http://www.baltpool.lt), o nuo 2012 m. birželio 18 d. – NORD POOL SPOT interneto svetainėje [www.nordpoolspot.com](http://www.nordpoolspot.com).

Nuo 2012 m. birželio mėnesio Lietuvoje pradėjus veikti NORD POOL SPOT, buvo peržiūrėti tarp sisteminių jungčių galių paskirstymo ir perkrovų valdymo mechanizmai bei numatyti 3 žingsniai, siekiant labiau integruoti Baltijos regioninę rinką. Pagal Baltijos elektros energijos perdavimo sistemos operatorių AS „Augstsprieguma tiksl“, Elering AS ir LITGRID AB 2013 m. kovo 15 d. pasirašytą sutartį Nr. SUT-64-13 patvirtintos 3 taisyklės dėl:

1. Baltijos vidaus tarp sisteminių jungčių galios skaičiavimo Lietuvos jungčių galios skaičiavimo;
2. Tarp sisteminių jungčių galios skaičiavimo su 3-iomis šalimis;
3. Tarp sisteminių jungčių galios paskirstymo tarp Baltijos šalių ir su 3-iomis šalimis.

Nuo 2013 m. birželio 3 d. NORD POOL SPOT AS pradėjus veikti Latvijos elektros rinkoje, įgyvendintas antras žingsnis, t. y. Baltijos vidaus jungčių galių pralaidumai būtų paskirstomi pagal implisitinį aukcioną. Pagal trečią žingsnį papildomai numatoma parengti bendras tarp sisteminių jungčių galios paskirstymo taisyklės prekybai su trečiosiomis šalimis ir tam taip pat reikalingas visų perdavimo sistemos operatorių susitarimas.

VKEKK, kartu su Latvijos ir Estijos reguliuotojais, derino minėtus Baltijos perdavimo sistemos operatorių dokumentus ir prižiūri situaciją kartu bendradarbiaudama su Baltijos elektros energijos nepriklausomais tiekėjais bei keletą kartų per metus aptaria aktualias problemas darbo grupių susitikimuose su Baltijos energijos reguliuotojais ir perdavimo sistemos operatoriais bei informuoja rinkos dalyvius rengiamuose mini forumuose.


### ***Techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių (37(1)(s) straipsnis)***

VKEKK atstovai dalyvauja Baltijos regioninės iniciatyvos darbo grupių susitikimuose, kuriuose pristatomos naujienos ir apsieičiama informacija dėl techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių. Esant poreikiui, VKEKK teikia pastabas Energetikos ministerijos parengtiems teisės aktų projektams minėtais klausimais, ypač kiek tai susiję su elektros energijos kainomis.

2012 m. vasario mėnesį Baltijos šalių iniciatyva Europos Komisija gavo mandatą derėtis su trečiųjų šalių atitinkamomis institucijomis dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energijos perdavimo sistemų sinchroniško darbo kontinentinės Europos tinkle. Techninio bendradarbiavimo klausimai tarp Baltijos šalių ir Rusijos Federacijos bei Baltarusijos Respublikos turėtų įgauti postūmį dėl elektros energetikos sistemų veikimo ir perspektyvų. ENTSO-E ir Baltijos šalių perdavimo sistemos operatorių vaidmuo yra ypač svarbus šiame procese.

Europos Komisijai pradėjus derybas su Rusijos Federacija ir Baltarusijos Respublika dėl Baltijos valstybių elektros sistemų valdymo perorientavimo pagal ES Trečiojo energetikos paketo reikalavimus, Energetikos ministerija parengė Elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatymo projektą, pradedama vykdyti Galimybių studija, kurioje bus įvertinta, kaip sujungti Lietuvos ir Europos elektros sistemas. Lygiagrečiai įgyvendinami sistemų ir rinkų integracijai reikalingi elektros jungčių su Lenkija ir Švedija projektai bei nuosekliai vykdomas Lietuvos elektros rinkos įsiliejimas į bendrą Šiaurės Europos, o vėliau – ir į bendrą visos Europos elektros rinką.

Vadovaujantis Lietuvos energetinės nepriklausomybės strategija Lietuva siekia prisijungti sinchroniniam darbui su Kontinentinės Europos elektros tinklais (toliau – KET) iki 2020 metų, o



naująją Visagino AE įjungti į sinchroniškai su Kontinentinės Europos elektros tinklais dirbančią elektros sistemą.

Pagrindiniai planuojami darbai:

**2012 metais:**

- Europos Komisijos derybos su Rusija susitarti dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemų techninių darbo sąlygų pereinamuoju laikotarpiu.

**2013–2018 metais:**

- Baigta „Baltijos valstybių integracijos į ES vidaus elektros rinką galimų jungčių įrengimo galimybių studija“.
- Išplėstas BEMIP projektų sąrašas sinchroninio prisijungimo prie KET projektu.
- Pasiektas Europos Komisijos, Rusijos ir Baltarusijos susitarimas dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemų desinchronizacijos nuo IPS/UPS.
- Pateikta formali Baltijos prisijungimo prie KET paraiška ENTSO-E.
- Iš ENTSO-E gauti techniniai reikalavimai sinchroniniam darbui su KET.
- Įgyvendinti techniniai ir infrastruktūriniai reikalavimai.

**2019–2020 metais:**

- Atliktas Baltijos šalių izoliuoto darbo bandymas.
- Desinchronizacija nuo IPS/UPS.
- Atliktas Baltijos šalių ir KET sinchroninio darbo bandymas.
- Baltijos šalių energetikos sistemų sinchroninio darbo su KET pradžia.

Šiuo metu Baltijos šalys yra tarsi Europos energetinė sala. Lietuvos elektros energetikos sistema puikiai susieta su rytiniais kaimynais, tačiau būtinos jungtys su Vakarais. Lietuvos elektros sistemos sujungimas su Europos elektros sistema apima šias veiklas:

- Lietuvos–Lenkijos elektros jungties „LitPol Link“ užbaigimas;
- Lietuvos–Švedijos elektros jungties „NordBalt“ užbaigimas;
- Integracija į Europos elektros rinką;

2012 m. balandžio mėnesį Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu įgaliojo LITGRID AB įgyvendinti Lietuvos elektros energetikos sistemos sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais veiksmus. Tą patį mėnesį Baltijos šalių elektros perdavimo sistemos operatoriai LITGRID AB, AS „Augstsprieguma Tikls“, Elering AS ir Švedijos įmonė „Gothia Power“ AB pasirašė sutartį dėl Baltijos šalių prisijungimo prie Europos elektros tinklų Galimybių studijos parengimo. Studija, kurią planuojama parengti iki 2013 m. pabaigos, bus išnagrinėtos Baltijos valstybių energetikos sistemų sujungimo su kontinentinės Europos tinklais techninės sąlygos ir galimybės. 2012 m. birželio mėnesį Lietuvos Respubliko Seimas priėmė Elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatymą.

Šiuo metu įgyvendinami tarptautiniai elektros jungčių projektai „LitPol Link“ ir „NordBalt“ pirmą kartą sujungs Lietuvos ir Lenkijos bei Švedijos elektros sistemomis bei leis Baltijos valstybių elektros sistemas integruoti į Vakarų Europos elektros infrastruktūrą. Tarpsteminės jungtis planuojama pradėti eksploatuoti 2015 metų pabaigoje. Kitas žingsnis – Lietuvos elektros rinkos sujungimas į bendrą Šiaurės Europos, vėliau į bendrą visos Europos elektros rinką.

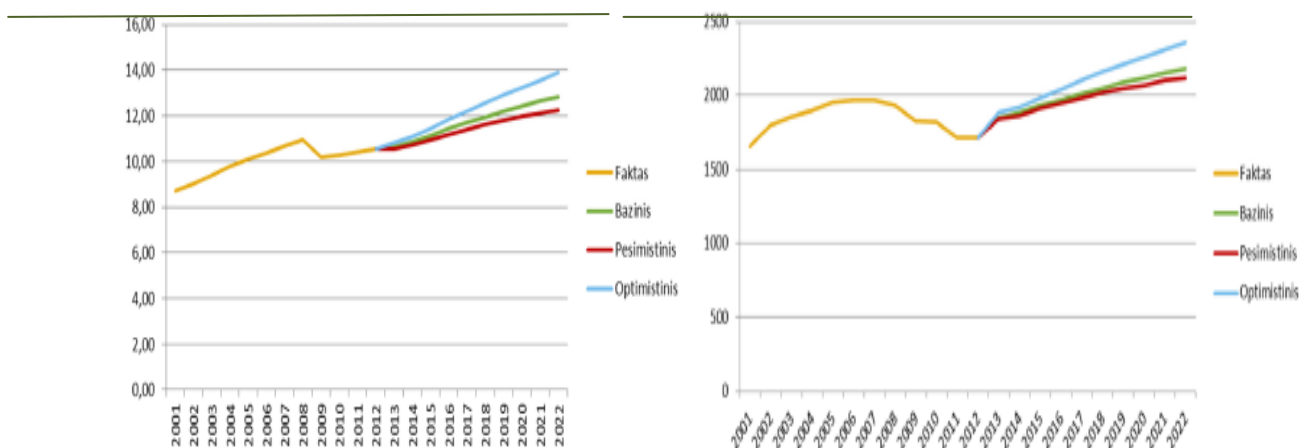
### **Perdavimo sistemos operatoriaus investicijų planų pagal TYNDP priežiūra (37(1)(g) straipsnis)**

Perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB investicijų planų priežiūra vykdoma pagal 3.1.3 skyriuje nurodytas sąlygas, įtvirtintas Elektros energetikos įstatyme

2013 m. liepos mėnesį LITGRID AB pateikė ir VKEKK sinterneto svetainėje paskelbė viešąją konsultaciją dėl LITGRID AB parengto Lietuvos elektros energetikos sistemos 330–110 kV tinklų plėtros plano 2013–2022 metais, kuriame nurodoma svarbiausia perdavimo infrastruktūra, reikalinga įrengti ar atnaujinti per artimiausius dešimt metų, įvardijamos investicijos, dėl kurių jau priimtas sprendimas, taip pat nustatomos naujos investicijos, kurias reikės atlikti per artimiausius dešimt metų, bei numatomi visų investicinių projektų įgyvendinimo terminai.

Elektros energijos poreikių prognozė parengta, įvertinus bendro vidaus produkto augimo tendencijas ir elektros energijos suvartojimo efektyvumo didėjimą. Elektros energijos bendrųjų (su nuostoliais tinkle) poreikių prognozės ir elektros energijos maksimalios pareikalaujamos galios prognozės iki 2022 metų – pateiktos paveiksluose.

25 pav. Elektros energijos poreikių prognozė iki 2022 metų, TWh ir Maksimalios galios poreikių prognozė iki 2022 metų, MW



Šaltinis: LITGRID AB.

Lietuvos elektros energetikos sistema iki šiol dar neturėjo tarp sisteminių jungčių, kurios leistų integruoti Lietuvos elektros rinką tiek į Šiaurės šalių, tiek į kontinentinės Europos rinką. Parengiamieji darbai, atlikti praėjusiam dešimtmetyje, leido pradėti šiuo metu vykdomą intensyvią tarp sisteminių jungčių su Švedija ir Lenkija statybą.

Šalies mastu planuojami 6 strateginiai projektai, susiję su:

1. tarp sistemine linija NordBalt (700 MW iki 2016 metų);
2. tarp sistemine linija LitPol Link 1 su Lenkija (500 MW iki 2016 metų ir papildomai 500 MW arba 1000 MW iki 2020 metų);
3. tarp sistemine linija LitPol Link 2 su Lenkija (1000 MW iki 2020 metų);
4. tinklų plėtra (naujos 330 kV linijos Visaginas – Kruonis (1080 MVA), Vilnius – Neris (943 MVA) ir Visaginas – Liksna (papildomai 943 MVA), susijusi su nauja Visagino atominė elektrine (1350 MW), kurios partneriai yra kitos Baltijos šalys ir Japonijos firma „Hitachi“. Planuojama statybų pabaiga – 2020 metai;



5. vidaus tinklų stiprinimas (naujos 330 kV linijos Klaipėda – Telšiai (943 MVA) ir Panevėžys – Mūša (1080 MVA)), susijęs su tarpssystemine linija NordBalt su Švedija (700 MW iki 2016 metų);
6. sinchroninis darbas su kontinentinės Europos elektros tinklais (iki 2020 metų).

5 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos elektros energetikos sistemos rodikliai

		2012 m. (faktiniai)	2022 m. (planuojami)	
<b>Elektros energijos poreikis (su nuostoliais tinkle)</b>				
	Pesimistinis	TWh	10,61	12,25
	Bazinis	TWh	10,61	12,84
	Optimistinis	TWh	10,61	13,88
<b>Maksimalus galios poreikis sistemos didžiausių apkrovų metu</b>				
	Pesimistinis	MW	1715	2120
	Bazinis	MW	1715	2180
	Optimistinis	MW	1715	2360
<b>Elektrinių įrengtoji/turimoji galia, iš viso:</b>		<b>MW</b>	<b>4253/3324 (3903)*</b>	<b>5976/5556</b>
	Kondensacinės	MW	1955/1304 (1884)*	1055/1020
	Atominės	MW	0/0	1350/1303
	Termofikacinės	MW	803/678	1002/864
	Hidroelektrinės	MW	128/117	142/131
	Hidroakumuliacinės	MW	900/760	1125/950
	Kitos	MW	129/129	129/129
	Atsinaujinančius energijos išteklius naudojančios elektrinės:	MW	339/336	1173/1159
	Iš jūrų vėjo:	MW	274/274	800/800
<b>Aukštos įtampos linijos</b>			<b>6683</b>	<b>7821</b>
	400 – 330 kV oro linijos	km	1671,6	2212
	110 kV oro linijos	km	4966,7	5112
	300 kV nuolatinės srovės kabelis	km	-	2x213
	110 kV kabelių linijos	km	44,6	71
<b>400 – 330 kV transformatorių pastotės</b>		<b>vnt.</b>	<b>13</b>	<b>17</b>
<b>330 kV skirstyklos</b>		<b>vnt.</b>	<b>2</b>	<b>2</b>
<b>110 kV transformatorių pastotės</b>		<b>vnt.</b>	<b>218**</b>	<b>229</b>
<b>Kompensaciniai įrenginiai</b>				
	110 kV kondensatorių baterijos	MVAr	112	112***
	400 kV šuntiniai reaktoriai	MVAr	-	100***
	330 kV šuntiniai reaktoriai	MVAr	180	180***
	10 kV šuntiniai reaktoriai	MVAr	300	300

Šaltinis: LITGRID AB.

### ***Bendradarbiavimas (37(1)(c) straipsnis)***

Kaip minėta 3.1.4 skyriuje, Elektros energetikos įstatyme nustatyta, kad VKEKK bendradarbiauja su užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis.

VKEKK gali sudaryti bendradarbiavimo elektros energetikos sektoriuje susitarimus su kitų valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, pagal kompetenciją dalyvauti tarptautinių ir regioninių organizacijų, asociacijų, komitetų, komisijų ir darbo grupių veikloje.

Taip pat nustatyta, kad VKEKK pagal kompetenciją atstovauja Lietuvos Respublikai Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros, veikiančios pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 713/2009, įsteigiantį Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą, veikloje. VKEKK, bendradarbiaudama su Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti. VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą.

VKEKK yra ACER, CEER ir ERRA organizacijų narė, jos atstovai dalyvauja įvairiuose darbo grupių susitikimuose, atlieka bendras energetikos įmonių palyginimo analizes, teikia atsakymus į įvairius klausimus, reikalingą informaciją bei stebi rengiamų dokumentų eigą.

### **3.1.5. TEISĖS AKTŲ LAIKYMASIS**


#### ***Reguliuotojo laikymasis Agentūros, Komisijos (37(1)(d) straipsnis) ir Gairių (39 straipsnis) privalomų sprendimų***

VKEKK nuolat gauna informaciją apie rengiamus ir priimtus ACER bei Europos Komisijos teisės aktus. Taip pat per bendrą informacinę sistemą derina pozicijas su kitomis valstybinėmis institucijomis. Atitinkamų Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos perkeltos į nacionalinių teisės aktų nuostatas ir pagal kompetenciją jų laikomasi.

Pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 714/2009 I priedo Gairių dėl tarpsisteminių jungčių laisvos perdavimo galios valdymo ir paskirstymo tarp nacionalinių sistemų VKEKK prižiūri perdavimo sistemos operatoriaus interneto svetainėje ([www.litgrid.eu](http://www.litgrid.eu)) viešai skelbiamą informaciją, susijusią su tarpsisteminių mainų skaidrumu, ir ar ji atitinka Gairėse nustatytas nuostatas. Susitikimuose su rinkos dalyviais aiškinamasi, kokių netikslumų ar duomenų trūksta, siekiant skaidrių sąlygų regioninei elektros energijos prekybai.

Lietuvos perdavimo sistemos operatorius yra 2011 m. kovo 22 d. pasirašytos Atsiskaitymų pagal kompensavimo tarp perdavimo sistemos operatorių mechanizmą ilgalaikės sutarties Nr. SUT-84-11 (angl. – ITC clearing and settlement multi-year agreement) šalis. VKEKK nutarimu derina ir prižiūri tokio mokesčio taikymą. 2013 metams jis sudaro 0,276 LTLct/kWh (be PVM) arba 0,8 EUR/MWh, t. y. 0,1 EUR/MWh mažiau nei 2012 m. VKEKK bendradarbiauja su ACER dėl kompensavimo tarp perdavimo sistemos operatorių mechanizmo fondo tikslinimo.

Siekiant iki 2014 metų sukurti integruotą Europos elektros rinką, VKEKK vykdo iki 2014 metų nustatytus regioninius ir tarpregioninius darbo planus, susijusius su dienos–prieš, dienos–eigos prekybos, ilgalaikių fizinių ir finansinių teisių perdavimo sistemos operatoriui ir tarpsisteminių jungčių galių paskirstymo mechanizmo įgyvendinimu. VKEKK rengiasi investicijų projektų, susijusių su regiono bendrais interesais, derinimui pagal numatomo priimti reglamento dėl Europos infrastruktūros tinklų nuostatas. Dalį nustatytų funkcijų atlieka Energetikos ministerija ([www.enmin.lt](http://www.enmin.lt)) ir jai priklausanti Energetikos agentūra ([www.ena.lt](http://www.ena.lt)).



2012 m. pagerėjus VKEKK finansavimui, reguliuotojas įgauna didesnę vaidmenį, atliekant teisės aktuose nustatytas funkcijas.

***Perdavimo ir skirstymo bendrovių, sistemos savininkų ir elektros energetikos įmonių laikymasis Bendrijos teisės aktu, įskaitant tarp sistemines problemas (37(1)(b), 37(1)(q), 37(3)(a),(b),(e) ir 37(5) straipsniai, bet (a) ir (c)+baudų taikymas (37(4)(d) straipsnis)***

VKEKK, jei nenumatyta kituose teisės aktuose, rengia ir nustato savo teisės aktuose detalius reikalavimus dėl Bendrijos teisės aktų laikymosi bei atsakomybę už šių nurodymų pažeidimą. Kaip laikomasi teisės aktų nuostatų dėl tarp sisteminės prekybos buvo minėta šios ataskaitos 3.1.4 ir 3.1.5 dalyse.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 7 dalį VKEKK įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis už valstybės reguliuojamosios energetikos veiklos elektros energetikos sektoriuje pažeidimus elektros energetikos įmonėms skiria veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas. VKEKK skiriamos baudos už pažeidimus vykdant reguliuojamąją energetikos veiklą ir jų skyrimo tvarka nustatytos Energetikos įstatyme.

Energetikos įstatymo 36 straipsnyje nustatyta, kad Energetikos įmonėms už pažeidimus vykdant reguliuojamąją veiklą, kurie per VKEKK nustatytą protingą laikotarpį nebuvo pašalinti, užtikrinant atitiktį teisės aktų nustatytoms reguliuojamosios veiklos sąlygoms, VKEKK skiria baudas:

Tais atvejais, kai nesąžiningos konkurencijos veiksmai ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimą energetikos sektoriuje pagal kompetenciją tiria Konkurencijos taryba, šių veiksmų tyrimas atliekamas, privalomi nurodymai energetikos įmonėms duodami ir atsakomybė už pažeidimus nustatoma, įskaitant energetikos įmonėms taikomas sankcijas, Konkurencijos įstatymo nustatyta tvarka ir sąlygomis. Šiuo tikslu VKEKK ir Konkurencijos taryba bendradarbiauja tarpusavyje, siekdamos efektyviai nustatyti nesąžiningos konkurencijos veiksmų ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimų energetikos sektoriuje mastą ir poveikį energijos vartotojams ir (ar) kitoms energetikos įmonėms. Energetikos įmonės už tuos pačius pažeidimus atsako tik pagal šį įstatymą arba pagal Konkurencijos įstatymą, atsižvelgiant į nustatytą VKEKK ar Konkurencijos tarybos kompetenciją.

Regioniniu lygmeniu klausimai sprendžiami bendrais Baltijos šalių energetikos reguliuotojų raštais, ypač dėl tarp sisteminių jungčių galios paskirstymo metodų ir finansinių rizikos valdymo priemonių. Minėtais klausimais teiktos pastabos tinklų kodekso derinimo procese. Taip pat elektroniniu paštu bei raštais siekiama spręsti kylančias problemas ir dėl aukštesnių nei įprastai elektros energijos kainų Nord Pool Spot AS biržoje.

## **3.2. Konkurencijos skatinimas**

### **3.2.1. DIDMENINĖ RINKA**

Nuo 2012 m. birželio 18 d. atėjus į Lietuvą NORD POOL SPOT AS bei 2013 m. birželio 3 d. Latvijai prisijungus prie minėtos sistemos, valandinė prekyba vykdoma bendrai visoje Baltijos šalių rinkoje su tikslu integruotis į bendrą Skandinavijos rinką. Šie žingsniai yra dalis bendro Baltijos šalių ir Skandinavijos elektros rinkų susijungimo plano (BEMIP), priimto 2009 metais, kuris numato ne tik elektros rinkų integraciją, bet ir elektros perdavimo tinklų tarp Skandinavijos ir Baltijos šalių sujungimą. Iki elektros perdavimo tinklų integracijos realizavimo, tiesiant kabelius tarp Lietuvos ir Švedijos bei papildomai kabelį tarp Estijos ir Suomijos, Baltijos šalyse formuojasi viena atskira Baltijos šalių kainų zona. Taip yra dėl to, kad iki 2014 m., kai turi būti nutiestas antras kabelis į Suomiją, prekybos apimtys tarp Baltijos šalių ir Skandinavijos apsiriboja tik dabartine Estijos – Suomijos kabelio galia, t. y. 350 MW.

Paminėtina, kad po VĮ Ignalinos atominės elektrinės, didžiausio gamintojo Baltijos regione, eksploatavimo sustabdymo, pasikeitus elektros energijos srautams, Baltijos energetikos sistemoje, Estijos – Latvijos jungtyje, atsirado perkrovimų problemų, ypač šiltojo sezono metu. Nacionaliniu lygiu tinklų perkrovų problemų nepastebėta. 2013 m. kovo mėnesį Baltijos perdavimo sistemos operatoriai pasiekė kompromisą ir pasirašė susitarimą dėl jungiamųjų linijų pralaidumo skaičiavimo ir paskirstymo, tad implicitinio aukciono principu galios paskirstymas Baltijos šalyse atliekamas NPS. Atlikus studiją dėl galimybių įgyvendinti energijos srautais (power flows) pagrįstą metodą, gali būti pritaikytas pastarasis būdas.

Atsižvelgiant į kaimyninių šalių patirtį ir siekiant išvengti nepagrįstai didelių kainų elektros biržoje, kai yra elektros energijos pasiūlos trūkumas, 2013 m. gegužės mėnesį Lietuvoje taip pat buvo nustatyta pikinės galios pavidimo ribinė kaina 70,09 ct/kWh arba 203 EUR/MWh. Atkreiptinas dėmesys, kad ši kaina negarantuoja, kad atskirais atvejais Lietuvos elektros energijos prekybos zonoje nesiformuos didesnės kainos (maksimali kaina 2000 EUR/MWh) nei pikinės galios pavidimo ribinė kaina.

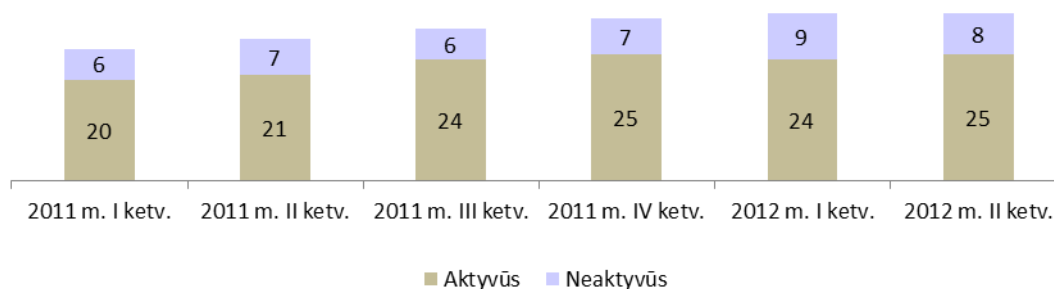
2012 metai buvo paskutiniai metai, kai smulkiems komerciniams vartotojams galėjo būti taikomos reguliuojamos visuomeninės elektros energijos kainos. Šis ir kiti etapai yra numatyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 740 patvirtintame Lietuvos elektros rinkos plėtros plane ir Elektros energetikos įstatyme. Nuo 2013 metų visuomeninis tiekėjas privalo sudaryti sutartis dėl elektros energijos tiekimo pagal reguliuojamas visuomenines kainas tik su buitinais vartotojais, kurie nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo. Pagal minėtą planą nuo 2015 metų, visi buitiniai vartotojai, išskyrus socialiai remtinus vartotojus, privalės pirkti elektros energiją rinkoje pagal NORD POOL SPOT AS biržos kainas ar dvišaliuose kontraktuose sutartas kainas.

### 3.2.1.1. KAINŲ LYGIO, SKAIDRUMO LYGIO, RINKOS ATVĖRIMO EFEKTYVUMO IR KONKURENCIJOS PRIEŽIŪRA 37(1)(I), (J), (K), (L), (U) IR 40 (3) STRAIPSNIAI

Elektros energijos kainų priežiūra atliekama pagal VKEKK patvirtintą Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašą ir rezultatai skelbiami metinėse ataskaitose, kurios skelbiamos VKEKK tinklalapyje [www.regula.lt](http://www.regula.lt).

2012 metais, palyginus su 2011-aisiais, elektros biržoje registruotų dalyvių skaičius išaugo nuo 28 iki 33, aktyvių biržos dalyvių skaičius augo nuo 21 iki 25.

26 pav. Biržos dalyvių skaičius, vnt., 2011-2012 metai



Šaltinis: VKEKK.

2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, elektros biržoje suprekiautas elektros energijos kiekis sumažėjo 7 proc., nuo 7963,9 GWh iki 7445,4 GWh.

2011 m. liepos mėn. – 2013 m. birželio mėn. elektros energijos kainos dinamika biržoje parodyta 27 paveiksle.

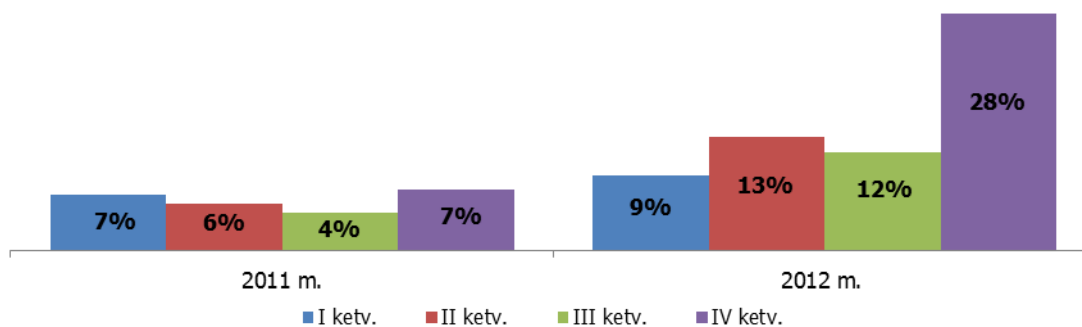
27 pav. Vidutinė elektros energijos mėnesinė kaina Lietuvos, Estijos (Latvijos), Suomijos ir Norvegijos biržose, EUR/MWh, 2011 m. liepos mėn. –2013 m. birželio mėn.



Šaltinis: www.nordpoolspot.com

Kainą formuojančiais pavidimais suprekiautas elektros energijos kiekis 2012 metais, palyginti su praėjusiais metais, buvo daugiau negu dvigubai didesnis ir sudarė 16 proc. bendro suprekiauto biržoje elektros energijos kiekio (2011 metais – 6 proc.).

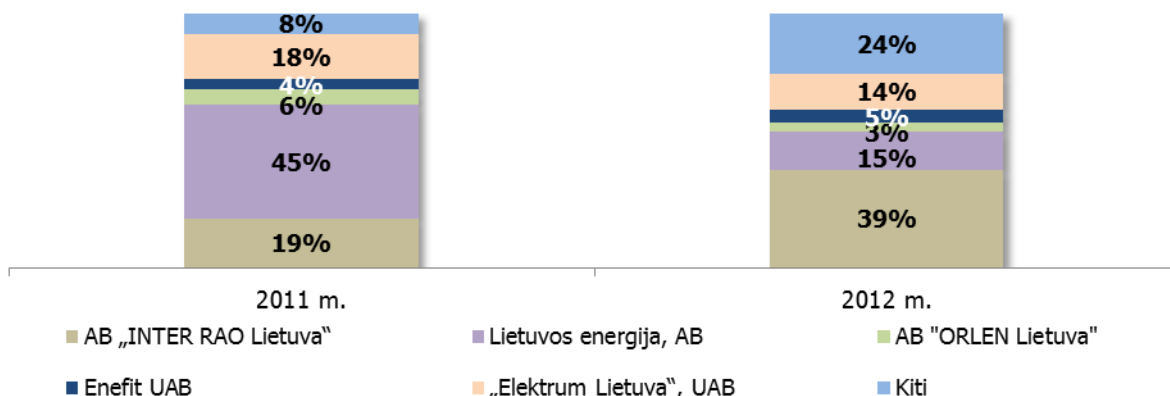
28 pav. Kainą formuojantys prekybos kiekiai elektros biržoje, proc., 2011–2012 metai



Šaltinis: VKEKK.

Pagrindiniais dalyviai biržos pirkimų ir pardavimų rinkoje 2012 m. kaip ir 2011 m. buvo AB „INTER RAO Lietuva“, Lietuvos energija, AB, „Electrum Lietuva“, UAB.

29 pav. Pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje, proc., 2011–2012 metai

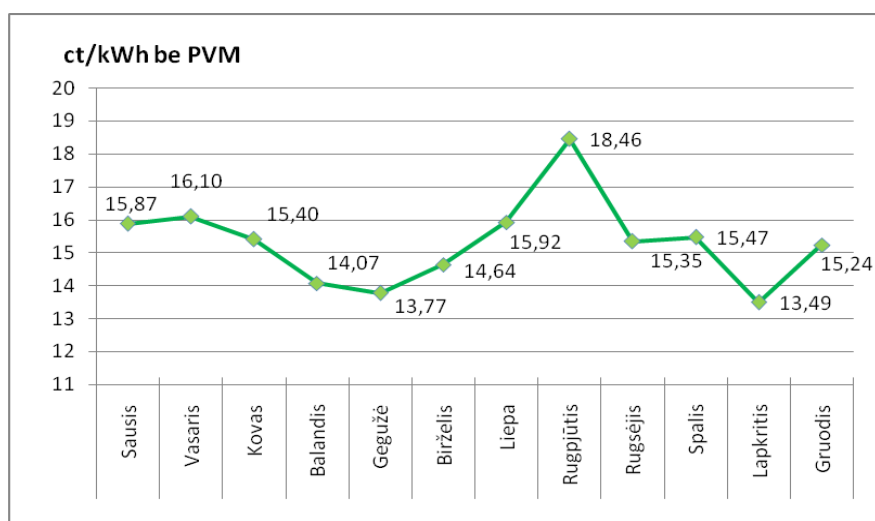


Šaltinis: VKEKK.

2012 metais elektros energetikos sektoriuje nebuvo išduota licencijų. Nuo 2012 m. birželio 18 d. elektros biržos operatoriumi tapus *Nord Pool Spot AS*, licencijuotam Norvegijoje, panaikinta elektros energijos rinkos operatoriaus licencija BALTPPOOL UAB.

2012 metų pabaigoje elektros rinkoje veikė 435 rinkos dalyviai. Didžiąją dalį jų sudarė elektros energijos gamybos leidimus turintys asmenys.

30 pav. Elektros energijos rinkos kainos kitimas 2012 metais, LTLct/kWh be PVM



Šaltinis: VKEKK.

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Juose apsieikiama aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

Siekiant užtikrinti skaidrumą, VKEKK prižiūri, ar tinkamai skelbiama informacija pagal Reglamento Nr. 714/2009 Gairių 5 skyriaus skaidrumo reikalavimus ir Reglamento Nr. 838/2010 nuostatas. VKEKK taip pat savo internetiniame tinklapyje skelbia visą su savo veikla susijusią informaciją: naujienas, įvairius išaiškinimus, statistikas, vykstančius susitikimus, posėdžių medžiagą ir pan.

### 3.2.2. MAŽMENINĖ RINKA

2012 metai buvo paskutiniai metai, kai smulkiems komerciniams vartotojams galėjo būti taikomos reguliuojamos visuomeninės elektros energijos kainos. Nuo 2015 metų, visi buitiniai vartotojai, išskyrus socialiai remtinus vartotojus, privalės pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus.

Praėjusiais metais leidimus turėjo (buvo licencijuoti) 65 elektros energijos nepriklausomi tiekėjai, iš jų 27 buvo aktyvūs rinkoje. 2 nepriklausomi tiekėjai tiekė elektros energiją buitiniams vartotojams nereguliuojama kaina. Vidutinis metinis buitinių vartotojų suvartojimas sudarė 1657 kWh.

2012 metais istorinio elektros energijos visuomeninio tiekėjo AB LESTO dalis mažmeninėje rinkoje mažėjo ir sudarė 44 proc. 3 didžiausi elektros energijos nepriklausomi tiekėjai mažmeninėje rinkoje: Energijos tiekimas UAB, UAB Elektrum Lietuva ir UAB „SBE Energy“.

Šalyje buvo 1 619 530 vartotojų, iš kurių 123 752 – nebutiniai. 73 proc. nebutinių vartotojų vis dar pirko elektros energiją visuomeninėmis kainomis, ir jų suvartojimas sudarė 0,57 TWh. Buitiniai vartotojai, perkantys elektros energiją visuomeninėmis kainomis, suvartojo 2,48 TWh arba 27 proc. galutinio elektros energijos suvartojimo šalyje.

#### 3.2.2.1. KAINŲ LYGIO, SKAIDRUMO LYGIO, RINKOS ATVĖRIMO EFEKTYVUMO IR KONKURENCIJOS PRIEŽIŪRA 37(1)(I), (J), (K), (L), (U) IR 40 (3) STRAIPSNIAI

Elektros energetikos įstatymas sudaro galimybę visiems vartotojams pasirinkti nepriklausomą tiekėją. Pasirinkimo iniciatyva priklauso vartotojui, išskyrus, jei vartotojo objektas atitinka tam tikrą galios kategoriją. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas Rinkos plėtros planas numato, kad tam tikrais etapais 2010–2015 metais elektros energijos vartotojai pasirenks nepriklausomus elektros energijos tiekėjus. Nuo 2012 m. sausio 1 d. nepriklausomus tiekėjus turėjo pasirinkti vartotojai, kurių leistinoji naudoti galia viršija 30 kW galią.

6 lentelė. Rinkos atvėrimo etapai

Data	Nepriklausomus elektros energijos tiekėjus pasirenkančių vartotojų grupė
2010 m. sausio 1 d.	Vartotojai, kurių objekto leistinoji naudoti galia yra didesnė nei 400 kW
2011 m. sausio 1 d.	Vartotojai, kurių objekto leistinoji naudoti galia yra didesnė nei 100 kW
2012 m. sausio 1 d.	Vartotojai, kurių objekto leistinoji naudoti galia yra didesnė nei 30 kW
2013 m. sausio 1 d.	Visi nebutiniai vartotojai
2015 m. sausio 1 d.	Visi buitiniai vartotojai

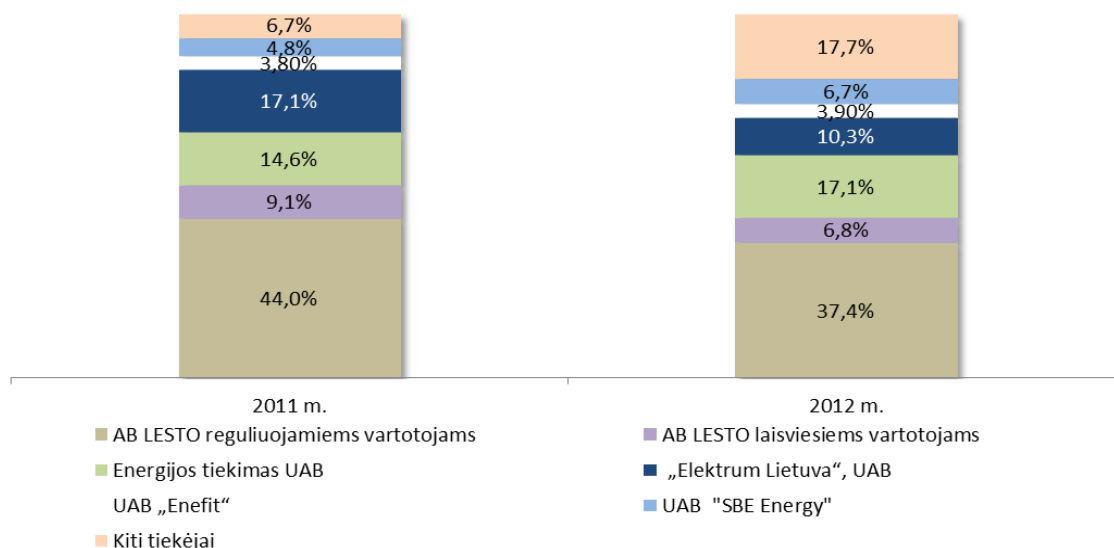
Šaltinis: VKEKK.

Elektros energijos nepriklausomų tiekėjų skaičius ir toliau didėjo. Pilnas aktualus nepriklausomų tiekėjų sąrašas skelbiamas VKEKK tinklalapyje [www.regula.lt](http://www.regula.lt)

Nepriklausomi tiekėjai elektros energijos vartotojams 2012 metais patiekė 3592,6 GWh elektros energijos, visuomeninis tiekėjas AB LESTO reguliuojamiems elektros energijos vartotojams patiekė 3046,4 GWh elektros energijos, nereguliuojamiems elektros energijos vartotojams – 554,3 GWh elektros energijos.

Mažmeninės tiekimo rinkos struktūroje AB LESTO rinkos dalis 2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, mažėjo 9 procentiniais punktais, nuo 53,1 proc. iki 44,2 proc. Tarp nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2012 metais, palyginus su praėjusiais metais, augo Energijos tiekimas, UAB ir UAB „SBE Energy“ užimamos rinkos dalys, atitinkamai 3 ir 2 procentiniais punktais.

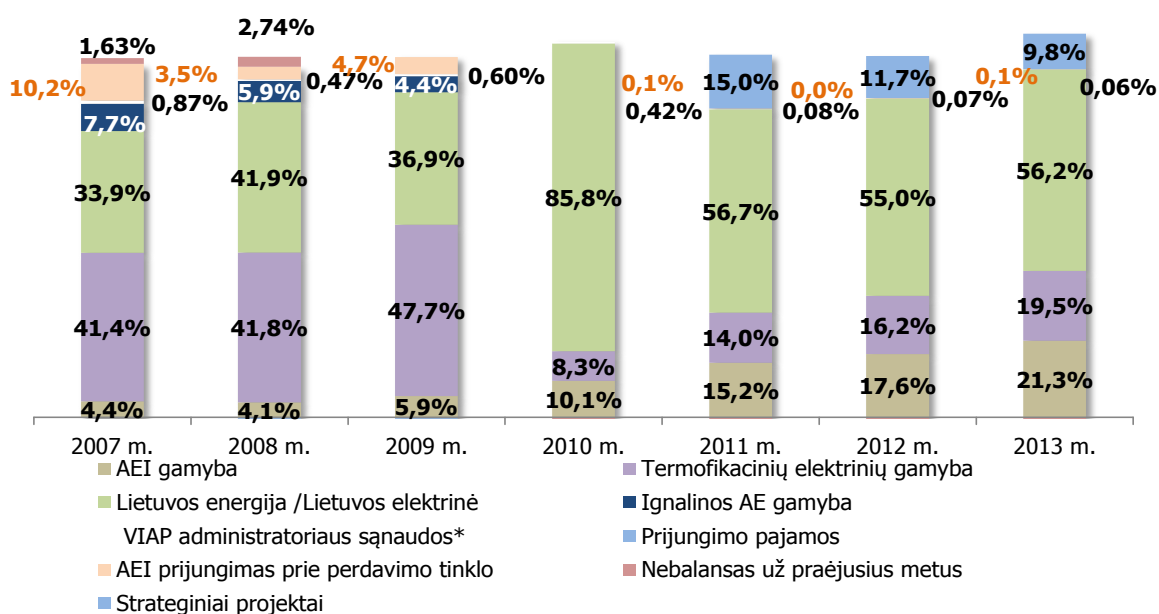
31 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra, proc., 2011–2012 metai



Šaltinis: VKEKK.

Vartotojams, pasirinkusiems nepriklausomą tiekėją, 2012 metais vidutinė nepriklausomų tiekėjų galutiniams vartotojams parduodamos elektros energijos kaina sudarė 17,51 ct/kWh ir buvo 3,5 proc. didesnė nei 2011-aisiais.

32 pav. VIAP lėšų biudžeto struktūra, proc., 2007–2013 metai



\* iki 2011 m. - rinkos operatoriaus sąnaudos.

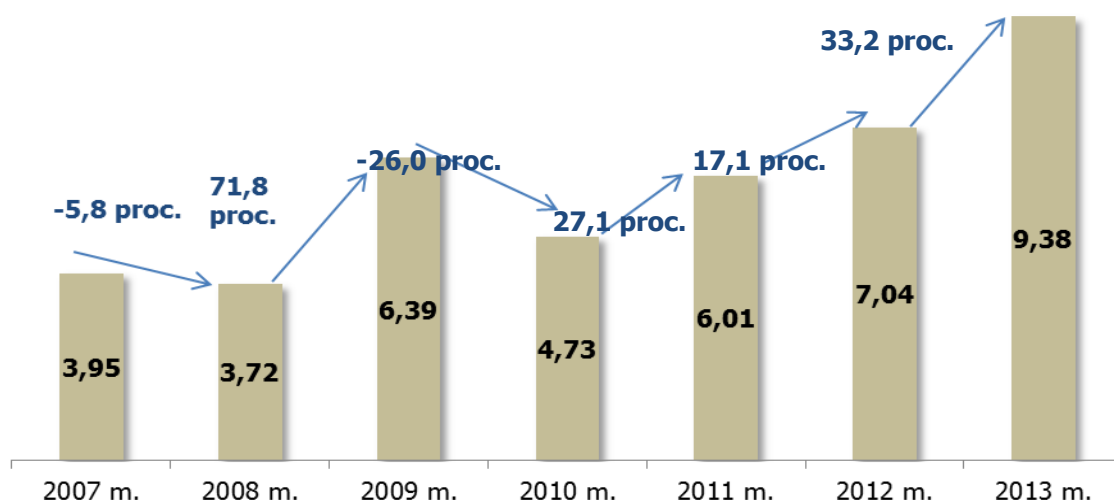
Šaltinis: VKEKK.



Vertinant kiekybiškai, 2013 metais daugiausia, palyginti su 2007 metais, išaugo VIAP lėšų, skiriamų AEI naudojančioms elektrinėms, suma – 10,6 karto, nuo 17,3 mln. Lt iki 184,2 mln. Lt. Lietuvos elektrinės VIAP skiriamos lėšos išaugo 3,7 kartus, nuo 133 mln. Lt iki 485,5 mln. Lt, o termofikacinių elektrinių VIAP skiriamos lėšos augo 3,6 proc., nuo 162,4 mln. Lt iki 168,2 mln. Lt.

VIAP kaina 2007–2013 metais augo 2,4 karto, nuo 3,95 ct/kWh iki 9,38 ct/kWh. Labiausia VIAP kaina mažėjo 2010 metais, palyginti su 2009 metais, - 26 proc., labiausia augo 2009 metais, palyginti su 2008 metais, - 71,8 proc.

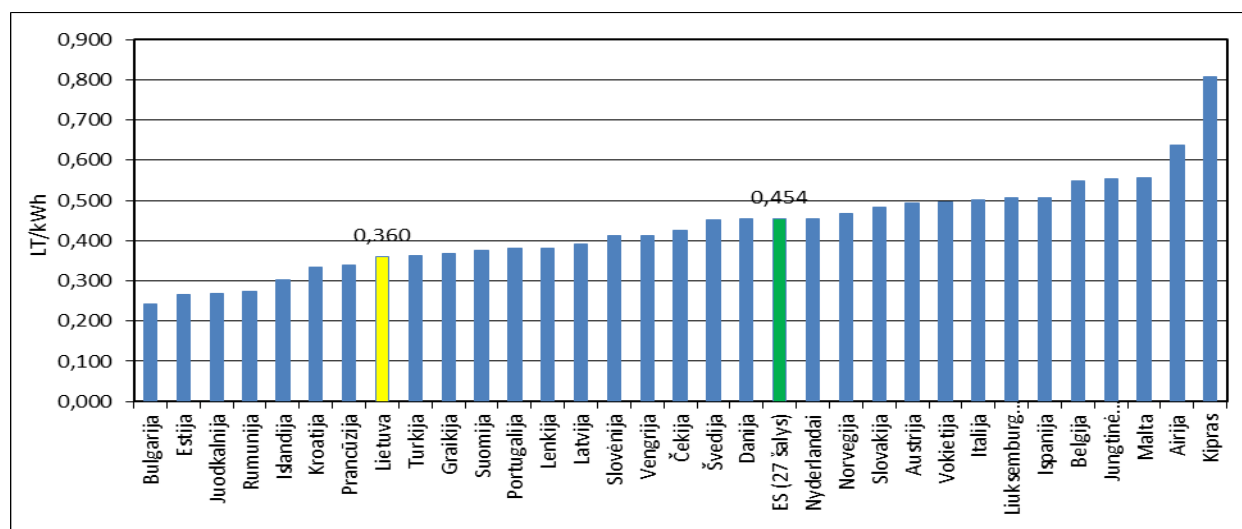
33 pav. VIAP kaina, ct/kWh, 2007-2012 metai



Šaltinis: VKEKK.

Palyginus su ES šalių buitiniams vartotojams taikytomis elektros energijos kainomis, Lietuvoje kaina buvo viena žemiausių – 36,00 ct/kWh, t. y. 20,8 proc. žemesnė negu vidutinė elektros energijos kaina ES.

34 pav. Elektros energijos kainos buitiniams vartotojams Europos Sąjungoje 2012 metais Lt/kWh (be PVM)

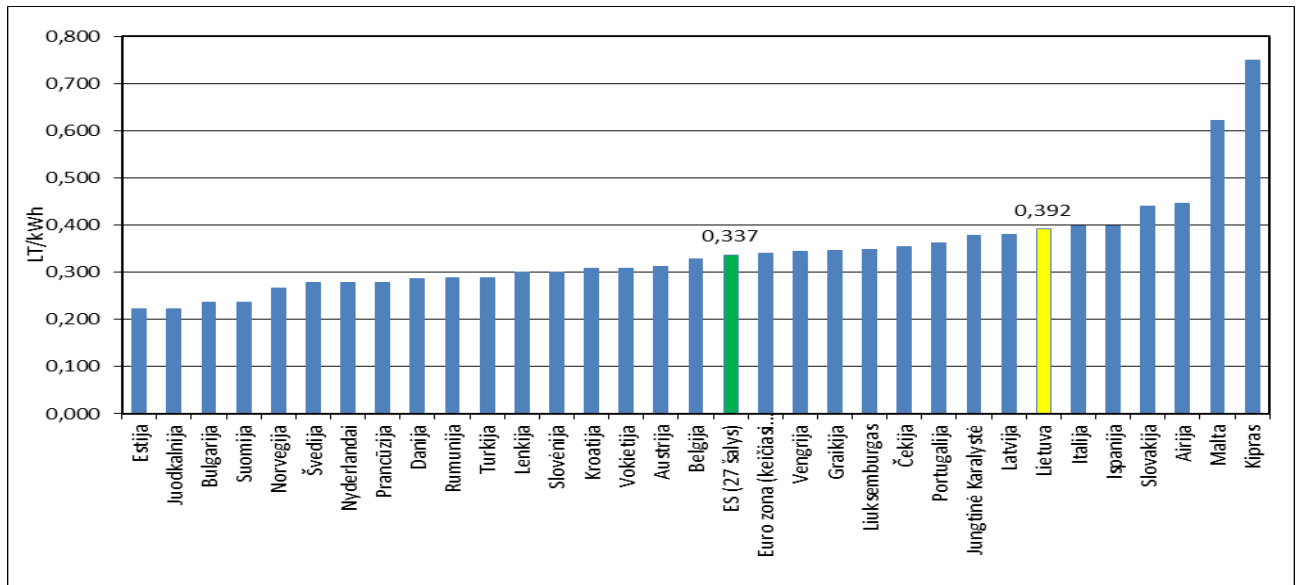


Šaltinis: Eurostat.



Eurostat duomenimis, 2012 metais Lietuvoje komerciniams vartotojams buvo taikomos 16,1 proc. didesnės elektros energijos kainos negu yra ES vidurkis.

35 pav. Elektros energijos kaina komerciniams vartotojams Europos Sąjungoje 2012 metais Lt/kWh (be PVM)



Šaltinis: Eurostat.


Paminėtina, kad visuomeninis tiekėjas AB LESTO vadovaujasi 2012 m. vasario 29 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 49 patvirtinta LESTO atitikties programa (toliau – Programa), kurioje numatytos darbuotojams atitinkamos priemonės ir įpareigojimai, siekiant sudaryti prielaidas tinkamam Bendrovės veiklos viešumo ir informavimo bei kitų licencijuojamos veiklos principų įgyvendinimui.

AB LESTO kainos ir tarifų planai yra skelbiami interneto tinklalapyje [www.lesto.lt](http://www.lesto.lt), platinami Bendrovės klientų aptarnavimo centruose, taip pat vartotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę [www.manoelektra.lt](http://www.manoelektra.lt), o pateikusieji savo kontaktinius duomenis – SMS žinutėmis arba elektroniais laiškais. Bendrovė klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas informuoja ir klientų aptarnavimo telefonu 1802.

### 3.2.2.2. TIEKIMO KAINŲ REKOMENDACIJOS, RINKŲ TYRIMAI IR PRIEMONIŲ, SKATINANT EFEKTYVIĄ KONKURENCIJĄ, TAIKYMAS

#### **37(1)(o) straipsnis**

2011 m. gruodžio mėnesį buvo priimtas naujos redakcijos Energetikos įstatymas, kurio 8 straipsnio 9 dalies 15 ir 16 punktuose nustatyta, kad VKEKK prižiūri, ar nepasitaiko konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos, įskaitant išimtinių teisių sąlygas, kurias taikant stambiams nebuitiniams vartotojams gali būti užkirstas kelias arba apribota galimybė vienu metu sudaryti sutartis su daugiau negu vienu tiekėju, ir apie tokią praktiką praneša Konkurencijos tarybai, ir ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.



Elektros energijos rinkos iškraipymus ar apribojimus, įskaitant tinkamos informacijos pateikimą, bei atitinkamų atvejų rinkoje tyrimų pateikimo Konkurencijos tarybai procedūros vykdomos įstatymų nustatyta tvarka. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 16 punktu, Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 7 punktu VKEKK ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai. energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems reikalavimams

### **37(4)(b) straipsnis**


Pagal naujos redakcijos Energetikos įstatymą ir naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK prižiūri rinkos atvėrimo ir konkurencijos didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą (įskaitant elektros energijos ir (ar) dujų biržas), buitiniams vartotojams taikomas kainas (įskaitant išankstinio apmokėjimo sistemas), tiekėjų pakeitusių vartotojų procentinę dalį, nuo elektros energijos tinklų ir dujų sistemų atjungtų vartotojų procentinę dalį, įmokas už priežiūros paslaugas ir šių paslaugų teikimą, taip pat pagal kompetenciją konkurencijos iškraipymo ar apribojimo energetikos veikloje atvejus, o pagal 19 dalį VKEKK atlieka rinkos tyrimus, kuriais siekiama užtikrinti veiksmingą konkurenciją energetikos sektoriuje ir didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems asmenims užkirsti kelią piktnaudžiauti šia įtaka.

Siekiant sukurti konkurencingas ir ekonomiškai pagrįstas gamtinių dujų bei elektros energetikos rinkas, užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka šiose rinkose, VKEKK parengė ir 2012 m. birželio mėnesį patvirtino Rinkų tyrimo taisykles.

2012 m. birželio mėnesį VKEKK sprendimu buvo pradėtas elektros energijos rezervinės galios rinkos tyrimas ir 2012 m. rugsėjo 28 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-274 buvo patvirtinti minėto tyrimo rezultatai. Konstatuota, kad elektros energijos rezervinės galios paslaugas 2009-2012 metais teikė 3 asmenys: AB „ORLEN Lietuva“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė, Lietuvos energija, AB, todėl elektros energijos rezervinės galios rinkos koncentracijos laipsnis yra didelis. Didžiausią elektros energijos rezervinės galios rinkos dalį užima Lietuvos energija, AB. 2010-2012 metais Lietuvos energija, AB užimama elektros energijos rezervinės galios rinkos dalis sudarė ne mažiau nei 95 proc. ir potencialios konkurencijos elektros energijos rezervinės galios rinkoje nėra, tad Lietuvos energija, AB turi galimybes nustatyti nepagrįstas (pernelyg dideles ar pernelyg mažas) kainas, todėl Lietuvos energija, AB pripažinta turinti didelę įtaką elektros energijos rezervinės galios rinkoje turinčiu asmeniu. Minėtu nutarimu nustatyti didelę įtaką elektros energijos rezervinės galios rinkoje turinčiam asmeniui Lietuvos energija, AB įpareigojimai atskirti apskaitą bei teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis. Taip pat buvo nuspręsta nustatyti didelę įtaką elektros energijos rezervinės galios rinkoje turinčiam asmeniui Lietuvos energija, AB šių elektros energijos rezervinės galios paslaugų kainų viršutines ribas.

2013 metais VKEKK planuoja atlikti elektros energijos gamybos rinkos tyrimą. VKEKK toliau stebi ir vertina situaciją bei, esant reikalui, gali pritaikyti Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnyje numatytas priemones dominuojantiems rinkos dalyviams:

- 1) nustatyti įpareigojimus teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis, atsižvelgiant į protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą;
- 2) nustatyti įpareigojimus, susijusius su sąnaudų apskaitos sistemomis, skirtomis konkrečių rūšių paslaugoms teikti;
- 3) įpareigoti pakeisti taikomas paslaugų kainas arba nustatyti viršutinę reguliuojamų paslaugų kainų ribą.



Atlikdama ūkio subjektų priežiūros funkcijas, VKEKK 2012 metais atliko neplaninį LITGRID AB, kaip VIAP lėšų administratoriaus, veiklos patikrinimą, UAB „Anvilis“ veiklos patikrinimą dėl vadybinio pajėgumo atitikimo licencijuojamai veiklai vykdyti, planinį UAB „Elektros energijos prekyba“ bei neplaninį SKY ENERGY GROUP, UAB patikrinimą dėl finansinio pajėgumo atitikimo nepriklausomo tiekimo veiklai vykdyti. Taip pat VKEKK atliko Lietuvos energijos, AB Lietuvos elektrinės 9 bloko statybos sąnaudų įvertinimą bei galutinį būtinų sąnaudų apimtį nustatymą šiai investicijai, kuri 2013 metams įtraukta į VIAP.

Elektros energetikos įstatymo 76 straipsnyje nustatyta, kad VKEKK, bendradarbiaudama su Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti. VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą. Esant aktualiems klausimams ar reikalui priimti bendrus sprendimus, VKEKK glaudžiai bendradarbiauja su Baltijos regiono energijos reguliuotojais susitikimuose, elektroniniu paštu bei rengia bendrus raštus, teikiant pozicijas rinkos dalyviams.

### **3.3 Tiekimo saugumas (jei ir tiek, kiek reguliuotojas yra kompetentinga institucija)**

#### ***Apsaugos priemonių įgyvendinimas (42 straipsnis)***

Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymu 2012 m. Energetikos ministro įsakymu buvo patvirtintos Elektros tinklų naudojimo taisyklės, kurios reglamentuoja sisteminių ir persiuntimo paslaugų teikimo tinklų naudotojams ir papildomų paslaugų teikimo operatoriams sąlygas, ilgalaikės plėtros planavimo klausimus, reikalavimus elektros tinklų naudotojams ir elektros tinklams eksploatuoti, reikalavimus elektros apskaitai ir informacijos mainams elektros energetikos sistemoje. Taisyklių nuostatos yra privalomos perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams, elektros energijos gamintojams bei vartotojams ir tiekėjams. Taisyklių IV skyrius nustato, kad avarių, sutrikimų prevencijos ir likvidavimo sisteminės paslaugos apima avarinio plano parengimą ir atnaujinimą, avarių prevencijos ir likvidavimo priemonių numatymą ir diegimą, avarių ir sutrikimų likvidavimą. Totalios avarijos atveju sistemos atkūrimą koordinuoja perdavimo sistemos operatorius. Ne rečiau kaip kartą per metus perdavimo sistemos operatorius privalo skirstomųjų tinklų operatoriams ir tinklų naudotojams, kurių įrenginiai prijungti prie aukštos ir vidutinės įtampos tinklų, siūlyti, organizuoti ir koordinuoti atitinkamų operatyvinių ir techninių darbuotojų treniruotes, imituojančias avarių ir jų likvidavimo plano vykdymą.

Perdavimo sistemos operatoriaus parengties ekstremaliai energetikos padėčiai planą sudaro operatoriaus parengtos instrukcijos, tvarkos bei kiti dokumentai.

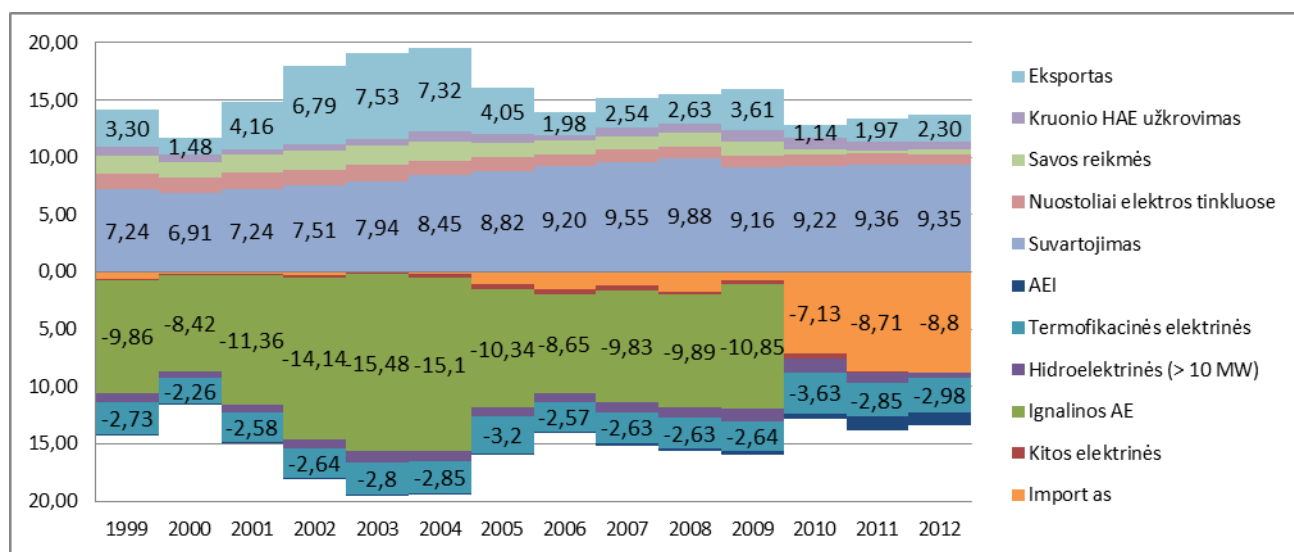
Pagal Energetikos ministro patvirtintą Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašą Energetikos ministerija atlieka su elektros energijos tiekimo saugumu ir patikimumu susijusių klausimų stebėseną (monitoringą) šalies elektros energetikos sektoriuje. Stebėsenos ataskaita su išvadomis ir pasiūlymais kasmet iki liepos 31 d. paskelbiama Energetikos ministerijos interneto svetainėje. Stebėseną turi apimti šiuos klausimus: elektros energijos gamybos šaltinių pajėgumo ir jų poreikio balansą, laukiamus elektros energijos galios poreikius ir planuojamus ar statomus elektros energijos gamybos šaltinių objektus, strateginių projektų, susijusių su energetinio saugumo didinimu, nutiesiant tarpsistemines jungtis Lietuva–Švedija ir Lietuva–Lenkija, Lietuvos elektros energetikos sistemos sujungimu su kontinentinės Europos tinklais, įgyvendinimo eigą.

### 3.3.1. TIEKIMO IR PAKLAUSOS BALANSO PRIEŽIŪRA

#### 4 straipsnis

2009 metų pabaigoje nutraukus paskutinio VĮ Ignalinos atominės elektrinės II-ojo bloko eksploataciją ir nelikus apie 80 proc. elektros energijos poreikio šalyje tiekiančio gamintojo, Lietuvos elektros energetikos sistema iš eksportuojančios tapo importuojančia ir priklausoma nuo vieno elektros energijos tiekėjo iš trečiosios šalies (Rusijos Federacijos). 2012 metais elektros energijos importas sudarė apie 80 proc. bendro elektros energijos suvartojimo šalyje.

36 pav. Elektros energijos balansas 1999–2012 metais, TWh



Šaltinis: VKEKK.

Per metus bendra instaliuota galia elektrinėse didėjo 2 proc. – iki 4119 MW, šiluminėse elektrinėse – 1 proc., iki 2788 MW, atsinaujinančius energijos išteklius (toliau – AEI) naudojančiose elektrinėse – 19 proc., iki 431,4 MW. AEI elektrinėse įrengtosios galios rinkos dalis 2012 metais sudarė 11 proc.

Pagal Elektros energetikos įstatymą VKEKK privalo stebėti ir vertinti perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumą. Patikimumo stebėsenos rezultatai bus apibendrinami VKEKK interneto svetainėje skelbiamose metinėse ataskaitose. VKEKK kiekvienais metais, ne vėliau kaip liepos 31 dieną, perduos metines ataskaitas Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai ir Europos Komisijai.

Atsižvelgdama į tai, VKEKK užsakė Lietuvos elektros energetikos sistemos patikimumo įvertinimo studiją iš išorinių paslaugų teikėjų. Šios studijos vienas iš rezultatų yra Elektros energijos perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumo Lietuvos elektros energetikos sistemoje metinė ataskaita už 2012 metus, kuri turi būti baigta iki rugpjūčio mėnesio ir bus viešai skelbiama VKEKK interneto svetainėje [www.regula.lt](http://www.regula.lt).

### 3.3.2. INVESTICIJŲ Į GAMYBOS PAJĖGUMUS, SUSIJUSIUS SU TIEKIMO SAUGUMU, PRIEŽIŪRA

#### 37(1)(r) straipsnis

2009 metų pabaigoje uždarius VĮ Ignalinos atominę elektrinę, Lietuva daugiau kaip 80 proc. energijos importuoja iš vienintelio energijos išteklių tiekėjo – Rusijos Federacijos.

7 lentelė. Elektros energetikos sistemos galios balansas sistemos maksimalių poreikių metu 2012 metais, MW

Eil. Nr.	Rodiklis	2012 m.
1.	Elektrinių turimoji galia	4022
2.	Nepanaudojama elektrinių galia	1524
3.	Būtinasis rezervas sistemos adekvatumo užtikrinimui	535
4.	Likutinė galia	1963
5.	Sistemos maksimali pareikalaujama galia	1859
6.	<b>Sistemos galios balansas</b>	<b>104</b>

Šaltinis: LITGRID AB.

Paminėtina, kad nuo 2014 m. Lietuvos elektros energetikos sistemos galios balansas tampa neigiamas ir nėra užtikrinamas. Tačiau atsižvelgiant, kad Lietuvos elektros energetikos sistema turi pakankamai tvirtas tarpsteminės jungtis su kaimyninėmis šalimis bei vykdo naujų tarpsteminėlių linijų (LitPol Link ir NordBalt) projektus, bus užtikrintos techninės galimybės planuojamą galių trūkumą padengti importuota elektra. 2012 metais galimas importuoti elektros energijos kiekis sudarė 10,49 TWh.

### ***Veikiančio tinklo saugumas***

#### ***Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis***

Lietuvos elektros energetikos sistema, kuri jau ketvirti metai importuoja iki 77 proc. elektros energijos iš trečiųjų šalių, nėra saugi. Tai įtakoja ne tik techninę, bet ir ekonominę situaciją.

Kaip ir kitos šalys, Lietuva susiduria su vis didėjančia elektros energijos gamybos, naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, įtaka. Šalyje nustatytos labai palankios sąlygos jų plėtrai, tačiau kaip buvo minėta 3.1.2 skyriuje pastaruoju laikotarpiu imamas priemonių riboti šią įtaką.

Lietuvos, kaip ir Baltijos regiono mastu aktualios šios tinklo saugumo problemos:

- Neprognozuojamų energijos išteklių (vėjo, saulės ir biomasės/biodujų) balansavimas;
- Didelis perteklius Šiaurės šalyse iki 2020 metų turės būti persiunčiamas KET;
- Tinklų plėtra gali būti pavėluota, jei atsinaujinančių energijos išteklių rėmimo tikslai bus pasiekti kaip nustatyta, dėl vidaus tinklų pralaidumo nepakankamumo;
- Neaiškumai dėl rinkos plėtros ties Europos Sąjungos ir Rusijos Federacijos siena;
- Dideli neaiškumai dėl gamybos investicijų yra iššūkis tinklų plėtrai;
- Energijos srautai Šiaurės-Pietų kryptimi visose Baltijos šalyse;
- Besikeičiantis galios balansas Vokietijoje yra reikšmingas trumpalaikiu laikotarpiu.

## Investicijos į tarp sisteminių jungčių galių 5 ir daugiau metų į priekį

### Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

8 lentelė. 2012 m. Tinklo apkrautumo trukmė nuo 8784 val., %

Apkrautumas, %	Bendras PT	330 kV OL	AT	110 kV OL
0-40	50,8	75,0	17,4	51,6
40-60	31,1	25,0	17,4	34,9
60-80	12,4	0,0	34,8	11,1
>80	5,6	0,0	30,4	2,4

Šaltinis: VKEKK.

9 lentelė. 2012 m. Lietuvos EES tarp sisteminių pjūvių apkrautumo trukmė nuo 8784 val., %

	LV-LT	BY-LT	LT-Kaliningradas
Apkrovimas <50 %	87,0	96,7	43,9
Apkrovimas 50-90 %	12,7	3,3	50,5
Apkrovimas 90-100 %	0,3	0	5,5
Apkrovimas >100 %	0,1	0	0,1

Šaltinis: VKEKK.

Faktinis tarp sisteminių pjūvių su Latvija, Baltarusija bei Kaliningrado sritimi išnaudojimas pateikiamas lentelėje.

2012 metais atvejų, kai buvo neleista pasinaudoti perdavimo sistema ir skirstomaisiais tinklais dėl pajėgumų trūkumo, nebuvo.

Lietuvos elektros energetikos sistemos integracija į kontinentinės Europos tinklus apima 3 projektus: NordBalt, LitPol Link ir sinchronizacija su KET.

#### Elektros jungtis su Švedija „NordBalt“

Tarp sistemine elektros perdavimo linija „NordBalt“ – tai 700 MW galios 300 kV nuolatinės srovės elektros kabelis nuo 330/110/10 kV Klaipėdos TP iki 400 kV Nybro TP (Švedija) ir keitiklių stotys prijungtos prie šių transformatorių pastočių. Ši jungtis sujungs Lietuvos ir Švedijos elektros perdavimo infrastruktūras, sudarys galimybes prekiauti elektros energija, o 2016 m. leis visiškai užbaigti Baltijos ir Šiaurės Europos elektros rinkų integraciją.

2010 m. Lietuvos ir Švedijos PSO pasirašytoje bendradarbiavimo sutartyje dėl „NordBalt“ projekto įgyvendinimo numatyta, kad šalių bendradarbiavimas apims jungties planavimo ir statybos etapus, o jungties statybos metu sukurta infrastruktūra šalims priklausys atskirai – Lietuvos PSO priklausys srovės keitiklis Klaipėdos TP, kabelis nuo Klaipėdos TP iki jūros ir 50% jūrinio kabelio. Atitinkama kabelio dalis ir jungties infrastruktūra Švedijos pusėje priklausys Švedijos PSO. 131 mln. eurų (452,3 mln. litų) „NordBalt“ projektui finansuoti skyrė Europos Sąjunga.

### 37 pav. Tarp sisteminės linijos Lietuva-Švedija planas-schema



Šaltinis: VKEKK.

2012 m. atlikti darbai:

- Patvirtintas jungties specialusis planas sausumos teritorijoje ir Lietuvos teritoriniuose vandenyse Baltijos jūroje
- Parengti jungties kabelio bei keitiklių stoties techniniai projektai.
- Atlikti kabelio trasos Lietuvos pusėje archeologiniai tyrinėjimai.
- Vykdoma jūrinio kabelio gamyba (pagaminta apie 100km)
- Pradėti Nybro pastotės Švedijoje rekonstrukcijos projektavimo ir statybos darbai

#### Elektros jungtis su Lenkija „LitPol Link“

Tarp sisteminė elektros perdavimo linija „LitPol Link“ – tai 400 kV aukštos įtampos dvigrandė elektros perdavimo oro linija nuo Alytaus iki Elko (Lenkija), nuolatinės srovės intarpas Alytuje bei transformatorių pastočių Alytuje ir Elke rekonstrukcija ir išplėtimas. Ši jungtis sujungs Lietuvos ir Lenkijos, o tuo pačiu – Baltijos šalių ir kontinentinės Europos elektros energetikos sistemas, sudarys sąlygas prekiauti elektros energija, didins Lietuvos elektros tiekimo saugumą. Tai pirmasis sinchroninio prisijungimo prie kontinentinės Europos tinklų (KET) projekto etapas.

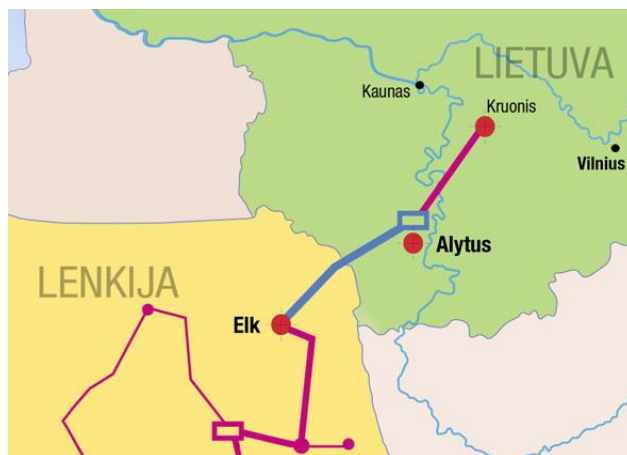
Lietuvos ir Lenkijos elektros energetikos sistemoms sujungti bus nutiesta 163 km aukštos įtampos (400 kV) dvigrandė elektros perdavimo oro linija nuo Alytaus iki Elko (Lenkija) ir įrengti nuolatinės srovės intarpą Alytuje. 51 km linijos bus nutiesta Lietuvoje, Alytaus ir Lazdijų rajonų teritorijoje. Tarp sisteminiam srautui užtikrinti taip pat būtina išplėsti Lietuvos ir Šiaurės rytų Lenkijos elektros perdavimo tinklus.

Planuojama pirmą etapą (dvigrandė 400 kV, ne mažiau kaip 1000 MW pralaidumo, linija bei 500 MW galios nuolatinės srovės intarpas) užbaigti 2015 m., antrą (Lenkijos vidaus tinklų plėtra, sudaranti galimybes ne mažiau kaip 1000 MW pralaidumui bei antras 500 MW galios nuolatinės srovės intarpas) – 2020 m. 2016 m. planuojamas pastatyti 500 MW keitiklis būtų perorientuotas radialiniam darbui į Gardino (Baltarusija) 330 kV liniją. Preliminari projekto kaina: 1280 mln. Lt (Lietuvos dalis apie 600 mln. Lt).

Po tokios perdavimo tinklo plėtos Lenkija 2016-2020 metais iš Lietuvos galės importuoti iki 500 MW.



### 38 pav. Tarpsteminės linijos Lietuva-Lenkija planas-schema



Šaltinis: VKEKK.

Šis projektas yra būtinas siekiant integruoti Baltijos šalių ir kontinentinės Europos elektros energetikos sistemas bei kuriant bendrą Europos elektros rinką. Įgyvendinus šį projektą bus visiškai užbaigtas Baltijos jūros energetikos žiedas, sujungiantis Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Danijos, Lenkijos ir Vokietijos energetikos sistemas. „LitPol Link“ projektas įtrauktas į prioritetinių Europos Sąjungos energetikos projektų sąrašą.

2012 m. atlikti darbai:

- Parengtas Alytaus 330kV skirstyklos išplėtimo techninis projektas (2012 11), rengiamas 400 kV OL Alytus – Lenkijos siena techninis projektas, parengtos topo-nuotraukos, atlikti geologiniai ir kiti tyrimai, surinktos prisijungimo sąlygos, parengti pagrindiniai brėžiniai, pradėta derinti su institucijomis (2012 012)
- Pasirašytos servitutų nustatymo sutartys su sklypų savininkais. Pasirašyta apie 80 proc. sutarčių, likusiems sklypams servitutai nustatyti administraciniais aktais (2012 02)
- Pasirašyta sutartis su Elko pastotės projektavimo ir statybos rangovu.

#### 330 kV linija Kruonio HAE – Alytus statyba

2012 m. atlikti darbai:

- pradėtas rengti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas ir teritorijų planavimo dokumentas (specialusis planas).
- 2012 m. liepos mėn. patvirtintos SPAV ataskaita ir PAV programa;
- 2012 m. spalio mėn. pradėtas PAV ataskaitos viešinimas

#### 330 kV OL linija Klaipėda-Telšiai

Šis projektas svarbus Lietuvos elektros energetikos sistemos įsijungimui į Europos elektros energijos sistemas ir energetikos rinką – jungčiai su Švedijos energetikos sistema. Tam būtina iš esmės sustiprinti elektros perdavimo tinklą Klaipėdos regione. Linija Klaipėda-Telšiai sustiprins ir Lietuvos elektros energetinės sistemos saugumą. Liniją įjungti planuojama 2014 metais.

#### 330/110/10 kV Klaipėdos transformatorių pastotės rekonstrukcija

330/110/10 kV Klaipėdos transformatorių pastotės rekonstrukcija yra būtina didinant Lietuvos elektros energetikos sistemos darbo patikimumą, o tai yra viena iš sąlygų Lietuvai tiesiant elektros

perdavimo linijas į Švediją ir Lenkiją, todėl šis projektas tuo pačiu padidins šalies energetinę nepriklausomybę nuo kaimyninių šalių.

Rekonstravus pastotę bus pasirengta prie jos prijungti šiuo metu statomas linijas Klaipėda–Telšiai ir Lietuva–Švedija. Taip pat bus padidintas energijos tiekimo patikimumas elektra aprūpinant vakarinę Lietuvos dalį, kurioje beveik nėra elektrą generuojančių šaltinių.

Projektą iš dalies finansuoja Europos regioninės plėtros fondas pagal ES Ekonomikos veiksmų programos 4 prioriteto „Esminė ekonominė infrastruktūra“ įgyvendinimo priemonę „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“. Iki 2014 metų pabaigos planuojama pakeisti visus pastotės įrenginius naujais.

#### 330/110/10 kV Panevėžio transformatorių pastotės rekonstrukcija

330/110/10 kV Panevėžio transformatorių pastotės rekonstrukcija yra būtina didinant Lietuvos elektros energetikos sistemos darbo patikimumą, o tai yra viena iš sąlygų Lietuvai tiesiant elektros perdavimo linijas į Švediją ir Lenkiją, todėl šis projektas tuo pačiu padidins šalies energetinę nepriklausomybę nuo kaimyninių šalių.

Rekonstravus pastotę bus padidintas energijos tiekimo patikimumas elektra aprūpinant vakarinę Lietuvos dalį, kurioje beveik nėra elektrą generuojančių šaltinių.

Projektą iš dalies finansuoja Europos regioninės plėtros fondas pagal ES Ekonomikos veiksmų programos 4 prioriteto „Esminė ekonominė infrastruktūra“ įgyvendinimo priemonę „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“. Iki 2014 metų pabaigos planuojama pakeisti visus pastotės įrenginius naujais.

Vadovaujantis Energetikos įstatymo nuostatomis, VKEKK pavesta įvertinti elektros energetikos įmonių investicijų pagrįstumą. Jeigu elektros energetikos įmonių investicijos nėra suderintos su VKEKK, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir neįskaičiuojamos į kainų viršutines ribas.

Pagal Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo VKEKK tvarkos aprašą perdavimo sistemos operatorius derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi arba didesnė nei 12 mln. Lt, skirstomųjų tinklų operatorius derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi ar viršija 5 mln. Lt.

LITGRID AB investicijos per praėjusius ir ateinančius trejus metus parodytos lentelėje.

10 lentelė. Perdavimo sistemos operatoriaus investicijos 2012–2014 metais

Rodiklis	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
<b>Planuojamos investicijos, mln. Lt.</b>	175,3	230,6	273,7	741,6

Šaltinis: LITGRID AB.

AB LESTO, vadovaudamasi VKEKK patvirtintu Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos aprašu, ilgalaikę reguliuojamos veiklos investicijų programą (toliau – Programa) rengia reguliavimo periodui. Vadovaujantis minėtu aprašu, bendrovėje yra parengta 2011 – 2013 metų reguliavimo periodo Programa. 2013 metams planuojamų investicijų vertė – 300,8 mln. Lt.

#### ***Laukiamas būsimas poreikis ir numatoma galia 5 ir 5–15 metų į priekį***

#### ***Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis***

Dabartinis persiunčiamos elektros energijos lygis ir numatoms persiūsti per ateinančius trejus metus bei 10 metų perspektyvą (2012–2022 metais) parodytas lentelėje.

11 lentelė. Elektros energijos poreikio prognozė ateinantiems 10 metų

Metai	Elektros energijos poreikis (su nuostoliais tinkluose) pagal scenarijus, TWh		
	Faktinis/Bazinis	Optimistinis	Pesimistinis
2012	10,55		
2013	10,65	10,80	10,56
2014	10,85	11,08	10,71
2015	11,14	11,47	10,96
2016	11,43	11,84	11,19
2017	11,70	12,21	11,41
2018	11,96	12,91	11,61
2019	12,20	13,24	11,79
2020	12,43	13,57	11,96
2021	12,64	13,88	12,11
2022	12,84	14,19	12,25

Šaltinis: LITGRID AB.

### 3.3.3. PRIEMONĖS PIKINIO POREIKIO AR TIEKĖJŲ TRŪKUMO PADENGIMUI

#### 4 straipsnis

Elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui perdavimo sistemos operatorius užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje.


Vadovaujantis „Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygos ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašu“ (toliau – Aprašas), patvirtintu LR Energetikos ministro 2010 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 1-121, Lietuvoje yra sudaromi žemiau nurodyti ribojimo grafikai.

Pagal Aprašo 13 punktą tam, kad elektros energetikos sistemoje būtų išvengta ekstremalios padėties arba jai susiklosčius būtų galima tokią padėtį operatyviai likviduoti, operatorius kasmet (iki spalio 31 d.) privalo sudaryti ir vartotojams, įtrauktiems į elektros energijos persiuntimo nutraukimų ar apribojimų grafikus, pranešti apie šiuos grafikus:

1. vartotojų avarinių atjungimų grafikus, kurie sudaromi siekiant išvengti avarijos ar likviduoti elektros energijos perdavimo sistemos ar skirstomųjų tinklų avariją (13.1 p.);

2. vartotojų vartojamos elektros galios apribojimo grafikus, kurie sudaromi siekiant išvengti avarinės situacijos, kai Lietuvos energetikos sistemoje trūksta generuojančios galios ir nėra galimybių panaudoti galios rezervų iš kitų energetikos sistemų (13.2 p.);

3. vartotojų elektros energijos apribojimo grafikus, kurie sudaromi siekiant išvengti avarinės situacijos, kai Lietuvos elektros energetikos sistemoje elektros energijos gamybai dėl nenumatytų priežasčių trūksta kuro ir tuo metu nėra galimybės pristatyti kurą į elektros energijos gamybos vietą bei nėra galimybių pasinaudoti kitų energetikos sistemų elektros energijos gamybos šaltiniais (13.3 p.).



---

Aprašo 13 punkte minėti grafikai sudaromi metams (nuo einamųjų metų lapkričio 1 d. iki kitų metų spalio 31 d.) pagal perdavimo sistemos operatoriaus pateiktas užduotis vartotojų elektros energijos ir galios apribojimų bei avarinių atjungimų grafikams sudaryti skirstomųjų tinklų operatoriams ir tiesiogiai prie perdavimo tinklo prijungtiems vartotojams. Tarp perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių tarpusavyje pasirašyta Vartotojų išjungimo ir ribojimo tvarka, reglamentuojanti kaip įgyvendinami ribojimai ir vykdomas klientų informavimas.

## 4. Dujų rinka

### 4.1. Tinklo reguliavimas

#### 4.1.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS

2011 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymą (toliau – Gamtinių dujų įstatymas) ir Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymą (toliau – Įgyvendinimo įstatymas). Šie teisės aktai įsigaliojo 2011 m. rugpjūčio 1 d.

Gamtinių dujų įstatymas parengtas įgyvendinant 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančią Direktyvą 2003/55/EB (OL 2009 L 211, p. 94) (toliau vadinama – Dujų direktyva) ir 2010 m. spalio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Direktyva 2004/67/EB.

Gamtinių dujų įstatyme numatyta atskirti gamtinių dujų perdavimo veiklą nuo gamtinių dujų gavybos ir tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos ir (arba) perdavimo sistemos operatoriaus nuosavybę nuo gavybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių gamtinių dujų įmonių. Sprendimus dėl turto, kuris reikalingas sistemai eksploatuoti, prižiūrėti ar plėtoti, panaudojimo, savarankiškai priima perdavimo, laikymo, skirstymo ar SGD sistemos operatorius. Gamtinių dujų įstatyme numatyti reikalavimai dėl neleistinos perdavimo sistemos operatoriaus ar perdavimo sistemos kontrolės.

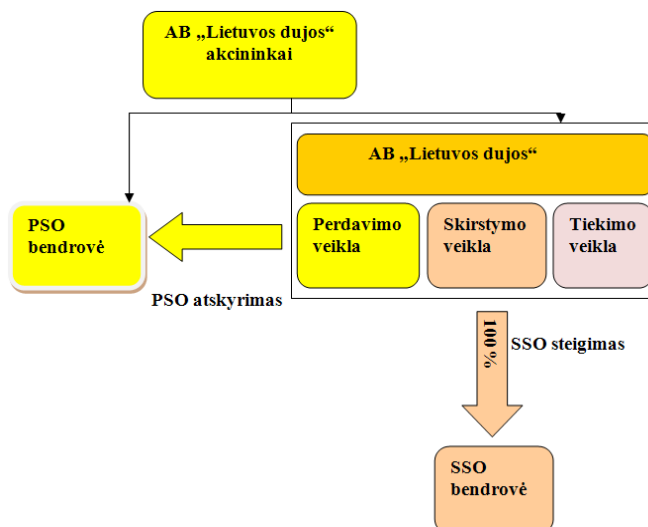
Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo nuostatomis, 2011 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1239 patvirtino Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių gamtinių dujų įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą (Žin., 2011, Nr. 130-6170). Vadovaujantis šiuo planu, Gamtinių dujų įstatymo nuostatų neatitinkančios gamtinių dujų įmonės turėjo pasirinkti gamtinių dujų perdavimo veiklos ir kontrolės atskyrimo būdą: pertvarkant gamtinių dujų įmonių kontrolę arba reorganizuojant (atskiriant) gamtinių dujų įmones. VKEKK pavesta kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių interesų.

Lietuvoje yra viena Gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkanti gamtinių dujų įmonė – AB „Lietuvos dujos“ (toliau – Bendrovė), vykdanči gamtinių dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklą. Ši bendrovė vienintelė Lietuvoje aptarnauja daugiau kaip 100 tūkst. vartotojų. Bendrovė yra vertikaliai integruota įmonė, įgyvendinusi vidinį veiklą atskyrimą. Bendrovei priklauso visi gamtinių dujų perdavimo tinklai (1,9 tūkst. km), 8,1 tūkst. km skirstomųjų tinklų (92 proc.) ir 71,6 proc. tiekimo rinkos. Bendrovė 2012 m. gegužės 31 d. VKEEK pateikė AB „Lietuvos dujos“ 2012 m. gegužės 28 d. valdybos protokolu patvirtintą Bendrovės atskyrimo veiksmų planą ir Bendrovės veiklos pertvarkymo veiksmų planą, kuriuose buvo numatyta, kad ne vėliau kaip iki 2013 m. liepos 31 d. AB „Lietuvos dujos“ teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu būtų atskyrusi savo gamtinių dujų veiklas, o ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d. būti įvykdytas veiklų ir kontrolės atskyrimas.

VKEKK, išnagrinėjusi AB „Lietuvos dujos“ pateiktus veiklų ir kontrolės atskyrimo būdų aprašymus bei numatomų atlikti veiksmų planus, 2012 m. birželio 15 d. nutarimu nurodė, kad AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo veiklas ir kontrolę turi atskirti laikydamasi planuose nurodytų būdų ir terminų, numatomus pateikti dokumentus - teikti planuose nurodytu laiku ir nedelsiant pranešti VKEKK apie planuose nurodytų veiksmų atlikimo terminų praleidimo ar neįvykdymo atvejus, taip pat apie kitas planų vykdymui svarbias aplinkybes.

Bendrovės pasirinktas veiklų atskyrimo būdas parodytas 39 pav.

39 pav. AB „Lietuvos dujos“ veiklų atskyrimo schema



Šaltinis: VKEKK.


AB „Lietuvos dujos“, vykdydama Perdavimo plane numatytus teisinius veiksmus ir laikydama Perdavimo plane nurodytų terminų, 2013 m. sausio 30 d. pateikė VKEKK AB „Lietuvos dujos“ atskyrimo sąlygas su priedais. Kartu pateikta audito įmonės UAB „Grand Thornton Rimess“ parengta Atskyrimo sąlygų vertinimo ataskaita ir AB „Lietuvos dujos“ 2013 m. sausio 30 d. valdybos sprendimas dėl Atskyrimo sąlygų patvirtinimo. VKEKK, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių gamtinių dujų įmonių veiklų ir kontrolės atskyrimo tvarkos aprašo, patvirtinto 2011 m. gruodžio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1417, išnagrinėjo Bendrovės pateiktas atskyrimo sąlygas bei kartu su jomis pateiktus priedus: AB „Lietuvos dujos“ 10 mėnesių, pasibaigusių 2012 m. spalio 31 d., sutrumpintą finansinę ataskaitą; skiriamąjį balansą, sudarytą 2012 m. spalio 31 dienai; atskiriamai daliai priskirto ilgalaikio turto, nebaigtos statybos objektų, mažaverčio inventoriaus, atsargų, sutarčių, administracinių aktų, darbuotojų pareigybių, veiklą tęsiančios ir naujos bendrovės įstatų projektus.

Atsižvelgdama į VKEKK pateiktas pastabas, Bendrovė pateikė papildomus duomenis ir paaiškinimus. VKEKK 2013 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. O3-64 konstatavo, kad:

- AB „Lietuvos dujos“ pateikė atskyrimo sąlygas AB „Lietuvos dujos“ valdybos 2012 m. gegužės 28 d. protokolu Nr. 5 patvirtintame Bendrovės atskyrimo veiksmų plane numatytais terminais;

- AB „Lietuvos dujos“ atskyrimo sąlygos, patvirtintos AB „Lietuvos dujos“ valdybos 2013 m. sausio 30 d. protokolu Nr. 1, sudaro sąlygas tinkamai pagal Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių gamtinių dujų įmonių veiklų ir kontrolės atskyrimo vykdymo plano 8.1 punktą įgyvendinti gamtinių dujų perdavimo veiklos atskyrimą, kad ne vėliau kaip iki 2013 m. liepos 31 d. AB „Lietuvos dujos“ būtų teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskyrusi gamtinių dujų perdavimo veiklą;

- gamtinių dujų perdavimo veiklą vykdysiančiai bendrovei perduodamo turto sudėtis atitinka AB „Lietuvos dujos“ veiklų apskaitos tvarkos aprašo, suderinto VKEKK 2011 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. O3-363 „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ veiklų apskaitos tvarkos aprašo“ turto paskirstymo principus bei investicijas, suderintas VKEKK 2012 m. spalio 9 d. nutarimu Nr. O3-293 „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ investicijų projekto „Investicijos, skirtos perdavimo sistemos operatoriaus (PSO) atskyrimui ir naujos įmonės įkūrimui“.



Igyvendinant Europos Sąjungos trečiojo energetikos paketo reikalavimus ir vadovaujantis Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 40 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių 2 gamtinių dujų įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1239, V skyriumi nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. nuo AB „Lietuvos dujos“ bus atskirtas gamtinių dujų perdavimo veiklą vykdomas perdavimo sistemos operatorius – AB „Amber Grid“.

Vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 3 straipsnio 1 punktu, pagal kurį privalo būti užtikrintas saugus ir patikimas gamtinių dujų sistemos funkcionavimas, taip pat Energetikos įstatymo 19 straipsnio 3 dalimi, kuria nurodoma, jog valstybės reguliuojamos kainos turi būti skelbiamos viešai ne vėliau kaip prieš mėnesį iki jų taikymo pradžios ir taikomos nuo mėnesio pirmos dienos, ir atsižvelgdama į tai, kad VKEKK, nustatydamas AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinę ribą, įvertino visas būtinas sąnaudas ir turto vertę šiai veiklai vykdyti, o AB „Amber Grid“ po reorganizavimo perims visą AB „Lietuvos dujos“ vykdomą licencijuojamą gamtinių dujų perdavimo veiklą bei visas teises ir pareigas, susijusias su šia veikla, VKEKK nustatė, kad AB „Amber Grid“ nuo terminuotos gamtinių dujų perdavimo licencijos išdavimo dienos iki 2013 m. gruodžio 31 d. bus taikomos VKEKK nutarimais „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų koregavimo bei papildomos ir neatsiejamos dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos (SGDT priedo) nustatymo 2013 metams“, „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo, skirstymo kainų ir gamtinių dujų tarifų buitiniams vartotojams“ nustatytos kainos.

VKEKK, išnagrinėjusi AB „Amber Grid“ 2013 m. liepos 1 d. prašymą, 2013 m. liepos 18 d. priėmė nutarimą išduoti perdavimo sistemos operatoriaus licenciją AB „Amber Grid“.

#### 4.1.2. TECHNINIS FUNKCIONAVIMAS

##### **Balansavimo paslaugos**


Gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo veiklą reglamentuoja Gamtinių dujų įstatymas, kuriame balansavimas apibrėžiamas kaip pristatomo ir paimamo gamtinių dujų kiekio perdavimo (arba) skirstymo sistemose išlyginimas. Gamtinių dujų įstatyme numatyta, kad perdavimo sistemos operatorius, suderinęs su VKEKK, nustato sistemos balansavimo taisykles.

Atsižvelgiant į tai, VKEKK 2012 m. kovo mėnesį patvirtino Reikalavimus gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklėms, o gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorius – AB „Lietuvos dujos“ - vadovaudamasis patvirtintais reikalavimais, parengė AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisykles (toliau – Balansavimo taisyklės) ir pateikė VKEKK suderinti.

VKEKK suderino Balansavimo taisykles 2012 m. rugsėjo 14 d. Šiomis taisyklėmis nustatomi gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo principai, tvarka ir sąlygos AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemoje.

Balansavimo taisyklėmis reglamentuojami perdavimo sistemos operatoriaus, perdavimo sistemos naudotojų bei kitų rinkos dalyvių, prekiaujančių dujomis pagal dvišales pirkimo-pardavimo sutartis ir (ar) biržoje, skirstymo sistemos operatorių, rinkos operatorių tarpusavio santykiai, teisės ir pareigos dalyvaujant dujų perdavimo sistemos balansavime. Konkrečiai apibrėžiamos šios pagrindinės sritys:

- rinkos dalyvių sąlygojami dujų srautai ir jų nustatymas;
- galimi rinkos dalyvių veiksmai balansuojant dujų srautus;
- disbalanso padengimas ir disbalanso užmokesčio taikymas;
- informacijos apie padėtį balansavimo atžvilgiu pateikimas;

- 
- informacijos, reikalingos perdavimo sistemos balansavimui teikimas;
  - balansavimo paslaugų įsigijimas, perdavimo sistemos operatoriui balansuojant sistemą;
  - bendradarbiavimas su kitais perdavimo sistemos operatoriais.

Gamtinių dujų perdavimo ir (ar) skirstymo sistemos balansavimas yra neatsiejama perdavimo ir (ar) skirstymo veiklų dalis ir vadovaujantis šiuo metu galiojančia Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodika, patvirtinta VKEKK 2008 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu O3-106, į 2013 metų sistemų operatoriams nustatytas perdavimo ir (ar) skirstymo paslaugų kainas yra įskaičiuotos ir atitinkamų sistemų balansavimo sąnaudos. Nuo 2014 metų prasidėjus naujam reguliavimo periodui, balansavimo sąnaudos bus atskirtos nuo perdavimo ir (ar) skirstymo veiklos sąnaudų, nustatant atskirą balansavimo paslaugų kainą.

Nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. įsigalioja AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklės, suderintos VKEKK 2012 m. rugsėjo 14 d. nutarimu Nr. O3-250, kuriomis yra numatyta, kad už disbalanso dujų kiekį, didesnę nei tolerancijos ribą, skaičiuojamas disbalanso užmokestis. Šio užmokesčio dydis nustatomas disbalanso dujų kiekį dauginant iš VKEKK nustatytos balansavimo kainos, kurią VKEKK nustatė 2013 m. liepos 18 d.

### ***Saugumo ir patikimumo standartai, paslaugų ir tiekimo kokybė***

Gamtinių dujų įstatyme įtvirtinta, kad VKEKK nustato gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybės, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką bei prižiūri, kaip dujų įmonės laikosi šių reikalavimų.

Igyvendinama Gamtinių dujų įstatymo nuostatas, VKEKK parengė Gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašą, kurį patvirtino 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-90.

VKEKK 2012 metais kiekvienai dujų įmonei individualiai nustatė minimalius kokybės rodiklių lygius reguliavimo periodui ar jo daliai. Dujų įmonės, kurios teiks paslaugas aukštesniais parametrais, nei joms nustatyti minimalūs kokybės rodiklių lygiai, bus skatinamos, ir atvirkščiai, esant žemesniems paslaugų kokybės ir patikimumo rodikliams, bus pritaikytos ekonominės poveikio priemonės.

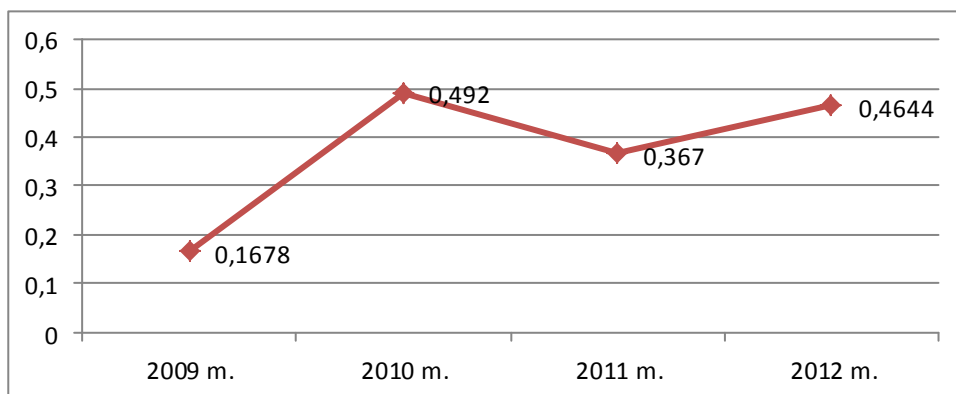
VKEKK atlieka paslaugų kokybės ir tiekimo patikimumo rodiklių stebėseną (monitoringą) nuo 2009 metų. Pagrindiniai tiekimo patikimumo rodikliai yra SAIDI ir SAIFI, t. y. vidutinė nutraukimų trukmė vienam vartotojui (SAIDI; ang. System average interruption duration index) ir vidutinis nutraukimų skaičius, tenkantis vienam sistemos vartotojui (SAIFI; ang. System average interruption frequency index) per ataskaitinį laikotarpį. SAIDI ir SAIFI rodikliai diferencijuojami pagal nutraukimo priežastis, minimalus SAIDI ir SAIFI kokybės rodiklių lygis nustatomas tik dėl operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių.

Didžiausios gamtinių dujų įmonės AB „Lietuvos dujos“ SAIDI ir SAIFI rodikliai 2009–2012 metais parodyti 2 ir 3 paveiksluose. 2012 metais, palyginus su 2011 m., vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė pakito nuo 0,367 iki 0,4644, nutraukimų skaičius – nuo 0,0053 iki 0,0059. Kitos gamtinių dujų skirstymo įmonės nutraukimų neturėjo.

Laiku išnagrinėto vartotojo prašymo rodiklis (ATS) AB „Lietuvos dujos“ skirstymo sistemoje 2012 metais sudarė 96,69 proc., o 2011 metais – 96,3 proc. Kitos įmonės (UAB „Druskininkų dujos“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Intergas“) 100 proc. laiku išnagrinėjo tiek buitinių, tiek nebutinių vartotojų prašymus. Avarinių tarnybų atvykimas pas buitinius vartotojus dėl gautų pranešimų apie dujų nuotėkį visose įmonėse 100 proc. atitiko nustatytą laiką.

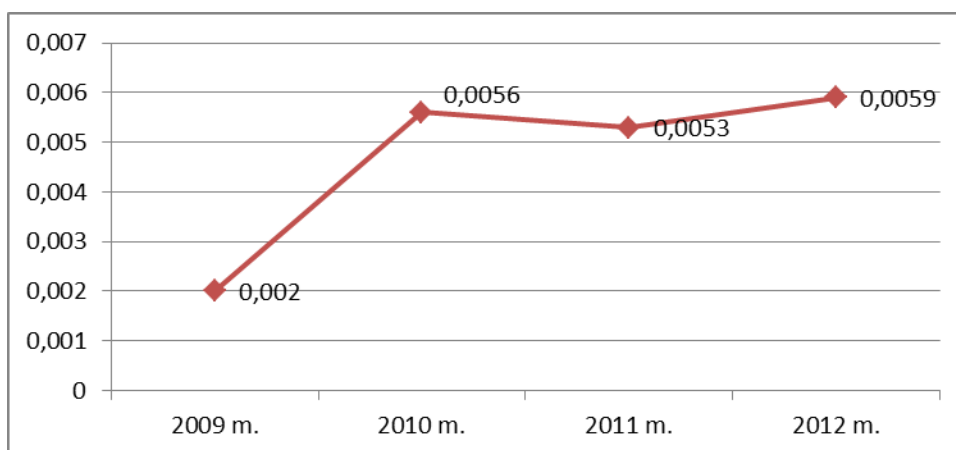


40 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė vienam vartotojui 2009 – 2012 metais



Šaltinis: VKEKK.

41 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui 2009–2012m.



Šaltinis: VKEKK.

Perdavimo ir skirstymo sistemos operatoriai teikia naujų vartotojų sistemų prijungimo prie veikiančių perdavimo ar skirstymo sistemų paslaugą, kuriai taikomi 2 paslaugų kokybės reikalavimai:

- naujų vartotojų prašymų dėl jų sistemų prijungimo prie veikiančios perdavimo ar skirstymo sistemos nagrinėjimas;
- naujo vartotojo sistemos prijungimas prie veikiančios perdavimo ar skirstymo sistemos pagal prijungimo sutartį.

Laiku, t. y. per 45 kalendorines dienas naujam vartotojui išsiųstų atsakymų procentinė dalis visose dujų įmonėse 2012 metais, kaip ir 2011 metais, buvo 100 proc. Dėl operatoriaus atsakomybės per nustatytą laiką neprijungtų naujų vartotojų procentinė dalis pagal AB „Lietuvos dujos“ duomenis 2012 metais, kaip ir 2011 m., sudarė 1,7 proc. Kitos įmonės (UAB „Druskininkų dujos“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Intergas“) tiek 2012 metais, tiek 2011–aisiais naujus vartotojus prijungė laiku.

### ***Vamzdynų sujungimo bei remonto darbų atlikimo laiko trukmės priežiūra***

VKEKK, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 49 straipsnio 3 dalimi, parengė Reikalavimus naudojimosi gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklėms ir naudojimosi gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklėms. Skirstymo sistemos operatoriai, vadovaudamiesi šiais reikalavimais, VKEKK pateikė parengtas taisykles, kurios buvo suderintos 2013 m. gegužės – liepos mėnesiais. Minėtose taisyklėse įtvirtinti remonto darbų organizavimo, paskelbimo apie juos, vykdymo tvarka ir principai.

Be to, pagal VKEKK patvirtintą Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo VKEKK tvarkos aprašą, dujų įmonės privalo parengti ir VKEKK pateikti suderinimui atskirus investicijų projektus, kai įmonės, aptarnaujančios 100 tūkst. ir daugiau vartotojų, investicijų projekto vertė yra 1 mln. Lt ar daugiau bei kai įmonės investicija sudaro 5 proc. ar daugiau nuo visų planuojamų metinių investicijų sumos, bet ne mažiau kaip 0,5 mln. Lt. Taigi, kai naujo vamzdyno tiesimo projektas ar vamzdyno prijungimo projektas atitinka minėtas sąlygas, dujų įmonė turi suderinti investicijų projektą su VKEKK. Kai minėti projektai yra suderinami, VKEKK atlieka projektų įvykdymo priežiūrą, o įvykdžius suderintą projektą, dujų įmonė VKEKK pateikia projekto vykdymo faktinius ekonominius bei techninius rezultatus.

### ***Prieiga prie saugyklų***

Gamtinių dujų įstatyme numatyti du galimi naudojimosi gamtinių dujų įmonių požeminėmis saugyklomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis būdai, kurie pateikti žemiau:

1. Kai teisė naudotis saugykla, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis įgyvendinama derybų būdu, vartotojai ir sistemos naudotojai dėl sutarčių derasi su atitinkamu laikymo sistemos operatoriumi arba gamtinių dujų įmonėmis. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės kiekvienais metais paskelbia naudojimosi savo saugyklomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis pagrindines komercines sąlygas. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės šias sąlygas nustato pasikonsultavę su sistemos naudotojais.


2. VKEKK imasi būtinų priemonių, kad gamtinių dujų įmonėms ir vartotojams būtų suteikta teisė naudotis saugyklomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ar kitomis papildomomis paslaugomis taikant iš anksto paskelbtus tarifus ir (arba) kitas naudojimosi šiomis saugyklomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis sąlygas ir pareigas. VKEKK šiuos tarifus ir jų apskaičiavimo metodikas nustato, pasikonsultavusi su sistemos naudotojais.

VKEKK, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 50 straipsnio 2 dalimi, 2012 m. gruodžio 21 d. priėmė nutarimą, kuriuo patvirtino Naudojimosi gamtinių dujų laikymo saugyklose ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis kriterijų aprašą ir taip nustatė, kuris iš minėtų būdų turi būti taikomas atitinkamai gamtinių dujų laikymo saugyklose bei vamzdynuose paslaugoms. Apraše įtvirtintos nuostatos, reiškiančios, jog vartotojai dėl gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugų tiesiogiai derasi su įmonėmis, teikiančiomis šią paslaugą, o šios paslaugos kainos nustatomos konkurenciniais pagrindais. Gamtinių dujų laikymo saugykloje paslauga yra valstybės reguliuojama veikla ir šios paslaugos kaina būtų valstybės reguliuojama.

Lietuvoje šiuo metu gamtinių dujų saugyklos nėra. AB „Lietuvos dujos“ naudojami Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, esančia Latvijos Respublikoje. Dujų saugyklos pajėgumus Latvijos Respublikoje pagal pateiktas paraiškas skirsto AB „Latvijas gaze“.

AB „Lietuvos dujos“ pagal sutartį su AB „Latvijas gaze“ Inčiukalnio saugykloje saugo valstybės nustatytam laikotarpiui gyventojams aprūpinti reikalingą gamtinių dujų kiekį bei nebuitiniams vartotojams, pasirašiusiems nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo sutartis, reikalingą dujų kiekį.

Nacionalinėje energetikos strategijoje nustatyta, kad būtina išplėtoti gamtinių dujų saugyklų pajėgumus, kurie leistų sukaupti iki 60 dienų dujų atsargas. Tam tikslui numatoma Lietuvoje įrengti



požeminę gamtinių dujų saugyklą, kurios naudingas tūris būtų ne mažesnis kaip 500 mln. m<sup>3</sup>. Potenciali vietovė tokiai požeminei saugyklai Lietuvoje įrengti yra netoli Syderių gyvenvietės (Telšių raj.). Sutrikus gamtinių dujų tiekimui per vienintelį dujotiekį, einantį per Baltarusiją, Latvijos požeminėje dujų saugykloje sukauptų dujų rezervo Lietuvai nepakaktų aprūpinti visus vartotojus. Įrengta saugykla:

- prisidėtų prie dujų rinkos formavimosi ir monopolijos mažinimo;
- padidintų dujų tiekimo vartotojams saugumą;
- leistų sukaupti strateginį dujų rezervą;
- leistų patenkinti sezoninius dujų poreikio svyravimus (angl. *shaving peak demand*);
- optimizuotų statomo Klaipėdos SGD terminalo veiklą, kuri numatoma vėliausiai nuo 2014 m. gruodžio 3 d.;

- sukauptos atsargos padėtų Lietuvai išvengti staigių dujų kainos sezoninių svyravimų.

Esminiai įvykiai, susiję su požeminės gamtinių dujų saugyklos projekto įgyvendinimu:

- 2010-2011 m. atlikti 2D/3D seisminės žvalgybos tyrimai Syderių geologinėje struktūroje.

Tyrimų metu buvo įvertinta Syderių struktūros geologinė sandara, jos raida ir uždarumas. Didžiausias dėmesys skirtas vidutiniškai 1450 m. gylyje esančiam kambro sluoksniui, kurio viršutinėje dalyje esantis smiltainis (poringos uolienos) yra tinkamas saugoti gamtines dujas.

- Siekiant įvertinti Syderių geologinę struktūrą ribojančių lūžių sandarumą, patikslinti Syderių geologinės struktūros dydį ir kauptiną dujų tūrį, 2012 m. inicijuotas II-asis geologinės struktūros tyrimų etapas gręžiant tiriamuosius gręžinius.

- 2012 m. rugpjūčio 3 d. *Lietuvos energija*, AB ir Energetikos ministerija pasirašė rangos sutartį su tarptautinio konkurso laimėtojais – Lietuvos ir Danijos UAB „Minijos nafta“, UAB „LL investicijos“ bei Lenkijos kompanijos „Poszukiwania Naftowe Diament“ (susivienijusių dalyvių grupe), kurie šia sutartimi įsipareigoja atlikti Syderių geologinės struktūros tyrimus gręžiant tiriamuosius gręžinius.

- 2012 m. rugsėjį – 2013 m. balandį vyko tiriamųjų gręžinių (2 vertikalus ir 2 iškreivinti) gręžimas ir kompleksinių geologinės struktūros tyrimų atlikimas gręžiniuose. Visi šie tyrimai leis patikrinti seisminių tyrimų duomenis, tyrimų programa leis atsakyti, ar Syderių geologinė struktūra gali būti pritaikyta gamtinėms dujoms saugoti: ar dujų rezervuarą dengiantis apsauginis ordoviko sluoksnis yra nelaidus ir užtikrins saugomų dujų stabilų būseną; ar rezervuaro smiltainis (kambro sluoksnis) yra tinkamas dujoms saugoti ir kokia apimtimi (kiek dujų gali būti saugoma rezervuare; ar su struktūra besiribojantis Telšių regioninis lūžis yra sandarus ir juo dujos nepasklis į kitus struktūros sluoksnius. Esant teigiamiems rezultatams, tyrimų rezultatai taip pat leis tinkamai pasirengti tolimesnių darbų programai.

### ***Apsaugos priemonių priežiūra (Straipsnis 41(1)(t))***

Nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys gamtinių dujų tiekimo patikimumą, yra Gamtinių dujų įstatymas, Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašas bei Energetikos ministro 2012 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. 1-241 (Žin., 2012, Nr. 139-7138) patvirtinti Nacionalinis gamtinių dujų tiekimo ekstremaliųjų situacijų valdymo planas (toliau – Ekstremaliųjų situacijų valdymo planas) ir Nacionalinis gamtinių dujų tiekimo saugumo užtikrinimo prevencinių veiksmų planas (toliau – Prevencinių veiksmų planas), įgyvendinantis Gamtinių dujų įstatymo 45–48 straipsnių ir Reglamento (ES) Nr. 994/2010 reikalavimus.

Prevencinių veiksmų plano tikslas yra užtikrinti dujų tiekimo saugumą Lietuvoje. Prevencinių veiksmų plane konstatuota, kad Lietuva pilnai įgyvendina Reglamento (ES) Nr. 994/2010 numatytus dujų tiekimo standarto reikalavimus.

Ekstremaliųjų situacijų valdymo planas nustato:



– Reglamento (ES) Nr. 994/2010) 10 straipsnio 3 dalyje nurodytus kriterijus nustatant tris krizės lygius: išankstinio įspėjimo lygį (išankstinis įspėjimas), pavojaus lygį (pavojus) ir ekstremalų lygį (ekstremalioji situacija);

– valstybės institucijų, dujų įmonių, nebuitinių vartotojų pagrindines funkcijas įgyvendinant Ekstremaliųjų situacijų valdymo planą;

– priemones ir veiksmus, kurių reikia imtis siekiant sumažinti galimą dujų tiekimo sutrikimo poveikį nebuitiniams vartotojams, naudojantiems dujas elektros ir šilumos energijai gaminti;

– išsamias procedūras ir priemones, kurių reikia laikytis kiekvieno krizės lygio atveju, taip pat informacijos perdavimo schemas;

– dujų įmonę, atsakingą už veiksmų koordinavimą esant ekstremaliai situacijai dujų sektoriuje (ekstremalus lygis);

– iš anksto nustatytų veiksmų, kurių reikia imtis, kad būtų užtikrintas dujų tiekimas susidarius ekstremaliajai situacijai, sąrašą.

2012 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos, Latvijos ir Estijos atsakingų institucijų atstovai pasirašė susitarimą, kuriuo patvirtino 2012 m. dujų tiekimo saugumo bendrą rizikos vertinimą bei įsipareigojo rengti regiono lygmens prevencinių veiksmų ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planus (Lietuva įsipareigojo parengti regiono lygmens prevencinių veiksmų plano projektą iki 2013 m. pabaigos).

Pagal Gamtinių dujų įstatymo 45 straipsnio 1 dalies nuostatas už gamtinių dujų tiekimo saugumo užtikrinimą pagal savo kompetenciją bendrai atsako gamtinių dujų įmonės, nebuitiniai vartotojai, Vyriausybė, Energetikos ministerija ir VKEKK, atlikdami užduotis, susijusias su gamtinių dujų tiekimo saugumą užtikrinančių priemonių įgyvendinimu. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Vyriausybė nustato konkrečias saugumo užtikrinimo priemones, kurių vykdymas VKEKK, gamtinių dujų įmonėms ir vartotojams yra privalomas.

Gamtinių dujų įstatymo 46 straipsnyje yra reglamentuojamos gamtinių dujų tiekimo saugumą užtikrinančios priemonės, iš jų šios:

– dujų įmonės kasmet iki gegužės 1 d. parengia saugumo užtikrinimo ataskaitas ir jas pateikia Energetikos ministerijai;

– Energetikos ministerija rengia ir viešai ministerijos interneto svetainėje skelbia prevencinius ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planus;

– apie parengtus prevencinius ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planus Energetikos ministerija praneša Europos Komisijai;

– dujų tiekimo sutrikimo atveju ar sumažėjus gamtinių dujų tiekimui, įvykus avarijai ir pan., dujų įmonės privalo įgyvendinti nacionalinį ekstremaliųjų situacijų valdymo planą;

– dujų tiekimo sutrikimo atveju ar nutraukimo atveju vartotojams dujų tiekimą užtikrina tiekimo įmonė, kuri tiekė gamtines dujas prieš tiekimo apribojimą ar nutraukimą.


Anksčiau minėtas Aprašas parengtas vadovaujantis Gamtinių dujų įstatymo 5 straipsnio 12, 14 punktais ir 45 straipsnio 2 dalimi ir yra skirtas gamtinių dujų tiekimo patikimumui užtikrinti. Apraše nustatyta dujų tiekimo vartotojams prioritetinga tvarka, dujų tiekimo patikimumo reikalavimai, kurie taikomi sutrikus dujų tiekimui ar nutraukus dujų tiekimą dėl avarijų ar kitų išorinių veiksnių.

Pagrindinės Aprašo nuostatos:

1) vartotojai skirstomi į dvi grupes: nenutrūkstamo dujų tiekimo ir nutrūkstamo dujų tiekimo. Dujų tiekimo sutartyje nurodoma, kuriai dujų tiekimo grupei priskiriamas vartotojas;

2) nustatyta pažeidžiamų vartotojų grupė, kuriai priskiriami buitiniai vartotojai, taip pat nebuitiniai vartotojai, kurie per metus suvartoja iki 20 000 m<sup>3</sup> dujų;

3) dujų tiekimo įmonės atsakingos už nenutrūkstamą dujų tiekimą pažeidžiamiesiems vartotojams. Dujų tiekimo įmonės kasmet, ne vėliau kaip iki rugsėjo 1 d., privalo sukaupti ir laikyti tokį



dujų atsargų kiekį, kurio užtektų šių vartotojų poreikiams tenkinti Reglamento (ES Nr. 994/2010 8 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais;

4) nebuitiniai vartotojai, kurie per metus suvartoja virš 20 000 m<sup>3</sup> dujų atsargų kaupimo variantą renkasi patys: a) sudaryti sutartis dėl dujų atsargų sudarymo su gamtinių dujų saugykla; b) tartis su dujų tiekimo įmone dėl dujų atsargų sudarymo; c) kaupti kitą energijos išteklių rezervo atsargų rūšį; d) būti nutrūkstamo tiekimo vartotojais.

5) nustatytas eiliškumas, pagal kurį esant daliniam dujų tiekimo sutrikimui ar dujų tiekimo nutraukimui, vartotojams būtų atjungiamas ar apribojamas dujų tiekimas. Esant dujų tiekimo sutrikimui, kai dujos tiekiamos iš saugyklos, dujų tiekimas ribojamas, atsižvelgiant į dujų saugykloje turimą ir iš saugyklos tiekiamą dujų kiekį.

VKEKK turimais duomenimis, didžiausią tiekimo rinkos dalį užimanti AB „Lietuvos dujos“ nenutrūkstamam dujų tiekimui buitiniams ir nebuitiniams vartotojams užtikrinti, tuo atveju, jei sutriktų dujų tiekimas, su Latvijos Respublikos gamtinių dujų įmone AB „Latvijas gaze“ yra sudarę gamtinių dujų saugojimo sutartį. Nuo 2012 m. rugsėjo 1 d. pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. kovo 28 d. nutarimu Nr. 325 patvirtintą naujos redakcijos Gamtinių dujų teikimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašą nenutrūkstamam gamtinių dujų tiekimui užtikrinti reikalingų gamtinių dujų atsargos apskaičiuojamos vadovaujantis 2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentu Nr. 994/2010. 2012 m. buitiniams vartotojams (pažeidžiamiesiems I grupės vartotojams) saugoma 30 mln. m<sup>3</sup> dujų, nebuitiniams vartotojams (pažeidžiamiesiems II grupės vartotojams) saugoma 5,6 mln. m<sup>3</sup> dujų. Šis kiekis užtikrina pažeidžiamiesiems vartotojams nenutrūkstamą tiekimą ne mažiau kaip 30 dienų.

Gamtinių dujų įstatyme reglamentuotas garantinis tiekimas. Jis numatytas tais atvejais, kai tiekimo įmonei nevykdant priimtų įsipareigojimų tiekti gamtines dujas sutartomis su vartotojais sąlygomis arba kai tiekimo įmonei išduotos licencijos galiojimas yra sustabdomas ar panaikinamas, buitiniams vartotojams ir nebuitiniams vartotojams, kurie per metus suvartoja iki 20 000 kubinių metrų gamtinių dujų, užtikrinamas garantinis tiekimas. Garantinį tiekimą privalo užtikrinti toje teritorijoje skirstymo licenciją turintis skirstymo sistemos operatorius, o garantinio tiekimo dujų kaina apskaičiuojama ribinių sąnaudų metodu, įvertinus gamtinių dujų įsigijimo kainą bei garantinio tiekimo paslaugos kainą. Garantinis tiekimas užtikrinamas ne ilgesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui. Vartotojas turi teisę bet kuriuo metu sudaryti sutartį su kita tiekimo įmone ir nutraukti sutartį su garantinį tiekimą vykdančia įmone.

#### 4.1.3. TINKLO IR SGD TARIFAI PRIEIGAI IR PRISIJUNGIMUI

##### **Reikšmingi tarifų reguliavimo pakeitimai**

###### **Transportavimo kainų reguliavimas:**

VKEKK reguliuoja gamtinių dujų transportavimo (perdavimo ir skirstymo) kainas, nustatydamą šių kainų viršutines ribas pagal VKEKK parengtą ir patvirtintą Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų nustatymo metodiką (toliau - Transportavimo metodika). Dujų perdavimo ir skirstymo kainos skaičiuojamos „pašto ženkle“ principu, nepriklausomai nuo perdavimo ir skirstymo atstumo, tačiau nuo 2015 m. sausio 1 d., kuomet jau veiks suskystintų gamtinių dujų terminalas, planuojama taikyti *entry–exit* kainų nustatymo modelį. Šiomis dienomis VKEKK yra pradėjusi viešųjų pirkimų procedūrą dėl konsultacinių paslaugų, susijusių su *entry–exit* kainodaros modelio įdiegimu Lietuvoje, pirkimo.

VKEKK nustatant viršutines transportavimo kainų ribas, dujų transportavimo kiekiai skaičiuojami įvertinant dujų įmonės faktinius paskutinių metų, einančių prieš reguliavimo periodą,

dujų kiekius ir jų prognozę penkeriems metams bei priežastis, lėmusias dujų kiekio pasikeitimus. Kiekių pasikeitimas dėl dujų įmonės ilgalaikėje veiklos programoje numatytų investicijų turi būti nurodomas atskirai. VKEKK, remdamasi paskutinių metų, einančių prieš reguliavimo periodą, sąnaudomis ir jų prognoze penkeriems metams, nustato metines bazines sąnaudas penkerių metų laikotarpiui.

Konkrečių transportavimo kainų diferencijavimo principai dujų įmonėms nurodyti Transportavimo metodikoje. Joje numatyta, kad dujų įmonės kainas gali diferencijuoti pagal vartotojų kategorijas ar grupes, dujų suvartojimo kiekį, dujų slėgį, galią, trukmę, vartojimo paskirtį, dujų tiekimo patikimumą, taip pat pagal kitus dujų įmonės pasirinktus objektyvius požymius, sudarančius galimybę siekti didesnio veiklos efektyvumo. Nustatant bei diferencijuojant kainas, draudžiama diskriminuoti vartotojus, taikyti kryžminį subsidijavimą tarp vartotojų ar jų grupių. Dujų įmonių parengtos gamtinių dujų kainų diferencijavimo metodikos pateikiamos VKEKK. Ši, nustačiusi, kad dujų įmonių nustatyti kainų diferencijavimo principai diskriminuoja vartotojus, nurodo įmonėms jų klaidas, o įmonės jas privalo ištaisyti. Jei įmonės nevykdo nurodymo, VKEKK turi teisę vienašališkai nustatyti dujų kainas.

Lentelėje pateikiamas visų dujų įmonių transportavimo kainų viršutinių ribų 2012 metais ir 2013 metais palyginimas.

12 lentelė. Transportavimo kainų viršutinės ribos 2012 ir 2013 metais

Įmonė	Kaina, Eurai/MWh		Pasikeitimas, %
	2012 m.	2013 m.	
<b>AB „Lietuvos dujos“</b>			
Perdavimas	1,26	1,37	<b>8,7</b>
Skirstymas	5,18	5,55	<b>7,1</b>
<b>UAB „Fortum Heat Lietuva“</b>			
Skirstymas	4,68	4,66	<b>-0,4</b>
<b>UAB „Intergas“</b>			
Skirstymas	2,66	2,65	<b>-0,3</b>
<b>UAB „Druskininkų dujos“</b>			
Skirstymas	45,00	44,86	<b>-0,3</b>
<b>AB agrofirma „Josvainiai“</b>			
Skirstymas	1,84	1,83	<b>-0,5</b>
<b>AB „Achema“</b>			
Skirstymas	0,42	1,19	<b>183,3</b>

Šaltinis: VKEKK.

#### **Prijungimo kainų reguliavimas:**

Gamtinių dujų įstatymas numato perdavimo ir skirstymo sistemų operatorių pareigą prijungti naujus vartotojus prie perdavimo ir skirstymo sistemų. Perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai nustato ir, suderinę su VKEKK, viešai savo interneto svetainėse paskelbia saugyklų, pakartotinio dujinimo SGD įrenginių ir vartotojų nediskriminacinio prijungimo prie perdavimo ir skirstymo sistemų skaidrias ir veiksmingas procedūras bei įkainius.

Perdavimo sistemos operatorius neturi teisės atsisakyti prijungti naują saugyklą, pakartotinio dujinimo SGD įrenginį ar vartotoją, motyvuodamas turimų tinklo pajėgumų galimais apribojimais ateityje arba papildomomis išlaidomis, susijusiomis su būtinu pajėgumų didinimu. Perdavimo sistemos operatorius užtikrina naujos jungties pakankamą įeinamąjį ir išeinamąjį pajėgumą.

Vadovaudamiesi VKEEK parengta ir patvirtinta Gamtinių dujų naujų vartotojų, naujų gamtinių dujų sistemų ir biodujų jėgainių prijungimo įkainių nustatymo metodika, perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai nustato naujų buitinių ir nebutinių vartotojų sistemų bei biodujų gamybos įrenginių prijungimo įkainius. VKEEK tvirtina naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo įkainius. Metodikoje numatyta, kad gamtinių dujų įmonė padengia ekonomiškai pagrįstas sistemos plėtros ir prie sistemos prijungiamų asmenų prijungimo išlaidas. Prie sistemos prijungiami asmenys padengia ekonomiškai pagrįstas prijungimo išlaidas viršijančias išlaidas.

Prijungimo prie esamų gamtinių dujų sistemų išlaidos negali būti pripažintos pagrįstomis, jeigu dėl jų padidėtų kainos esamiems sistemų naudotojams ir gamtinių dujų vartotojams. Naujai dujofikuojamoms teritorijoms atsipirkimo laikotarpiui gali būti nustatyta tokia gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kaina, kuri padengtų investicijas.

Prijungimo įkainis buitiniams vartotojams susideda iš pastoviosios dalies, kuri nepriklauso nuo statomo dujotiekio ilgio ir pajėgumų, ir prijungimo įkainio dalies, kuri taikoma už kiekvieną dujotiekio metrą. Pagal gamtinių dujų per metus suvartojamą kiekį, buitiniai vartotojai yra suskirstyti į dvi grupes, ir prijungimo įkainis šioms grupėms yra skaičiuojamas atskirai. Prijungimo įkainių kitimas 2010-2013 metais parodytas 2 lentelėje.

13 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2010-2013 metais

Rodiklis	2010-2011 m.	2012 m.	2013 m.	Pokytis 2013 m., lyginant su 2012 m., proc.
Buitiniai vartotojai, suvartojantys iki 500 kub. m dujų per metus*				
Pastovioji įkainio dalis, Lt	2205,60	3323,9	3323,19	0
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	63,09	142,16	142,16	0
Buitiniai vartotojai, suvartojantys daugiau kaip 500 kub. m dujų per metus				
Pastovioji įkainio dalis, Lt	1402,56	1249,05	915,54	-26,7
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	94,48	50,26	57,05	13,5

\*Prijungimo įkainis nustatytas įvadui į daugiabučio namo laiptinę. Prijungiant buitinius vartotojus, nurodytas įkainis turi būti padalintas iš potencialių vartotojų skaičiaus.

Šaltinis: VKEEK.

#### **Suskystintų gamtinių dujų terminalo priedo prie perdavimo kainos nustatymas:**

Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje, galiojusioje iki 2013 m. birželio 20 d., buvo numatyta, kad SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudos ar jų dalis VKEEK nustatyta tvarka ir sąlygomis galėjo būti įtraukiamos į gamtinių dujų perdavimo paslaugos kainą, vadovaujantis Energetikos įstatyme, Gamtinių dujų įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytais energijos kainų reguliavimo reikalavimais. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimu Nr. 199 „Dėl Lietuvos Respublikos

suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo įgyvendinimo“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 11 d. nutarimo Nr. 864 redakcija), Klaipėdos naftos terminalą valdančiai akcinei bendrovei „Klaipėdos nafta“ (toliau – Bendrovė) buvo suteikti įgaliojimai įgyvendinti SGD terminalo projektą (toliau – Projektas).

Bendrovė parengė preliminarų SGD terminalo infrastruktūrinės dalies projektą ir, vadovaudamasi aukščiau išvardintais teisės aktais, 2012 m. rugsėjo 14 d. kreipėsi į VKEKK dėl lėšų, skirtų SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo (toliau – Projektas) bei eksploatavimo sąnaudoms finansuoti, nustatymo. Bendrovės pateikto Projekto preliminari vertė yra 453 mln. Lt. Projektui finansuoti Bendrovė planavo gauti 253 mln. Lt paskolą iš tarptautinių finansinių institucijų (Europos investicijų banko, Šiaurės investicijų banko ir (ar) Europos plėtros ir rekonstrukcijos banko), o likusiai 200 mln. Lt sumai Bendrovė prašė VKEKK priimti sprendimą, užtikrinantį Projekto finansavimą gamtinių dujų vartotojų lėšomis, t. y. įplaukomis iš papildomos ir neatsiejamos dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos – SGDT priedo.

VKEKK, išnagrinėjusi Projekto finansavimo galimybes, 2012 m. spalio 19 d. nutarimu Nr. O3-317 „Dėl lėšų, skirtų suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti, nustatymo 2013 metams“ nustatė lėšas, skirtas suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti ir padengti, 2013 metams:

14 lentelė. Lėšos, skirtos SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo bei eksploatavimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti ir padengti, 2013 metams

Lėšų paskirtis	Suma, tūkst. Lt
Kompensuoti SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudas ar jų dalį	<b>113.798</b>
Kompensuoti SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties eksploatavimo sąnaudas ar jų dalį	<b>0</b>
Padengti SGD terminalo lėšų administravimo sąnaudas	<b>302</b>
<b>Iš viso:</b>	<b>114.100</b>

Šaltinis: VKEKK.

VKEKK numatė galimybę koreguoti nustatytą SGDT lėšų sumą, pasikeitus esminėms aplinkybėms, darančioms reikšmingą įtaką Projekto finansavimui ir jo įgyvendinimui. Atsižvelgiant į tai, 2012 metais koreguojant AB „Lietuvos dujos“ perdavimo kainos viršutinę ribą 2013 metams, vadovaujantis Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodika, VKEKK nustatė papildomą ir neatsiejamą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos (SGDT priedą), skirtą suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudoms kompensuoti 2013 metais, lygią 37,53 Lt už tūkst. m<sup>3</sup>.

#### ***Kryžminio subsidijavimo išvengimo užtikrinimas***

Viena iš Gamtinių dujų įstatyme numatytų funkcijų VKEKK yra prižiūrėti apskaitų atskyrimą, siekiant išvengti veiklų kryžminio subsidijavimo. Atsižvelgiant į tai, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 14 punktu, VKEKK patvirtino Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo,



sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašą. Minėtu aprašu nustatoma:

- apskaitos atskyrimo taisyklės, kurios gamtinių dujų įmonėms numato vykdyti apskaitos atskyrimą ataskaitinio laikotarpio pajamas, sąnaudas, turtą ir įsipareigojimus paskirstant pagal gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, skystinimo, laikymo, tiekimo veiklų, kitos reguliuojamos veiklos, nereguliuojamos veiklos verslo vienetus;

- sąnaudų paskirstymo taisyklės, kurios apibrėžia konkrečias sąnaudų grupes, sąnaudų priskyrimo principus;

- su apskaitos atskyrimu ir su sąnaudų paskirstymu susijusių reikalavimų sąvadas, kuris apibrėžia gamtinių dujų įmonės metinę reguliuojamos veiklos atskaitomybę.

Be to, VKEKK turi prižiūrėti, kad nebūtų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo ir tiekimo veiklos kryžminio subsidijavimo bei kryžminio subsidijavimo tarp skirtingų vartotojų grupių. Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnio 14 dalis nustato, jog siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo tarp vartotojų grupių, reguliuojamos kainos ir jų diferencijavimo taisyklės turi būti skelbiamos viešai gamtinių dujų įmonių interneto svetainėse, o jų nustatymo principai privalo būti pagrįsti, objektyvūs, skaidrūs ir nediskriminuojantys. Tą VKEKK užtikrina nustatydamas reguliuojamų gamtinių dujų transportavimo kainų viršutines ribas, vadovaudamasi Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodika, patvirtinta VKEKK 2008 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu.


#### 4.1.4. TARPVALSTYBINIAI KLAUSIMAI

##### ***Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros objektų, pajėgumų paskirstymo mechanizmai bei perkrovos valdymo tvarka tarpvalstybiniuose taškuose***

Šiuo metu Lietuva turi 3 veikiančius tarpvalstybinius taškus: Kotlovkos DAS, per kurią į Lietuvą patenka visos importuojamos dujos, be to, šis tarptautinis taškas naudojamas ir tranzitui per Lietuvos Respublikos teritoriją į Kaliningrado sritį, Šakių DAS, kuris 100 % naudojamas gamtinių dujų tranzitui į Kaliningrado sritį bei jungtis tarp Lietuvos ir Latvijos (Kiemėnų DAS), kuri šiuo metu naudojama tiekimo saugumo tikslams, siekiant pasinaudoti Latvijoje esančia Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, kurioje laikomos dujos Lietuvos pažeidžiamiesiems vartotojams, siekiant užtikrinti dujų tiekimą ekstremalios situacijos atveju.

Šiuo metu Kotlovkos DAS pajėgumai šalies vidiniam naudojimui skirstomi pagal „pirmas atėjai, pirmas gavai“ principą (angl. first come, first serve), nes pajėgumai šiame tarpvalstybiniame taške yra neišnaudojami ir nei sutartinė, nei fizinė perkrova nesusidaro: Kotlovkos dujų apskaitos stoties (toliau – DAS) techninis pajėgumas  $Q_{max} = 31200$  tūkst.nm<sup>3</sup>/parą, o 2012 m. pajėgumų išnaudojimas kas mėnesį per parą:

sausio mėn.	– 26 720 772 m <sup>3</sup> /parą;
vasario mėn.	– 25 680 844 m <sup>3</sup> /parą;
kovo mėn.	– 21 214 998 m <sup>3</sup> /parą;
balandžio mėn.	– 18 139 023 m <sup>3</sup> /parą;
gegužės mėn.	– 12 225 341 m <sup>3</sup> /parą;
birželio mėn.	– 13 303 305 m <sup>3</sup> /parą;
liepos mėn.	– 12 565 667 m <sup>3</sup> /parą;
rugpjūčio mėn.	– 15 190 147 m <sup>3</sup> /parą;
rugsėjo mėn.	– 14 658 198 m <sup>3</sup> /parą;
spalio mėn.	– 19 518 250 m <sup>3</sup> /parą;
lapkričio mėn.	– 18 635 926 m <sup>3</sup> /parą;
gruodžio mėn.	– 23 494 234 m <sup>3</sup> /parą.



Vertinant prieigą prie Kotlovkos DAS, reikia pažymėti, kad šiuo metu šiame tarpvalstybiniame taške dalis pajėgumų yra rezervuota tranzito veiklai (Šakių DAS pajėgumai - 10500 tūkst. m<sup>3</sup> per parą), likusi dalis pajėgumų yra laisvai prieinama šalies vartotojams, tačiau akcentuotina, kad Gamtinių dujų įstatyme yra numatyta, jog dujų tiekimo sutrikimo atveju tranzitu transportuojamų dujų kiekiai ribojami proporcingai šalies vartotojams ribojamiems dujų kiekiams.

AB „Lietuvos dujos“ kartu su AB „Latvijas gaze“ vykdė bendrą abiejų šalių projektą „Dujų jungties tarp Latvijos ir Lietuvos pralaidumo padidinimas“. 2012 metais buvo vykdomi tolimesni darbai pagal numatytą grafiką, siekiant padidinti Lietuvos-Latvijos tarpvalstybinės dujotiekių jungties pralaidumą. Įgyvendinus visus darbus, projektas sėkmingai užbaigtas 2013 metų pradžioje. Pagal abiejų šalių suderintus duomenis po šio projekto įgyvendinimo tarpvalstybiniai jungties pajėgumai padidėjo iki daugiau nei 6 mln. m<sup>3</sup>/parą į abi puses. Šių pajėgumų transportuojant gamtines dujas į Latvijos Inčiukalnio gamtinių dujų požeminę saugyklą tiekimo saugumo tikslais pakanka, tačiau vertinant ateities perspektyvas, kuomet Lietuvoje pradės veikti suskystintų gamtinių dujų terminalas ar bus įrengtas tarpvalstybinis vamzdynas su Lenkija, integruosiantis Baltijos regiono valstybės į bendrą ES gamtinių dujų sistemą, prognozuojama, kad šių pajėgumų nepakaks, norint dujas transportuoti visam likusiam Baltijos regionui.

Vertinant pajėgumų paskirstymo mechanizmus šiame taške, reikia pabrėžti, kad pajėgumai naudojami tik dujoms transportuoti iš ir į Inčiukalnio požeminę saugyklą. Fizinė prekyba dujomis tarp Lietuvos ir Latvijos nevyksta, todėl pajėgumai užsakomi „pirmas atėjai, pirmas gavai“ principu, o sutartinė ar fizinė perkrova nepatiriama.


Visa infrastruktūra Lietuvos pusėje, susijusi su minėtais tarpvalstybiniais taškais yra valdoma Lietuvos perdavimo sistemos operatoriaus, kuris, vadovaudamasis VKEKK parengtais Reikalavimais naudojimosi gamtinių dujų perdavimo taisyklėms ir naudojimosi skirstymo sistema taisyklėms, šiuo metu rengia Naudojimosi perdavimo sistema taisykles, kurios, atsižvelgiant į minėtus VKEKK reikalavimus, turi būti orientuotos į ateities perspektyvas, kuomet bus įdiegtas *entry-exit* kainodaros modelis Lietuvoje bei kuomet pradės veikti suskystintų gamtinių dujų terminalas Klaipėdoje. Įgyvendinus kainodaros modelio pakeitimą bei pradėjus veikti alternatyviam importo šaltiniui atsirastis realus poreikis apibrėžti griežtesnius ir sistemos naudotojų nediskriminuojančius pajėgumų paskirstymo mechanizmus, perkrovos valdymo tvarkas.

Be to, reikia paminėti AB „Klaipėdos nafta“ rengiamas Naudojimosi SGD terminalu taisykles, kurios turi būti parengtos vadovaujantis VKEKK patvirtintais reikalavimais. Šios taisyklės nustatys trečiųjų šalių prieigos prie SGD terminalo principus, įtvirtinus pajėgumų paskirstymo mechanizmus, perkrovos valdymo tvarką ir kt. svarbias sritis.

### ***Bendradarbiavimas (Straipsnis 41(1)(c))***

Bendros Europos Sąjungos rinkos kūrimo siekis ir nuo 2011 metų įsigaliojęs Trečiasis energetikos paketas daro labai stiprią įtaką VKEKK, kaip nepriklausomo Lietuvos nacionalinio energetikos srities reguliuotojo, tarptautinei veiklai. Trečiasis paketas ne tik nustatė aukštesnius vartotojų teisių apsaugos reikalavimus, įpareigojo įgyvendinti struktūrinį perdavimo veiklos atskyrimą nuo tiekimo vertikalčiai integruotoje įmonėje, suteikė daugiau įgaliojimų ir savarankiškumo energetikos reguliuotojams nacionaliniame lygmenyje. Pasikeitusi Europos Sąjungos reguliavimo aplinka sudarė sąlygas atsirasti naujoms priemonėms rinkų ir energetikos tinklų valdymo taisyklėms harmonizuoti Europos lygiu ir pakoregavo iki tol nusistovėjusią tarptautinio bendradarbiavimo energetikos srityje institucinę sąrangą.

VKEKK Dujų ir elektros departamento Dujų skyriaus darbuotojai aktyviai dalyvavo Europos Komisijos, Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo *agentūros*, Baltijos valstybių energijos rinkos ir jungčių plano darbo grupės organizuojamuose susitikimuose sprendžiant



klausimus, susijusius su Europos valstybių planuojamų infrastruktūros plėtros projektų pripažinimo strateginiais ir skiriant jiems bendro intereso projektų (*angl. projects of common interest*) statusą (suteikiantį galimybę pretenduoti į ES fondų paramą), Europos valstybių gamtinių dujų perdavimo sistemų integracija į bendrą ES perdavimo sistemą, jos balansavimu, tarifų harmonizavimu, perdavimo sistemos pajėgumų paskirstymu, bendradarbiavimu tarp nacionalinių reguliavimo institucijų.

VKEKK nuolat teikė reikalingą informaciją dėl bendro intereso projektų techninių, ekonominių charakteristikų, teikė užpildytus klausimynus dėl Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos infrastruktūrinių plėtros projektų, kurie pretenduoja būti pripažinti bendro intereso projektais. Be to, Dujų ir elektros departamento Dujų skyriaus darbuotojai dalyvavo ES teisėkūros procesuose, rengiant tinklo kodeksų, skirtų aukščiau minėtoms problemoms spręsti, gairių, projektų rengimo procese nuolat teikė pastabas Europos Komisijos teisės aktų vertėjams.

Be to, Baltijos regione gimė nauja iniciatyva – 2013 m. birželio 14 d. susitikime Taline tarp Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos šalių nacionalinių reguliuotojų bei kompetentingų ministerijų atstovų buvo nuspręsta siekti įkurti Baltijos šalių gamtinių dujų rinkos reguliavimo darbo grupę, kurios pagrindiniai tikslai – panaikinti visus galimus barjerus bendrai Baltijos regiono gamtinių dujų rinkai vystyti bei parengti tinkamą ekonominę bei reguliacinę aplinką ruošiantis integracijai į bendrą ES gamtinių dujų rinką.

#### ***Investicijų plano stebėseną ir jų atitikimo su ES dešimties metų tinklo plėtros planu vertinimas***


Perdavimo sistemos operatorius, vadovaudamasis Gamtinių dujų įstatymu, parengia dešimties metų tinklo plėtros planą, kurį pateikia VKEKK. VKEKK išnagrinėja, ar dešimties metų tinklo plėtros plane atsižvelgta į visus investavimo poreikius, kurie buvo nustatyti konsultavimosi metu, ir ar šis planas suderinamas su Europos Sąjungos dešimties metų tinklo plėtros planu bei vėliau atlieka dešimties metų tinklo plėtros plano įgyvendinimo stebėseną, jos vertinimą ir paskelbia gautus rezultatus. Dešimties metų tinklo plėtros plano nevykdantį perdavimo sistemos operatorių VKEKK įpareigoja vykdyti dešimties metų tinklo plėtros planą ir gali skirti sankcijas Energetikos įstatymo nustatyta tvarka ir sąlygomis.

AB „Lietuvos dujos“ 2012 m. gruodžio 31 d. pateikė VKEKK Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus dešimties metų (2013 – 2022 m.) tinklo plėtros plano projektą. VKEKK, atlikusi pirminį minėto projekto vertinimą, pateikė AB „Lietuvos dujos“ pirmines pastabas, kurias įvertinusi Bendrovė 2013 m. vasario 26 d. pateikė papildytą plano projektą.

VKEKK pateikė Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus dešimties metų (2013 – 2022 m.) tinklo plėtros plano projektą viešajai konsultacijai, kuri truko nuo 2013 m. kovo 1 d. iki 2013 m. balandžio 2 d. Pasibaigus minėtai konsultacijai VKEKK 2013 m. balandžio 3 d. raštu kreipėsi į AB „Lietuvos dujos“ dėl gautų pastabų įvertinimo.

AB „Lietuvos dujos“ 2013 m. balandžio 24 d. pateikė VKEKK patobulintą Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus dešimties metų (2013 – 2022 m.) tinklo plėtros planą. Atsižvelgus į tai, kad viešosios konsultacijos suinteresuoti asmenys pateikė nemažai pastabų VKEKK priėmė sprendimą organizuoti viešąjį svarstymą dėl minėto plano.

2013 m. gegužės 14 d. viešojo svarstymo metu buvo sutarta, jog perdavimo sistemos operatorius išskirs nurodytus investicijų projektus į dvi dalis: projektus, kurie numatomi įgyvendinti pagal Nacionalinę energetikos strategiją, bei kitus pagrįstus projektus, identifikuos preliminarius kiekvieno investicijų projekto lėšų poreikius, atliks numatytų investicijų projektų jautrumo analizę pagal su rinkos dalyviais suderintas gaires.



AB „Lietuvos dujos“ patikslintą projektą pateikė VKEKK liepos 17 d. Vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 31 straipsnio 5 dalimi, VKEKK išnagrinės, ar dešimties metų tinklo plėtros plane atsižvelgta į visus investavimo poreikius, kurie buvo nustatyti konsultavimosi metu, ir ar šis planas suderinamas su Europos Sąjungos dešimties metų tinklo plėtros planu.

### ***Suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalas***

2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama tarybos direktyva 2004/67/EB (OL 2010 L 295,p. 1) 6 straipsnio 1 dalimi valstybės narės yra įpareigojamos ne vėliau kaip iki 2014 m. gruodžio 3 d. užtikrinti gamtinių dujų infrastruktūros standartą (N-1), tai yra užtikrinti tokį gamtinių dujų infrastruktūros techninį pajėgumą, kuris patenkintų bendrą gamtinių dujų poreikį valstybės teritorijoje, kai sutrinka vienos didžiausios gamtinių dujų infrastruktūros veikimas išskirtinai didelio gamtinių dujų poreikio dieną.


2012 m. birželio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Suskystintųjų gamtinių dujų terminalo įstatymą, kuriuo buvo užtikrintas reikiamas teisinis pagrindas Lietuvoje įrengti SGD terminalą ir sudarytos finansinės bei organizacinės sąlygos technologiškai ir ekonomiškai pagrįstam SGD terminalo ir jo infrastruktūros eksploatavimui. Šiuo įstatymu SGD terminalo projektas buvo pripažintas ypatingos valstybinės svarbos ekonominiu projektu. Siekiant užtikrinti SGD terminalo būtinąją veiklą ir efektyvią konkurenciją Lietuvos gamtinių dujų rinkoje, įstatyme buvo numatyta, kad 25 procentus viso Lietuvoje per metus suvartojamo gamtinių dujų kiekio turėjo sudaryti gamtinės dujos importuotos per SGD terminalą, 25 procentus – importuojamos jungiamaisiais bei kitais perdavimo sistemos gamtinių dujų vamzdiniais, likusi dalis paklausos turėjo formuotis laisvos rinkos sąlygomis.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimu Nr.199 „Dėl Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo įgyvendinimo“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 11 d. nutarimo Nr.864 redakcija (Žin., 2012, Nr. 83-4387)), akcinei bendrovei „Klaipėdos nafta“ buvo suteikti įgaliojimai įgyvendinti SGD terminalo projektą. 2012 m. kovo 2 d. AB „Klaipėdos nafta“ pasirašė plaukiojančios suskystintų gamtinių dujų saugyklos su dujinimo įrenginiu (toliau – FSRU) 10 metų išperkamosios nuomos sutartį su FSRU tiekėja, kompanija „Hoegh LNG“ numatant, kad FSRU pristatymo į Klaipėdos uostą terminas 2014 m. rugsėjo 1 d. – 2014 m. gruodžio 1 d. 2012 m. gegužės 9 d. parengtas ir paskelbtas SGD terminalo verslo planas. 2012 m. birželio 1 d. parengta ir visuomenei bei tikslinėms subjektams derinimui pateikta SGD terminalo poveikio aplinkai vertinimo ataskaita.

2013 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5, 10 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymą. Minėtu įstatymu priimti keletas esminių pakeitimų:

1. naujosios įstatymo redakcijos 5 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudos, kurių nėra galimybės finansuoti iš kitų bendrovei prieinamų šaltinių, taip pat suskystintų gamtinių dujų terminalo, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploatavimo sąnaudos, reikalingos suskystintų gamtinių dujų terminalo veiklai užtikrinti, VKEKK nustatyta tvarka ir sąlygomis įtraukiamos į gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos;

2. 10 straipsnio 3 dalis, užtikrinusi pasinaudojimo suskystintų gamtinių dujų terminalu pirmenybę Lietuvos vartotojams Baltijos regiono šalių atžvilgiu, pripažinta netekusia galios;



3. 11 straipsnio pakeitimu nustatyti kiti suskystintų gamtinių dujų terminalo būtinąją veiklą turėsiantys užtikrinanti įpareigojimai, pakeičiant „25 procentų privalomo dujų pirkimo“<sup>4</sup> taisyklę į gamtinių dujų tiekimo per SGD terminalą pirmumo tvarkos užtikrinimą valstybės reguliuojamai elektros energijos ir (ar) šilumos energijos gamybai, kuri įpareigojo įsigyti dujas per SGD terminalą bei jungiamaisiais ir kitais perdavimo sistemos vamzdynais.

Numatoma, kad Lietuvos teritorijoje SGD terminalas ir jo efektyvų veikimą užtikrinanti gamtinių dujų infrastruktūra turi būti įrengta iki 2014 m. gruodžio mėnesio.

Komisija 2011 metais suderino Nacionalinės energetikos strategijoje numatytą magistralinio dujotiekio Jurbarkas - Klaipėda statybos AB „Lietuvos dujos“ investicijų projektą. Šis dujotiekis būtinas tam, kad ateityje, siekiant diversifikuoti gamtinių dujų tiekimą į Lietuvos Respubliką, būtų užtikrintas planuojamo pastatyti suskystintų gamtinių dujų terminalo veikimas. Suderinto investicijų projekto vertė 168,5 mln. Lt. Projektas bus dalinai finansuojamas ES struktūrinės paramos lėšomis.

#### 4.1.5. TEISĖS AKTŲ LAIKYMASIS

Nuo 2011 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojęs naujos redakcijos Gamtinių dujų įstatymas žymiai išplėtė VKEKK funkcijas bei pareigas.

Vykdydama Gamtinių dujų įstatymu VKEKK pavestus įpareigojimus, VKEKK rengia Gamtinių dujų įstatymą įgyvendinančių teisės aktų projektus, teikia juos viešosioms konsultacijoms, įvertina vartotojų, dujų įmonių ir kitų suinteresuotų asmenų pastabas ir VKEKK nutarimais tvirtina parengtus teisės aktus.

2009 metais priimtas III Energetikos paketas įpareigojo ES šalis nares šalinti kliūtis, trukdančias vienodomis sąlygomis, be diskriminacijos ar sunkumų transportuoti dujas perdavimo sistema, sukurti vienodas galimybes naudotis tinklais visoms gamtinių dujų įmonėms. VKEKK, vadovaudamasi Reglamento preambulės 30 punktu, turi užtikrinti, kad būtų laikomasi Reglamente nustatytų taisyklių ir pagal jį priimtų gairių.


Reglamento nuostatos reikalauja, kad perdavimo sistemos operatorius nustatytų nediskriminacines taisykles, reglamentuojančias teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo sistemomis sąlygas, pajėgumų paskirstymo bei perkrovos valdymo suderintų principų sukūrimą, balansavimo taisyklių bei disbalanso mokesčių nustatymą, prekybos pajėgumais sudarymo galimybę, teikiamos informacijos apimčių bei skaidrumo didinimą.

Įgyvendinus Reglamentą Lietuvoje, AB „Lietuvos dujos“ pagal VKEKK patvirtintus reikalavimus parengė ir su VKEKK suderino AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisykles, kurios nustato gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo principus, tvarką ir sąlygas AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemoje. Minėtos taisyklės įsigalioja nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d., jose įtvirtinta, kad už disbalanso dujų kiekį, didesnį nei tolerancijos riba, skaičiuojamas disbalanso užmokestis. Šio užmokesčio dydis nustatomas disbalanso dujų kiekį dauginant iš VKEKK nustatytos balansavimo kainos, kurią VKEKK nustatė 2013 m. liepos 18 d.

Taip pat AB „Lietuvos dujos“ VKEKK yra pateikusi Naudojimosi gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklių bei Naudojimosi gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklių projektus, kurie parengti

---

<sup>4</sup> Siekiant užtikrinti SGD terminalo būtinąją veiklą bei garantuoti SGD terminalo veiklos technologinį ir ekonominį pagrįstumą, Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo pirmojoje redakcijoje buvo įtvirtinta, kad per SGD terminalą importuojamų ir Lietuvos Respublikos gamtinių dujų vidaus rinkoje suvartojamų gamtinių dujų kiekis turi sudaryti ne mažiau kaip 25 procentus viso Lietuvos Respublikoje suvartojamo gamtinių dujų kiekio per metus. Be to, Gamtinių dujų įmonės, jungiamaisiais ir kitais perdavimo sistemos gamtinių dujų vamzdynais importuojančios gamtines dujas į Lietuvos Respubliką, per SGD terminalą ir jungiamaisiais bei kitais perdavimo sistemos gamtinių dujų vamzdynais (kiekvienų iš šių būdų atskirai) privalo įsigyti ne mažiau kaip 25 procentus įsigyjamų dujų.



vadovaujantis VKEKK patvirtintais reikalavimais. Minėti taisyklių projektai parengti įvertinus netolimoje ateityje pradėsiantį veikti suskystintų gamtinių dujų terminalą bei *entry-exit* kainodaros modelio įvedimą, todėl šiuo metu AB „Lietuvos dujos“ rengia tarpinius taisyklių projektus, kurie galiotų iki minėti pakeitimai Lietuvos Respublikos gamtinių dujų sektoriuje būtų įgyvendinti.

2011 m. gruodžio 30 d. AB „Lietuvos dujos“ buvo įgyvendinusi 61 proc. Reglamento nuostatų. Bendrovė 2013 m. vasario 6 d. informavo VKEKK, kad AB „Lietuvos dujos“ yra įgyvendinusi visas Reglamento nuostatas išskyrus reikalavimus, susijusius su Naudojimosi gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklėmis (pajėgumų paskirstymo mechanizmai, perkrovos valdymo tvarka, pajėgumų antrine rinka) bei Dešimties metų tinklo plėtros planu. VKEKK nuolat vykdo sudaryto įgyvendinimo plano stebėseną.


Siekiant gamtinių dujų rinkos dalyviams sudaryti sąlygas prekiauti gamtinėmis dujomis biržoje, 2012 m. vasario mėnesį VKEKK suderino BALTPPOOL UAB parengtą Prekybos gamtinių dujų biržoje reglamentą, kuris nustato biržos dalyvių ir rinkos operatoriaus teises ir pareigas vykdant prekybą gamtinėmis dujomis ir gamtinių dujų įsigijimo perleidimo teise bei atsiskaitymų už gamtinių dujų biržoje sudarytus sandorius tvarką.

2012 m. lapkričio 9 d. VKEKK priėmė sprendimą išduoti antrąją gamtinių dujų rinkos operatoriaus licenciją – UAB GET Baltic. Gamtinių dujų rinkos operatoriaus pagrindinė funkcija – organizuoti antrinę prekybą gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje. VKEKK 2012 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. O3-425 (Žin., 2012, Nr. 154-7964) suderino UAB GET Baltic prekybos gamtinių dujų biržoje reglamentą. Jame nustatomi pagrindiniai prekybos biržoje principai, esminiai reikalavimai gamtinių dujų biržos dalyviams, pageidaujantiems vykdyti prekybą gamtinėmis dujomis. Nustatyta pavedimų teikimo, koregavimo, atšaukimo tvarka, sandorių sudarymo bei prekybos rezultatų pateikimo gamtinių dujų biržos dalyviams ir gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriui tvarka, priemonės, skirtos užtikrinti sklandų atsiskaitymą tarp biržos dalyvių. Įtvirtintos šalių teisės, pareigos ir atsakomybė.

2012 m. kovo mėnesį VKEKK patvirtino Reikalavimus gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklėms, pagal kuriuos gamtinių dujų perdavimo tinklo operatorius - AB „Lietuvos dujos“ parengė ir 2012 m. liepos mėnesį pateikė derinimui AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisykles. VKEKK suderino Balansavimo taisykles 2012 m. rugsėjo 14 d. Šiomis taisyklėmis nustatomi gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo principai, tvarka ir sąlygos AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemoje.

VKEKK, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 43 straipsnio 2 dalies 4 punktu, 2012 m. birželį parengė Reikalavimus gamtinių dujų skirstymo sistemos operatoriaus rengiamai atitikties programai. Vadovaujantis šiais reikalavimais, skirstymo sistemos operatorius, tiekiantis gamtines dujas daugiau nei 100 tūkst. vartotojų, turi parengti atitikties programą, kuria siekiama gamtinių dujų skirstymo sistemos naudotojams sudaryti vienodas, nediskriminacines prieigos ir naudojimosi gamtinių dujų skirstymo sistema sąlygas bei įgyvendinti skirstymo sistemos operatoriaus veiklos efektyvumo, viešumo, informavimo ir kitus licencijuojamos veiklos principus. AB „Lietuvos dujos“ kaip vienintelis skirstymo sistemos operatorius, atitinkantis minėtas sąlygas, 2013 m. kovo 20 d. VKEKK pateikė AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų skirstymo sistemos atitikties programą, kurią AB „Lietuvos dujos“, įvertinusi VKEKK pateiktas pastabas, pakoregavo.

VKEKK pavesta reguliariai atlikti gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimus ir taip užtikrinti, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo didele įtaka gamtinių dujų rinkoje atvejų. VKEKK 2012 m. birželio mėnesį parengė ir patvirtino Rinkų tyrimo taisykles. Rinkų tyrimai bus atliekami pagal vienodus principus tiek gamtinių dujų, tiek elektros sektoriuose. VKEKK 2013 m. kovo 15 d.



nutarimu Nr. O3-81, pradėjo tiekimo rinkos tyrimą, siekiant užtikrinti veiksmingą konkurenciją gamtinių dujų tiekimo sektoriuje.

2012 m. liepos mėnesį VKEKK parengė ir patvirtino Reikalavimus naudojimosi gamtinių dujų perdavimo taisyklėms ir naudojimosi skirstymo sistema taisyklėms. Reikalavimai taikomi perdavimo sistemos operatoriams ir skirstymo sistemos operatoriams, kurie vartotojams, gamtinių dujų įmonėms ar asmenims, transportuojantiems gamtines dujas, suteikia teisę pagal sutartis naudotis gamtinių dujų sistemomis. 2013 m. gegužės – liepos mėnesiais VKEKK suderino naudojimosi UAB „Intergas“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofimos „Josvainiai“, AB „Achema“, UAB „Fortum Heat Lietuva“ skirstymo sistema taisyklės. Šiomis taisyklėmis siekiama užtikrinti, kad skirstymo sistemos operatorių teikiamos paslaugos būtų skaidrios, nediskriminuotų esamų bei potencialių gamtinių dujų skirstymo sistemų naudotojų bei suteiktų jiems lygias, sąžiningas, objektyvias ir skaidrias sąlygas naudotis sistemomis ir būtų sudarytos visos įmanomos galimybės kuo efektyviau išnaudoti gamtinių dujų skirstymo sistemų pajėgumus.

2012 m. gruodžio 21 d. VKEKK priėmė tris nutarimus, kuriais patvirtino:

1. Naudojimosi gamtinių dujų gavybos tinklais tvarkos aprašą. Juo siekiama užtikrinti, kad gamtinių dujų įmonėms ir vartotojams naudojimosi gavybos tinklais teisė būtų suteikta sąžiningai ir viešai, skatinant konkurencingą gamtinių dujų rinką ir išvengiant piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi, atsižvelgiant į tiekimo saugumą ir reguliarumą, turimus arba pagrįstai prieinamus pajėgumus bei aplinkos apsaugos reikalavimus;

2. Reikalavimus naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisyklėms, kuriais vadovaujantis AB „Klaipėdos nafta“ turi parengti Naudojimosi suskystintų gamtinių dujų terminalu taisyklės. Šios taisyklės turi numatyti aiškias bei nediskriminuojančias suskystintų gamtinių dujų terminalo naudotojų teises bei pareigas, skystinimo pajėgumų paskirstymo mechanizmus, perkrovos valdymo tvarką ir kt. svarbias sritis;

3. Naudojimosi gamtinių dujų laikymo saugyklose ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis kriterijų aprašą. Juo siekiama užtikrinti, kad gamtinių dujų vartotojai turėtų galimybę pasinaudoti gamtinių dujų laikymo saugyklose ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis skaidriai, nediskriminaciniu būdu. Apraše nustatyta, jog vartotojai dėl gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugų tiesiogiai derasi su įmonėmis, teikiančiomis šią paslaugą, o gamtinių dujų laikymo saugykloje paslaugai būtų taikomos valstybės reguliuojamos kainos.

2013 m. gegužės 13 d. VKEKK priėmė nutarimus dėl naujų buitinių bei nebutinių vartotojų sistemų prijungimo prie AB „Lietuvos dujos“ dujų sistemos procedūrų ir įkainių. Šiomis procedūromis nustatoma naujų buitinių bei nebutinių vartotojų prijungimo prie AB „Lietuvos dujos“ dujų sistemos eiga ir prijungimo įkainiai.

2013 m. liepos 18 d. VKEKK priėmė keletą svarbių nutarimų:

1. patvirtintas Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašas. Reguluojamos gamtinių dujų įmonės privalės vesti apskaitą pagal Komisijos patvirtintus reikalavimus, atskiriant pajamas, sąnaudas, turtą ir įsipareigojimus gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, skystinimo, laikymo, tiekimo, kitoms reguliuojamoms ir nereguluojamoms veikloms. Tinkamas apskaitos atskyrimo įgyvendinimas užtikrins maksimalų skaidrumą ir nediskriminavimą.

2. Nustatyta gamtinių dujų sistemos balansavimo kaina. Nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. įsigalioja AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklės, suderintos VKEKK 2012 m. rugsėjo 14 d. nutarimu, kuriomis yra numatyta, kad už disbalanso dujų kiekį, didesnį nei tolerancijos riba, skaičiuojamas disbalanso užmokestis. Šio užmokesčio dydis nustatomas disbalanso dujų kiekį dauginant iš VKEKK nustatytos balansavimo kainos. Taigi, atsižvelgiant į VKEKK atliktą Europos Sąjungoje veikiančių perdavimo sistemų operatorių taikomų balansavimo dujų kainų analizę

buvo priimtas sprendimas patvirtinti balansavimo paslaugos kainą, kurią sudaro 10 procentų perkamų arba parduodamų balansavimo dujų ribinės kainos.

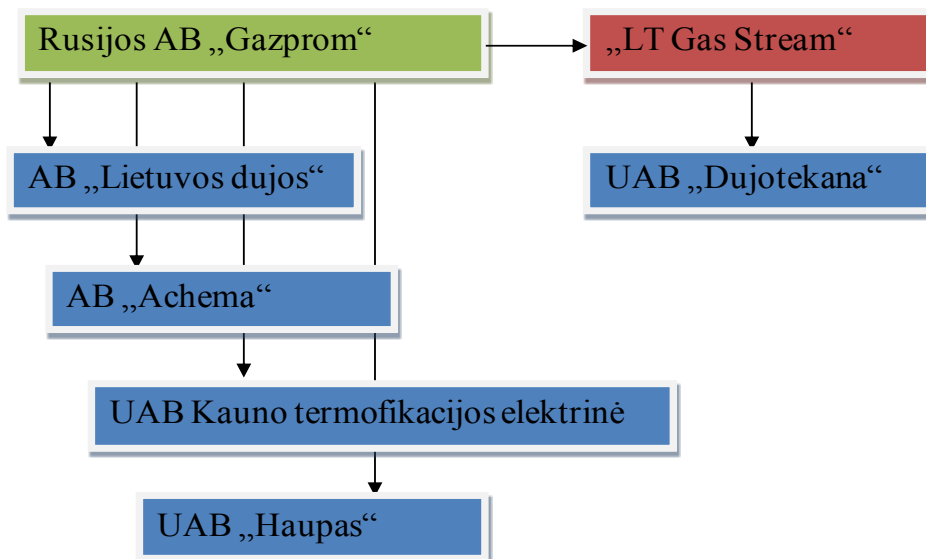
1. Patvirtintos UAB „Intergas“ gamtinių dujų skirstymo sistemos balansavimo taisyklės. Šiomis taisyklėmis reglamentuojami skirstymo sistemos operatoriaus, skirstymo sistemos naudotojų bei kitų rinkos dalyvių, prekiaujančių gamtinėmis dujomis pagal dvišales pirkimo-pardavimo sutartis tarpusavio santykiai, teisės ir pareigos dalyvaujant gamtinių dujų paskirstymo sistemos balansavime.

2. Patvirtintas Gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų ilgalaikės trukmės išlaidų ir naudos rinkai ekonominio vertinimo tvarkos aprašas, kuris apibrėžia aiškius ekonominio vertinimo kriterijus, reikalingus nustatyti gamtinių dujų pažangiųjų matavimo sistemų ilgalaikės trukmės išlaidų ir naudos rinkai santykį, padėsiantį priimti sprendimus dėl pažangiųjų matavimo sistemų, kuriomis būtų padedama vartotojams aktyviai dalyvauti gamtinių dujų tiekimo rinkoje, įdiegimo darbotvarkės.

## 4.2. Konkurencijos skatinimas

### 4.2.1. DIDMENINĖ RINKA

#### 42 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą segmento dalyviai



Šaltinis: VKEKK.

Gamtinių dujų importo rinkoje 2012 metais veikė tie patys dalyviai, kaip ir 2011 metais, t. y. AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, AB „Achema“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė (KTE), UAB „Haupas“. Dujos į Lietuvą buvo importuojamos pagal kiekvienam importuotojui nustatytas kvotas iš vienintelio išorinio dujų tiekėjo – Rusijos AB „Gazprom“. UAB „Dujotekana“ importuojamas dujas pirko ne tiesiogiai iš Rusijos AB „Gazprom“, o per tarpininką – „LT Gas Stream“ (42 pav.).



15 lentelė. Į Lietuvą importuoti gamtinių dujų kiekiai 2011 – 2012 m., tūkst. m<sup>3</sup>

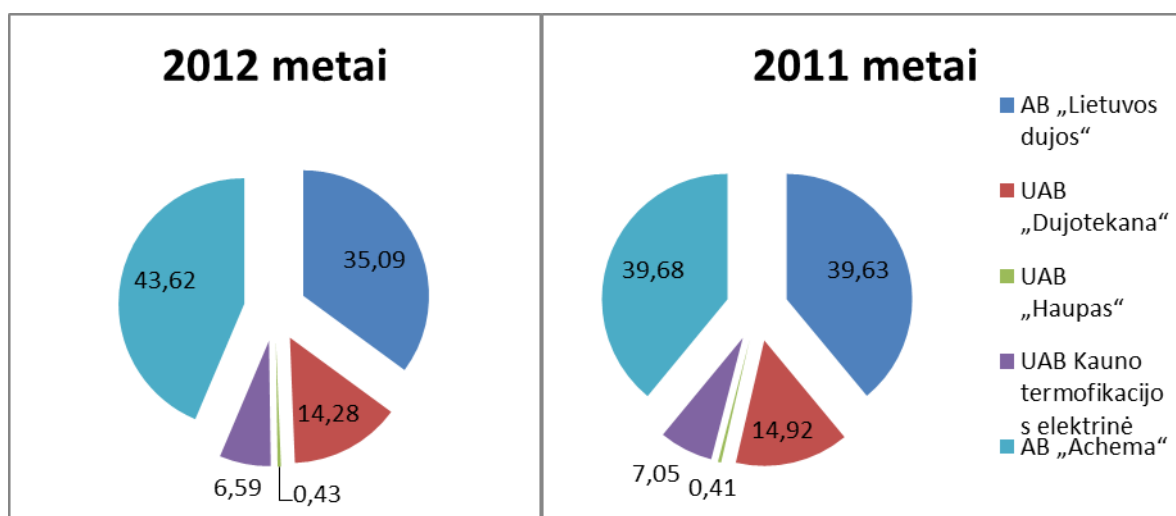
Importuotojas	2011 metai	2012 metai	Pokytis, proc.
AB „Lietuvos dujos“	1 350 325	1 165 132	-13,7
UAB „Dujotekana“	508 386	474 181	-6,7
UAB „Haupas“	13 958	14 223	1,9
UAB Kauno termofikacijos elektrinė	240 057	218 690	-8,9
AB „Achema“	1 351 972	1 448 419	7,1
<b>Iš viso:</b>	<b>3 407 459</b>	<b>3 320 645</b>	<b>-2,5</b>

Šaltinis: VKEKK.

2012 metais į Lietuvą buvo importuota 3 320,6 mln. m<sup>3</sup> gamtinių dujų. Palyginus su 2011 metais, importuotas dujų kiekis sumažėjo 2,5 proc. (15 lentelė). Kaip matyti iš 4 lentelėje pateiktų duomenų, importuojamų dujų kiekio mažėjimą lėmė AB „Lietuvos dujos“, kurios importuojamas dujų kiekis per 2012 metus sumažėjo 185,193 mln. m<sup>3</sup>, t. y. 13,7 proc.

Struktūriniu požiūriu didžiausią gamtinių dujų importo rinkos dalį Lietuvoje užėmė AB „Lietuvos dujos“ (43 pav.).

43 pav. Gamtinių dujų importuotojų 2012 ir 2011 metais užimamos rinkos dalys



Šaltinis: VKEKK.

2012 metais, palyginus su 2011-aisiais, pasikeitė ir rinkos dalyvių užimamos rinkos dalys. Kadangi AB „Achema“ 2012 metais importavo 94,447 mln. m<sup>3</sup> daugiau dujų negu 2011 metais, jos rinkos dalis padidėjo 4 procentiniais punktais – nuo 39,6 proc. iki 43,6 proc. Atitinkamai sumažėjo AB „Lietuvos dujos“ užimama rinkos dalis 4,6 procentinio punkto – nuo 39,6 proc. iki 35 proc. Kitų rinkos dalyvių užimama rinkos dalis keitėsi nežymiai: UAB „Dujotekana“ – 0,64 procentinio punkto (nuo 14,92 proc. iki 14,28 proc.), Kauno termofikacijos elektrinės rinkos dalis sumažėjo nuo 7,05 proc. iki 6,59 proc., UAB „Haupas“ rinkos dalis padidėjo nuo 0,41 proc. iki 0,43 proc.

Gamtinių dujų įstatymas numato, kad gamtines dujas vartotojams tiekia gamtinių dujų tiekimo įmonės, turinčios tiekimo licenciją. Tiekimo licencija suteikia teisę tiekimo įmonei tiekti gamtines dujas vartotojams ir gamtinių dujų įmonėms. Tiekimo įmonė gali prekiauti gamtinėmis dujomis biržoje ir (ar) pagal dvišales sutartis.

VKEKK sprendimu 2012 metais gamtinių dujų tiekimo licencija buvo išduota trims įmonėms: Baltic Energy Services, UAB, Enefit UAB, SKY ENERGY GROUP, UAB. Iš viso gamtinių dujų tiekimo licencijas 2012 metais turėjo 17 gamtinių dujų tiekimo įmonių, tačiau 9 iš jų nevykdė gamtinių dujų tiekimo veiklos (16 lentelė). Likę rinkos dalyviai gamtines dujas tiekė vartotojams ir dujų įmonėms didmeninėje ir (arba) mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkose.

16 lentelė. Licencijuotos gamtinių dujų tiekimo įmonės 2012 m.

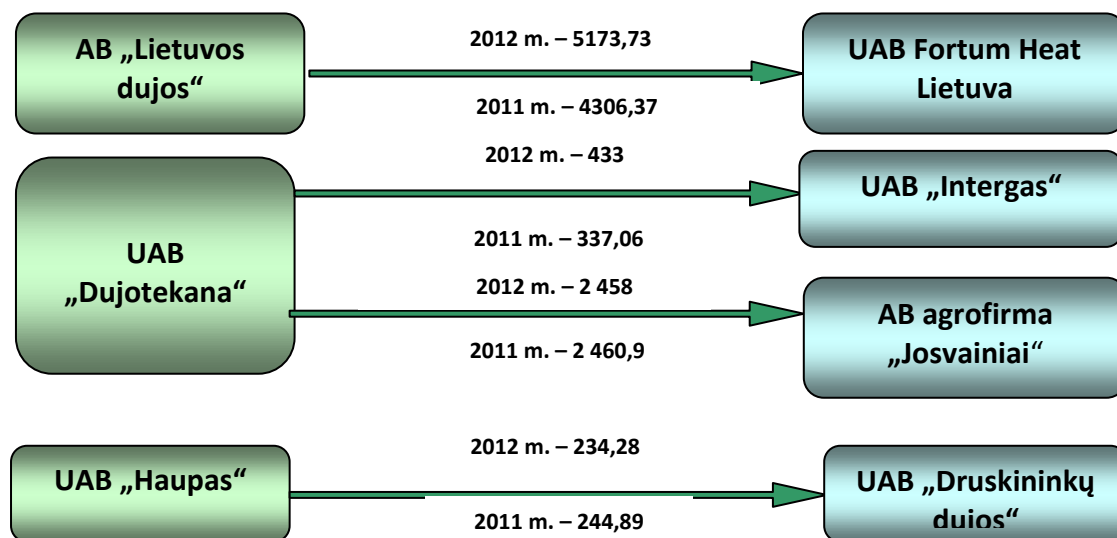
Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Informacija apie veiklos vykdymą 2012 metų IV ketv.
1.	AB „Lietuvos dujos“	Vykdė
2.	AB agrofirma „Josvainiai“	Vykdė
3.	UAB „Prekybos namai Giro“	Nevykdė
4.	UAB „Dujotekana“	Vykdė
5.	Bendra Lietuvos ir Rusijos įmonė UAB „Stella Vitae“	Nevykdė
6.	AB „Achema“	Vykdė
7.	UAB „Intergas“	Vykdė
8.	Lietuvos ir JAV UAB „Iternalit“	Nevykdė
9.	UAB „Haupas“	Vykdė
10.	UAB „Druskininkų dujos“	Vykdė
11.	UAB Kauno termofikacijos elektrinė	Nevykdė
12.	UAB „Fortum Heat Lietuva“	Vykdė
13.	UAB „Imlitex“	Nevykdė
14.	Lietuvos energija, AB	Nevykdė
15.	Baltic Energy Services, UAB	Nevykdė
16.	Enefit UAB	Nevykdė
17.	SKY ENERGY GROUP, UAB	Nevykdė

Šaltinis: VKEKK.

Didmeninė gamtinių dujų rinka Lietuvoje yra nežymi, nes realiai dujų importo kvotos buvo paskirstytos AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“.

Didmeninei prekybai priskiriamas tik tas dujų kiekis, kurį iš importuotojų perka kitos dujų įmonės, kurios vykdo skirstymo ir tiekimo veiklas konkrečiuose Lietuvos regionuose. Prekybos tarp didmeninių gamtinių dujų vartotojų nebuvo. 2012 metais didmeninėje rinkoje parduota 8,3 mln. m<sup>3</sup> gamtinių dujų, t. y. 12,9 proc. daugiau nei 2011 metais. (44 pav.)

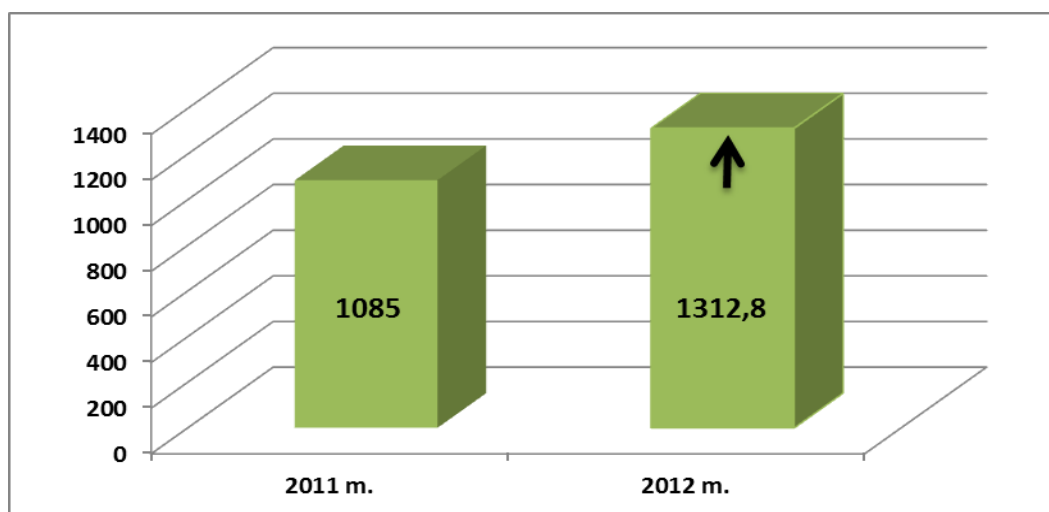
44 pav. Gamtinių dujų didmeninės rinkos dalyviai ir didmeninėje rinkoje parduoti dujų kiekiai, tūkst. m<sup>3</sup>



Šaltinis: VKEKK.

#### 4.2.1.1. GAMTINIŲ DUJŲ KAINŲ LYGIO, SKAIDRUMO, ATVIROS RINKOS IR KONKURENCIJOS EFEKTYVUMO STEBĖSENA DIDMENINĖJE RINKOJE

45 pav. Gamtinių dujų vidutinės importo kainos 2011-2012 metais palyginimas, Lt/ tūkst. m<sup>3</sup>



Šaltinis: VKEKK.

Gamtinių dujų importo kaina tiesiogiai priklauso nuo alternatyvių kuro rūšių, t. y. 1 proc. sieringumo mazuto ir dyzelinio kuro (0,1) kainos pasaulinėje rinkoje bei euro ir JAV dolerio kurso santykio. 1 proc. sieringumo mazuto kaina 2012 metais, palyginti su 2011-aisiais, padidėjo 14,6 proc., dyzelinio kuro (0,1) – 10,1 proc. Valiutų kurso santykis augo 8,5 proc. Šie veiksniai lėmė tai, kad vidutinė importuojamų gamtinių dujų kaina 2012 metais, palyginus su 2011-aisiais, vidutiniškai padidėjo 21,0 proc. – nuo 1085,0 Lt iki 1312,8 Lt už tūkst. m<sup>3</sup>:

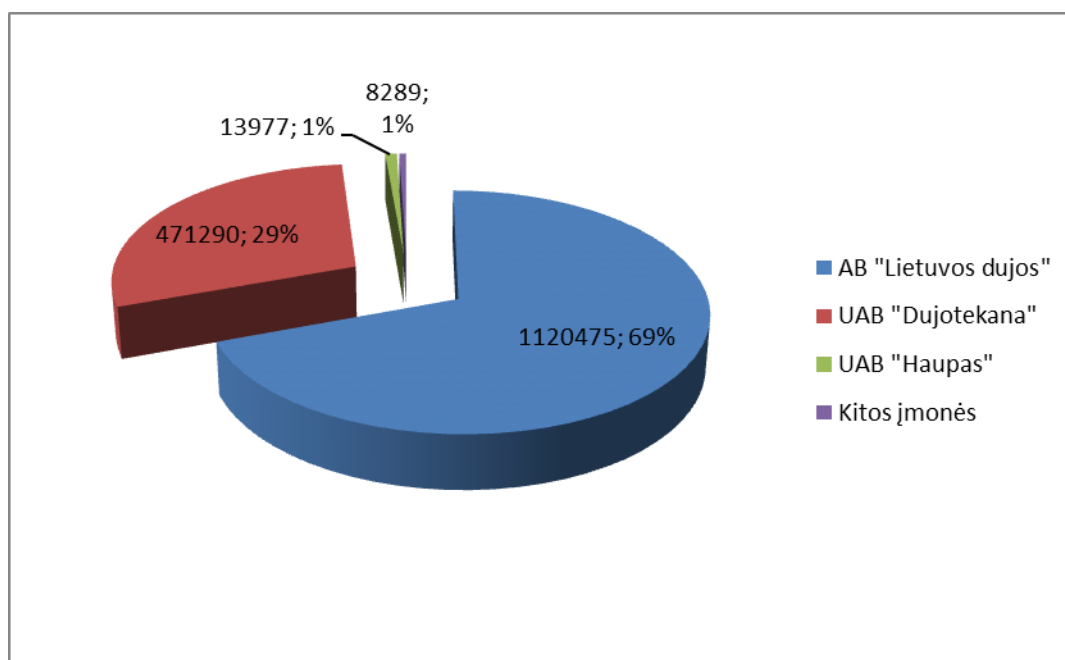
Siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą VKEKK kiekvieną ketvirtį rengia ir savo tinklalapyje skelbia gamtinių dujų stebėsenos ataskaitas. Ataskaitose nagrinėjamos gamtinių dujų importo, perdavimo, skirstymo ir tiekimo rinkos.

Didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje konkurencija praktiškai nevyksta dėl vienintelio išorinio importo šaltinio. Pradėjus veikti suskystintų gamtinių dujų terminalui, didiesiems gamtinių dujų importuotojams atsiras galimybė įsigyti gamtinių dujų ne tik iš Rusijos Federacijos, bet ir iš kitų aktyvių pasaulio regionų, turinčių galimybę eksportuoti suskystintas gamtines dujas, o tai skatins konkurenciją tarp didmenininkų. Gamtinių dujų importo kainos skelbiamos VKEKK interneto svetainėje adresu <http://www.regula.lt/lt/dujos/duju-kainos>.

VKEKK 2012 m. lapkričio 9 d. išdavė antrąją gamtinių dujų rinkos operatoriaus licenciją – UAB GET Baltic. Per 2013 m. pirmąjį pusmetį Get Baltic gamtinių dujų biržoje fiksuota apyvarta – 448 tūkst. m<sup>3</sup>, aktyviausiai prekyba vyko birželio mėnesį, kuomet buvo sudaryti 33 sandoriai už 363 tūkst. m<sup>3</sup>. Tai ženkli realios prekybos gamtinių dujų rinkoje indikacija, nes iki 2013 m. pradžios Lietuvos gamtinių dujų sektoriuje prekyba gamtinėmis dujomis biržos platformose praktiškai nevyko.

#### 4.2.2. MAŽMENINĖ GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO RINKA


46 pav. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių rinkos dalys 2012 m.



Šaltinis: VKEKK.

2012 metais Lietuvoje buvo 559 498 gamtinių dujų vartotojų, iš jų 553 234 buitinių ir 6 264 nebutinių vartotojų. Gamtines dujas vartotojams tiekė 7 tiekimo įmonės: AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“ bei UAB „Intergas“.

Mažmeninėje gamtinių dujų rinkoje vartotojams buvo parduota 1614,0 mln. m<sup>3</sup> dujų. Palyginti su 2011 metais, 2012 metais pardavimai sumažėjo 12,3 proc. Mažmeninėje dujų tiekimo rinkoje, kaip ir didmeninėje, dominuoja du tiekėjai, kurie turi daugiau kaip 98 proc. dujų tiekimo rinkos. Tai AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“. Visos kitos dujų tiekimo įmonės užima apie 2 proc. nuo iš viso parduoto dujų kiekio. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių parduodamų dujų kiekiai (rinkos dalys) pateikiami 46 pav.



Mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje buitinių vartotojų dalis 2012 metais sudarė 10,5 proc. ir kiek padidėjo palyginti su 2011 metais (9,9 proc.). Atitinkamai nebuitinių vartotojų segmentas bendroje mažmeninėje dujų tiekimo rinkoje 2012 metais sudarė 89,5 proc. (2011 metais buvo 90,1 proc.).

Iki šiol gamtines dujas buitiniams vartotojams tiekė tik integruotos skirstymo ir tiekimo įmonės, tiekiančios gamtines dujas savo skirstymo veiklos teritorijoje. Didžiausia iš jų – AB „Lietuvos dujos“, užimanti 99 procentus buitinių vartotojų rinkos. Pažymėtina, kad VKEKK 2012 m. rugsėjo 14 d. išdavė gamtinių dujų tiekimo licenciją Sky Energy Group, UAB. Bendrovė planuoja tiekti dujas buitiniams vartotojams, todėl kreipėsi į VKEKK, kuri 2013 m. gegužės 30 d. patvirtino Sky Energy Group, UAB gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams, įsigaliojusius nuo liepos 1 d. Akcentuotina, jog tai pirmoji konkurencinė iniciatyva tiekimo rinkoje buitiniams vartotojams. Bendrovė ketina pirkti gamtines dujas biržoje ir konkuruoti dėl buitinių vartotojų su didžiausią dalį buitinių vartotojų rinkoje užimančia AB „Lietuvos dujos“.

Patvirtinti tarifai (skirtingai nuo kitų integruotų tiekėjų taikomų tarifų buitiniams vartotojams) – vienanariai, todėl tikimasi, kad minėta tarifų struktūra leis sudaryti galimybę buitiniams vartotojams pasirinkti palankesnę tiekėją ir sudarys sąlygas vystytis konkurencijai buitinių vartotojų tiekimo rinkoje.

2012 metais buvo 553,2 tūkst. buitinių vartotojų ir, palyginus su 2011 metais, jų skaičius padidėjo 0,39 proc. Buitiniai vartotojai per 2012 metus suvartojo 169,5 mln. m<sup>3</sup> dujų, t. y. 6,63 proc. mažiau negu 2011 metais. Buitinių vartotojų pagrindinę segmento dalį 2012 metais, kaip ir 2011-aisiais, užima AB „Lietuvos dujos“, kurios šiems vartotojams patiekia daugiau kaip 99 proc. visų mažmeninėje rinkoje parduodamų dujų kiekio.

#### 4.2.2.1. GAMTINIŲ DUJŲ KAINŲ LYGIO, SKAIDRUMO, ATVIROS RINKOS IR KONKURENCIJOS EFEKTYVUMO STEBĖSENA MAŽMENINĖJE RINKOJE


Vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnio 16 dalimi, VKEKK patikrina dujų įmonių pateiktas konkrečias gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainas, ar jos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių ir neviršija nustatytos kainos viršutinės ribos.

VKEKK, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnio 17 dalimi, kas pusę metų tvirtina tarifus buitiniams vartotojams. 2012 metais VKEKK 5 dujų įmonėms du kartus per metus tvirtino tarifus buitiniams vartotojams, diferencijuojant juos pagal grupes.

Gamtinių dujų tarifas buitiniams vartotojams susideda iš prognozuojamų gamtinių dujų (produkto), konkrečių perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo, tiekimo kainų ir skirtumo tarp ankstesnio tarifų galiojimo laikotarpio prognozuotų ir faktinių gamtinių dujų (produkto) kainų sumos. Dujų importo kaina ateinančiam pusmečiui yra prognozuojama pagal kintančių importo kainos dedamųjų (1 proc. sieringumo mazuto, dyzelinio kuro (0,1), JAV dolerio ir euro santykį bei dujų kalingumą) prognozę. Pajamų skirtumas, kuris susidaro dėl skirtumo tarp prognozuotos ir faktinės importo kainos, įvertinamas nustatant gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams kitam pusmečiui.

Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnis numato, kad gamtinių dujų tiekimo kaina nėra reguliuojama, išskyrus atvejus, jei VKEKK rinkos tyrimo metu nustato, jog dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo asmuo taiko pernelyg dideles kainas arba naudoja kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams.

Vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo nuostatomis dėl energetinių išteklių rinkos tyrimo, 2012 m. VKEKK nutarimu patvirtino Rinkų tyrimo taisyklės, kuriomis siekiama sudaryti prielaidas susiformuoti veiksmingai konkurencijai gamtinių dujų rinkose bei užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka šiose rinkose.



Rinkos tyrimas gali būti atliekamas valstybės ar savivaldybės institucijų motyvuotu prašymu, suinteresuotų asmenų motyvuotu prašymu, VKEKK iniciatyva. Rinkos tyrimas atliekamas per 4 mėnesius nuo VKEKK sprendimo pradėti rinkos tyrimą dienos. Šis terminas gali būti pratęstas motyvuotu VKEKK sprendimu ne daugiau kaip 3 kartus, kiekvieną kartą pratęšiant rinkos tyrimo terminą ne ilgiau kaip 3 mėnesiams.

Rinkos tyrimo procedūrą sudaro šie etapai:

- rinkos apibrėžimas;
- konkurencijos rinkoje veiksmingumo tyrimas;
- asmenų, turinčių didelę įtaką rinkoje, nustatymas;
- įpareigojimų nustatymas, pakeitimas ir (ar) panaikinimas didelę įtaką rinkoje turintiems asmenims.

Atlikdama rinkų tyrimus, VKEKK įvertina kliūtis, kurios trukdo pradėti veikti rinkoje ir (ar) vystytis konkurencijai joje, nustato, ar rinka pasižymi veiksmingos konkurencijos atsiradimo tendencijomis bei konkurencijos teisės pakankumą sumažinti ar pašalinti kliūtis konkurencijai vystytis. Tiriant, ar konkurencija rinkoje yra veiksminga, VKEKK vertina:

- rinkos struktūrą ir koncentraciją;
- įėjimo į rinką barjerus;
- potencialią konkurenciją (vartotojų paskatas ir galimybes keisti paslaugos teikėją; ekonomines ir technines galimybes naujam paslaugos teikėjui atsirasti);
- asmens galimybes taikyti nepagrįstas (pėrnelyg dideles) kainas, kainų spaudimą.

Didelę įtaką atitinkamoje gamtinių dujų tiekimo rinkoje turintys asmenys nustatomi, vadovaujantis Gamtinių dujų įstatymo 12 straipsnio nuostatomis:

- asmuo vienas ar kartu su kitais susijusiais asmenimis užima padėtį, prilygintą dominuojančiai;
- asmuo turi didelę įtaką vienoje gamtinių dujų tiekimo rinkoje arba gamtinių dujų tiekimo rinkos dalyje, jeigu sąsajos tarp šių dviejų rinkų leidžia vienoje gamtinių dujų rinkoje turimą įtaką panaudoti kitoje gamtinių dujų tiekimo rinkoje ir taip sustiprinti savo įtaką susijusioje gamtinių dujų tiekimo rinkoje.

VKEKK, nustačiusi, kad konkurencija rinkoje nėra veiksminga, didelę įtaką rinkoje turintiems asmenims nustato vieną ar daugiau priemonių:

- teikti paslaugas kainomis, pagrįstomis sąnaudomis, įskaitant protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą;
- įrodyti kainų pagrįstumą sąnaudomis per protingumo kriterijų atitinkantį terminą;
- įgyvendinti VKEKK nustatytus reikalavimus sąnaudų apskaitos sistemoms, metodams ir (arba) modeliams, skirtiems konkrečioms paslaugų rūšims teikti. Tokią sąnaudų sistemą, metodą ir (arba) modelį VKEKK paskelbia viešai savo interneto svetainėje;
- vadovautis VKEKK nustatyto sąnaudų padengimo mechanizmu, skatinančiu efektyvumą ir, kiek įmanoma, didinančiu ilgalaikę naudą vartotojams. VKEKK, nustatydamą sąnaudų padengimo mechanizmą, atsižvelgia į kainų rodiklius, taikomus palyginamose rinkose.

VKEKK, rinkos tyrimo metu motyvuotai nusprendusi, kad aukščiau išvardintos priemonės gali neužtikrinti veiksmingos konkurencijos rinkoje, didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui gali nustatyti pagrįstus ir proporcingus įpareigojimus:

- įpareigojimą nesudaryti kitiems rinkos dalyviams įėjimo į rinką barjerų;
- įpareigojimą neriboti konkurencijos nustatant nepagrįstas kainas;
- įpareigojimą nesudaryti geresnių sąlygų atskiriems vartotojams ar nepagrįstai neatsisakyti teikti paslaugas;
- įpareigojimą užtikrinti VKEKK nustatytą paslaugų kokybę;

- siekdama apsaugoti vartotojų interesus ir skatinti veiksmingą konkurenciją, VKEKK turi teisę didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui taikyti individualias kainų kontrolės priemones ir įpareigojimus kainas grįsti sąnaudomis ar kainomis, nustatomomis palyginamose rinkose.

VKEKK 2013 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. O3-81, pradėjo tiekimo rinkos tyrimą, siekiant užtikrinti veiksmingą konkurenciją gamtinių dujų sektoriuje.

#### **4.3. Tiekimo saugumas**

##### **4.3.1. PASIŪLOS IR PAKLAUSOS PRIEŽIŪRA**

Gamtinės dujos į Lietuvą tiekiamos iš Rusijos dujų verslovių per Baltarusiją magistraliniu dujotiekiu Minskas–Vilnius. Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje esančios Kotlovkos dujų apskaitos stoties techniniai pajėgumai yra 31 200 tūkst. m<sup>3</sup> per parą. Maksimalus šių pajėgumų panaudojimas 2012 metais buvo 85,6 proc. Tai reiškia, kad importo pajėgumai fiziškai užtikrina visus Lietuvos vartotojų poreikius bei tranzito į Rusijos Federaciją (Kaliningrado sritį) ir Latvijos kryptimi reikalingus pajėgumus. Dujų tiekimas Lietuvoje 2012 metais atitiko poreikius, tiekimo apribojimų nebuvo. Kotlovkos techniniai pajėgumai leidžia importuoti į Lietuvą 13,286 mlrd. m<sup>3</sup> dujų per metus, faktiškai per 2012 metus buvo importuota 5,434 mlrd. m<sup>3</sup> (su tranzitu).

Vienas iš svarbiausių tiekimo saugumo ir patikimumo užtikrinimo elementų yra ilgalaikės dujų tiekimo sutartys. AB „Lietuvos dujos“ yra pasirašiusi dujų tiekimo sutartį su RAB „Gazprom“ iki 2015 metų (imtinai). Sutartis pasirašyta 1999 metais. UAB „Dujotekana“ yra pasirašiusi ilgalaikę sutartį iki 2020 metų (imtinai), o UAB „Haupas“ – iki 2015 metų (imtinai).

##### **4.3.2. NUMATOMA PAKLAUSA, REIKALINGI PAJĖGUMAI IR TIEKIMAS**

Gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje 2012 metais ir planuojama dujų paklausa iki 2016 metų parodytas 25 lentelėje.


17 lentelė. Dabartinis ir laukiamas gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje 2012 – 2016 m.

	2012	2013	2014	2015	2016
Suvartojamas dujų kiekis, mlrd.m <sup>3</sup>	3,26	2,76	2,7	2,56	2,5

Šaltinis: VKEKK.

AB „Lietuvos dujos“ perdavimo sistemą sudaro 1904,4 km dujotiekių, 65 dujų skirstymo stotys (DSS), 3 dujų apskaitos stotys, dvi dujų kompresorių stotys.

Dujų perdavimo sistema yra eksploatuojama vadovaujantis Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2012 m. liepos 5 d. patvirtinto teisės akto „Gamtinių dujų perdavimo sistemos eksploatavimo taisyklės“ reikalavimais. Perdavimo sistemos operatorius užtikrina perdavimo sistemos priežiūros kokybę, rengdamas ir vykdydamas kasmetinius dujotiekių įrenginių techninės priežiūros grafikus, kasmetines ir perspektyvines remonto ir rekonstrukcijos darbų programas, reikalui esant, organizuodamas techninės priežiūros ir remonto darbų pirkimus iš kitų įmonių. Perdavimo sistemos operatorius turi saugumo strategiją, numatančią priemones užtikrinti magistralinių dujotiekių saugumui ir patikimumui bei operatyviam ir efektyviam reagavimui įvykus ekstremaliems įvykiams. Techninės priežiūros sistema užtikrina patikimą sistemos funkcionavimo lygį. Rasti trūkumai šalinami nedelsiant arba įtraukiami į dujų sistemų remonto ar rekonstrukcijos darbų programas. Priklausomai nuo dujotiekio charakteristikų, technologinio išdėstymo, techninės priežiūros rezultatų, papildomas



dėmesys skiriamas didžiausios rizikos magistraliniams dujotiekiams. Periodiškai atliekami vamzdynų vidinės diagnostikos darbai. Šiuo metu vidinei diagnostikai yra pritaikyta 482 km vamzdynų. Iki 2017 metų vidinei diagnostikai numatoma pritaikyti 982 km magistralinių dujotiekių.

2012 metais šalies magistraliniuose dujotiekiuose avarijų ir sutrikimų neužregistruota.

Nors esami techniniai pajėgumai leidžia pilnai aprūpinti Lietuvos vartotojus gamtinėmis dujomis, tačiau dujų tiekimas iš vieno šaltinio neužtikrina dujų tiekimo saugumo. Sutrikus dujų tiekimui per Kotlovką, sutriktų visų (išskyrus Druskininkus) Lietuvos vartotojų aprūpinimas dujomis. Gamtinių dujų tiekimo sutrikimo atveju, Lietuvos vartotojams būtų tiekiamos dujos iš Latvijoje esančios Inčiukalnio dujų saugyklos.

Kiemėnų dujų apskaitos stoties galimas maksimalus dujų srautas pagal abiejų šalių suderintus duomenis po 2013 m. pradžioje užbaigto projekto tarpvalstybiniai jungties pajėgumai padidėjo iki daugiau nei 6 mln. m<sup>3</sup>/parą į abi puses.

Iki 2014 m. gruodžio 3 d. turi pradėti veikti suskystintų gamtinių dujų terminalas Klaipėdoje, kurio atsiradimas gali paskatinti realios tiekimo konkurencijos atsiradimą tarp būsimų dviejų išorės šaltinių bei vidaus tiekimo įmonių. Šiuo metu Lietuvos gamtinių dujų rinka visiškai priklauso nuo vieno išorinio tiekėjo, o tai trikdo vidinės tiekimo konkurencijos plėtrą. Pradėjus veikti suskystintų gamtinių dujų terminalui, dabartinė perdavimo sistemos infrastruktūros dalis Klaipėdos regione nebūtų pakankama, kad SGD terminalą galima būtų išnaudoti pilnu pajėgumu tiek vidiniams šalies poreikiams, tiek dujų transportavimui į kaimynines valstybes. Todėl, siekiant išspręsti minėtas problemas, planuojama nutiesti magistralinio dujotiekio Klaipėda – Kuršėnai antrą giją, atnaujinti magistralinį dujotiekį Šiauliai – Klaipėda bei praplėsti Kiemėnų DAS pajėgumus.

Siekiant perdavimo sistemoje užtikrinti stabilų darbo režimą ir dujų perdavimo į tolimiausius taškus (Klaipėda) patikimumą, statomas magistralinis dujotiekis Jurbarkas – Klaipėda, dujotiekio atšaka iki Klaipėdos antrosios dujų skirstymo stoties ir Klaipėdos antroji dujų skirstymo stotis.

#### 4.3.3. PRIEMONĖS PIKINIO POREIKIO AR TIEKĖJŲ TRŪKUMO PADENGIMUI

Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorius (iki 2013 m. liepos 31 d. – AB „Lietuvos dujos“, o nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. – AB „Amber Grid“) skatina sistemos naudotojus tiksliau ir tolygiau planuoti reikiamus pajėgumus, nustatydamas perdavimo kainą, kurios 70 proc. sudaro pastovioji dalis už vartotojo užsakytus pajėgumus.

Nepanaudoti (laisvi) pajėgumai siūlomi rinkoje, numatant galimybę sudaryti sutartis dėl pertraukiamųjų pajėgumų. Sudarius gamtinių dujų perdavimo, skirstymo paslaugų sutartį, sistemos naudotojas turi galimybę kiekvieną savaitę ir/ar kiekvieną dieną užsakyti (patikslinti) pajėgumus. Sistemos naudotojas pajėgumų užsakymą (užsakymo tikslinimą) gali atlikti elektroninėje erdvėje (internetu) arba raštu pagal sutarties sąlygas. Atitinkamam laikotarpiui užsakant pajėgumus, sistemos naudotojas turi turėti nusipirktą dujų kiekį. Tiekimo režimas pagal pirkimo-pardavimo sutarties sąlygas turi būti suderintas su tiekimo įmone.



## 5. Vartotojų apsauga ir ginčų nagrinėjimas elektros ir dujų sektoriuose

### 5.1. Vartotojų apsauga

#### **Priedo 1 laikymasis (37(1)(n) straipsnis)**

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 49 straipsnį numatomos tokios vartotojų teisių apsaugos priemonės:

1. Valstybė užtikrina vartotojų teisę į elektros energijos prieinamumą ir pakankamumą ir įstatymų nustatyta tvarka gina vartotojų teises ir teisėtus interesus santykiuose su elektros energijos gamintojais, tinklų operatoriais ir tiekėjais bei užtikrina, kad vartotojai nebūtų diskriminuojami sąnaudų, pastangų ir laiko požiūriu.

2. Siekiant apsaugoti vartotojų teises ir teisėtus interesus, nustatoma, kad:

1) vartotojai turi teisę laisvai pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją, taip pat sudaryti sutartis su keliais tiekėjais, kad būtų užtikrinti jų elektros energijos poreikiai;

2) vartotojai turi teisę pakeisti tiekėją, atsižvelgdami į šiame įstatyme ir (ar) sutartyje su tiekėju nustatytus įspėjimo terminus ir kitas sąlygas. Kai vartotojas pageidauja pakeisti tiekėją laikantis šiame įstatyme ir (ar) sutartyje nurodytų įspėjimo terminų ir kitų sąlygų, atitinkamas operatorius imasi priemonių, kad būtų sudarytos sąlygos pakeitimui atlikti per ne ilgesnį kaip 3 savaitių laikotarpį;

3) vartotojams, kurie nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo ar kurių pasirinktas nepriklausomas tiekėjas nevykdo priimtų įsipareigojimų, jeigu tokiems vartotojams elektros energija nėra tiekama visuomenine elektros energijos kaina, šio įstatymo 44 straipsnyje nustatyta tvarka ir sąlygomis užtikrinamas garantinis tiekimas;

4) elektros energijos persiuntimo ir visuomeninio bei garantinio tiekimo paslaugos vartotojams teikiamos už pagrįstas, lengvai ir aiškiai palyginamas kainas, taikant skaidrias ir nediskriminuojančias sąlygas ir užtikrinant vartotojų teisę gauti nustatytos kokybės elektros energiją;

5) socialiai pažeidžiamiems vartotojams ir jų grupėms, kurių sąrašą nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, užtikrinamas visuomeninis elektros energijos tiekimas neribotą laikotarpį;

6) Vyriausybė ar jos įgaliota institucija imasi tinkamų priemonių elektros energijos trūkumo klausimams spręsti, rengia su tuo susijusius nacionalinius energetikos veiksmų planus, įstatymų nustatyta tvarka teikia socialinės apsaugos sistemos lengvatas, skirtas užtikrinti reikiamą elektros energijos tiekimą socialiai pažeidžiamiems vartotojams ir jų grupėms bei paramą siekiant didinti elektros energijos vartojimo efektyvumą.

3. Elektros energijos vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos valstybinę priežiūrą ir kontrolę pagal kompetenciją vykdo VKEKK ir Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (toliau – Tarnyba).

Tarnyba:


1) vykdo elektros energijos buitinių vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos valstybinę priežiūrą ir kontrolę;

2) nagrinėja buitinių vartotojų skundus ir ginčus dėl elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarčių ir naujų buitinių vartotojų įrenginių prijungimo sutarčių nesąžiningų sąlygų taikymo;

3) nagrinėja buitinių vartotojų skundus ir ginčus dėl elektros energijos tiekėjų nesąžiningos komercinės veiklos;

4) atlieka kitas Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.

Pagal minėto įstatymo 50 straipsnį perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai privalo užtikrinti saugų, patikimą ir nepertraukiamą elektros energijos persiuntimą iki vartotojo



objekto nuosavybės ribos. Aprūpinimo elektros energija nutraukimas ar ribojimas galimas tik šiame įstatyme ir jo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose nustatyta tvarka ir sąlygomis. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai privalo laikytis nustatytų elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų. VKEKK prižiūri ir kontroliuoja tinklų operatorių veiklos atitiktį elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimams. Asmenys, nesilaikantys elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų, atsako įstatymų nustatyta tvarka.

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 51 straipsnį vartotojai turi teisę:

1) gauti iš VKEKK, perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių, visuomeninių ir nepriklausomų tiekėjų, taip pat asmenų, atliekančių garantinio tiekimo funkciją, aiškią ir suprantamą informaciją apie savo teises, susijusias su elektros energijos vartojimu ir gaunamomis paslaugomis;

2) susipažinti su elektros energijos suvartojimo duomenimis, įskaitant suvartotos elektros energijos kiekį, taip pat, sudarę aiškų susitarimą, nemokamai leisti bet kuriam tiekėjui naudotis savo skaitiklių duomenimis;

3) gauti skaidrią informaciją apie taikomas kainas, tarifus ir apie visas sąlygas, susijusias su elektros energijos paslaugomis.

Minėtame įstatyme taip pat nustatyta, kad elektros energijos pirkimo–pardavimo ar paslaugų teikimo sutarčių, teisės aktų nustatyta tvarka sudaromų su elektros energijos vartotojais, sąlygos turi būti sąžiningos ir iš anksto žinomos. Tokiose sutartyse, atsižvelgiant į atskirų sutarčių dalyko ypatumus, be kita ko, turi būti nurodoma:

1) sutarties šalies pavadinimas, juridinio asmens, kitos organizacijos ar kitos valstybės narės juridinio asmens padalinio, įregistruoto Lietuvos Respublikoje, kodas, registruotos buveinės adresas ir adresas korespondencijai, sutarties šalies fizinio asmens vardas ir pavardė, asmens kodas, adresas, telefono numeris ir elektroninio pašto adresas (jeigu tokie yra);

2) sutarties šalių įsipareigojimai, jų pobūdis ir mastas, siūlomas paslaugų kokybės lygis, pradinio prijungimo terminas ir atitinkamos sutarties įsigaliojimo terminas bei atitinkamų paslaugų teikimo pradžios terminas;

3) siūlomų techninės priežiūros paslaugų rūšys;

4) priemonės, kuriomis galima gauti naujausią informaciją apie visas taikomas kainas, tarifus ir mokesčius;

5) kontaktiniai elektros energetikos įmonės duomenys, kontaktiniai asmenys ar informacijos centrai ir jų darbo laikas, kurio metu vartotojas galėtų gauti jį dominančią informaciją apie sutarties vykdymą;


6) sutarties galiojimo laikotarpis, sutarties vykdymo atnaujinimo ir nutraukimo, sutarties pratęsimo ir nutraukimo sąlygos bei informacija, ar numatyta teisė nutraukti sutartį neatlygintinai;

7) nuostolių kompensavimas tuo atveju, kai paslaugų kokybė neatitinka sutartyje nurodyto lygio ir (ar) elektros energetikos įmonė nevykdo prisiimtų įsipareigojimų ar juos vykdo netinkamai, įskaitant netikslas ir vėluojančias sąskaitas;

8) ginčų, kylančių iš sutartinių santykių, sprendimo tvarka;

9) informacija apie vartotojų teises.

Vartotojai turi būti raštu ir (ar) elektroninių ryšių priemonėmis informuojami apie elektros energetikos įmonės ketinimą pakeisti sutarties sąlygas. Teikiant informaciją apie šį ketinimą, turi būti pranešama apie vartotojų teisę nepritarti sutarties sąlygų pakeitimui ir (ar) nutraukti sutartį. Elektros energetikos įstatyme taip pat nustatyta, kad tiekėjai sudaro tinkamas ir pakankamas sąlygas vartotojų prieigai prie informacijos ir duomenų apie mokėjimus už jiems patiektą elektros energiją. Tinkamomis ir pakankamomis priemonėmis laikoma sąskaitos pateikimas vartotojui arba elektroninė



prieiga prie vartotojo mokėjimo duomenų ar kitos pagrįstos priemonės. Vartotojo prašymu ir vartotojui priimtina forma, suteikdami elektroninę prieigą ar raštu, tiekėjai pateikia:

1) esamas faktines elektros energijos kainas ir faktinį energijos suvartojimą bent kartą per kalendorinius metus;

2) vartotojo einamuoju metu suvartojamo elektros energijos kiekio ir elektros energijos, suvartotos per tą patį praėjusių metų laikotarpį, palyginimą;

3) kai tai įmanoma, palyginimą su vidutinio tos pačios grupės vartotojo elektros energijos suvartojimu.

Pagal Elektros energetikos įstatymo nuostatas tiekėjai savo, tiekėjų asociacijos, kuriai priklauso atitinkamas tiekėjas, ir (arba) elektros energijos biržos interneto svetainėje skelbia ir vartotojo prašymu pateikia:

1) suprantamą informaciją apie tai, kokią tiekėjo patiektos elektros energijos gamybai sunaudoto kuro išteklių, tarp jų ir atsinaujinančių energijos išteklių, dalį praėjusiais metais sudarė kiekvienas energijos šaltinis, jeigu tokia informacija yra prieinama;

2) nuorodas į informacijos šaltinius, kuriuose pateikiama suprantama informacija apie poveikį aplinkai, įskaitant šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir radioaktyviųjų atliekų kiekius, susidariusius dėl elektros energijos gamybos per praėjusius metus;


3) vartotojų organizacijų, asociacijų, agentūrų ar panašių įstaigų kontaktinę informaciją, įskaitant interneto svetainių adresus, kuriais galima rasti informacijos apie galimas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones, lyginamuosius galutinių vartotojų apibūdinimus ir (ar) objektyvias energiją naudojančios įrangos technines specifikacijas.

Kai vartotojai aprūpinami elektros energija, kuria prekiaujama elektros energijos biržoje ar kuri yra importuota iš asmenų, esančių ne valstybėje narėje, teikiant minėtą informaciją gali būti naudojami apibendrinti praėjusių metų biržos ar asmens, esančio ne valstybėje narėje, duomenys. Vartotojui pakeitus elektros energijos tiekėją, ankstesnis tiekėjas ne vėliau kaip per 6 savaites, jeigu sutartyje nenustatytas trumpesnis laikotarpis, privalo pateikti vartotojui galutinę (uždarymo) sąskaitą už suvartotą elektros energiją ir (ar) suteiktas paslaugas.

Naujos redakcijos Elektros energetikos įstatyme nustatyta, kad VKEKK imasi būtinų priemonių, kad užtikrintų nurodytos vartotojams teikiamos informacijos patikimumą ir kad tokia informacija būtų pateikiama nacionaliniu lygmeniu lengvai palyginamu būdu. VKEKK parengia ir savo interneto svetainėje skelbia bei periodiškai atnaujina aiškų ir glaustą elektros energijos vartotojams skirtą klausimų ir atsakymų sąrašą, kuriame būtų teikiama praktinė informacija apie vartotojų teises. Rengdama informaciją buitinių vartotojų teisių klausimais, VKEKK bendradarbiauja su Tarnyba. Be to, VKEKK savo interneto svetainėje skelbia Europos Komisijos parengtą vartotojams skirtą klausimų ir atsakymų sąrašą ir užtikrina, kad tiekėjai ar skirstomųjų tinklų operatoriai, bendradarbiaudami su VKEKK, imtųsi reikiamų veiksmų, kad atitinkamas klausimų ir atsakymų sąrašas būtų skelbiamas tiekėjų ir (ar) skirstomųjų tinklų operatorių interneto svetainėse, apie tai informuojant vartotojus elektroninių ryšių priemonėmis, o kai tokios galimybės nėra, – vartotojui būtų išsiųsta klausimų ir atsakymų sąrašo kopija.

VKEKK nuolat viešai skelbia savo veiklos naujienas, įvairius išaiškinimus bei dažniausiai užduodamų klausimų (DUK) sąrašą. VKEKK nagrinėdama vartotojų skundus bendradarbiauja su Tarnyba pagal nustatytas kompetencijos ribas. Europos Komisijai parengus vartotojams skirtą klausimų ir atsakymų sąrašą, jį taip pat paskelbs savo interneto svetainėje.

Minėtame įstatyme nustatyta, kad Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka ir sąlygomis įsteigiamas bendrasis informacijos centras, skirtas teikti elektros energijos vartotojams visą reikiamą informaciją apie jų teises, galiojančius teisės aktus ir jiems prieinamus ginčų sprendimo būdus. 2012 m. balandžio mėnesį VKEKK įsteigė Bendrąjį informacijos centrą.



Pagal Elektros energetikos įstatymo 52 straipsnį be aukščiau nurodytų vartotojų teisių apsaugos priemonių, buitinis vartotojas taip pat turi teisę:

1) vienašališkai neatlygintinai nutraukti elektros energijos persiuntimo paslaugos sutartį ir (ar) elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį, raštu informavęs tinklų operatorių ir (ar) tiekėją ne vėliau kaip prieš 3 savaites iki numatomos sutarties nutraukimo dienos;

2) sudaryti neterminuotas elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis su visuomeniniu tiekėju tais atvejais, kai buitinis vartotojas nepasirenka nepriklausomo elektros energijos tiekėjo ar jo pasirinktas nepriklausomas tiekėjas nevykdo prisiimtų įsipareigojimų ir buitinis vartotojas ketina pirkti elektros energiją iš visuomeninio tiekėjo, ir neterminuotą elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį su nepriklausomu tiekėju bei elektros energijos persiuntimo paslaugos sutartį su skirstomųjų tinklų operatoriumi.

Sutartyse, sudaromose su buitinais vartotojais, privalomai nurodoma informacija apie buitinių vartotojų teises, susijusias su ginčų sprendimo būdais, kaip numatyta šio įstatymo 78 straipsnyje. Pagal jį skundai ir ginčai nagrinėjami Energetikos įstatyme ir šiame įstatyme nustatyta tvarka. Buitinių vartotojų skundai nagrinėjami Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme ir Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatyme nustatyta tvarka. Elektros energetikos įmonės privalo išnagrinėti gaunamus elektros energijos vartotojų prašymus, pasiūlymus ir skundus dėl teikiamų ar numatomų teikti paslaugų ir atsakyti ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų nuo jų gavimo dienos.


Valstybinė energetikos inspekcija išankstine privaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja vartotojų ir elektros energetikos įmonių skundus ir ginčus dėl elektros energetikos objektų, įrenginių ir apskaitos priemonių gedimų, eksploatavimo, elektros energijos kokybės reikalavimų, avarijų, elektros energijos tiekimo nutraukimo, sustabdymo ar ribojimo. Valstybinė energetikos inspekcija išankstine neprivaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja vartotojų ir elektros energetikos įmonių skundus ir ginčus dėl elektros energijos apskaitos ir apmokėjimo už suvartotą elektros energiją pažeidimų.

VKEKK išankstine privaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka pagal kompetenciją nagrinėja skundus ir ginčus dėl elektros energetikos įmonių veiklos ar neveikimo skirstant, perduodant ir tiekiant elektros energiją, dėl teisės elektros energetikos įmonėms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, dėl prijungimo prie elektros tinklų, elektros energijos tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo, taip pat elektros energijos vartotojų ir fizinių asmenų skundus ir ginčus, susijusius su paslaugomis elektros energetikos sektoriuje ir (ar) elektros energijos pirkimo–pardavimu.

Elektros energijos buitinių vartotojų skundus dėl elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarčių ir naujų buitinių vartotojų įrenginių prijungimo sutarčių nesąžiningų sąlygų taikymo, taip pat buitinių vartotojų skundus dėl elektros energijos tiekėjų nesąžiningos komercinės veiklos nagrinėja Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

Jeigu vartotojas, kuris dėl prašymo dalyko prieš tai nesikreipė į tiekėją, kreipiasi į skundus ir ginčus nagrinėjančią instituciją, ši imasi priemonių šalims sutaisyti. Ginčas nenagrinėjamas, jeigu tiekėjas per šios institucijos nustatytą terminą pasiūlo taikų ginčo sprendimo būdą ir vartotojas sutinka su tokiu ginčo sprendimo būdu arba per nustatytą terminą nenurodo, kad nesutinka su tokiu ginčo sprendimo būdu. Tiekėjas, teikiantis vartotojui pasiūlymą dėl taikaus ginčo sprendimo būdo, privalo raštu informuoti vartotoją apie teikiamą pasiūlymą, pateikti visą reikalingą informaciją apie siūlomą taikų ginčo sprendimo būdą ir aiškiai nurodyti, kad vartotojui per nustatytą terminą nepranešus tiekėjui, kad jis nesutinka su taikiu ginčo sprendimo būdu, ginčas nebus nagrinėjamas.

VKEKK kasdien sulaukia pluošto korespondencijos su vartotojų klausimais, prašymais ir skundais dėl įmonių veiklos, energijos tiekimo sutrikimų, naujų vartotojų prijungimo, apskaitos



prietaisų gedimų, paslaugų kainų bei tarifų taikymo pagrįstumo ir kt. Operatyvus reagavimas į vartotojų keliamas problemas, greitesnis prašymų (skundų) tyrimas ir efektyvesnis vartotojų teisėtų interesų gynimas – VKEKK darbo prioritetas.

VKEKK yra patvirtinusi Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje taisyklės (toliau – Taisyklės) reglamentuoja fizinių bei juridinių asmenų prašymų nagrinėjimą ir jų aptarnavimą Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje (toliau vadinama – Komisija). Šių Taisyklių nustatyta tvarka taip pat nagrinėjami asmenų kreipimaisi į VKEKK, kai išdėstoma asmens nuostata tam tikru klausimu, pranešama apie VKEKK veiklos pagerėjimą ar trūkumus ir pateikiami pasiūlymai, kaip juos ištaisyti, informuojama apie pareigūnų, valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis ir gaunančių darbo užmokestį iš valstybės ir savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų, piktnaudžiavimą ar neteisėtus veiksmus, nesusijusius su konkrečiu asmens teisėtų interesų ir teisių pažeidimu, atkreipiamas dėmesys į tam tikrą padėtį, kitokie asmenų kreipimaisi į VKEKK. Vadovaujantis „vieno langelio“ principu, VKEKK asmenis aptarnauja VKEKK Bendrųjų reikalų skyrius. Pagal šių Taisyklių nuostatas taip pat nagrinėjami asmenų skundai ir pranešimai dėl pažeistų jų teisių ar teisėtų interesų, išsiunčiami administracinės procedūros sprendimai.

Pagal 2012 m. sausio mėnesį priimto Elektros energetikos įstatymo 52 straipsnio 3 dalį tiekėjas privalo nemokamai pranešti vartotojui apie suteiktas paslaugas, taikomus tarifus ir kainą, jeigu vartotojas to pageidauja.


Paminėtina, kad 2010 m. vasario mėnesį Energetikos ministro įsakymu buvo patvirtintas Standartinių elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarčių su buitinais vartotojais sąlygų aprašas. Jis nustato elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarčių su buitinais vartotojais sudarymą, įsigaliojimą, nutraukimą, elektros energijos tiekimo tvarką ir sąlygas, elektros energijos kainos nustatymo tvarką, buitinio vartotojo atsiskaitymo už elektros energiją tvarką, šalių teises, pareigas ir atsakomybę už įsipareigojimų nevykdymą, skundų ar prašymų nagrinėjimo ir ginčų sprendimo tvarką, sutarties galiojimo terminą, jos keitimo ar nutraukimo sąlygas ir tvarką. Aprašas privalomas visiems visuomeniniams ir nepriklausomiems elektros energijos tiekėjams ir buitiniams elektros energijos vartotojams. Vadovaudamasis aprašu tiekėjas parengia sutartį, kurioje privalo būti įtrauktos aprašu nustatytos sutarties sąlygos.

2010 m. spalio mėnesį Energetikos ministro įsakymu taip pat buvo patvirtintos Naujų buitinių vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų sutarčių standartinių sąlygų aprašas, kuris reglamentuoja elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų paslaugos sutarčių su buitinais vartotojais sudarymą, įsigaliojimą, nutraukimą, elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų paslaugos teikimo tvarką ir sąlygas, atsiskaitymo už šią paslaugą tvarką, šalių teises, pareigas ir atsakomybę už įsipareigojimų nevykdymą, skundų ar prašymų nagrinėjimo ir ginčų sprendimo tvarką, sutarties galiojimo terminą, jos keitimo ir nutraukimo sąlygas ir tvarką.

2010 m. Energetikos ministro patvirtintos Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklės reglamentuoja elektros energijos vartotojų santykius su tiekėjais, skirstomųjų tinklų operatoriais ir perdavimo sistemos operatoriumi.

Perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB vartotojai, t. y. stambūs pramonės vartotojai, už elektros energiją atsiskaito bankiniu pavedimu.

Išmaniųjų tinklų įgyvendinimo projektas pradėtas 2009 metais Energetikos ministerijos iniciatyva, kai buvo sukurta Išmaniųjų tinklų plėtros darbo grupė bei atskira įmonė sprendimams įgyvendinti – UAB „Technologijų ir inovacijų centras“ (TIC). Šiuo projektu siekiama ES tikslų „20/20/20“ įgyvendinimo. Jie nustato, kad 20 proc. sunaudojamos energijos ES turi būti išgaunama iš atsinaujinančių šaltinių, sunaudoti 20 proc. mažiau energijos, palyginus su prognozuojamais kiekiais, ir didinti energijos naudojimo efektyvumą bei sumažinti CO<sub>2</sub> dujų išmetimą bent 20 proc. mažiau nei



1990 metų lygis. 2010 metais patvirtintas išmaniųjų tinklų projekto įgyvendinimo planas, kuris numato parengti plėtros kryptis, suformuoti užduotis elektros energetikos įmonėms, išanalizuoti ES fondų panaudojimo galimybes bei atlikti bandomąjį projektą. 2012 metų planuojama baigti išmaniosios apskaitos diegimo Lietuvoje kaštų/naudos analizę. Vėliau bus vykdomas pilotinis išmaniojo tinklo projektas, kurio tikslas – elektros sąskaita lygi 0 EUR.

Vartotojai, norintys vartoti gamtines dujas, turi sudaryti prijungimo prie bendrovės dujų sistemos sutartį ir gamtinių dujų pirkimo-pardavimo sutartį.

Prijungimo sutarties standartinę formą ir sąlygų aprašą rengia dujų įmonė, kuri jį turi būti suderinusi su Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba. Prijungimo sutartyje nurodomas prijungimo laikas, prijungimo įkainiai, atsiskaitymo už suteiktas paslaugas tvarka, sutarties nutraukimo sąlygos, nuosavybės santykiai bei šalių atsakomybė. Standartinė prijungimo sutarties forma yra pateikiama dujų įmonės tinklalapyje.


Energetikos ministerija 2012 metais patvirtino Sutarčių su buitinais vartotojais dėl gamtinių dujų tiekimo, perdavimo ir skirstymo standartinių sąlygų aprašą (toliau – Aprašas), suderintą su Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba. Aprašas nustatė, kad sutartyje turi būti nurodytos sutarties šalys ir jų rekvizitai, t.y. tiekimo įmonės pavadinimas, įmonės kodas, buveinė, VKEKK licencijos, išduotos vykdyti atitinkamai veiklai, numeris ir išdavimo data, kontaktinė informacija (tiekimo įmonės ar jos padalinio susirašinėjimo adresas, kontaktinis telefono numeris, fakso numeris, elektroninio pašto adresas, tinklalapio adresas ir kita), jos įgaliotas atstovas sudaryti sutartį ir atstovavimą patvirtinantys dokumentai. Gamtinių dujų tiekimo įmonės savo tinklalapiuose skelbia pavyzdinę gamtinių dujų pirkimo-pardavimo sutarties formą. Buitinių vartotojų dujų suvartojimas fiksuojamas pagal skaitiklio, esančio buitinio vartotojo valdoje arba prie jo valdos ribų, rodmenis. Už suvartotas dujas buitiniai vartotojai gali atsiskaityti pagal atsiskaitymo už gamtines dujas knygeles, internetu arba tiesioginio debeto būdu. Taip pat Apraše nustatyti dujų kokybės reikalavimai, kuriuos turi atitikti į pristatymo vietą buitiniam vartotojui pateiktos dujos, dujų tiekimo tvarka ir sąlygos, sutarties šalių įsipareigojimai, teisės ir atsakomybė, atsiskaitymo už suteiktas paslaugas tvarka, sutarties nutraukimo sąlygos, skundų, prašymų nagrinėjimas ir ginčų sprendimas.

AB „Lietuvos dujos“ valdomos sistemos naudotojai kiekvieną darbo dieną deklaruoja per praėjusią parą priimtą dujų kiekį ir dujų apskaitos sistemos rodmenis AB „Lietuvos dujos“ elektroninėje svetainėje [www.dujos.lt](http://www.dujos.lt), telefonu, faksimiliniu ar elektroniniu paštu. Pasibaigus ataskaitiniam laikotarpiui AB „Lietuvos dujos“ ir sistemos naudotojas pasirašo suvartojimo aktą. Sistemos naudotojai, sudarę sutartį dėl internetinio kiekių deklaravimo, suvartojimo duomenis gali matyti AB „Lietuvos dujos“ internetinėje svetainėje.

Nebuitinių vartotojų suvartotą dujų kiekį per ataskaitinį laikotarpį pagal dujų apskaitos sistemų, matavimo priemonių rodmenis apskaičiuoja perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai ir tai nurodo ataskaitinio laikotarpio PVM sąskaitoje faktūroje.

Gamtinių dujų įstatyme numatyta, kad vartotojai turi teisę nemokamai pakeisti tiekėją. Šį pakeitimą gamtinių dujų įmonės turi įvykdyti per tris savaites nuo prašymo pakeisti tiekėją pateikimo. Pakeitus gamtinių dujų tiekėją, ne vėliau kaip per šešias savaites nuo tiekėjo pakeitimo gauti paskutinę sąskaitą. 2012 metais, kaip ir 2011 metais, nebuvo tiekėjų pakeitusių vartotojų.

Aprašo 25 punktą nustato, kad jei dujų tiekimas buvo nutrauktas vadovaujantis Gamtinių dujų įstatyme nustatytais atvejais ir Sutarčių su buitinais vartotojais dėl gamtinių dujų tiekimo, perdavimo ir skirstymo standartinių sąlygų aprašo 24 punktu, dujų tiekimas atnaujinamas, kai buitinis vartotojas sumoka įsiskolinimus už dujas ir suteiktas paslaugas bei apmoka skirstymo sistemos operatoriumi dujų tiekimo nutraukimo ir atnaujinimo (vartotojo dujų sistemos atjungimo, pajungimo) bei kitas su tuo susijusias išlaidas skirstymo sistemos operatoriaus su VKEKK suderintais ir patvirtintais įkainiais. VKEKK, įvertinusi skirstymo sistemų operatorių patiriamas sąnaudas, 2012 m. gruodžio 21 d. suderino



UAB „Fortum Heat Lietuva“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“, UAB „Intergas“, 2013 m. sausio 31 d. – AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų tiekimo atjungimo ir pajungimo įkainius.

Nuo 2012 m. kovo 1 d. VKEKK įsteigtas naujas administracinis padalinys – Bendrasis informacijos centras, skirtas teikti vartotojams visą reikiamą informaciją apie jų teises, galiojančius teisės aktus ir jiems prieinamus ginčų sprendimo būdus. Bendrasis informacijos centras kasmet organizuos anonimines interesantų apklausas, kurios leis nustatyti besikeičiančius vartotojų poreikius ir priimti atitinkamus sprendimus dėl paslaugų kokybės gerinimo.

VKEKK taip pat aktyviai dalyvauja įgyvendinant Valstybinę vartotojų teisių apsaugos 2011–2014 metais strategiją. Veiksmingos vartotojų teisių apsaugos stebėsenos sistemos sukūrimui VKEKK, atsižvelgdama į Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos atliktą vartotojų teisių informacijos sistemos sukūrimo galimybių studiją ir išanalizavusi Europos Komisijos 2012 m. gegužės 12 d. rekomendacijos Nr. SEC (2010) 572 „Dėl suderintos vartotojų skundų ir pasiteiravimų klasifikavimo ir pranešimo sistemos taikymo“ reikalavimus, pagal pobūdį, planuoja įdiegti vartotojų skundų ir pasiteiravimų klasifikavimo tvarką. Įdiegus minėtą tvarką, VKEKK turės galimybę lengviau identifikuoti probleminius klausimus ir rengti prevencines priemones.

### ***Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (37(1)(p) straipsnis)***

2011 m. užbaigus informacinių sistemų diegimą ir duomenų perkėlimą, susijungus Vakarų ir Rytų šalies regionus aptarnavusioms dviem bendrovėms, o dabar tapus viena – AB LESTO, Lietuvos gyventojai gali naudotis žymiai didesne paslaugų pasiūla nei iki šiol. Visi AB LESTO klientai turi galimybę užsisakyti tiesioginio debeto paslaugą, gali naudotis savitarnos svetaine „Mano elektra“ ([www.manoelektra.lt](http://www.manoelektra.lt)) bei skambinti visą parą veikiančiu kontaktų centro telefonu 1802. Savitarnos svetainėje ir telefonu 1802 klientai gali užsisakyti atsiskaitymo knygeles, sužinoti informaciją apie tarifus, apskaitos prietaisų patikrinimus, pasitikrinti atliktus mokėjimus. Po informacinių duomenų migracijos norėdami sudaryti sutartį ar užsisakyti paslaugą vartotojai galės kreiptis į bet kurį AB LESTO klientų aptarnavimo centrą, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos.

„Mano elektra“ savitarnos svetainėje elektros energijos vartotojai gali:

- užsisakyti atsiskaitymo knygelę, ir bendrovė ją nemokamai atsiųs Jūsų nurodytu adresu;
- užsisakyti pranešimus apie planuojamus elektros atjungimus dėl vykdomų remonto darbų;
- matyti informaciją apie suvartotą elektros energiją ir atliktus mokėjimus;
- matyti informaciją apie mokėjimus už bendrąsias reikmes. Ši informacija matoma tik gyventojams, kuriems sąskaitas už bendrąsias reikmes pateikia AB LESTO;
- matyti skaitiklio įrengimo datą, pradinius rodmenis, skaitiklių patikrinimo datas ir jų metu užfiksuotus skaitiklio rodmenis;
- pasitikslinti taikomų tarifų kainas;
- gauti pranešimus apie elektros energijos tiekimą, teikiamas paslaugas, klientų aptarnavimą, kainų pasikeitimus;
- prenumeruoti savitarnos svetainėje pateikiamus pranešimus į savo el. pašto dėžutę;
- pateikti užklausą, jeigu turima klausimų dėl elektros energijos vartojimo, atsiskaitymų ir kt.;
- pranešti bendrovei apie laikiną elektros energijos nevartojimą;
- atnaujinti savo kontaktinius duomenis.

*Būtiniai vartotojai savo elektros energijos suvartojimo duomenis:*

1. Gali deklaruoti patys:

- mokėdami pagal atsiskaitymo knygelę grynaisiais arba užpildydami atsiskaitymo knygelės atitikmenį, mokėdami pavedimu per banką;

- skambindami klientų aptarnavimo telefonu 1802 arba naudodamiesi internetine savitarnos svetaine „Mano elektra“;

2. Sudarę tiesioginio debeto sutartis arba pasirinkę mokėjimo planus „Namai“ ar „Namai plius“ gali mokėti pagal suvartojimo vidurkį arba, deklaruodami rodmenis po 20 kalendorinės dienos, mokėti pagal faktą. Šiems klientams kiekvieną mėnesį išrašoma PVM sąskaita faktūra ir jos detalioji skaičiuotė.

3. Klientai savitarnos svetainėje „Mano elektra“ mato savo 13 mėnesių suvartojimo duomenų istoriją.

*Komerciniai vartotojai savo elektros energijos suvartojimo duomenis:*

1. Jei elektros apskaitos prietaisas neprijungtas prie automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos:

- Elektros skaitiklio rodmenis vartotojas nurašo pats;
- Vartotojo nurašytus ir deklaruotus rodmenis, vartotojas gali matyti savitarnos svetainėje „Mano elektra“ bei PVM sąskaitoje faktūroje.

2. Jei elektros apskaitos prietaisas prijungtas prie automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos:

- AB LESTO nuskaityto elektros skaitiklio suvartojimo duomenis automatiškai;
- Vartotojas automatiškai nuskaitytus duomenis gali matyti savitarnos svetainėje „Mano elektra“ deklaravimo pažymoje bei PVM sąskaitoje faktūroje.

Klientų, kuriems elektros energiją tiekia nepriklausomas tiekėjas, mėnesio bei valandiniai suvartojimai nepriklausomiems tiekėjams pateikiami iki kiekvieno mėnesio 5 darbo dienos. Šie duomenys pateikiami savitarnos svetainėje nepriklausomiems tiekėjams bei siunčiami el. paštu. Nepriklausomi tiekėjai savitarnos svetainėje gali matyti savo klientų mėnesio suvartojimus pagal skaitiklius, o klientų, kurių skaitikliai yra prijungti prie automatizuotos rodmenų nuskaitymo sistemos, valandinius suvartojimus. Taip pat nepriklausomi tiekėjai, sudarę su LESTO atskirus susitarimus, šiuos duomenis gali gauti WEBSERVICE pagalba.

Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnyje numatyta, jog nustatytas kainas ir tarifus per 30 kalendorinių dienų nuo paslaugos teikėjo prašymo gavimo dienos skelbia VKEKK, prieš tai patikrinusi, ar nustatant kainas ir tarifus nebuvo pažeisti kainų ir tarifų nustatymo reikalavimai, ar nediskriminuojami vartotojai. Informacija apie elektros energijos kainas ir tarifus skelbiama VKEKK interneto svetainėje [www.regula.lt](http://www.regula.lt) ir oficialiame leidinyje „Valstybės žinios“ [www.valstybes-zinios.lt](http://www.valstybes-zinios.lt).

LESTO kainos ir tarifų planai yra taip pat skelbiami interneto tinklalapyje [www.lesto.lt](http://www.lesto.lt), platinami bendrovės klientų aptarnavimo centruose, taip pat vartotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę [www.manoelektra.lt](http://www.manoelektra.lt), o pateikusieji savo kontaktinius duomenis – SMS žinutėmis arba elektroniniais laiškais. Bendrovė klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas informuoja ir klientų aptarnavimo telefonu 1802. Vartotojų asmeninė informacija matoma tik prisiregistravusiam „Mano elektra“ vartotojui.

2011 metais dėl neapmokėtos skolos buvo įvykdyta: 4 261 elektros energijos tiekimo nutraukimas privatiems klientams ir 345 elektros energijos tiekimo nutraukimai komerciniams klientams.

Elektros energijos tiekimo nutraukimas nevykdomas maksimaliai paros oro temperatūrai esant žemesnei nei minus 15 (penkiolika) ar aukštesnei nei plus 30 (trisdešimt) laipsnių Celsijaus bei penktadieniais ar prieššventinėmis dienomis.



### ***Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos***


Pagal 2012 m. vasario mėnesį įsigaliojusį Elektros energetikos įstatymą viešieji interesai elektros energetikos sektoriuje – veikla ar neveikimas elektros energetikos sektoriuje, tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su valstybės energetiniu ir (ar) visuomenės saugumu, elektros energetikos sistemos darbo saugumu ir patikimumu, elektros energetikos sektoriaus neigiamo poveikio aplinkai mažinimu, energijos išteklių diversifikavimu ir kitais šiame įstatyme numatytais darnios elektros energetikos sektoriaus plėtros tikslais. Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos – įmonių teikiamos paslaugos, kurių sąrašą, teikėjus ir teikimo tvarką tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, vadovaudamasi šio įstatymo 74 straipsnyje nustatytais bendraisiais reikalavimais ir viešaisiais interesais elektros energetikos sektoriuje.

Pagal minėtą įstatymo straipsnį siekiant įgyvendinti valstybės energetikos, ekonominės ir aplinkos apsaugos politikos strateginius tikslus elektros energetikos sektoriuje ir užtikrinti visuomenės interesų įgyvendinimą, Vyriausybė, vadovaudamasi šio ir kitų energetikos sektorių veiklos teisinius pagrindus reglamentuojančių įstatymų nuostatomis, gali nustatyti, kad viešuosius interesus atitinkančioms paslaugoms elektros energetikos sektoriuje priskiriama:

- 1) elektros energijos gamyba naudojant atsinaujinančius energijos išteklius;
- 2) elektros energijos gamyba termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, kai šios elektrinės tiekia šilumą į aprūpinimo šiluma sistemas ir yra sutaupomas toks pirminės energijos kiekis, kad bendrą šilumos ir elektros energijos gamybą galima laikyti efektyvia;
- 3) elektros energijos gamyba nustatytose elektrinėse, kuriose elektros energijos gamyba būtina elektros energijos tiekimo saugumui užtikrinti;
- 4) elektros energetikos sistemos rezervų užtikrinimas nustatytose elektrinėse, kurių veikla būtina valstybės energetiniam saugumui užtikrinti;
- 5) elektros energijos gamybos pajėgumų, strategiškai svarbių elektros energetikos sistemos darbo saugumui ir patikimumui ar valstybės energetinei nepriklausomybei užtikrinti, plėtra;
- 6) strateginių elektros energetikos sektoriaus projektų, susijusių su energetinio saugumo didinimu, įrengiant jungiamąsias linijas su kitų valstybių elektros energetikos sistemomis ir (ar) sujungiant Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemas su kitų valstybių narių elektros energetikos sistemomis, įgyvendinimas;
- 7) energetikos objektų darbo saugumo užtikrinimo, radioaktyviųjų atliekų tvarkymo veikla.

Minėtame straipsnyje taip pat numatyta, kad Vyriausybė patvirtina viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje sąrašą ir nustato šių paslaugų teikimo tvarką. Vyriausybė taip pat skiria viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administratorių, vadovaudamasi Vyriausybės nustatyta viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administratoriaus skyrimo tvarka. Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, vadovaudamasi viešaisiais interesais elektros energetikos sektoriuje ir įvertinusi rinkos dalyvių vykdomą veiklą, jos pobūdį, mastą ir poveikį bendrai valstybės elektros energetikos sistemai, gali įpareigoti rinkos dalyvius teikti nustatytas viešuosius interesus atitinkančias paslaugas elektros energetikos sektoriuje, nediskriminuodama šių rinkos dalyvių jų teisių ar įsipareigojimų požiūriu.

Elektros energetikos įstatyme nustatyta, kad tvirtinant viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje sąrašą ir nustatant įpareigojimus teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, turi būti vadovaujama ekonomiinio pagrįstumo, mažiausių sąnaudų ir poveikio elektros energijos kainai galutiniams vartotojams kriterijais. Rinkos dalyviai viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (toliau – VIAP) teikimo sąnaudų apskaitą tvarko atskirai, vadovaudamiesi VKEKK patvirtintomis apskaitos atskyrimo taisyklėmis.



Siekiant skaidrumo VIAP srityje, 2010 metų pabaigoje VKEKK patvirtino Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administravimo tvarkos aprašą, kuriuo siekiama nustatyti aiškią ir skaidrią VIAP lėšų surinkimo ir išmokėjimo tvarką, nustatyti reikalavimus VIAP lėšų panaudojimo apskaitai ir atskaitomybei. Šiuo dokumentu patvirtintos detalios ir skaidrios VIAP lėšų mokėjimo procedūros VIAP teikėjams, išdėstyti reikalavimai VIAP lėšų apskaitai, kurie leis VKEKK įsitikinti ir kontroliuoti VIAP lėšų panaudojimo tinkamumą ir teisingumą. Taip pat patvirtinti reikalavimai informacijai, kuri turi būti prieinama kiekvienam elektros energijos vartotojui, mokančiam už VIAP, kad jis žinotų, kurioms VIAP teikti ir kiek surinktų VIAP lėšų išleidžiama.

VKEKK taip pat yra patvirtinusi Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodiką, kurios tikslas yra nustatyti aiškią ir skaidrią viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų metinės sąmatos sudarymo ir VIAP kainos kalendoriniams metams nustatymo tvarką. Metodika reglamentuoja VIAP lėšų nustatymo tvarką, VIAP kainos nustatymo tvarką bei su VIAP lėšų ir VIAP kainos nustatymu susijusius papildomus reikalavimus. Šia metodika vadovaujasi VKEKK bei elektros energetikos sektoriaus dalyviai, teikiantys bei administruojantys VIAP elektros energetikos sektoriuje. Duomenys, susiję su VIAP kaina, bei jų dinamika skelbiami VKEKK interneto svetainėje [www.regula.lt](http://www.regula.lt), kaip minėta šios ataskaitos 3.2.2.2 skyriuje, o pinigų srautų prognozės, įskaitant pagal atsinaujinančių energijos išteklių rūšis, išmokėtos VIAP lėšos, surinkti VIAP lėšų mokėjimai ir kitos ataskaitos skelbiamos perdavimo sistemos operatoriaus interneto svetainėje [www.litgrid.eu](http://www.litgrid.eu).

#### ***Pažeidžiamų vartotojų apibrėžimas***

Pagal 2012 m. vasario mėnesį įsigaliojusio Elektros energetikos įstatymo 43 straipsnio 2 dalį nuo 2013 m. sausio 1 d. visuomeninis tiekėjas privalo sudaryti sutartis ir tiekti elektros energiją visuomenine elektros energijos kaina visiems jam išduotoje licencijoje nustatytoje teritorijoje esantiems buitiniams vartotojams, kurie nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo, taip pat socialiai pažeidžiamiesiems vartotojams ar jų grupėms. Socialiai pažeidžiamais vartotojais gali būti pripažįstami asmenys, kuriems Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka taikomas socialinis aprūpinimas ir (ar) teikiamos socialinės paslaugos. Socialiai pažeidžiamų vartotojų ir jų grupių sąrašą ir (ar) tokiems vartotojams ar jų grupėms taikomas papildomas garantijas, susijusias su aprūpinimu elektros energija, nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Šiuo metu tikslus socialiai pažeidžiamų vartotojų apibrėžimas ir sąrašas nėra nustatytas.

Pagal minėto įstatymo 49 straipsnio 2 dalies 5 punktą socialiai pažeidžiamiesiems vartotojams ir jų grupėms, kurių sąrašą nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, užtikrinamas visuomeninis elektros energijos tiekimas neribotą laikotarpį, o pagal 6 punktą Vyriausybė ar jos įgaliota institucija imasi tinkamų priemonių elektros energijos trūkumo klausimams spręsti, rengia su tuo susijusius nacionalinius energetikos veiksmų planus, įstatymų nustatyta tvarka teikia socialinės apsaugos sistemos lengvatas, skirtas užtikrinti reikiamą elektros energijos tiekimą socialiai pažeidžiamiesiems vartotojams ir jų grupėms bei paramą siekiant didinti elektros energijos vartojimo efektyvumą.

Elektros energetikos įstatymo 3 straipsnyje nustatytas tikslas nustatyti aukštą vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos lygį, visų pirma užtikrinant elektros energijos prieinamumą ir pakankamumą, socialiai pažeidžiamų vartotojų ir jų grupių apsaugą, teisės į informaciją įgyvendinimą ir veiksmingas teisių gynimo priemones. Minėto įstatymo 4 straipsnyje nustatytas elektros energijos prieinamumo ir pakankamumo vartotojams už ekonomiškai pagrįstą kainą bei socialiai pažeidžiamų vartotojų grupių teisių ir teisėtų interesų apsaugos bendrasis principas. Pagal 6 straipsnį Vyriausybė ar jos įgaliota institucija nustato socialiai pažeidžiamų elektros energijos vartotojų ir jų grupių sąrašą ir (ar) tokiems vartotojams ar jų grupėms taikomas papildomas garantijas, susijusias su aprūpinimu elektros energija.

## 5.2. Ginčų nagrinėjimas

Įsigaliojus Energetikos įstatymo pakeitimams, VKEKK išankstine privaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja vartotojų ir energetikos įmonių skundus ir ginčus dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, skirstant, perduodant, laikant energiją, dėl teisės energetikos įmonėms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, dėl prisijungimo, energijos ir energijos išteklių tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo pagal VKEKK nustatytas skundų ir ginčų nagrinėjimo taisykles. Laikantis Energetikos įstatyme numatytų reikalavimų, buvo patvirtintas išankstinės privalomos skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarkos aprašas, kuris:

- sudaro sąlygas vartotojams, energetikos įmonėms ir geriamojo vandens bei nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjams nemokamai, skaidriai ir efektyviai išspręsti kylančius ginčus dėl energetikos įmonių bei geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikėjų veiklos ar neveikimo;

- detalai reglamentuoja ginčų nagrinėjimo procedūrą, nustato ginčo šalių ir VKEEK teises bei pareigas, turinio bei formos reikalavimus prašymui išspręsti ginčą pateikti, numato galimybę atsakovui patenkinant ieškovo reikalavimus išspręsti ginčą taikiai prieš nagrinėjant ginčą iš esmės.

VKEKK sprendimas dėl skundo ar ginčo yra viešas, kiek tai nepažeidžia valstybės, tarnybos, komercinės paslapties ar fizinio asmens privataus gyvenimo apsaugos. VKEKK skundą ar ginčą nagrinėja rašytinio proceso tvarka, išskyrus atvejus, kai bet kurios iš skundo ar ginčo šalių ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu arba savo iniciatyva nusprendžia, kad skundas ar ginčas gali būti geriau išnagrinėtas posėdyje žodinio proceso tvarka. Įsigaliojęs vartotojų ir energetikos įmonių skundus ir ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimas yra vykdomasis dokumentas. Procedūriniai sprendimai, priimti nagrinėjant skundą ar ginčą, tarp jų ir sprendimai atsisakyti priimti prašymą nagrinėti skundą ar ginčą, palikti prašymą nenagrinėtą, nutraukti ar sustabdyti skundo ar ginčo nagrinėjimą, užkertantys kelią tolesniam skundo ar ginčo nagrinėjimui, per 7 dienas nuo sprendimo įteikimo suinteresuotam asmeniui dienos gali būti skundžiami Vilniaus apygardos teismui. Ginčo šalys per 30 dienų nuo sprendimo, kuriuo ginčas išsprendžiamas iš esmės ar ginčo nagrinėjimas nutraukiamas, priėmimo turi teisę kreiptis į Vilniaus apygardos teismą ir prašyti nagrinėti jų ginčą iš esmės.

Dujų sektoriuje vartotojams aktualiausi buvo dujų kainos dydžio, prijungimo įmokų ir gamtinių dujų atjungimo dėl skolų klausimai, vietinės bendrojo naudojimo sistemos naudojimosi neatlygintinai. Vartotojai domėjosi ir dėl pastoviosios kainos dalies už gamtines dujas pagrįstumo.

VKEKK, gavusi skundų dėl dujų įmonės neatlygintino naudojimosi vietine bendrojo naudojimo sistema, pateikė Energetikos ministerijai siūlymą patikslinti Naudojimosi vietine bendrojo naudojimo sistema taisykles. VKEKK, įvertinusi praktikoje susidarantią situaciją, kai gamtinių dujų skirstymo veikla užsiimančios įmonės, faktiškai prisijungusios prie vietinės gamtinių dujų bendrojo naudojimo sistemos, nesudaro skirstymo paslaugų teikimo sutarties su minėtų sistemų savininkais, nes teisės aktuose yra įtvirtinta tvarka, pagal kurią skirstymo paslaugų teikimo sutartis yra sudaroma sistemos savininko iniciatyva, pasiūlė taisyklėse nustatyti, kad skirstymo paslaugų teikimo sutartis būtų sudaroma dujų įmonės iniciatyva.

VKEKK išnagrinėti skundai, paklausimai ir prašymai, susiję su gamtinių dujų įmonių teikiamomis paslaugomis, pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė. 2012 metais gauti vartotojų skundai, prašymai ir paklausimai

Tema	Gauta skundų, prašymų ir paklausimų
Dėl gamtinių dujų kainos dydžio	10
Dėl prijungimo įmokų	6
Dėl gamtinių dujų atjungimo už skolas	3
Dėl vietinės bendrojo naudojimo sistemos naudojimosi neatlygintinai	3
Dėl pastoviosios kainos dalies pagrįstumo	2
Dėl suskystintų naftos dujų kainų	2
Kiti (dėl priskyrimo vartotojų grupei, gamtinių dujų įmonių reguliavimo principo ir kt.)	5
Viso:	31

Šaltinis: VKEKK.

VKEKK, išnagrinėjęs vartotojo skundą dėl jo priskyrimo konkrečiam buitinių vartotojų pogrupiui, pateikė siūlymą patikslinti Sutarčių su buitinais vartotojais dėl gamtinių dujų tiekimo, perdavimo ir skirstymo standartinių sąlygų aprašo nuostatą, įtvirtinant, kad buitinio vartotojo grupė (pogrūpis), įvertinus pilnų kalendorinių metų suvartojimo kiekį, taip pat perskaičiuojama už laikotarpį nuo prisijungimo iki kalendorinių metų pabaigos.

Taip pat VKEKK, gavusi vartotojų ir savivaldybių skundus dėl suskystintų naftos dujų kainų didėjimo, 2012 m. gruodžio 21 d. raštu kreipėsi į Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybą, prašydama priimti sprendimą dėl poreikio įvertinti bendrovių, parduodančių suskystintas naftos dujas buitiniams vartotojams, veiksmus. 2013 m. sausio 28 d. kartu su Energetikos ministerija, Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba, Konkurencijos taryba ir savivaldybių atstovais buvo svarstomas suskystintų naftos dujų didinimo klausimas. Atsižvelgiant į tai, buvo parengtas Energetikos įstatymo pakeitimas, kuriame nustatytas suskystintų naftos dujų reguliavimo mechanizmas.

Šiuo įstatymo pakeitimu įtvirtinta, jog centralizuotai tiekiamų suskystintų naftos dujų kainos yra valstybės reguliuojamos, o energetikos įmonių nustatytos centralizuotai teikiamų suskystintų naftos dujų kainos galioja iki 2013 m. gruodžio 1 d. Taigi, VKEKK pavesta parengti centralizuotai tiekiamų suskystintų naftos dujų kainų skaičiavimo metodiką bei nustatyti kainas, galiosiančias nuo 2013 m. gruodžio 2 d.